

Prof. RNDr. Michal Křížek, DrSc.

Narodil se 8. března 1952 v Praze. Vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor numerická matematika. V současnosti je vedoucím vědeckým pracovníkem v Matematickém ústavu Akademie věd ČR. Zabývá se numerickým řešením problémů matematické fyziky a teorií čísel. Je spoluautorem několika monografií (Longman 1990, Kluwer 1996, Springer 2001, Academia 2002, 2009, 2011), členem Učené společnosti ČR a Klubu českých hlav. Je vedoucím redaktorem časopisů *Applications of Mathematics* a *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*. Působí v dalších redakčních radách mezinárodních matematických časopisů.

Adresa: Matematický ústav, Akademie věd ČR, v.v.i., Žitná 25, CZ-115 67 Praha 1
E-mail: krizek@math.cas.cz

Mgr. Zlata Troligová

Narodila sa 13. januára 1956 v Lučenci. V roku 1981 absolvovala Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor slovenský a ruský jazyk. V roku 1978 absolvovala študijný pobyt na Kubánskej univerzite v Krasnodare. Potom pracovala ako stredoškolská profesorka a od roku 1999 ako odborná pracovníčka pre literatúru v Literárnom a hudobnom múzeu v Banskej Bystrici. Od r. 2001 pôsobí ako kurátorka pre literatúru v Štátnej vedeckej knižnici – Literárnom a hudobnom múzeu v Banskej Bystrici. Venuje sa výskumu a dokumentácii literárnych osobností banskobystričského regiónu. Zostavila zborníky *Emancipácia v slovenskej literatúre* (2005) a *Hana Gregorová nielen pri knihe* (2009). Je autorkou scenárov výstav, príspevkov na vedecké konferencie a odborných článkov.

Adresa: Štátna vedecká knižnica – Literárne a hudobné múzeum, Lazovná 9, SK-975 58 Banská Bystrica, E-mail: zlata.troligova@svkbb.eu

ISBN 978-80-89388-39-4
EAN 9788089388394

Bedřich Šofr

Matematik a divadelník

Michal Křížek, Zlata Troligová

Bedřich Šofr

Matematik a divadelník

Zostavili

Michal Křížek, Zlata Troligová

**Štátna vedecká knižnica – Literárne a hudobné múzeum
Banská Bystrica**

2012

© Michal Křížek, Zlata Troligová

Názov: Bedřich Šofr. Matematik a divadelník

Vydavateľ: Štátna vedecká knižnica – Literárne a hudobné múzeum v Banskej Bystrici

Zodpovedná redaktorka: PhDr. Oľga Lauková, PhD.

Rok vydania: 2012

Tlač: Petr Beran, Praha

www.pb-tisk.cz

Prvé vydanie

Sadzba: Michal Křížek

Obálka: Pavel Křížek

Fotografie: archív Štátnej vedeckej knižnice – Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici a rodina Bedřicha Šofra

Recenzenti

Prof. RNDr. Karel Segeth, CSc.

Doc. Mgr. art. Juraj Sarvaš

Mgr. Soňa Šváčová, PhD.

ISBN 978-80-89388-39-4

EAN 9788089388394

Predhovor

V 20. storočí vývoj na Slovensku dvakrát usmernili výrazní predstavitelia českej inteligencie. Po prvej svetovej vojne pomohli postaviť na nohy naše stredné školy, po druhej svetovej vojne školy vysoké. Prinajmenej v matematike to možno dokázať.

V dvadsiatych rokoch prišla na Slovensko celá plejáda mladých českých profesorov – matematikov, ktorá nielen že zabezpečila na vysokej úrovni vyučovanie matematiky na stredných školách, ale prispela aj k formovaniu profilu slovenských miest. Boli to desiatky vynikajúcich odborníkov. Ak nasledujúce riadky venujeme len jednému z nich – Bedřichovi Šofrovi, je to nielen preto, že som ho mal možnosť v päťdesiatych rokoch poznať, ba bol som chvíľku jeho žiakom, ale najmä preto, že prof. Šofr napísal trojdielne pamäti *Historie mého života* (dokončil ich na Vianoce 1974). Aj tento jeho počin je v našich podmienkach ojedinelý, a to tým skôr, že ide o dielo svieže; obsahuje množstvo informácií a zároveň vystihuje atmosféru doby.

Prof. Bedřich Šofr sa narodil 14. 9. 1890 v Rychnově nad Kněžnou. Jeho mladé roky sú spojené okrem iného s menami troch výnimočných osobností českej kultúry.

Prvou je spisovateľ Karel Poláček, dlhoročný Šofrov priateľ. V jeho románoch sú opísané hneď dve epizódy zo Šofrovho života. Prvá sa týka útlej mladosti: malý Bedřich Šofr bol prototypom Pepíka Zilvara z chudobinca – postavy Poláčekovho románu *Bylo nás pět*. Druhá epizóda je opísaná v Poláčekovom románe *Okresní město*: veselé divadelné predstavenie, ktorého sa v skutočnosti zúčastnil aj mladý absolvent Karlovej univerzity Bedřich Šofr; počas tohto predstavenia sa obecnstvo dozvie o sarajevskom atentáte na následníka trónu.

Druhou osobnosťou, ktorá sa mihla Šofrovým životom, bol jeho priateľ Jaroslav Heyrovský, neskorší nositeľ Nobelovej ceny. Na jar 1910 sa stretli v parčíku na Karlovom námestí, kde sa Šofr učil chémiu. Stalo sa tak vo chvíli, keď preberal zlúčeniny síry. Hoci ešte nemal preštudovanú celú látku, dal sa nahovoriť priateľom Heyrovským a nasledoval ho, aby sa pokúsili zložiť skúšku z chémie. Skúšajúci profesor Rayman bol rozčúlený, vyhodil zo skúšky prvých dvoch uchádzačov a ako tretieho aj Heyrovského. Na to dal Šofrovi otázku – zlúčeniny síry. Keďže Šofr mal túto látku v čerstvej pamäti, exceloval. Zronený Heyrovský ho čakal pred budovou a povzdychol si: „Tak som to dobre preštudoval.“ Na druhý deň Heyrovský už neprišiel na Petrove prednášky z matematiky. Zamenil matematiku za chémiu a odišiel na univerzitu do Anglicka. (Mimochodom, možno bude užitočné zaznamenať Šofrovu spomienku na prvú prednášku na univerzite; bola to prednáška prof. Karla Petra. Šofr vôbec nerozumel, lebo to bola prednáška z diferenciálnych rovníc, ale spomína Petrovo veľmi srdečné privítanie poslucháčov.)

Tretou osobnosťou, ktorú nemožno v súvislosti so Šofrovou mladosťou nespomenúť, je slávny český hudobný skladateľ Bohuslav Martinů. Zoznámil sa s ním, vtedy devätnásťročným huslistom, v lete, keď bol navštíviť sestru v Poličke. Šofr spomína na Martinů ako na tichého, nenápadného chlapca, ktorý horel láskou k hudbe a veľmi sa zaujímal o divadelný a hudobný život v Prahe. Veľakrát sa stretli pri hudbe (Martinů začínal komponovať) a absolvovali spolu aj tanečnú zábavu.

Ale vráťme sa k našej téme – k Šofrovmu pôsobeniu na Slovensku. Po gymnaziálnych a univerzitných rokoch, ktorými sa pretĺkal pomerne ťažko ako neobyčajne chudobný študent

a v neistých rokoch vojny, odišiel v r. 1919 na Slovensko do Zlatých Moraviec. V Žarnovici sa oženil a usadil sa v Banskej Bystrici. Na banskobystrických školách pôsobil v dvoch etapách, najprv v rokoch 1920 – 1939 a potom v rokoch 1950 – 1958, keď v Bystrici zostal žiť aj po definitívnom odchode do dôchodku.

Ťažko vyjadriť, čo Šofr pre Bystricu, ale aj pre celé Slovensko znamenal. V prvom rade ako divadelník, spoluzakladateľ bystrického ochotníckeho divadla. Toto divadlo bolo v tom čase jedným z najlepších na Slovensku a neskôr sa stalo jedným z pilierov, na ktorom vyrástlo slovenské profesionálne divadlo. Šofr – herec a režisér účinkujúci v desiatkach inscenácií. Šofr – pedagóg, podieľajúci sa na umeleckom formovaní takých osobností, akými boli Karol Zachar, Ľubo Jakubóczy, Peter Karvaš, Gabo Rapoš či Tibor Andrašovan. Šofr spolupracoval s umelcami takého formátu, ako boli Jan Pivec, Štefan Krčméry, Andrej Bagar či Ivan Mistrík.

Ďalšou obľúbenou bystrickou aktivitou prof. Šofra bol šport a zároveň pôsobil aj ako funkcionár futbalového oddielu ŠK Banská Bystrica. V tom čase na 90 % slovenská Banská Bystrica mala maďarského starostu. Matematik Šofr vypočítal, čo treba urobiť, aby sa situácia zmenila a založil športovú stranu, ktorá by odčerpala hlasy maďarských fanúšikov. Skutočne sa to podarilo. Športová strana získala v mestskom zastupiteľstve dva mandáty (jeden z nich bol Šofrov) a tým zvrátila pomer síl a zabezpečila zvolenie slovenského starostu.

O Šofrovom vzťahu k športu svedčí aj iná epizóda. Jednému septimánovi napísal pred konferenciou do katalógu nedostatočnú z matematiky. To sa stalo v piatok a konferencia mala byť v pondelok. V nedeľu na futbalovom zápase dal dotyčný žiak 3 krásne góly. Pán profesor bežal hneď po zápase do zborovne a opravil nedostatočnú na dobrú. A aby mal svedomie čisté, dal mu niekoľko hodín matematiky a integrovať ho na tú trojku naučil.

Inokedy zase neváhal za tichej asistencie prísediaceho kolegu fyzika obalamutiť prehnane prísneho, ale v odborných otázkach sa nevyznávajúceho predsedu maturitnej komisie (vymyslenou dezinformáciou o elektromagnetických kondenzátoroch), len aby zachránil svojho študenta pred prepadnutím. Zastal sa aj štyroch svojich dobrých žiakov, ktorých pristihli, že chceli zistiť témy maturitných písomiek, a zachránil ich pred vylúčením.

Jeden z jeho prvých princípálov po prvej svetovej vojne ho žiadal, aby žiakov klasifikoval spočiatku mierne. „*Túto poznámku*“, napísal B. Šofr, „*som svedomite plnil po celú dobu svojho takmer polstoročného pôsobenia na školách*“. Vysvetľuje aj prečo: „*Bol som vždy priateľom a ochrancom študentov, najmä chudobných, spomínajúc si pritom na svoje mladé roky, keď moji profesori chovali sa ku mne, chudobnému, podobným spôsobom.*“

Na jeseň v r. 1951 učil ma prof. Šofr jeden štvrťrok. Robil tak popri zamestnaní mzdového účtovníka mestskej nemocnice. Za ten štvrťrok nás naučil logaritmy a komplexné čísla, a to tak, že som to nikdy nezabudol. Hovorilo sa o ňom, že správnu odpoveď vie žiakovi vsugerovať: „*No řekni to, vždyť to umíš!*“ Či už to bolo tak, či onak, raz ma doviedol k odpovedi, že logaritmus nuly je mínus nekonečno. Ja viem, ortodoxom bude možno chýbať limita sprava, ale ja som bol vtedy ani nie päťnásťročný sextán a pán profesor Šofr ma dokázal povzbudiť možno na celý život.

Prichodí nám vyrovnávať sa s prvým odchodom prof. Šofra z Banskej Bystrice; človeka, ktorý sa po prevrate prihlásil na Slovensko, aby pomáhal a kultúrne pracoval pre Slovákov. Po Mníchove nastala situácia, ktorú sám Šofr popisuje takto:

„*Z nášho zboru mohli zostať len tí Česi, ktorí sa oženili so Slovenkami. Moja manželka však trvala na tom, aby sme aj my odišli do Čiech, lebo sa obávala, že by som sa nevedel so svojou prudkou a neznášanlivou povahou prispôbiť danej politickej situácii.*“

V r. 1939 sa Šofr usadil v Hradci Králové v Čechách, prečkal protektorát, dočkal sa tam oslobodenia i nádejí na nový život. Ale hneď po februári 1948 dostal sa do kolízie s novou mocou, pretože si dovoľil (v súkromnom rozhovore) kritizovať v tom čase všemocného ministra Václava Kopeckého. Najprv bol uvoľnený zo školských služieb, neskôr mu to

zmenili na preloženie do Rychnova nad Kněžnou. Ale keď Šofrovcom v Hradci vystažovali nábytok na ulicu, rozhodol sa prof. Šofr pre návrat do Banskej Bystrice.

Pozoruhodné, ako pri týchto odchodoch pomáhali Šofrovi jeho žiaci, nachádzajúci sa v tej či inej dobe vo vysokých štátnych funkciách. Za slovenského štátu v r. 1939 sa o hladký prechod Šofrovcom do Hradca postaral Martin Sokol, v tom čase predseda parlamentu. Šofrov návrat na Slovensko v r. 1950 zase zariadil Ernest Sýkora, v tom čase poverenik školstva. Šofr vo svojich spomienkach nehodnotí ich politickú činnosť, neklasifikuje ich. Sú to jednoducho jeho študenti, na ktorých ocenil, že sa k nemu hlásili ako k svojmu učiteľovi.

Dvakrát opustil aj banskobystrických ochotníkov. Prvýkrát, v r. 1938, sa lúčil Galénom v Čapkovej *Bielej nemoci*. Druhý odchod v r. 1958 bol definitívny, aj keď imponantný. Bola ním scénická úprava Kukučínových *Mladých liet*, ktorú Šofr inscenoval so svojimi študentmi. V tejto inscenácii pohostinsky vystúpili aj poprední umelci z Novej scény v Bratislave. Rok 1958 bol totiž rokom jeho definitívneho odchodu do penzie. V r. 1950 ho najprv kolegovia z gymnázia presvedčili, aby nenastúpil do školy, lebo by prišli o nadpočetné hodiny. Preto si našiel miesto u svojho bývalého žiaka (primára Petelena) v mestskej nemocnici a súčasne vypomáhal pri vyučovaní matematiky na bystrických gymnáziách. Konečne v rokoch 1953 – 1958 opäť na plný úväzok vyučoval na bystrickej priemyslovke. A práve tu viedol spomínaný dramatický krúžok a neskôr aj družstvo hádzanárov.

Problematický bol odchod prof. Šofra z Jednoty čs. matematikov a fyzikov. Mal som veľké výčitky svedomia, keď som v ktorejosi zápisnici z Ústredného výboru Jednoty slovenských matematikov a fyzikov zo začiatku sedemdesiatych rokov našiel Šofrovo meno medzi tými, čo boli vyškrtnutí z evidencie. Išlo zrejme o administratívny lapsus, o ktorom sa našťastie (ako možno usúdiť z textu pamäti) pán profesor nedozvedel. Jednota svoju chybu napravila všeobecným rozhodnutím nevyraďovať z evidencie svojich členov, ktorí odišli do dôchodku. Prof. Šofr si totiž svoje členstvo v Jednote veľmi cenil. Osobitne si cenil čestné uznanie, ktoré mu bolo udelené v r. 1962 na jubilejnom zjazde v Prahe.

Ani po tomto definitívnom odchode do penzie neprestal byť prof. Šofr aktívnym. Napísal 4 matematické príručky, z ktorých dve vyšli knižne: *Populárne o počte pravdepodobnosti* (v dvoch vydaniach) a *Euklidovské geometrické konštrukcie*. V archíve Štátnej vedeckej knižnice – Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici sú zachované dvojdielne *Divadelné spomienky* (na roky 1919 – 1939) a v rodinnom kruhu Bedřicha Šofra trojdielne pamäti *Historie mého života*.

Existuje, pravda, odchod nenávratný, ktorý čaká na každého z nás. Prof. Bedřich Šofr zomrel 12. 2. 1977 v Banskej Bystrici vo veku 86 rokov.

V rokoch jeho pôsobenia v Banskej Bystrici sa hovorilo: *Za živa v Bystrici, po smrti v nebi*. Ale vlastnosti, ktoré osobnosť prof. Šofra reprezentovala, potrebujeme teraz aj na zemi: Láskavý vzťah k študentom, toleranciu, vzdelanosť a kultúru a jej obetavé a nezištné šírenie.

Prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc., Dr. h. c.

Obsah

1 Úvod	7
2 Stručný životopis Bedřicha Šofra	9
3 Historie mého života, 1. díl (1890 – 1920)	11
4 Historie mého života, 2. díl (1920 – 1938)	41
5 Historie mého života, 3. díl (1939 – 1974)	55
6 Šofrovy vědecko-popularizační matematické publikace	71
7 Divadelník Bedřich Šofr	78
8 Vzpomínky na Bedřicha Šofra	93
9 Kalendárium	103
Literatura	105
Rodokmen	107
Seznam přednášek, které si B. Šofr zapsal v 1. – 8. semestru studia	108
Summary	112

1. Úvod

Tato kniha vznikla na základě životních vzpomínek a matematických učebnic profesora Bedřicha Šofra. Svoje obdivuhodné dílo (Šofr 1964a, 1964b, 1967, 1971a, 1971b, 1973, 1974a, 1974b, 1976) sepsal v pozdním věku, když už byl v důchodu. Kniha je psána střídavě česky a slovensky, protože Šofr dobře mluvil i psal oběma jazyky a celý život usiloval o česko-slovenskou vzájemnost. Jeho vyprávění je zaznamenáno velice osobitým stylem a dokáže čtenáře doslova vtáhnout do děje, jakoby byli jeho součástí. Některé historiky jsou tak autentické, že je připomínáme česky i slovensky.

Práci na této knížce inicioval prof. Beloslav Riečan, bývalý předseda Jednoty slovenských matematiků a fyziků. Před lety přišel s nápadem převést do elektronické podoby Šofrovy trojdílné autobiografické vzpomínky *Historie mého života* (Šofr 1973, 1974a, 1974b). Každý díl je jiný, protože je zasazen do zcela jiné doby. První díl zachycuje období Šofrova dětství a dospívání za Rakouska-Uherska. Je tak zajímavý, že jej uvádíme v téměř nezkráceném znění ve 3. kapitole. Druhý díl popisuje situaci za první republiky a třetí je věnován životu za druhé světové války a situaci po ní. Z druhého a třetího dílu jsme do knížky zařadili jen některé pasáže (viz kap. 4 a 5). Všechny tři díly jsou uloženy ve Státní vědecké knihovně – v Literárním a hudebním muzeu v Banské Bystrici. Část druhého dílu věnovaná mládí Šofrovy manželky Vilmy je v nezkrácené formě volně ke stažení na webové stránce www.math.cas.cz/~krizek. Šofrův článek (Šofr, 2004) lze získat na internetové adrese matematické digitální knihovny www.dml.cz. *Divadelné spomienky* 1. a 2. díl se nacházejí ve fondech Státní vědecké knihovny v Banské Bystrici.

Bedřich Šofr byl skvělým matematikem a pedagogem, což dokazují dvě diplomové práce (Bakošová, 2008) a (Čaklášová, 1989) o jeho působení ve školství. Byl laskavým učitelem a se svými žáky měl trpělivost. Matematiku uměl velice dobře vysvětlovat. Tento vzácný dar má jen málokdo. Prof. Šofr vždy zdůrazňoval, že v matematickém textu nesmí být žádné slovo zbytečné. To je ostatně patrné z jeho čtyř vědecko-popularizačních matematických publikací (Šofr 1964a, 1964b, 1967, 1976), jejichž obsah stručně rozebíráme v 6. kapitole.

Důležitá 7. kapitola je věnována Šofrově divadelní činnosti. Šofr pomáhal v Banské Bystrici vybudovat divadlo. Z malého ochotnického spolku se postupně stala výtečná divadelní skupina známá po celém Slovensku. Bedřich Šofr sepsal dvojdílné vzpomínky na nejkrásnějších 20 let divadelního života v Banské Bystrici (Šofr, 1970, 1971). Jedná se o ojedinělou literární studii, opravdovou raritu, která nemá v našich zemích obdoby. Hry, ve kterých Bedřich Šofr hrál a které režíroval, uvádíme v závěru 7. kapitoly. V 8. kapitole jsou pak shrnuty vzpomínky jeho žáků, kolegů a rodinných příslušníků.

V přílohách jsou otisknuty Šofrovy studijní programy z Filosofické fakulty c. k. Karlo-Ferdinandovy university, anglický abstrakt, fotografie a další materiály.

Naš velký dík patří panu prof. RNDr. Beloslavu Riečanovi, DrSc., Dr. h. c., za krásnou předmluvu a dlouhodobou podporu. Rádi bychom také poděkovali našim recenzentům prof. RNDr. Karlu Segethovi, CSc., doc. Mgr. art. Juraji Sarvašovi a Mgr. Soně Šváčové, PhD., za pečlivé přečtení všech textů a dále Janě Grünerové, Mgr. Heleně Holovské, prof. PhDr. Zdenku Kasáčovi, CSc., Dr. h. c., RNDr. Filipu Křížkovi, Ph.D., Ing. Lei Křížkové, Zině

Kvapilové (roz. Šofrové), prom. etn. Miloslavu Šípkovi, PhDr. Editě Škodové, doc. RNDr. Aleně Šolcové, Ph.D., Mgr. Jarmile Štruncové a Bc. Anně Troligové za podnětné stylistické a jazykové připomínky. Za technickou pomoc vděčíme Haně Bílkové, Ing. Pavlu Křížkovi, Ph.D., RNDr. Pavle Pavlíkové, Ph.D., a Ing. arch. Jozefu Troligovi. Velice nám též pomohli bývalí žáci profesora Šofra svými osobními vzpomínkami, zejména světoznámý houslista Václav Snítal, PhDr. Jiří Fabián, MUDr. Vlastislav Mareček, MUDr. Jaromír Patzelt a v neposlední řadě prof. MUDr. Rudolf Malec, emeritní přednosta neurochirurgické kliniky fakultní nemocnice v Hradci Králové, jenž zhotovil několik karikatur Bedřicha Šofra. Uvádíme je v osmé kapitole. Jsme též velice zavázáni Státní vědecké knihovně – Literárnímu a hudebnímu muzeu v Banské Bystrici za poskytnutí některých dokumentů, fotografií a za pomoc při organizaci vzpomínkových akcí *Osobnost' Beřicha Šofra* (Křížek, 2001) a (Troligová, 2010a) a výstavy *Bedřich Šofr – osobnost' školstva a divadelnictva*, věnovaných 110. a 120. výročí jeho narození.

Vydání této publikace bylo podpořeno grantem č. IAA 100190803 Grantové agentury Akademie věd ČR a výzkumným záměrem MSM 0021620839.

*Michal Křížek
Zlata Troligová*

11. 11. 2011

2. Stručný životopis Bedřicha Šofra

Bedřich Karel Šofr sa narodil 14. 9. 1890 v Rychnově nad Kněžnou ako jedenáste dieťa manželom Marii Šofrovej, rod. Beckovej (1850 – 1910) a Josefovi Šofrovi (1848 – 1910). Vyrastal v skromnosti, ale vo veľmi súdržnej rodine.

Po získaní základného vzdelania v rodisku získal štipendium na Katolíckom gymnáziu s internátom v Hradeckom Boromeu. Po desiatich dňoch však kvôli prísnemu dennému režimu prestúpil na Gymnázium v Rychnově nad Kněžnou. Obdobie školských rokov opisuje kniha spolužiaka Karla Poláčka *Bylo nás pět*, ku ktorej doslov napísal herec František Filipovský. Mladý Šofr sa popri štúdiu aktívne venoval futbalu. (Športu zasvätil celý život, v neskorších rokoch už ako tréner a funkcionár.) Ochorenie a prepustenie otca z práce a vážny úraz maminky spôsobili, že si na štúdiá privyrábal doučovaním a príležitostnými prácami.

V roku 1909 Bedřich Šofr úspešne ukončil stredoškolské štúdiá a s vyznamenaním zmaturoval z matematiky, češtiny, latinčiny a dejepisu. Na podnet profesora matematiky išiel študovať matematiku a fyziku na Filosofickú fakultu c. k. Karlo-Ferdinandovej university v Prahe, kde ho významne ovplyvnili Karel Petr, Čeněk Strouhal, František Závíška a mnohí ďalší. Navštevoval tam aj prednášky z noetiky (teórie poznania) a dejín filozofie u profesora T. G. Masaryka. Medzi jeho spolužiakov a kamarátov patrili Jaroslav Heyrovský, neskorší nositeľ Nobelovej ceny. Popri štúdiu zvládal doučovanie slabších spolužiakov, športovanie, návštevy divadiel, koncertov, plesov a pamätihodností mesta. Prázdniny trávil u sestier a bratov, ktorí mu nahradili už mŕtvych rodičov. U sestry v Poličke sa spriatelil s devätnásťročným huslistom Bohuslavom Martinů.

Po úspešnom absolvovaní štátnych záverečných skúšok v roku 1914 začal Šofr učiť na gymnáziu v Prahe v Křemencovej ulici. Od 1. 9. 1915 nastúpil ako profesor matematiky, fyziky, nemčiny a zemepisu na gymnáziu v Pardubiciach. Počas vojny pracoval dva mesiace vo vojenskej kuchyni v Hradci Králové, potom ako pisár v nemocnici v Pardubiciach a v roku 1918 bol pridelený do nemocničnej kuchyne vo Vysokom Mýte. Podarilo sa mu tak prežiť vojnu bez bojových zážitkov. Po skončení vojny jeho novým učiteľským pôsobiskom bolo Cisársko-kráľovské jubilejné reálne gymnázium v Náchode. Študenti si ho obľúbili a rešpektovali. Vznik Československa a nedostatok kvalifikovaných pedagógov na Slovensku oslovili aj Bedřicha Šofra – rozhodol sa prispieť k vzdelanostnému pozdvihnutiu Slovenska. (Na Slovensku bola v roku 1919 zriadená Univerzita Jána Amosa Komenského v Bratislave, jej prírodovedecká fakulta však bola otvorená až v roku 1940.)

V školskom roku 1919 tak začal na Slovensku profesiu stredoškolského profesora na Gymnázium v Zlatých Moravciach, kde pôsobil ako jediný matematik a fyzik. Tu sa zoznámil s Vilmou Kabinovou zo Žarnovice, sestrou jeho žiaka. Zosobášili sa 27. novembra 1920 a v tom istom roku sa presťahovali do Banskej Bystrice.

V meste pod Urpínom sa začalo najplodnejšie a najvýznamnejšie obdobie života Bedřicha Šofra. Banská Bystrica mala v tom čase dvanásť tisíc obyvateľov. Na pozvanie Emanuela Pavelku, riaditeľa Československého štátneho gymnázia Andreja Sládkoviča, Šofr prijal učiteľské miesto a vyučoval matematiku a fyziku. Počas jeho devätnásťročného profesorského pôsobenia sa, aj vďaka nemu, gymnázium zaradilo medzi najlepšie v Československu. V roku 1921 sa manželom Šofrovcom narodila dcéra Milada Zinočka, roku 1924 druhá dcéra Vierka

Evička. Ťažké obdobie Šofr prežíval, keď im vážne ochorela Zinočka a ako trojročná zomrela. V júni 1927 sa Šofrovcom narodila tretia dcéra, Zinaida Olga Judita. Dcéry vyrastali v kultúrnom a spoločenskom prostredí. V obytnom dome na hronskom nábreží ich navštevovali známi profesori a umelci.

Profesor Šofr si vyslúžil úctu a uznanie svojich študentov i kolegov. Študentov vedel nielen naučiť, ale ich aj pochopiť a podporiť, získať ich pre štúdium nezáživného technického predmetu. Po nástupe mníchovského diktátu Šofrovci opustili Banskú Bystricu, i keď Šofrovi ako manželovi slovenskej občianky dovolili zostať na Slovensku. Desať rokov pôsobil v Hradci Králové ako profesor na strednej škole. Po oslobodení sa na určitý čas zamestnal ako učiteľ v rodisku – v Rychnově nad Kněžnou. Predčasná smrť manžela ich dcéry Zinaidy rozhodla, že sa Šofrovci v roku 1950 vrátili do Banskej Bystrice. Miesto na Gymnázium Andreja Sládkoviča už bolo obsadené, no získať nové zamestnanie mu pomohli bývalí študenti, ktorí na svojho profesora nezabudli ani počas jeho neprítomnosti. Riaditeľ nemocnice MUDr. Daniel Petelen ho zamestnal ako mzdového účtovníka a niekoľko hodín úväzku dostal ako profesor matematiky na Dievčenskom gymnázium, aj na Gymnázium Andreja Sládkoviča. V školskom roku 1953/54 prijal ponuku riaditeľa Priemyselnej školy spojovej, kde svoju milovanú matematiku vyučoval do roku 1958, do 68. roku svojho života.

Ani definitívnym odchodom Bedřicha Šofra do dôchodku sa nezavšili jeho aktivity. Napísal trojdielne spomienky pod názvom *Historie mého života* (Šofr, 1973, 1974a, 1974b) a dvojdielne *Divadelné spomienky* (Šofr, 1971a, 1971b). Písal aj populárne knižky a príručky z matematiky pre študentov a začínajúcich učiteľov (Šofr, 1964a, 1964b, 1967, 1976). V roku 1962 Bedřich Šofr dostal v Prahe na celoštátnom jubilejnom zjazde Jednoty československých matematikov a fyzikov, založenej roku 1862, významné ocenenie – plaketu a čestné uznanie.

Popri pedagogickej činnosti časť svojho života (najmä v rokoch 1919 – 1938) venoval divadelnému umeniu. Bol členom ochotníckeho divadelného súboru Sokol, Mestského divadelného združenia a napokon Divadla Andreja Sládkoviča. Hral v takmer 90 predstaveniach, režíroval vyše 20 hier. Mal veľkú zásluhu na založení profesionálnej a národnej divadelnej scény v Banskej Bystrici. V roku 1955 pri príležitosti 700. výročia udelenia mestských práv Banskej Bystrice a 25. výročia založenia divadelného súboru bol odmenený čestným uznaním za úspešnú prácu v ochotníckom divadle. V roku 1960, pri príležitosti 30. výročia založenia ochotníckeho súboru Andreja Sládkoviča, bol ocenený ako zaslúžilý člen súboru. Vynikol aj ako fotograf, scénograf a režisér študentských predstavení.

Participoval na mnohých športových podujatiach ako aktívny účastník aj ako funkcionár – člen mestskej rady obecného zastupiteľstva Banskej Bystrice. Na Priemyselnej škole spojovej v Banskej Bystrici viedol družstvo hádzanárov.

Medzi úspešných študentov Bedřicha Šofra patrili prof. Dr. Milan Stanislav Ďurica, MUDr. Daniel Petelen, prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc. (bývalý predseda Jednoty slovenských matematikov a fyzikov), emeritný biskup ThDr. Jozef Feranec, doc. PhDr. Ján Lehocký, CSc., prof. Ján Petrovič, DrSc., ThDr. Ján Dubíny, prof. RNDr. Stanislav Ondrejka, DrSc., literáti Peter Karvaš, Štefan Žáry, Alexander Matuška, hudobní skladatelia Ján Cikker, Tibor Andrašovan, divadelní umelci Karol Zachar, Ľudovít Jakubóczy...

Bedřich Šofr sa oddával každej činnosti naplno, nezištne a s láskou. Vďaka súdržnému vzťahu v rodine, dobrému rodinnému zázemiu a pochopeniu rodičov, manželky a detí, ako aj svojmu zmyslu pre humor dosiahol plnohodnotné naplnenie života. Zomrel 12. 2. 1977 vo veku 86 rokov v Banskej Bystrici. Posledný raz sa s ním blízki rozlúčili 16. 2. 1977 vo farskom rímskokatolíckom kostole v Banskej Bystrici a 19. 2. 1977 v krematóriu v Bratislave. Pochovaný je na katolíckom cintoríne v Banskej Bystrici.

3. Historie mého života, 1. díl (1890 – 1920)

Jsou chvíle v životě člověka, zejména ve stáří, kdy se mu žádá poohlédnout se za prožitými léty – pousmát se ve vzpomínkách na příhody, při nichž mu štěstí podalo ruku, a zavzpomínat třeba se slzami v očích i na dobu, která mu zanechala v srdci bolest a zklamání. Vždyť úsměv a slzy, smích a bolest se střídají v životě každého člověka.

Jsem rád, že mi štěstí rádo podávalo svou štedrou ruku. Následující řádky psané jednoduchým slohem věnuji svým nejdražším. Jsou pravdivým svědectvím o tom, jak jsem žil, miloval a pracoval.

Bedřich Šofr (1890 – 1977)

V podvečer čtrnáctého září 1890 porodní babička Alžběta Naxerová pospíchala z rychnovského zámku, kde se právě v ten den narodil Otomar Kolowrat, aby mé mamince pomohla přivést na svět už jedenácté děcko. Při křtu mi dali jméno Bedřich-Karel.

Po dvou letech se narodilo ještě poslední z dvanácti dětí, Karel. Když mne maminka odkojila, dala mne na starost mé o sedm let starší sestře Karolíně, která často vzpomínala, jak nás, tři nejmladší kluky, musela hlídat a co jsme se jí nazlobili a navyváděli!

Naše zlatá maminka byla skromná, velmi pracovitá a trpělivá žena. Pečlivě se o nás starala; nikdy se sice s námi nemazlila, ale její obětavost a lásku jsme nejlépe pocítili vždy, když někdo z nás onemocněl.

Moje maminka: Marie Barbora Šofrová (Becková), narozená 24. února 1850 v Rychnově nad Kněžnou, zemřela 20. června 1910.

Její otec: Pavel Beck, katolík, soukeník v Rychnově nad Kněžnou.

Její matka: Marie, vyznání katolického, dcera Josefa Kalvacha, soukeníka.

Tatínek byl veselý, dobrosrdečný, ale prchlivý a lehkomyšlný muž. Když viděl, jak se mu rodina rozrůstá a hrozí jí bída, zanechal svého řemesla řezníka, opustil ženu a 4 malé děti a odešel do ciziny za lepším výdělkem. Pracoval v Pešti a potom v Bulharsku. Mamince posílal dost peněz, aby děti netrpěly bídou. Po pěti letech musel tajně opustit Varnu (hodil totiž jakéhosi Turka v hádce do Dunaje) a odebral se ještě do Ruska. Tenkrát se právě osídlovala Volyňská gubernie českými rodinami, kterým carská vláda slibovala a dávala značné výhody. Toho chtěl otec využít. Když však zjistil, že tam nejsou žádné střední školy a že by Bohumil, jeho prvorozený syn, nemohl pokračovat ve studiu na gymnáziu, vrátil se domů.

Na směnku si vypůjčil 50 zlatých, přiložil k nim všechny ušetřené peníze a koupil v „Chaloupkách“ pro svou šestičlennou rodinu slušnou chalupu. Ke svému původnímu řemeslu se již nevrátil, ale šel pracovat jako dělník na stavbu rychnovské železnice. Po skončení stavby zůstal tatínek u železnice jako noční hlídač s platem 8 zlatých měsíčně. To ovšem nestačilo k tomu, aby mohl v určené době splatit směnku, tak nám tu naši chaloupku v licitaci prodali.

Maminka nikdy otci jeho lehkomyšlnost nevyčítala. Měli se opravdu rádi a zplodili dalších šest dětí.

Můj tatínek: Josef Jan Šofr, narozen 15. března 1848, zemřel 26. června 1910.

Jeho otec: Jan Šofr, krupář v Rychnově nad Kněžnou.

Jeho matka: Jana, vyznání katolického, dcera Antonína Černého, barvíře v Rokycanech.

Byl jsem tehdy čtyřletý. Když už nám odstěhovali poslední nábytek, naložil tatínek chlapce na malý vozík a Karla s maminkou nás vpozdvečer odvážely do nového bytu. Na cestě jsme zažili hroznou příhodu. Dřevěná dvoupatrová budova mlýna v blízkosti našeho bytu začala hořet a plameny šlehaly vysoko k nebi. Tatínek zůstal ještě v naší staré chaloupce, aby ji (ze zlosti, že mu ji prodali) s najatými chlapy rozboural, a maminka byla strachem o nás celá zoufalá. Rychle se rozhodla: v bytě nechala jen Karla s Ládou, vzala do náruče malého Karla, mne za ruku a zavedla nás k jedné známé rodině na náměstí, kde jsme oba přespali. Ráno si pro nás zase přišla, ale nám se nechtělo jít domů, protože jsme si pěkně hráli s dvěma dcerkami stejného věku, jako jsme byli my. Děvčata měla krásné hračky, o kterých my, děti chudých rodičů, jsme mohli jen snít. A jaká náhoda! Starší dívka byla Ela Mazačová, do které jsem se později jako septimán beznadějně zamiloval.

Náš nový byt, to byla jen jedna místnost, která sloužila i jako kuchyň. Maminku nejvíc trápilo, že musela prodat kozu a sousedce přenechat slepice, a děti tak přišly o hlavní obživu. V tmavé místnosti se nás tísnilo šest – rodiče a čtyři malé děti. Ze šesti dětí, které se narodily po otcově návratu z Ruska, dva chlapci zemřeli, ostatní sourozenci už byli dospělí a roztroušení po světě. Jen nejstarší sestra Anna, vdaná za holiče Bohumila Rigra, zůstala v Rychnově. Často nás navštěvovala a pomáhala mamince.

V tomto provizorním bytě jsme zůstali dva roky, a pak jsme se přestěhovali do většího bytu blízko nádražní budovy. Tatínek to měl pár kroků do služby a maminka si zase koupila kozu a slepice. Každý rok vykrmila šiškami husu až do váhy 10 kg a otec zabil čuníka, takže jsme se pak dlouhou dobu měli velmi dobře.

Blížil se můj šestý rok. Vyrostl jsem, zesílil a dostal první nové kalhoty. Karla už nás nemusela hlídat. Chodili jsme sami s kamarády k řece, koupali se u „Kalhot“ a chytali do koše

(na prádlo) ryby, které nám maminka vždy usmažila na másle. Někdy se nám podařilo chytit pod kořeny stromů i pěkného tučného úhoře.

Roky mi nevycházely, a proto jsem musel čekat ještě jeden rok, než mne maminka dovedla do první třídy k panu učiteli Kanzalovi, který nás po celých pět let svědomitě a s láskou vyučoval. Ani rákosku nepoužíval. Nacvičil s námi mnoho národních písní, a za to jsme ho měli rádi a pilně jsme se učili.

Tenkrát k nám chodil asi šestnáctiletý mladík. Hrál si s námi a často pokukoval po naší Karle, která vyrostla ve velmi pěkné děvče s kučeravými vlasy. Zhotovil nám luk a šípy, mně udělal pěknou šavli a flintu. O prázdninách přinesl nádherně malovaného draka s dlouhým ocasem, kterého jsme pouštěli do veliké výšky. Přitom jsme výskali radostí, když pan Horák (tak se ten mladík jmenoval) posílal drakovi po šňůře psaníčka s veselými a vtipnými vzkazy.

Protože ze všech trávnických chlapců jsem právě já měl největší šavli, zvolili si mne za velitele a začali jsme se připravovat na válečné tažení proti klukům z „Dubinky“ (Dubinka, Trávník, Velká a Malá Láň, Chaloupky atd., to byly části města, většinou na periferii).

Nejdříve jsme se s kluky z Dubinky dohodli, že se bude bojovat čestně jen šavlemi a že nikdo z nás nesmí po nepříteli hodit kamenem. Určili jsme též den a hodinu boje. A tak jsme se za krásného podzimního odpoledne, za zpěvu pochodových písní, vypravili na Dubinku. Nepřítel nám vyšel vstříc a začal neúprosný boj, který však brzy neslavně skončil. Hned zpočátku jsem dostal do hlavy takovou ránu kamenem, že jsem upadl na zem. Můj pobočník začal křičet: „*Kluci, utíkejte, velitel je zabitej!*“ Utíkali jsme nejen my, ale i Dubinčani, když viděli, jak se mi řine krev po obličejí. Ránu jsem si vymyl v blízkém potoce a krev mi přestala téci. Moji bojovníci se zatím vrhli na pole, kde právě dozrávala řepa, a každý si jednu vytáhl jako válečnou kořist.

Když jsem pak přicházel k domovu, uviděl jsem u plotu našeho souseda strom plný krásných žlutých blum. Zvedl jsem kámen a bác do nich! Jenže kámen se odrazil od silné větve a bouchl mne do hlavy přesně vedle první rány. Domů jsem přišel celý zkrvavený. Tatínek se právě chystal do služby a stál před domem. Když mne uviděl tak zřízeného, na nic se neptal, odepnul řemen a řádně mne zbil. To byl první větší výprask v mém životě. Rány řemenem moc nebolely; více mne bolelo to, že tatínek mne, vůdce statečných bojovníků, výpraskem tak ponížil.

To bylo jedno z klukovských dobrodružství, která tak mistrně popisuje v půvabné knížce *Bylo nás pět* Karel Poláček, můj spolužák a dobrý kamarád.

Uvádím začátek svého dopisu zaslaného herci Františku Filipovskému, který napsal doslov¹ ke knize (Poláček, 1954), a zkrácený úryvek z této krásné knížky:

Vážený pane! Při nedávné televizní relaci „Vtipnější vyhrává“ velmi se mi líbil Váš příspěvek z knížky Karla Poláčka „Bylo nás pět“. A tenkrát večer jsem si pomyslel, že by Vás jistě mohlo zajímat, že Zilvar z chudobince ještě žije v Banské Bystrici a je mu už 82 let ...

* * * * *

Tak jsme se tuhle šli koupat ke Klobouku, byli jsme čtyři. Já, Bejval Antonín, Éda Kemlink a Zilvar z chudobince. Když jsme šli a bylo horko, tak se mezi nás připletl malý

¹ Z doslovu Františka Filipovského: ... vidím, že se musím vyznat z lásky k téhle knížce, jejíž něžný humor mne chytil při prvním přečtení, přirostl mi k srdci, a kterou jsem si hrozně zamiloval, když jsem ji předčítal přeloučským druhům svého dětství (také nás bylo pět). A když mi byla uložena radostná povinnost předčítat z ní v rozhlase a když jsem hledal způsob, jak ji tlumočit posluchači, musel jsem si znovu a znovu číst její kouzelný text hlasitě, dostat se přes hereckou techniku výrazu k obsahu mluvených vět, vžít se v čistou prostotu klukovského myšlení a znovu zažívat krásné dny rozjívěného uličníka se vším, co přináší prostředí malého města a jeho lidiček.

chlapec, jménem Venda Štěpánků, že jako taky půjde s námi. My jsme byli neradi, protože je malý chlapec, a kdyby se mu něco stalo, na kom to bude? Na nás! Pročež Bejval na něho křikl: „*Jedeš!*“, já jsem taky na něho křikl: „*Jedeš!*“ a všichni jsme na něho křikl: „*Jedeš!*“, ale on nešel pryč, ale pořád šel s námi. A pořád říkal: „*Já taky, já taky.*“ Tak už jsme nic neříkali, ale mluvili jsme spolu. A bylo nás teda pět ...

Když jsme přicházeli k továrně, tak se k nám, jakoby nic, přidal Čeněk Jirsák. Dělal, jako by se k nám nepřidal, ale my všichni jsme viděli, že se přidal ...

U Klobouku bylo horko a slunce svítilo. Já mám rád, když slunko svítí, protože když přivřu víčka, tak se dělají duhové balónky. Když jsem byl malý, tak jsem je chytal, chtěl jsem si je zavřít do šuplete, protože jsem neměl rozum. Dnes už mám rozum, ale přece jsem rád, když se dělají duhové balónky.

Tak jsme se svlékli a hovada nás štípala, poněvadž u Klobouku je plno hovad. Někteří praví, že když hovada štípají, tak bude pršet, ale já jsem vyzkoumal, že to není pravda, jelikož hovada štípají pořád. Hovado je chytré, ono se neutopí, to je můžeš držet pod vodou třeba hodinu, ono pak vyplave a ulítne jakoby nic, sprosták! Nejlepší jest proti hovadímu štípnutí se namazat bahnem, ale my se stejně namažeme, abysme vypadali jako černoši. Bejval Antonín si udělal šmouhy, aby vypadal jako zebra, ale já jsem si namaloval vousy, abysm vypadal jako pan strážmistr Kordule, co vodí vandráky a loupežníky do basy. Všem se to líbilo a každý to dělal po mně a Venda Štěpánek to taky dělal po mně, ačkoli nemá z toho ještě rozum.

A váleli jsme se po louce ...

Když jsme se vyváleli, tak jsem pravil: „*Kdo se nejdřív osmělí?*“

Všichni křičeli: „*Já!*“ Ale nejdříve se osmělil Éda Kemlink, ten vám má skok jako plavec závodník. Bejval a já jsme plácli do vody jako žába, ale Čeněk Jirsák skočil pozpátku, protože je hrdý. Ale před tím se pokřížoval.

Ten malý chlapec Venda Štěpánků taky vykřikl: „*Já!*“ a skočil do vody, jak to viděl u dospělých.

U Klobouku jest velká touň a my jsme si nevzpomněli, že Venda Štěpánků třeba neumí plavat. On taky neuměl.

A zmizel pod vodou, pak se vynořil, něco vykřikl, zase zmizel a polykal andělíčky.

„*Ježíšmarjá!*“ křičeli jsme, „*on se utopí!*“

Protože je tam vír a voda se točí pořád dokola a je tam plno kořenů, do kterých se zapletou nohy. Tak jsme stáli a křičeli a byli jsme polekáni, protože jsme nevěděli, co teď?

Jenom Zilvar z chudobince nekřičel, on nikomu nic neřekl a skočil do touně. Nýbrž plaval pod vodou a šmátral kolem sebe, vynořil se, kašlal vodu a pravil:

„*Už ho mám, už ho držím za vlasy!*“

Všichni jsme křičeli: „*Nepust' ho!*“

On odpověděl: „*Nepustím, neboť ho držím pevně.*“

Pomohli jsme mu vytáhnout Vendu na břeh, a když byl na břehu, tak Zilvar pravil: „*Herdek filek!*“ a vysmrkal se.

Venda ležel bez hnutí a nebylo vidět, že dýchá. Už jsme si mysleli, že je po něm, tak jsme byli celí pryč a já jsem pravil: „*Tak vidíte, já jsem nechtěl, aby šel s námi,*“ a bylo mně do bréče ...

Čeněk Jirsák pravil, že na chodbě školy, co do ní chodíme, je obraz, na kterém je vymalováno, jak se vzkřísí umrlý utopenec, a že se to musí podle toho dělat.

A dělal to podle toho a pohyboval Vendovými nohama a rukama a mačkal mu břicho, až z něho vyšla voda.

Venda si najednou vzdychl, pak se posadil, koukal a nevěděl, kde je. A nejdřív mu bylo špatně, ale za chvíli mu bylo dobře, my jsme skákali a křičeli: „*Sláva!*“ jelikož jsme měli radost.

A Čeněk Jirsák se pokřičoval a pravil: „*Však měl namále.*“

Venda se na nás usmíval a vypravoval, co se mu stalo. Pravil, jak ho voda přijala a že to bylo moc krásné a že byl lehký jako balón a v uších mu žertovně šuměly bublinky. A když otevřel oči, kolem dokola to bylo zelené jako na louce a na té louce rostly velké červené jahody a on si jich chtěl natrhat, ale jaksi nemohl k nim.

On dlouho vypravoval, ale všechno na přeskáčku a my jsme se v tom nemohli vyznat.

Éda Kemlink pravil: „*Jó, pěkné jahody, mohls být nebožtíkem.*“

„*To není pravda,*“ pravil Venda, „*nemoh jsem být nebožtíkem, ale chtěl jsem natrhat kytici jahod a přinést je mamince.*“

„*Nech ho,*“ pravil jsem, „*on je ještě malý a neví, co mluví.*“

Pak jsme moc chválili Zilvara z chudobince, že se neohroženě vrhl do vody, aby zachránil tonoucího.

Zilvar celý zčervenal, protože se rozzlobil, a pravil: „*Vlezte mi na záda, votroci, a nechte si to!*“ Ale já jsem na něm poznal, že se stydí, protože jsme ho chválili, tak jsme ho pořád chválili a on nadával dosti sprostě.

Potom jsme se ustrojili, jelikož jsme měli koupání dost, a kráčeli jsme domů a nesli jsme si na zádech plavky, aby nám uschly. Zilvar z chudobince vedl Vendu Štěpánkového za ruku a poučoval ho, jak se má plavat. Nejdřív se naučí plavat jako pes, a když to umí, tak se naučí doopravdy plavat. On mluvil, jak se plave na prsou, pod vodou a pokročili kraulujou. Rukama to ukazoval a Venda to musel dělat po něm.

A pak se ho otázal: „*Budeš si to pamatovat?*“

„*Budu,*“ pravil Venda.

Zilvar ho pochválil: „*To je dobře, aspoň se po druhé neutopíš!*“

* * * * *

V naší rodině vládla spokojenost a vzájemná láska. Maminka si trochu oddechla, když nejstarší Karla nastoupila do fabriky, a my tři chlapci už jsme všichni chodili do školy. Dobře jsme se učili. Zatímco se Ladislav už pomalu připravoval do gymnázia, já prožíval ještě všechny radosti mládí. Těšil jsem se vždy na velikonoční a jiné svátky, kdy k nám obyčejně zavítaly houpačky, kolotoče, loutkové divadlo a někdy přijeli také cirkusáci nebo provazolezci. Kolotoče tenkrát byly ještě na ruční pohon. Majitel si vybral vždy 5 chlapců, mezi nimi jsem byl samozřejmě i já, kteří mu pod střešou kolotoč roztáčeli a po každé písničce, hrané na flašinetu, zas zastavili. Každý z nás měl právo vždy po čtyřech písničkách zadarmo se jednou svézt na nejlepším koni. Nejvíce mne však lákalo loutkové divadlo. Principál Kopecký tu hrál hrůzostrašné hry, při kterých se nám až dech zatajoval. Peníze na vstupné jsem získával tím, že jsem chodil k polednímu vlaku a dělal nosiče.

Abychom mamince ještě více ulehčili, rozdělili jsme si práce tak, že Láda jí pomáhal v domácnosti, Karel měl na starosti nákupy (nakupovali jsme všechno na knížku) a já jsem chodil místo ní na pole pást kozu. Na pastvě jsme se spřátelili s několika děvčaty, která pásala husy. Společně jsme si pak s nimi hráli, zapalovali ohničky, opékali brambory a zpívali vlastenecké písničky, které nás naučili ve škole. Mezi dívkami byly dvě, které zpívaly dvojhlasně dojemné písně, z nichž dvě si ještě dnes dobře pamatuji:

*Šel jsem ondy šumným hájem,
slavík smutnou píseň pěl,
píseň lásky, píseň bolu,
takže jsem až oslzel.*

A druhou:

*Hřbitove, hřbitove, zahrádko zelená,
do tebe padají nejdražší semena,
padají, padají, ale nevyházejí,
snad je ti hrobaři hluboko sázejí.*

Kdykoliv jsem slyšel v životě hrát „La Palomu“, vždy jsem si vzpomněl na tu scénu, na ta dvě děvčátka, a připomněl jsem si, jak jsme byli veselí a šťastní.

Jednou v podvečer, když jsme se vraceli z pastvy domů, dalo mi to děvče, co tak pěkně zpívalo druhý hlas, nečekanou otázku:

„Pověz mi, Bédo, kterou z nás děvčat máš nejraději?“

„To já ti nepovím,“ odvětil jsem. *„Ale pověz ty, koho máš ráda?“*

„Když mně to nechceš říct, tak já ti to taky nepovím!“ Potom jsme malou chvilku stáli mlčky u vratěk vedoucích do jejich zahrádky, a ona opět začala prosit:

„Prosím tě, Bédo, aspoň mi řekni začáteční písmena.“ Pousmál jsem se a řekl RB (Réza Blechová) a ona zase BŠ. Trošku se začervenala a rychle odběhla domů. To bylo moje první vyznání lásky.

Když jsme si druhý den na pastvě hráli na „rodinu“, byla Réza maminkou a já tatínkem. Nakrmila děti černou kávou, kterou si přinesla z domova, rozdělila se se mnou o svačinu a já jsem jí pomáhal vyhánět husy z jeteliště, kam se zatoulaly při naší hře.

Tahle naše dětská láska netrvala dlouho. Když mi bylo deset let, dostali rodiče výpověď z bytu. Pan domácí potřeboval byt pro svého syna, který se mu právě oženil. Přestěhovali jsme se na druhý konec města na Velkou Láň, kde jsem prožil mnoho smutných událostí. Ty na mne zapůsobily tak, že se moje veselá povaha od základu změnila. Často mi přišlo zatěžko někoho známého slušně pozdravit nebo někomu poděkovat za sebevětší laskavost. Když jsem dospěl, nikdy jsem se nemohl přimět, abych některé dívce vážně vyznal lásku, i když se mi někdy zdálo, že ji mám rád.

Důkazem toho jsou slova mé milé ženušky, která pronesla při mých jedenaosmdesátých narozeninách. Při přání dobrého zdraví mi děkovala za to, že jsem ji tak pečlivě a s láskou opatroval, když měla zlomenou nohu a byla 6 neděl v sádře. Já jsem jí na to řekl:

„Keby som Ťa, moja Vilmuška, nemal rád, tak by som to bez lásky tak starostlivo nerobil.“

„Tak Ti ešte raz ďakujem,“ řekla ona, *„lebo to je prvé vyznanie lásky, ktoré si mi urobil za tých päťdesiat rokov, čo sme spolu!“*

Hradecké Boromeum bylo katolické gymnázium s internátem, v němž se připravovali chlapci na kněžské povolání. Podobnými internáty byly na Slovensku „semináře“.

Tatínkův strýc, kapitulní kanovník, založil před svou smrtí stipendium, z kterého se měly platit náklady spojené s pobytem a stravou pro jednoho žáka z jeho příbuzenstva. A tím žákem, jak rozhodla naše zbožná maminka, jsem měl být – přes protest tatínka, který farář neměl příliš v lásce – já.

A tak jsem se 15. srpna roku 1901 vypravil s malým batohem a maminčiným požehnáním do Hradce Králové ke zkoušce do první třídy gymnázia. Celých 14 dní nás piaristé měli připravovat, abychom při zkoušce obstáli. Já jsem to však vydržel jenom 10 dní. Denní režim byl pro jedenáctiletého kluka, který byl dosud zcela svobodný, tak nezvyklý a krutý, že jsem jedenáctého dne ráno s ranečkem utekl a prvním vlakem odjel domů.

Maminka se smířila s mým útekem z Boromea, když jsem jí vylíčil, jak nás v 5 hodin ráno budili k modlitbám, hodinu po snídani jsme se museli zúčastnit mše svaté a následovalo učení

a čtení nábožných knih po celý zbytek dne. Na procházku ven z internátu nás vůbec nepouštěli.

Rodiče se tedy rozhodli, že mne dají k mému švagrovi, holiči, do učení. Proti tomu, že mne poslali do Boromea, jsem se nebránil, protože jsem velmi rád chodil do kostela, ale proti tomuto rozhodnutí jsem se rozhodně postavil a plakal tak dlouho, až maminka svolila, aby mne Láda zavedl ke zkoušce do našeho gymnázia. Za ušetřené peníze jsem si koupil sešity a další školní potřeby, knihy jsem si vypůjčil z knihovny a „pauperum“, zápisné, mi odpustili s ohledem na naši chudobu. Nastoupil jsem dlouhé studium v pevné víře, že ho šťastně a s dobrým výsledkem ukončím.

Gymnazijní budova byla dvoupatrová a spojená chodbou se zámeckým chrámem, kde náš katecheta v malé kapli sloužil každý den mši, které se musely všechny třídy cyklicky zúčastňovat.

Ve škole nás učili většinou piaristé. Byli to výborní učitelé, kteří k nám byli laskaví. Často používali krátké latinské věty jako například „bene, bene, amice“, na které jsme si brzy zvykli a porozuměli jim. Profesor přírodopisu šňupal tabák i při vyučování a nosil v šose kabátu červený kapesník, který mu neustále vykukoval. Jednou, když procházel mezi lavicemi, jsem se mu ho pokusil vytáhnout, ale milý pan profesor mne při tomto činu chytil za ruku. Hned jsem musel k tabuli a popsat kočkodana bezocasého zvaného „micetae seniculum“. Byla to stará látka a já jsem poprvé u tabule plaval a vysloužil si oslovení „prázdná nádobo“. Na pololetním vysvědčení mi dal čtyřku, ale později i on mne měl rád.

V prvních třídách jsem byl jen průměrným žákem. Vyučování jsme měli dopoledne i odpoledne do čtvrté a volné hodiny mi zabraly práce v domácnosti a také nešťastný fotbal, takže k přípravě do školy jsem se dostával až ve večerních hodinách. Fotbal jsme hrávali na loukách daleko za městem, abychom nebyli na očích profesorům, protože kopaná byla tehdy zakázaná a trestaná dvouhodinovým karcerem. Pravidelné zápasy jsme hráli vždy v neděli, když byli kantoři na bohoslužbách; z nich jsme se všichni hráči tajně ulili, abychom nemuseli na konci mše zpívat rakouskou hymnu „*Zachovej nám hospodine císaře a jeho trůn...*“ Láska k fotbalu a sportu vůbec mne ovládala až do pozdního stáří a málem mně narušila moje šťastné manželství.

Když jsem byl v tercii, stihla naši rodinu první těžká rána osudu. Otec závažně onemocněl kloubovým revmatismem. Železniční správa ho sice poslala do lázní, ale vrátil se nevyлечен, takže nemohl sloužit noční služby a byl propuštěn bez jakékoliv penze, neboť rychnovská lokálka nebyla státní.

Městská rada přidělila tatínka do chudobince. Protože však doma měl ještě čtyři malé děti, bydlel dále s rodinou na Velké Láni a chudobinec mu vyplácel 3 zlatky měsíčně proti potvrzení farního úřadu, že ještě nezemřel.

Neštěstí, které nás potkalo, jsme se tak lehce nepoddali. Tatínek převzal zastoupení firmy Včelák a spol., která vyráběla svinovací rolety z tenoučkových dřevěných proužků, na obou stranách zdobené pěknou barevnou bordurou. Pokud mohl, chodil po okrese a se zájemci sepisoval objednávky, za něž vybíral menší zálohy, které mu firma každý měsíc vyúčtovala. Tímto způsobem si hlavně zpočátku vydělával slušné peníze. Maminka zas chodila práť prádlo do zámožných rodin a já s Ládou (ten studoval s vyznamenáním) jsme si měsíčně vydělali pár zlatáků, kterými jsme přispívali na skromné živobytí. I Karla odevzdávala část svého platu mamince. Měl jsem hřejivý pocit, když jsem poprvé přinesl mamince větší obnos (dvě zlatky), první honorář za vyučování dvou dětí v rodině restaurátéra pana Krohana. Naše maminka, jak jsem už jednou připomněl, byla velmi zbožná a byla proto šťastná, že chodím rád ministrovat. Jak bych nechodil! Vždyť jsem od našeho katechety dostával později jedničku z náboženství a každý druhý měsíc zlatku se slovy: „*Jsi bledý, chlapče! Kup si něco dobrého k snědku!*“

Tak nám bylo zase hej a naše milá maminka nám opět pekla báječné buchty a šátečkové koláčky s mákem třeným v kamenné trdlici a vařila výbornou zrnkovou kávu. Jakoby to bylo dnes, vidím maminku, jak vždy jednou týdně nasypala do malého plátěného pytlíku mletou kávu, kterou přelávala vařící vodou a vyrobila tzv. lógr, do kterého potom každému nalila kozí mléko.

Ani maso nám na jídelním lístku nechybělo. Láda totiž vyučoval děti řezníka a velkouzenáře, který mu vždycky zabalil hodný kus masa a uzemek, takže jsme z toho měli třikrát v týdnu dobrý a vydatný oběd. V hospodě se pan Průša jednou chlubil mému staršímu bratrovi: „*Víš, Józó, já mám toho tvého bráchu rád a dáme mu u nás vždy do sytosti najíst a ještě mu zabalíme domů. Tolik mi toho v krámě zůstává. Mám to vyhodit (ted' použil jméno zvířete, se kterým přicházel denně do styku), nebo to dát chudému študákovi, který tak svědomitě učí moje pancharty?*“

Strýc Kalvach (z matčiny strany), zámožný bezdětný soukeník, občas daroval nám klukům, které si velmi oblíbil, tak pevnou látku na šaty, že se nedaly roztrhat a nosili jsme je vždy několik let.

I s botami to bylo jednoduché. Od časného jara do pozdního podzimu jsme my hoši chodili až do kvarty bosí a nové boty jsme dostávali jen jednou do roka o vánocích pod stromeček.

A tak uplynul další rok. Tatínek polehával, ale svoji veselou povahu neztrácel. Dopoledne sedával u malého stolku a do velkého sešitu si zapisoval vtipy a anekdoty, kterými bavil své přátele.

Mamince jsme dělali radost, protože jsme se dobře učili, a všemožně jsme jí pomáhali. Jen Karel, který během krátké doby prodělal dvakrát zápal plic, přestal studovat a šel do učení k bratrovi Jožovi, který si na náměstí otevřel pěkný holičský závod. Mezitím se i sestra Karla vdala za cukráře Jaroslava Šáru, se kterým měla šest dětí, ale nebyla příliš šťastná. Nakonec se jí manžel upil a zemřel, ještě mu nebylo ani 40 let.

O prázdninách, když jsme nedávali soukromé hodiny, jsme pomáhali sousedovi-sadaři česat třešně a raná jablka v aleji, kterou si každoročně pronajímal. Kromě toho jsme chodili s maminkou po žních na pole sbírat klasy pro slepice a já jsem až do oktávy pásl – ne jednu kozu, ale všechny kozy našich sousedů.

Onemocnění a propuštění tatínka z práce zanechalo na mé povaze značené stopy. Zvážněl jsem, nechodil jsem mezi kamarády, ale hodně jsem četl. Piaristé nám sice přísně zakazovali číst májovky a detektivní romány, ale moji spolužáci po nich bláznili a vypůjčovali si je, kde mohli. Četli je pak při vyučování pod lavicí. Májovku jsem nepřečetl ani jednu. Zato Verneovy romány skoro všechny. Umínil jsem si ale též, že se naučím hrát na housle. Učitel hudby mi zapůjčil svoje housle, a tak jsme spolu se dvěma spolužáky začali pilně cvičit. Když jsem po čtyřech měsících učení pokročil tak daleko, že jsem slušně zahrál písničku „*Šla Nanyňka do zeli, natrhala lupení*“, oslovil mne jednou po hodině pan Fendrštát: „*Milý Bedřichu, zanech těch houslí. Kdybys pokračoval dál, ještě bys byl slavnější než nejlepší houslisti světa. Proto toho nech! Nemáš hudební sluch.*“

Tehdy jsem nechápal, proč by člověk bez hudebního sluchu nemohl zpívat a naučit se pěkně hrát na housle. Pochopil jsem to teprve později, když jsem zpíval a hrál v operetách. Co se dirigent natrápil, než mne naučil milostnou árii Včeláka v Nerudově Prodané lásce, kterou zhudebnili Karel Hašler a rychnovský rodák Provazník. Jeho námaha však byla marná. Při premiéře se musel orchestr přizpůsobit a hrát tak, jak jsem zpíval já. Hrál jsem komickou úlohu a obecnstvo můj falešný zpěv přehlédlo; myslelo totiž, že to patří ke hře.

Ještě jsme se nevzpamatovali z prvního úderu osudu a už tu byl úder další, ještě krutější než první. Maminka při mytí okna spadla z prvního patra a vážně si poranila pravou nohu. Dlouho se léčila, ale otevřenou ránu v kotníku lékaři vyhojit nedokázali. Vypadalo to na kostižer. Maminka se na nohu nemohla postavit a měla velké bolesti. Až se mi srdce

zastavuje, když si představuji maminku, jak leze po kolenou, aby nám uvařila k snídani bílou kávu. Došlo to tak daleko, že jí v nemocnici museli nohu amputovat a dostala dřevěnou.

Museli jsme tedy vzít mamince k ruce pomocnici v domácnosti: čtrnáctileté děvče, které k nám ráno přicházelo, aby obstaralo hrubší práce, které už maminka nemohla vykonávat, a po obědě, když umylo nádobí, odcházelo děvče zpět domů.

Tatínek už nechodil nabízet rolety a maminka si našla nové zaměstnání. Nosil jsem jí z továrny pletené součástky na dětské kabátky, které za naší pomoci skládala dohromady. Každý večer jsme si všichni sedli ke stolu, Karel a já jsme obvykle jen sešívali rukávky nebo předčítali nějaký napínavý román, aby se nám pracovalo veseleji. Láda, který se brzy naučil háčkovat, rukávky zcela jednoduše obháčkoval a maminka je přišila, kolem krčku uháčkovala pěknou kraječku a vykouzila rozkošný dětský kabátek. Pracovali jsme dvě až tři hodiny a teprve potom jsme se začali připravovat do školy. O jedenácté nás maminka hnala do postele a když jsme ji hned neposlechli, vstala a zhasla nám lampu.

Továrna nám neplatila nijak královsky (za jeden kabátek jen 5 krejcarů), a proto jsem zvýšil počet svých soukromých hodin. Přinášel jsem tak mamince měsíčně až sedm zlatých.

V sedmnácti letech jsem se začal vážně zajímat o děvčata a pokukovat po nich. Ve škole nám pod pohrůžkou nejpřísnějších trestů zakazovali jakýkoliv styk s krásným druhým pohlavím. Bylo nám dovoleno jen procházet se s děvčaty v neděli po bohoslužbách na korze v zámeckém stromořadí na malém náměstí.

Abych se těchto procházek po korze mohl zúčastňovat, toužil jsem po modrých svátečních šatech. Jednoho krásného dne mi maminka mé toužebné přání vyplnila a dala mně ušít pěkné modré šaty a Ládovi černé sako k maturitě. Byli jsme velmi mile překvapeni a nemohli jsme pochopit, kde maminka vzala tolik peněz, že nás najednou tak slušně oblékla. Až později jsme se dověděli, že všechny tři vdané sestry se na nás složily, abychom mohli, slušně oblečení, chodit do tanečních a klidně dostudovat alespoň piaristické gymnázium.

Když Láda odmaturoval a jako lékárenský praktikant odcházel do Vyškova, daroval mi svoje černé sako. A tak jsem měl najednou troje šaty: jedny soukenné do školy, druhé světle modré do tanečních a třetí černé k maturitě, která se už kvapem blížila. Světle modrá barva se mi líbila proto, že moje nešťastná láska Eliška Mazačová měla duhovky očí tak krásně zabarvené domodra. Nové šaty jsem si šetřil tak, že mi vydržely až do doby, kdy jsem nastoupil svou kantorskou dráhu.

Bratr Joža, který neměl děti, vzal k sobě nejmladšího Karla, aby ho řádně doučil, a tak jsem zůstal doma s nemocnými rodiči sám.

Tehdy u nás bylo neveselo! Tatínkovi, kterému šlo už na šedesátý rok, se choroba zhoršovala a maminka též očividně slábla. A já jsem musel pustit některé kondice, abych se mohl s celou houževnatostí připravovat k maturitě.

V té době mi paní Mazačová, předsedkyně studentského podpůrného spolku, na návrh profesorského sboru obstarala na celý týden obědy zdarma v zámožných rodinách. Zpočátku jsem tuto dobře myšlenou pomoc přijal jen s malým nadšením. Později jsem zjistil, že mne v těchto rodinách přijímají, aniž by mi dali cítit, že mi chtějí pomoci v nezáviděníhodné situaci. Pak už jsem se při společném stolování v těchto rodinách cítil dobře. Zvláště rád jsem každou neděli chodil do rodiny továrníka Šika, který měl velmi krásnou a sympatickou manželku (do níž jsem se skoro beznadějně zamiloval) a dvě rozkošné dcerky. Starší byla asi desetiletá. Když jsem se za války dozvěděl, že němečtí kati celou rodinu v Osvětimi upálili, byl jsem úplně šokován.

Na začátku septimy jsme měli taneční. Tančil jsem velmi rád. Valčík a polku jsem se naučil už předtím na čajových večírcích, které pořádal otec jednoho mého spolužáka ve svém bytě a na které mne občas pozval.

V první taneční hodině jsem byl poněkud neschůpný, ale v každé další jsem se zamiloval vždy do jiné dívky, až mi nakonec zůstala nejvěrnější Andulka Rolečková. Ale nemohl jsem se do

ni zamilovat doopravdy, protože už delší dobu jsem trpěl beznadějnou láskou k Elišce Mazačové.

Na závěr uspořádal taneční mistr rozlučkový všestudentský ples. Chlapci si předem zakoupili papírové růžičky, kterými obdarovávali svoje tanečnice. Slečny zase připínaly svým nejlepším tanečnickům na kabát malé barevné kotiliónky. Ten, kdo jich na konci měl nejvíce, byl zvolen králem plesu, a která z dívek dostala nejvíce růžiček, byla královnou. Shodou okolností králem jsem byl já a královnou Andulka Rolečková, nejsympatičtější tanečnice večera. Dostali jsme krásné kytice polních květů a studentský orchestr nám zahrál sólo.

Domů jsem přišel ozdobený kotilióny jako sovětský generál medailemi. Aby mi kytice neuschla, položil jsem ji venku na špalek před chlívem a šel jsem spát do kůlny, abych nezbudil rodiče. Ráno jako obvykle maminka vypouštěla kozu na zahradu, aby se trochu popásla, a ta hloupá koza mi celou moji krásnou kytici sežrala. Asi po pěti letech při jedné návštěvě Rychnova jsem navštívil Andulku. Byla již vdaná. Při vzpomínce na krásný studentský ples mi ukázala ve vitríně uschlou kytici, kterou jako královna plesu dostala. Já jsem se ovšem neodvážil svěřit, co se stalo s mou kytkou, abych neposkrvnil naši společnou milou vzpomínku ...

Dva měsíce před maturitou nás vzal náš třídní profesor Fr. Bera na pěkný výlet do Orlických hor, abychom si trochu odpočinuli od „předmaturitní horečky“. V pondělí jsme pak psali první písečku z češtiny. Mohli jsme si vybrat jedno z těchto tří témat:

1. Jak povstala naše říše?
2. Jen kdo dělný, nesmrtelný, výš se vznese, zaplá tam, na čelence člověčenstva nejzářnější drahokam.
3. Příroda spasí vás, v této bibli čtěte!

V úterý jsme měli Tacita a ve středu z řečtiny Sofokla.

„*Podobné písečky Rychnov ještě nezažil!*“ psal jsem tenkrát svému bratrovi do Vyškova.

Všecky tři písečky se mi vydařily dobře, jen češtinář poznamenal, že moje obsahově dobrá písečka byla sice bez pravopisných chyb, ale velmi krátká. Jak by nebyla, když vedle mne seděl při písemce hrabě Otmar Kolowrat, který nikdy v životě tělesně nepracoval, a přitom si zvolil druhé téma o práci. Uprosil mne, abych mu pomohl. Tak za čas vymezený na jednu písečku jsem vypracoval úlohy dvě. Proto ta moje „*Jak povstala naše říše*“ byla tak krátká. Byl tu však ještě jeden důvod, který ale nechci ve svých vzpomínkách uvádět.

Maturovali jsme ze čtyř předmětů: z matematiky, češtiny, latiny nebo řečtiny a z dějepisu. Byl jsem dost dobře připravený, jen německé dějiny mi dělaly velké potíže. Proto jsem těsně před zkouškou navštívil profesora dějepisu a poprosil ho, aby mi nedával Welfy a Štaufy z německé historie ani teritoriální vývoj Čech, protože jsem neměl čas si tyto otázky pořádně zopakovat. Slíbil mi to.

Maturovali jsme v sobotu ráno už jen dva poslední: hrabě Kolowrat a já. Matematické příklady jsem vypočítal hravě, z češtiny jsem dostal dramatickou literární tvorbu a z latiny úryvek z druhého zpěvu Vergiliova začínajícího slovy: „*Nox erat et terris animalia somnus habebat.*“

Pak přišel na řadu dějepis. Profesor mi dal papírek, na němž byly tři otázky: Welfové a Štaufové, Teritoriální vývoj Čech a Vysoké školy. Zbledl jsem, položil papírek na stůl a čekal rezignovaně na svoji popravu. Ta se však nekonala. Stal se zázrak, který mne zachránil. Byla sobota a mou zkouškou z dějepisu měly maturity končit. Předseda chtěl odjet domů už poledním vlakem. A proto, když jsem pln strachu zasedl na křeslo zkoušených, náš milý předseda prohlásil: „*Můžete odpovídat jen na třetí otázku!*“ Tuto otázku jsem dokonale ovládal a po jeho slově „*dost*“ jsem radostně vyskočil a rychle odešel, aby si to nerozmyslel a nedal mi ještě další otázku.

Na věnečku abiturientů jsem profesoru Březinovi, kterého tak vtipně popisuje Karel Poláček ve svém románu Okresní město, jeho zlý omyl odpustil, když mi řekl: „*Jistě si pamatuješ, že jsem si hned po tvé prosbě obě otázky zapsal ke tvému jménu do notesu, a přitom jsem přeslechl to slůvko nedával. A když jsem se sebou loučil, byl jsem přesvědčen, žeš mi otázky přinesl, abych ti je dal.*“

Maturoval jsem s vyznamenáním. Za pěkné vysvědčení mi strýc Kalvach dal pěknou černou soukennou látku, abych si dal ušít zimník, první v životě. Místo zimníku jsem si však dal ušít podle tehdejší módy pláštěnku dlouhou až po paty.

Podle přání rodičů mělo maturitou moje studium skončit. Já jsem však měl jiné plány. Profesor matematiky Bajer mně totiž ještě před maturitou radil, abych se nebál a šel do Prahy studovat matematiku a fyziku. Že se svým nadáním hravě dokončím univerzitní studia. Jeho rada mi vrtala hlavou víc a víc, až jsem se rozhodl, že to v každém případě zkusím. Abych si vydělal pro začátek pár potřebných korunek, nabídl jsem již dříve sadaři Plodkovi, že mu sám očešu celou alej, všechny třešně a ranná jablka. Po utržení poslední třešně jsem měl v kapse deset korun a několik krejcarů.

Dalších sedm korun mi vyplatil na konci prázdnin otec jednoho sextána, kterého jsem celý srpen připravoval z matematiky, aby úspěšně složil reparát. A tak jsem se se sedmnácti korunami a několika krejcarů chystal do Prahy na Karlovu univerzitu. Rodiče ani sourozenci mi k mému „značnému“ obnosu nemohli přidat vůbec nic. Sestře Anně v té době zemřel dvacetiletý syn a Karla už měla fůru malých dětí. A když se mne sestra Lojzka ptala, zdali nepotřebuji ještě nějaké peníze, ujistil jsem ji, že mám dost a že je v Praze mnoho podpůrných spolků, které mi pomohou.

Finančně si stál dobře jen Bohumil, který mi nabídl pomoc, aniž bych ho o ni žádal. Když se dověděl, že se chystám na univerzitu do Prahy, poslal mi dopis, ve kterém stálo: „*Dohodli jsme se s Aničkou, že bychom ti mohli posílat měsíčně 10 korun, ovšem pod podmínkou, že se zavážeš, že celý obnos, co od nás dostaneš, splatíš našim dětem, až se staneš profesorem.*“ Bratrova podmínka se mne nemile dotkla a já jsem se nechtěl zavazovat k tak samozřejmé povinnosti. Byl jsem tenkrát mladý a trochu nemístně hrdý – a odmítl jsem.

Nastal čas loučení. Tatínek mi podal ruku, popřál mi mnoho štěstí v tom bludišti velkého města a napomenul mne, abych neflámoval, řádně se učil a co nejdříve studium ukončil. Moji rodiče i sourozenci se měli vzájemně rádi, ale nikdy, pokud se pamatují, se nepolíbili, ani při loučení nebo při návštěvě. Maminka, která mne se slzami v očích vyprovodila až na nádraží, mne také nepolíbila. Rozloučila se se mnou jen Božím požehnáním a křížkem na čelo.

K vlaku se přišla rozloučit také sestra Lojzka. Dala mi adresy dvou svých pražských známých, které jsem měl navštívit a od ní pozdravovat. Ani netušila, jak mi tím pomohla! V poslední chvíli před odjezdem přiběhla i Karla a přinesla mi balíček cukrářských dobrot.

Koupil jsem si lístek za režijní cenu (tato výhoda zůstala tatínkovi i po jeho propuštění ze služby), ještě naposled jsem všem podal ruku a nastoupil do vlaku, který mne odvázel na studia do stověžaté matičky Prahy.

Hned po příjezdu do Prahy jsem si přes jednu ruku přehodil pláštěnku, do druhé ruky jsem vzal škatuli, v níž jsem měl černé sako, dvě košile, větší počet vysokých límců, tvrdé náprsenky a manžety, a vypravil jsem se podle první adresy od sestry na Vinohrady do Máchovy ulice č. 6 k paní Pazderové. Přijala mne velmi vlídně, vyptávala se na mou sestru a uvařila sobě i mně bílou kávu. Rozbalil jsem balíček, který mi dala sestra Karla na cestu, a skoro celý jsme ho ke kávě společně zkonsumovali. Mezi řečí mně nabídla, že dokud si nenajdu vhodný byt, mohu zatím bydlet u ní a jejího šestnáctiletého syna. Tuto nabídku jsem s radostí přijal a hned jsem jí dal zálohu na byt ve výši 5 korun. Zdráhala se sice, nechtěla peníze přijmout, ale nakonec si těch pět korun strčila do zástěry a slíbila, že mi bude dávat i snídaneň.

Druhý den ráno jsem zašel do Klementina a dal jsem se zapsat na Filosofickou fakultu. Zaplatil jsem 6 korun zápisného a dostal jsem index přednášek a adresu „Husova fondu“. Ve Spálené ulici, kde byla studentská menza, mi tajemník fondu dal po krátkém rozhovoru zdarma lístky na obědy na celý měsíc.

Poněvadž přednášky začínaly až 8. října, zašel jsem ještě na druhou adresu do Nuslí. I paní pekařka byla potěšena, že si na ni moje sestra vzpomněla, vyptávala se mne na mé poměry a když jsem odcházel, dala mi bochník chleba a do konvičky nalila petrolej, abych si mohl večer při učení svítit. Když jsem se loučil, řekla mi: „*Přijďte si, studente, vždycky ve čtvrtek pro čerstvý chléb! A nashledanou!*“ Poděkoval jsem a s rozpačitými pocity jsem se vracel zpět do Máchovy ulice. Pro začátek jsem tedy byl zajištěn. Měl jsem dost chleba, v poledne dobrý oběd a ještě šest korun v kapse. Že jsem chodil spát bez večeře, mi nevadilo, na to jsem byl zvyklý z domova.

Další den jsem seděl u stolku a psal rodičům dopis. Vtom se vřítla do místnosti dvě veselá děvčata asi 16- a 18-letá. Ta starší mne objala a dala mi takovou hubičku, že se mi až zatočila hlava. Přitom zašveholila: „*Františku, ty jsi vyrostl! A jak ses změnil!*“ František byl syn mé kvartýrské, která právě vešla do pokoje a představovala mne: „*To je náš student. Přijel z Rychnova a bude studovat na univerzitě.*“ Starší děvče se začervenalo a mladší jen poznamenalo: „*Tys tomu dala!*“ Byl jsem trochu v rozpacích a pomyslel jsem si, že bude nejlepší, když zmizím. Oblékl jsem si kabát, vymluvil se, že musím na přednášky (které ještě nezačaly) a s pozdravem jsem odešel.

Tak tohle byla první hubička, kterou jsem dostal od děvčete, i když jen omylem. Byl jsem zvědav a těšil jsem se na druhou pusu, kterou jistě nedostanu omylem, ale z lásky. A skutečně, brzy jsem se dočkal. Ale o tom až později.

Osmého října 1909 zahájil náš hlavní profesor Karel Petr přednášky v přeplněném sále v Krakovské ulici č. 6 a hned diferenciálními rovnicemi. Byla to čtvrtá nejtěžší partie z jeho pětiletého cyklu přednášek. Na začátku hodiny nás přivítal velmi srdečně. Konstatoval, že ho těší, jaký ohromný je zájem mezi studenty o vědu všech věd. Zároveň nás však upozornil, že mnohý absolvent bude muset bohužel několik let čekat na umístění na českých školách, kterých byl v českých zemích za Rakouska tak malý počet.

Přednášce profesora Petra jsem vůbec nerozuměl a na další už jsem nešel. Zvolil jsem si lehčí přednášky docenta Františka Závišky o základech diferenciálního a integrálního počtu a profesora Čenka Strouhala, který krásně a s elegancí přednášel experimentální fyziku.

V prosemináři, který vedl prof. Petr a kde jsme řešili jen jednodušší matematické problémy a příklady, jsem se spřátelil se dvěma vynikajícími posluchači, a to s Jaroslavem Heyrovským, budoucím nositelem Nobelovy ceny za chemii, a Jaroslavem Jaruškem, který se po druhé světové válce habilitoval na Karlově univerzitě. Pomáhal mi při domácích písemkách a jemu mám co děkovat, že jsem studia zakončil s dobrým prospěchem.

Můj denní program byl až do vánoc jednotvárný. Ráno přednášky, odpoledne příprava na další den a večer jsem se toulal po Praze. Často jsem skončil svou procházku až na Pražském hradě, abych se pokochal pohledem na naši stověžatou matičku.

Domů jsem posílal lístky, v nichž jsem líčil svůj pobyt v Praze v nejkrásnějších barvách. Dělal jsem to proto, abych svým těžce nemocným rodičům udělal radost. Denně jsem chodil na Václavské náměstí k redakci „Národní politiky“ a v rubrice inzerátů jsem hledal nějaké kondice. Nenašel jsem však nic. Byl začátek školního roku a o kondice nebyl velký zájem.

Nevěděl jsem, jak to zařídím, až utratím zbývajících 6 korun a paní Pazderová bude žádat dalších 5 korun za byt a za snídaneň. Ale i zde jsem měl štěstí. Na konci měsíce mne paní Pazderová požádala, abych vyučoval matematice jejího syna Františka, který chodil na odbornou školu, a dodala, abych si nedělal starosti s dalším placením za byt.

Před vánoce jsem přijel večerním vlakem domů. Dveře byly zamčené na klíč. Když mi po zaklepaní nikdo nepřišel otevřít, vylezl jsem na pavlač a oknem viděl, že rodiče leží v posteli a spí. Potichu jsem zaklepal na okno. Maminka se probudila a když mne poznala, otevřela okno. Aby nemusela vstávat a otevírat dveře, vlezl jsem dovnitř otevřeným oknem. Maminka hned začala naříkat: „*Hochu, hochu, měl jsi raději zůstat v Praze, když se ti tam tak dobře daří. My ti nemůžeme dát ani štědrovečerní večeři.*“ „*Ale maminko, vždyť já nepotřebuji žádnou večeři. Přijel jsem se hlavně na vás podívat a povědět vám, co jsem všechno v Praze zažil. Navíc: všechny rodiny, u nichž jsem obědvával, mi přikazovaly, abych k nim při každé návštěvě Rychnova zašel jako domů. Jistě mne někde pozvou ke štědrovečernímu stolu.*“

Tatínek vstal a rozsvítil lampu. „*Věřím, že tě pozvou*“, řekl, „*vždyť tě všichni měli rádi. Ale o nás je taky dobře postaráno. Děti se střídají, opatrují nás a přinášejí nám jídlo.*“ Bylo mi těžko u srdce a v tu chvíli jsem byl rozhodnutý, že se do Prahy už nevrátím, budu dávat kondice a starat se o rodiče jako dřív.

Události se však daly jiným směrem. Bohatý advokát dr. Kalis věnoval Hlávkově koleji v Praze 10 000 korun a vyhradil si právo jmenovat každoročně na volné bezplatné místo jednoho abiturienta rychnovského gymnázia. Zavolał mne k sobě a oznámil mi, že po poradě s mým bývalým profesorem matematiky navrhl na to místo mne. V krátké době budu prý o přijetí do koleje vyrozuměn přímo z Prahy. Zároveň mne poučil, že na konci každého roku jsem povinen podat mu zprávu, jak jsem se choval, jak jsem studoval, a po příjezdu do Rychnova jsem povinen navštívit ho a poděkovat mu.

Z koleje mně oznámili, že jsem přijat a mohu kdykoliv nastoupit. Ihned jsem zařídil převoz obou rodičů do nemocnice. Mamince konstatovali rakovinu jater a tatínkova nemoc se zhoršila natolik, že byl téměř celý den upoután na lůžko.

V Hlávkově koleji mi přidělili pokoj číslo 14 v prvním poschodí. Spolu se mnou bydlel Robert Kalivoda, který studoval už druhým rokem na Filosofické fakultě a studoval též matematiku. Robert se stal mým nejbližším kamarádem a přítelem nejen po celou dobu mých studií, ale i v mém dalším životě. Dostávali jsme chutnou celodenní stravu. Tím jsme byli hmotně zabezpečeni a nemuseli dávat tolik kondicí. Byli jsme povinni navštěvovat kurzy němčiny, francouzštiny nebo angličtiny podle vlastní volby. Dvakrát v týdnu jsme také šermovali v tělocvičně pod vedením italského trenéra. Měli jsme k dispozici i místnost s kulečnickem a několika stolky se šachovnicemi.

V polovině června, kdy přednášky na univerzitě ještě běžely, jsem dostal dopis od bratra Josefa, že s maminkou je zle. Ihned jsem jel domů. Při jedné z posledních návštěv mne maminka prosila: „*Bedřichu, až dostuduješ a budeš pánem, nezapomeň na našeho Karla a pomáhej mu, jak budeš moci. Vypadá to, že po tatínkovi zdědil jeho lehkomyšlnou povahu.*“ Maminčino poslední přání jsem v následujících letech splnil.

Maminka dožila se 20. června 1910. Sotva jsme ji pochovali, zemřel i otec. Dožil se 62 let a maminka o dva roky méně. Zatímco maminku jsme pochovali ve vší tichosti, tatínek měl velký pohřeb, protože byl pro svoji veselou a dobrosrdečnou povahu mezi lidmi oblíbený. Mnoho jeho přátel na něj dlouho vzpomínalo.

Mně i všem sourozencům bylo rodičů velmi líto, ale neplakali jsme. Naopak, přáli jsme jim, že skončilo jejich utrpení.

Před odjezdem do Prahy jsem koncem srpna navštívil doktora Kalise, abych mu podle jeho přání podal zprávu o životě v koleji a o dobrém výsledku při částečných zkouškách na univerzitě. Ještě jednou jsem mu poděkoval za to, že mne tehdy do Hlávkovy koleje doporučil. Při loučení natáhl svoji ruku k mým ústům a já jsem ji musel políbit. To bylo trochu moc na šofráckou povahu! Taková pohana! Zrudl jsem a zapřísáhl se, že doktoru Kalisovi už nikdy poděkovat nepůjdu.

V dalších dvou letech jsme žili s Robertem bezstarostně a byli jsme veselí a šťastní. Robert byl Moravák z Holešova a stejně jako já pocházel z chudé rodiny. Byl výborným houslistou a zpěvákem, chodil do pěvecké školy paní Zielecké. Byl neobyčejně inteligentní a na můj duševní vývoj měl mimořádný vliv. Spolu jsme viděli téměř všechny opery, které se hrály v Národním divadle. Z předcházejícího roku měl mnoho divadelních programů s krátkými obsahy oper a s hereckým obsazením. Já jsem si pak před každým představením přečetl děj opery a Robert mi někdy zazpíval i některou barytonovou árii. S jakým oduševněním a krásně zpíval například prolog z Komediantů!

Poznával jsem všechny Smetanovy, Dvořákovy i nejlepší světové opery. Slyšel jsem zpívat vynikající zpěváky, například Buriana, Mařáka a Destinnovou. Nevynechali jsme žádnou příležitost, abychom v činohrách obdivovali naše výborné herce a herečky, například Vojana, Mošnu, Deyla, Dostálovou, Naskovou a další. Absolvovali jsme celý cyklus Shakespearových her, režírovaných velkým režisérem a básníkem Jaroslavem Kvapilem.

V koleji jsem dostával volné vstupenky na všechny bály a maškarní plesy, které každoročně pořádali umělci Národního divadla. Rádi jsme se těchto zábav zúčastňovali, protože jsme měli příležitost osobně se seznámit s některými význačnými umělci. Na jeden maškarní ples umělců Národního divadla mám zvlášť milou vzpomínku. Když jsme si s Robertem za poslední společné peníze obstarali masky dvou potulných trubadúrů, zůstaly nám každému právě jen dva krejčary na přechod mostu na Žofín a krejcar pro oba na šatnu. Na plese bylo mnoho krásných masek, zřejmě z garderoby Národního divadla. Bavili jsme se výborně. Robert hrál na mandolínu a měl velký úspěch. Pokud jsme netančili, drželi jsme se pohromadě. Nikdo v nás nepoznal potulné trubadúry a jedna maska na nás dokonce zavolala: „*Syčáci!*“

Skončil valčík „Na krásném modrém Dunaji“ a moje tanečnice mi pošeptala do ucha: „*Pojďme si něco vypít!*“ Když jsem si vzpomněl, že mám jen jeden krejcar na zpáteční přechod přes most, vyrazil mi na čele pot. Dobře to však dopadlo. Moje tanečnice si objednala jen limonádu a nepřipustila, abych ji zaplatil. Potom poručila dvě sklenky a připila si se mnou na zdraví. Po půlnoci, když jsem ji, už odmaskovanou, vyzval opět k tanci, se mi představila. Byla to členka Národního divadla paní Slavínská, která hrála Lesanu ve Strakonickém dudákově. Když jsem se pak při tanci omlouval a prozradil jí, že mám jen ten jeden krejcar, upřímně se zasmála a řekla: „*Přece jsem nemohla připustit, aby potulný trubadúr za mne platil tak drahou limonádu!*“

Bál skončil o čtvrté hodině ráno. Odcházeli jsme plni pěkných dojmů, znepokojovala nás jen jedna nepříjemná myšlenka. Náš domovník totiž po půlnoci otevíral bránu jen za dva krejčary, a ty jsme neměli. Protože nám bylo chladno, nezbylo nám nic jiného, než strávit zbytek noci v blízkém kostele na Karlově náměstí, kde se v zimě celý den topilo, a počkat tam (v modlitbách) až do šesté hodiny, kdy se kolej otevírala.

S Robertem jsme nechodili jen do Národního divadla, kde jsme sedávali na schůdcích druhé galerie; absolvovali jsme i značný počet koncertů. Koncerty Moravských učitelů a skladby Smetanovy a Dvořákovy jsme nevynechali ani jednou. „Largo“ z Dvořákovy symfonie Z Nového světa mi často hrál Robert, když jsme se chtěli dostat do roztoužené nálady.

I na koncerty rozdávala správa koleje zájemcům volné vstupenky. Do divadla jsme si kupovali jen nejlacinější vstupenky k stání a jen tehdy, jestliže pohostinsky vystupoval nějaký význačnější zahraniční umělec. Většinou jsme si však vstupenky kupovali jen velmi zřídka, protože obě biletářky na druhé galerii nás pouštěly bez lístků a ještě nám zdarma půjčovaly divadelní kukátka. My jsme jim na oplátku půjčovali vzrušující romány na pokračování.

Robert měl dvě slušné kondice (učil budoucího výborného filmového režiséra Macha) a já, abych mohl řádně pokračovat ve studiu, jsem vyučoval jen syna univerzitního profesora

Vysokého, rychnovského rodáka. Kromě toho jsem se na podzim roku 1910 seznámil s Jařinou. Celá naše „Pohádka“ je vylíčena v jejích dopisech.

Poslední tři roky na univerzitě

V letním semestru 1912 už jsem nebyl přijat do koleje, neboť mé volné místo obsadil doktor Kalis jiným absolventem rychnovského gymnázia. Tento „dobročinný“ skutek zřejmě provedl proto, že jsem mu dvakrát za sebou nepřišel poděkovat a políbit jeho dobrotivskou ruku.

Ocitl jsem se v dost těžké situaci, ale snášel jsem ji poměrně dobře. Věřil jsem vždy ve své štěstí, které mi na smrtelné posteli popřála maminka a které mne provázelo po celou dobu mého dlouhého života. Nešel jsem už k paní Pazderové, ani jsem nechodil v černé pláštěnce do Nuslí pro čerstvý chléb, ale přibral jsem si další kondice a snažil jsem se ze všech sil dosáhnout co nejlepšího prospěchu, abych si mohl zažádat o stipendium. Vše se mi podařilo, ale přecenil jsem své síly, nervy mi vypověděly službu a onemocněl jsem. Protože mne stále bolela hlava, nemohl jsem dlouho chodit na přednášky a začal jsem pochybovat o tom, že bych v dohledné době mohl s úspěchem složit státní zkoušky. Když jsem si připomněl výstražná slova profesora Petra, že po absolvování univerzity budu muset 6 až 8 roků čekat na místo na střední škole, opustil jsem s těžkým srdcem Jařinu a přerušil svoji pohádku o lidské lásce.

Ač všechny stopy po mé nešťastné lásce k Ele Mazačové byly zaváty krásnou duší Jařiny, přece jsem ji dost nemiloval. Byla to jen její velká láska a nevyslovitelně krásná duše, které mne vzrušovaly a připoutávaly k ní. Po roce jsem se k Jařině opět vrátil. Darovala mi vzácný prsten a rozloučila se posledním listem: „*Drahý můj Bédo, věřím v moc svých posledních polibků, jež s žehnáním usedají na Tvé čelo, a věřím, že jsou s to vymodlit Ti štěstí na celý život.*“

Tento dopis vhodila do poštovní schránky v den své svatby 14. srpna 1913. V tentýž den se mi rozlomil darovaný prsten, aniž bych to zpozoroval, a spadl mi z prstu. Hledal jsem ho všude, ale nenašel jsem ho. Zůstal mi jen hřejivý pocit v srdci a trvalá vzpomínka na ojedinelé a vzácné přátelství.

Studium na Filosofické fakultě trvalo tenkrát osm semestrů. Abych mohl být připuštěn k učitelské zkoušce, musel jsem složit povinná kolokvia z chemie, filosofie, pedagogiky a z přednášek o hygieně. Kromě toho jsem se po jeden semestr povinně účastnil cvičení matematického semináře, pracoval po dobu dvou semestrů v laboratoři Fyzikálního ústavu a po jeden semestr v laboratoři chemického ústavu. Všechna kolokvia, seminář i práce v laboratořích jsem absolvoval (až na pedagogiku) s výborným prospěchem.

Na první zkoušku z chemie jsem často vzpomínal. Bylo to počátkem března roku 1910. Za krásného počasí jsem seděl v parku na Karlově náměstí a učil se chemii. Když jsem se právě naučil sloučeniny síry, zastavil se u mne můj dobrý přítel Jaroslav Heyrovský, který byl na cestě do Chemického ústavu k profesoru Raýmanovi, u kterého se chtěl pokusit složit zkoušku z chemie. Ačkoliv jsem se vymlouval, že ještě nejsem dobře připraven, přemluvil mne, abych s ním šel zkusit štěstí.

Ke zkoušce nás přišlo deset. Profesor Raýman prudce vstoupil do posluchárny a ihned začal zkoušet. Při povinné státní zkoušce neexistovala jiná známka než výborná. Jinak musel kandidát po dvou měsících zkoušku opakovat. Heyrovský byl na řadě třetí a já čtvrtý. Prvního adepta profesor vyhodil, vyhodil i druhého a k tabuli šel Heyrovský. Znal jsem jej jako vynikajícího a velmi nadaného studenta a byl jsem přesvědčen, že profesora Raýmana zdeptá svými vědomostmi. Zpočátku skutečně odpovídal velmi dobře, jen v poslední otázce trochu

zakolísal a rozčilený Raýman ho vyhodil také. Nic nepomohlo, že Heyrovského otec byl též univerzitním profesorem, tedy Raýmanovým kolegou. Raýman byl neúprosný. S malou dušičkou jsem k tabuli nastoupil já. Jaká náhoda! Dostal jsem sloučeniny síry, které jsem měl v čerstvé paměti z parku na Karlově náměstí. Po pěti minutách mi profesor Raýman psal výbornou. Trošku posmutnělý Heyrovský na mne čekal před budovou a jen si povzdechl: „*Tak jsem to dobře prostudoval!*“ Druhý den už nepřišel na Petrovy přednášky z matematiky. Zaměnil matematiku za chemii a odešel na univerzitu do Anglie, kde u jednoho vynikajícího profesora tři roky chemii studoval. Potom se vrátil do Prahy a složil s vyznamenáním státní zkoušku z fyziky u výborného profesora Bohumila Kučery, který ho upozornil na myšlenku polarografu.

Pak Heyrovský opět odešel do ciziny, napsal mnoho vědeckých pojednání, stal se členem mnoha vědeckých institucí a za polarograf dostal Nobelovu cenu za chemii. Škoda, že jsem tenkrát z té chemie také nepropadl!

Před několika lety jsme se sešli na Donovalech, kde u paní Bačkorové trávil svoji dovolenou. Jeho první slova byla: „*Pamatuješ se, příteli, jak jsem u Raýmana propadl z chemie?*“ Pak mi vyprávěl, jak se po druhé světové válce definitivně vrátil do Prahy, jak založil vědecký ústav, jak se pro některé lidi jako ředitel ústavu stal nežádoucím a jak byl suspendován. Byl rehabilitován až na zákrok ruských vědců.

Nešťastný šestý semestr se chýlil ke konci. Všechny předepsané zkoušky jsem složil s výborným výsledkem a zažádal jsem si o stipendium.

O prázdninách jsem odjel k sestře do Poličky, kde jsem se důvěrně seznámil s mým vrstevníkem výborným houslistou Bohuslavem Martinů. Byl to tichý a nenápadný chlapec, ale hořel láskou k hudbě a velmi jej zajímal divadelní a hudební život v Praze. Několikrát jsem ho navštívil v jejich přízemním bytě na rohu náměstí a nikdy jsem ho nemusel dlouho prosit, aby něco krásného zahrál a přivedl mne tím do nálady veselejší než byla ta, kterou jsem si přivezl z Prahy. Už tehdy komponoval lehčí skladby a některé z nich mi přehrával na klavíru. Během jedné odpolední procházky mne pozval na letní taneční večer, v jehož kulturním programu sám účinkoval. Byl to pěkný studentský večer. Bavili jsme se výborně a tančili až do pozdních ranních hodin.

Mou partnerkou byla pěkná veselá blondýnka. Její jméno si už nepamatuji, vím jen, že to byla dcera majitele parní pily v Poličce.

Po několika dnech, když jsem se opět chystal navštívit Bohuslava Martinů, jsem ji potkal na náměstí. Vesele jsme se pozdravili a pak jsem ji pozval na krátkou procházku městem, abychom si mohli zavzpomínat na milý taneční večer. Vyšla však z toho dlouhá procházka až na kraj blízkého lesíka a řeči veselých i vážných bylo moc a moc. Vyprávěl jsem jí o svém pestrém životě, o maškarním bálu umělců Národního divadla, o své první hubičce. Ona zase vzpomínala na pražský internát, kde se dva roky učila vařit a šít a kde se pořádaly společenské večírky spojené s tancem. Bylo nám tak dobře, že jsme návrat domů dlouho odkládali. Doprovodil jsem ji až k jejich pile a při loučení jsem v jejích očích viděl touhu, abych ji poprosil o další schůzku. To jsem ale neudělal, protože už jsem byl přichystán k odjezdu do Rychnova.

Sestra, která neměla vlastní děti, si k sobě vzala Růženku Šárovou, dcerku sestry Karly. Té jsem přepustil svoje místo a odjel ke Karle do Rychnova.

Koncem srpna jsem dostal dopis od sestry z Poličky, kde mi sdělovala, že otec té blondýnky mi nabízí finanční pomoc bez jakýchkoliv závazků z mé strany, abych mohl bez starostí a v klidu ukončit svá studia. Přirozeně jsem odmítl. Ne však z nějaké nemístné hrdosti, ale jen proto, že jsem pevně doufal, že po prázdninách určitě dostanu stipendium.

Když už jsem byl v Rychnově, uvažoval jsem o tom, zda bych neměl jít Kalisovi pořádně „poděkovat“ za to, že mne vyhodil z koleje, ale pak jsem si to raději rozmyslel. Ještě než jsem odjel do Prahy, zúčastnil jsem se krátkého výletu do Orlických hor, který zorganizoval

profesor Chylský, vášnivý turista a obdivovatel přírodních krás. Na horách jsem se připojil k Růžence Nedvídkové, která si mně postěžovala, že její milý a můj přítel Vašek Vaňků ji po tříleté známosti zrádně opustil. Utěšoval jsem ji, jak jsem nejlépe uměl, a v podvečer u táboráku jsem milou Růženku políbil. To jsem však neměl dělat! Když jsem jí k tomu polibku poslal několik veršů:

*Co stalo se? – Rty naše potkaly se pouze
a celý svět byl kouzlem proměněn ...
Šum lesa váhavý hned rozzvučel se dlouze
a duše byla plná krásných změn.*

*A potok blízko jen nám smutnou píseň ladil
a teple v naše tváře dýchal les
laskavě nám mírný vítr vlasy hladil
a stokrát krásnější byl zkvetlý vřes.*

Co stalo se? Co zítra stane se?!

Napsala mi: „Bédo, mám Vás bezmezně ráda, a proto jsem Vám do jisté míry tak zcela pokorně dovolila, abyste mne políbil ...“

A tak jsem najednou měl dvě lásky! Růženku to vzplanutí brzy přešlo a srdcem se zase vrátila k Vaňkovi. Vyměnili jsme si ještě několik upřímných přátelských dopisů a básniček a rozešli jsme se. Uvádím ještě jednu z těch rýmovaček:

*Údolí malebné, milé jak v ráji,
městečko rozkošné tulí se v něm.
Tam jako sněženka v rodném svém kraji
má krásná dívenka stále sní jen.*

*O štěstí ztraceném, miláčka zradě,
o srdci zklamaném, jež loudí sten.
Hvězdy si šeptají, ptáčátka v sadě,
lásky že prchají jak krásný sen.*

*Vzpomínky překrásné! Po nich jen touží,
přítom však nešťastné, bol v srdci plá.
Neb ony potají zrádně ji souží,
spát ani nedají. Ó, kletbo zlá!*

*Slzy již nekanou, líčka jen blednou,
duši má zlekanou, na rtech jen hlas:
„Kéž by se vrátila láska má jednou,
květem svým zlatila opět můj vlas!“*

Marné je volání! ...

*Nezmůže potok, úžlabinou skal by z jara nepadal
jestliže roztál v slunce paprscích na horách sních!*

Poličská blondýnka mi poslala do Prahy pozvánku na společenský večírek v jejím bývalém internátě. Když jsem se tam dostavil, byla už na všechny tance i na besedu a čtverylku zadaná a obletovaná různými nápadníky, takže jsem s ní promluvil jen několik slov a brzy odešel. Od té doby jsem ji už nespáčil.

V září se bratr Ladislav necítil zdravotně dobře. Vzal jsem ho tedy do Prahy k lékaři, který rentgenem zjistil počínající tuberkulózu plic. Okamžitě jsme odjeli k jeho příteli – lékárníkovi – do Jugoslávie, který ho již během pobytu na univerzitě zval k návštěvě svého rodného města Gonobic.

Tam Láda v teplém podnebí dostal chrlení krve. Ošetřovala ho mladá hraběnka z gonobického zámku, která si ho velmi oblíbila pro jeho nevšední humor.

Právě byla doba vinobraní. Znamé rodiny se každý večer scházely na jiné vinici k přátelskému posezení při dobrém vínku. Zúčastnil jsem se s naším hostitelem několika takových večírků. Během jednoho z nich začali všichni přítomní zpívat píseň, z níž jsem rozuměl jen slovům: „*Béda, Béda, jsi jako z leda*“. Pan lékárník mi vysvětlil, že jako host mám povinnost políbit všechny ženy, jinak prý nepřestanou zpívat. Tak jsem se odhodlal a šel jsem od jedné ke druhé. Všechny se nechaly docela klidně políbit na ústa a ta poslední, mladá kráska s malým knírkem, mi polibek vrátila. Když jsme se pak ve veselé náladě vraceli do svých domovů, rozložili se všichni do sena na pokosené louce a zpívali krásné národní písně. Byla nádherná noc. Posadil jsem se samozřejmě vedle krasavice s knírkem a pokusil jsem se ji ještě jednou políbit. Domníval jsem se, že je to moje povinnost i bez té písničky. Ale bránila se! Nepochodil jsem ani při loučení. Dlouho jsem však cítil, i ve spánku, černé chloupky, které měla pod nosem.

Na sedmý a osmý semestr jsem dostal stipendium v částce 300 korun ročně, kterou mi zemská pokladna od 1. října 1912 měla čtvrtletně vyplácet. Byl jsem tedy opět na delší čas hmotně zajištěn.

Robert už složil státnice, opustil kolej, ale zůstal nadále v Praze. Připravoval se totiž na doktorát a zkušební rok si chtěl odsloužit na žižkovské průmyslové škole. Po prázdninách jsem se nastěhoval do jeho bytu v Nuslích. Byli jsme zase spolu. Do Národního divadla jsme už tak často nechodili, jen Vojana jsme nikdy nevynechali.

Když jsem 1. října dostal prvních 75 korun, koupil jsem hned Růže Šárové (těžce tělesně postižené) hodinky, sobě cylindr (byl tenkrát v módě) za 1,20 korun a dal jsem si ušít pěkný zimník. Poněvadž jsem nikdy předtím neměl v peněžence tolik peněz, nešetřil jsem a rozhazoval. Není divu, že vždy koncem třetího měsíce jsme se s Robertem dostávali do nepříjemné finanční tísně. Když už nám jednou hrozilo, že budeme muset chodit spát hladoví, opsal jsem si v Klementinu z černé tabule adresu jedné posluchačky, která slibovala 50 korun tomu, kdo jí pomůže vypracovat domácí písemku z geometrie. Byla to náhodou dcera ředitele rychnovského gymnázia Věra Saturníková. Robert přinesl z knihovny několik knih, z nichž jsme si příslušné partie vybrali a srovnali. Večer – už bez večeře – jsme zasedli za stůl a společně jsme do rána celou její písemku vypracovali. Když jsem ráno práci psanou dvojím rukopisem odevzdával, byla Věra velmi překvapená, ale po mém vysvětlení a podepsání potvrzení, že honorář vrátíme, pokud písemka nebude přijata, se uklidnila a 50 korun mi vyplatila.

Večer mne Robert netrpělivě očekával před Tumovkou. Bratrsky jsme se rozdělili, objednali si pečené kuře s kompotem a k tomu každý jedno plzeňské pivo. Zaplatili jsme za všechno každý 1,50 korun a pak jsme ještě zašli do moravské vinárny na sklenku dobrého vína.

O prázdninách se Robert seznámil s velmi inteligentní Moravankou, svou budoucí manželkou, která občas přijížděla do Prahy za svým bratrem Emilem Ruskem a přirozeně i za Robertem. Emil se v tu dobu právě oženil s půvabnou rozvedenou paní Soňkou.

Ruskovi si pronajali třípokojový byt na Nuselském náměstí, takže jsme měli možnost scházet se jednou u nich, podruhé zase u nás, a pořádat milé dýchánky, při kterých nám Robert hrál na housle a zpíval své oblíbené árie. Když někdy Robertovi nebo Emilovi poslali z domova vykrmenou husu, připravila nám Soňka výtečné hody, po kterých se vždycky rozpředla debata o všem možném, hlavně o divadle a o knihách. Abychom se nemuseli oslovovat svými křestními jmény, dali jsme si jména z románů ruských spisovatelů. Například Robert byl Mířa (Karamazov), já Romačov (Romóčko z Gončarovovy Strže), Emil byl Zárudný a jeho sestra si ponechala ruské jméno Máša, stejně jako Emilova Soňka.

Celá tato pětičlenná společnost tvořila kroužek milovníků ruské literatury. Já jako bohatý člen kroužku jsem zakoupil na dvoukorunové měsíční splátky 25 svazků děl nejoblíbenějších ruských autorů a všichni čtyři Pražáci jsme si je s velkým zájmem přečetli.

O vánocích jsem zůstal v Praze sám. Husův fond vystrojil ve velkém sále studentské menzy bohatou štědrovečerní večeři pro posluchače, kteří dostávali od Fondu zdarma obědy a neměli rodiče, i pro ty, kteří z jiných vážných příčin neodjeli z Prahy. Každý z nás dostal dárek a na polévkovém talíři se třeptila stříbrná koruna. Zpívali jsme vánoční písně a dobře jsme se bavili.

V posledním, osmém semestru na mne čekala domácí seminárka, kolokvium z filosofie a ještě jeden semestr práce ve fyzikální laboratoři. Pilně jsem navštěvoval povinné přednášky a s velkým zájmem jsem chodil na přednášky profesora Masaryka, který nás sugestivně a bez papírů v přeplněné posluchárně uváděl do tajů moderní filosofie. Na konci června jsem u něj kolokvoval s výborným prospěchem a zároveň odevzdal seminární práci na téma: *Číslo e a π jsou transcendentní*.

Nikdo z naší malé společnosti nekouřil a pili jsme jen příležitostně a s mírou. Hospoda pro nás neexistovala. Výjimku činil pivovar U Fleků, kde jsme si s chutí vypili pohár dobrého černého piva. Když jsme opustili Hlávkovu kolej, v níž jsme měli možnost denně si přečíst noviny a časopisy, chodili jsme občas do kavárny Tumovky, kde jsme někdy i povečeřeli. V tomto semestru jsme s Robertem obdivovali v Německém divadle ruský balet a v Národním divadle jsme si poslechli Smetanovu operu Dalibor s Karlem Burianem. To bylo všechno.

V červenci roku 1913 jsem byl připuštěn k učitelské zkoušce. Domácí písemka z matematiky mi byla prominuta, jelikož byla přijata moje práce seminární. K domácímu vypracování mi tedy byl vydán jen úkol z fyziky:

Pojednejte o optických mřížkách a jejich užívání ze stránky theoretické i experimentální. Nebud'tež opomenuty práce Woodovy o mřížkách pro světlo infračervené.

K druhé části úkolu existovaly prameny jen v anglickém jazyce. Proto jsem poprosil Jaruška, který uměl anglicky, aby mi pomohl. Velmi ochotně mé prosbě vyhověl.

Domácí práci jsem odevzdal 6. ledna 1914 a profesor Kučera ji schválil 14. dubna. Potom jsem ještě složil povinnou zkoušku z češtiny s výsledkem dobrým a v červnu jsem se přihlásil ke státnici z matematiky.

Při klauzurních zkouškách jsem dostal tyto úkoly:
dopoledne:

Pojednejte nejprve o konvergenci řad s kladnými členy, pak o konvergenci řad mocninných;

a odpoledne:

1. Dokažte integrální rovnice!
2. Najděte křivku, jejíž poloměr křivosti je rovný (co do délky) úsečce normály omezené příslušným bodem křivky a průsekem osy X s normálou!

Oba klauzurní elaboráty byly velmi dobré.

Ústní zkouška mi byla určena na sobotu 20. června 1914, den čtvrtého výročí smrti mé matky. Nebyl jsem tak dokonale připraven, abych se nemusel bát o její příznivý výsledek. Spoléhal jsem však na svoje životní štěstí, které mi tak srdečně přála maminka před svou smrtí. V den zkoušky jsem se po krátkém odpoledním spánku dostavil do Krakovské ulice, kde v přednáškovém sále zkoušel profesor Petr. Ze dveří právě vycházel kolega Šafránek, velmi svědomitý a nadaný posluchač MF, a smutně mi řekl: „*Ani tam nechod'! Petr rádí, celou hodinu mne zkoušel a nakonec mne vyhodil.*“ Já jsem na to řekl jen: „*I tak zkusím své štěstí!*“, a klidný jsem vešel dovnitř. Petr mne dobře znal ze semináře. Ještě jsem se ani neposadil, a už mne oslovil: „*Pane kandidáte, Vaše klauzurní práce se mi velmi líbily. Napsal jste je tak rozšafně; dal jsem Vám obě velmi dobré.*“ Pak mi dal čtyři otázky (při třetí jsem si zaplavil): polára a chordála, řešení rovnic čtvrtého stupně, dvojné integrály a Laurentovu větu, a propustil mne s přáním pěkných vyučovacích úspěchů v mém dalším životě.

Od těch dob věřím v záhadnou moc a sílu srdečného přání vysloveného drahou bytostí. V mém případě to byly dvě ženy: moje maminka a Jařina, které mi vroucně přály štěstí v celém mém životě.

Po úspěšné zkoušce z matematiky jsem odjel do Rychnova, abych se mohl klidně připravit na poslední dvě zkoušky: z fyziky a jazyka německého. Na svátek sv. Anny jsem se zúčastnil veselého divadelního představení, v němž hrál hlavní roli můj bratr Joža, holič. Hrál se v přírodním divadle ve Studánce, lesním lázeňském místě vzdáleném půl hodiny od Rychnova. Sešel jsem se tam se svým bývalým spolužákem Karlem Poláčkem, který konec této slavnosti popisuje ve své knížce Okresní město:

Hudba hrála, na jeviště přišel holič ještě s jedním hercem. Zpívali dueto:

*V pití je naše blaženost,
v pití je naše spása,
kdo ze skleničky přihne si
hned tančí, zpívá, jásá ...*

Vtom se mezi lavicemi prodrál jakýsi uřícený člověk, přistoupil k starostovi a poslanci a něco rozčileně zvěstoval. Starosta vyvalil oči. Poslanec zbledl. V obecnstvu nastal pohyb. Poplach přeskočil na jeviště. Jeden z herců odběhl za kulisy. Ale holič Sedmidubský nic nepozoroval a dále zpíval:

*Pivečko, to je boží dar,
chutná jak nektar pravý,
a protož připijíme všem,
kdož piji: Ať jsou zdraví!*

Režisér odtáhl herce za šosy z jeviště. Nalíčení herci pobíhali kolem mlýna, poděšení a bezradní. Kamil zvedl hlavu a zeptal se: „*Co se děje? Proč nehrají?*“ Viktor odpověděl: „*Právě došla zpráva, že v Sarajevu zavraždili následníka trůnu.*“ Vstal a měl se k odchodu.

Také Jaroslav (autor Okresního města) se zdvihl. Obecenstvo se valilo z lesa. Matky strkaly před sebou dětské kočárky a velmi pospíchaly, jakoby se blížila bouře. Avšak nebe bylo čisté a jenom teplý, sytý vánek harašil ve větvích.

Takto věcně zachytil konec slavnosti, která se skutečně konala v den sv. Anny ve Studánce.

Na podzim jsem ještě složil povinnou zkoušku z němčiny s prospěchem dostatečným. Byla to nejtěžší zkouška v mém životě. Jen tak tak, že mne profesor nevyhodil, když jsem mu měl vyprávět německy svůj životopis a já jsem řekl jedinou větu: „*Ich bin geboren in Reichenau an der Kněžna und-und ...*“

Profesor se mne německy zeptal, jestli se můj životopis skládá jen z mého narození a já, poněvadž jsem mu nerozuměl, jsem odpověděl: „*Ja.*“ Nakonec jsem ho uprosil, aby mi dal tu dostatečnou, a odvolával jsem se na válečnou dobu a na blízký termín mé závěrečné zkoušky z fyziky.

Při klauzurní zkoušce jsem dostal dva úkoly:

1. Pojednejte o těžišti a jeho výpočtu v jednoduchých příkladech!
2. Hranol a jeho užití.

Prvnímu úkolu jsem vyhověl velmi dobře, druhému dobře.

Ústní zkoušku z fyziky jsem složil s výsledkem dobrým a se stejným prospěchem i zkoušku z matematiky.

Hned po zkouškách mne Robert pozval k nim do Holešova, kde jsem poznal jeho dobrosrdečného otce a maminku, kterou Robert zbožňoval. Ráda si zakouřila z faječky a dovedla upéct znamenitý chléb. Zdálo se mi též, že velmi nepřeje Robertově známosti s Mášou. Vánoce jsme potom strávili s Robertem v milé společnosti našich přátel v rodině Mášenky Ruskové v Olomouci.

Po svátcích jsem nastoupil zkušební rok v Praze na gymnázium v Křemencově ulici. Byl jsem přidělen k profesoru Kropáčkovi, který mne uváděl do učitelské praxe. Moje výstupy v hodinách matematiky mi šly hladce, ale na první hodinu fyziky mám nemilou vzpomínku. Profesor, který se ke mně choval jako otec, mi nařídil, abych si na výstup připravil Dopplerův princip. Připravil jsem se důkladně, i obrázky jsem si předem narýsoval. Když jsem druhý den předstoupil před žáky a vysvětlil jim Dopplerův princip za necelých 20 minut, upadl jsem do velkých rozpaků, protože jsem si další partii v knize ani nepřečetl. Na chvíli jsem se odmlčel. Profesor, který mne sledoval ze zadní lavice, si všiml mých trapných rozpaků, vstal, šel k tabuli a řekl: „*Já vám, chlapci, výklad pana kandidáta ještě doplním.*“ A pokračoval sám až do konce hodiny. Na chodbě mi potom řekl: „*Výklad byl dobrý, ale proč jste to, proboha, se žáky nezopakoval?*“

Zkušební rok nebyl placený, a proto mi můj profesor zřídil dva opakovací kurzy slabších septimánů a oktávánů, kteří se jich za malý poplatek velmi rádi zúčastňovali.

Před koncem školního roku skládal u nás na reálném gymnáziu zkoušky privatista sekundán, syn velkostatkáře na zámku ve Vrbici, a propadl ze dvou předmětů (matematiky a francouzštiny). Jeho vychovatel, který byl právě povolán na vojnu, se mne zeptal, zdali bych ho v jeho funkci nezastoupil? Měl jsem chlapce učit všem předmětům, i francouzštině. Poněvadž v posledním semestru v koleji jsem se účastnil i francouzského kurzu, přijal jsem tuto nabídku a slíbil, že nastoupím hned na začátku prázdnin. Když jsem definitivně opouštěl Prahu, rozloučil jsem se se všemi svými přáteli i s Jařinou, kterou jsem od její svatby neviděl. Bydlela s tetou nedaleko Křemencovy ulice. Přišla mi sama otevřít, byla smutná a bledá. Čekala první dítě. Zůstal jsem stát v kuchyni a vtom někdo zazvonil. Abych ji před sousedy

nekompromitoval, schoval jsem se za otevřené dveře komory a Jařina otevřela mlékařce. Po jejím odchodu jsme si vyměnili několik přátelských vět a stiskem ruky bez políbení jsme se rozloučili. Po patnácti letech, při vysokoškolském sletu, mne Jařina prostřednictvím Milky Pacovské pozvala na oběd, aby mi mohla ještě jednou poděkovat za to, že jsem její přítelkyni tak pěkně zorganizoval houslový koncert v Banské Bystrici. Přivítala mne sama v pokoji. Jen tak bezděky jsem roztáhl ruce, jako bych ji chtěl obejmout, ale ona mi s úsměvem řekla: „*Bédo, snad mne nechceš políbit? Milka mi vyprávěla, jakou máš krásnou ženu, já už mám dvě děti, tak si sebemenší důvěrnosti už musíme odpustit!*“ Při obědě před manželem a Milkou mi už vykala a vesele jsme se bavili.

Na zámku jsem hned od počátku zavedl přísný režim. Chlapec byl trochu líný, ale bystrý, takže o výsledku mého vyučování jsem neměl obavu. Strach jsem měl jen z francouzštiny, kterou jsem příliš neovládal. Chlubil jsem se sice v Hlávkově koleji, jak pěkně už mluvím francouzsky, ale když jsem na pěknou služtičku, která otvírala naproti v domě okno, zavolal: „*Je vous adore,*“ dostal jsem odpověď: „*Vlezte mně na záda!*“ Pravděpodobně uměla francouzsky lépe než já.

Od 9 do 12 hodin jsem s chlapcem probíral většinou hlavní předměty, matematiku a francouzštinu, kterou jsem vzal od samého počátku. Do čtvrté hodiny jsme měli volno. Hrávali jsme tenis nebo si vyjeli na koních k blízkému lesíku. Mně dali vždy toho nejmírnějšího koně, protože v mládí jsem jezdil jen na oslu. Od 4 do 7 hodin se chlapec musel naučit některé partie z vedlejších předmětů, které jsem mu dopoledne zadal. Zpočátku se bránil, často plakal, ale později si zvykl a uklidnil se. V čase honů se na zámku pořádaly velké hostiny, na které byl vždy pozván některý profesor. Sedával jsem s celou rodinou (měli ještě dceru) v čele stolu. Jen jednou jsem se omluvil, a to bylo tehdy, když pozvali frančtináře a já jsem se obával, aby ho nenapadlo zavést se mnou francouzský rozhovor. Je zajímavé, že při žádné hostině se nemluvilo o válce, která byla v plném proudu. Na zámek ani nechodily noviny. Zámečtí páni si mne vážili, strava byla vydatná a honorář 30 korun jsem neměl kde utratit. Emilovým do Prahy jsem poslal z úrody pytel brambor.

Nastal den zkoušek. Všechny se mému svěřenci vydařily tak, že mu scházel jediný stupeň k vyznamenání. Rodiče mne prosili, abych u nich zůstal dále, ale mně se naskytla možnost nastoupit jako profesor na gymnáziu v Pardubicích. Proto jsem se rozloučil a 1. února jsem se představil císařsko-královskému řediteli Josefu Durychovi, největšímu Rakušákovi, jakého jsem kdy viděl. Přijal mne ve společnosti katechety a profesora chemie a řekl: „*Vaše blahorodí císařsko-královský suplující profesore, přijali jsme Vás na 18 hodin týdně za narukovaného profesora Hladíka a přáli bychom si, abyste se slušně choval a svoje povinnosti řádně plnil. Budete učit žáky němčině, zeměpisu a několika hodinám matematiky a fyziky.*“ Přestože se mi v hrdle skoro dech zatajil, když jsem uslyšel slovo němčina, poděkoval jsem a odešel.

Ředitel, který se přátelil s katechetou, nás nutil, abychom se každou neděli účastnili bohoslužeb a na konci hlasitě zpívali rakouskou hymnu. Když měl náš ústav navštívit místodržitel Coudenhove, nařídil ředitel členům profesorského sboru, aby definitivní přišli v uniformách a ostatní v černém. Dovolil jsem si dostavit se do školy v modrých šatech, za což mne Durych zavřel do ředitelny a propustil až po parádě. Jeho rakušácký duch se u něj projevoval i tak, že se nechal oslovovat „císařsko-královský pane řediteli.“

Brzy po mém nástupu přišla do školy paní Widnerová, manželka majora, a požádala mne, abych se ujal jejích dvou synů, kteří studovali na reálce a byli slabí v matematice. Sáša byl sextán a Zdeněk chodil do kvinty. Byli to milí chlapci a rádi se učili. Paní majora pořádala často čajové večírky, na něž zvala pardubické vysoké důstojníky. Tyto její známosti mi byly velmi prospěšné, když jsem nastoupil vojenskou službu. Mně osobně nebyla paní majora příliš sympatická, zvláště když se mi stále chlubila, jak byla zamlada krásná, jak výborně

jezdila na koni a vyhrávala jeden závod za druhým. V jejich rodině se mluvilo jen německy. Jednou jsem při obědě utrousil poznámku, že Rakousko nemůže vojnu vyhrát. Pan major se rozhněval a řekl: „*Kdybyste neučil moje syny, musel bych vzít karabáč a vyhnat Vás z domu!*“ Po osvobození jsem se s ním sešel na Slovensku; měl hodnost brigádního generála. Oba chlapci měli na konci školního roku z matematiky dobrou známku a paní Fanyňka mi koupila na rozloučenou zlatý řetízek k hodinkám.

Při odvodu jsem byl uznán jako „frontdienstauglich“ a nastoupil jsem k 18. pluku do Hradce Králové. A opět zasáhlo moje štěstí. Den předtím, než nás měl náš velitel major Komárek poslat do důstojnické školy, přišel ke mně bratr Láda, nadporučík a osobní přítel našeho velitele, a poradil mi, abych si k zítřejšímu raportu vzal tu nejšpinavější košili a vyhrnul si rukávy. Až druhý den jsem pochopil, proč mi poradil právě tohle. Komárek si nás, osm vysokoškoláků, postavil do řady a každého se vyptával, kdo je a kdy skončil univerzitu. Když přišel ke mně, rozkázal mi, abych si svlékl kabát. Když uviděl moji košili, začal německy řvát: „*Chlap, který nosí špinavé košile bez manžet, nemůže být důstojníkem rakouské armády,*“ a poslal mne do vojenské kuchyně, kde jsem měl vydávat vojákům komisárek. Tím mne degradoval na vojáka, ohne Waffe. Tuto funkci jsem vykonával asi dva měsíce a potom jsem byl odtransportován do lágru v Gerkau v severních Čechách. Tam jsem podplatil stovkou egyptských cigaret našeho rotmistra, který měl za úkol rozdělovat kancelářské práce vysokoškolákům, kteří nešli na frontu. Poslal mne jako písaře do pardubické nemocnice. Dostal jsem se k doktorovi Antonínu Trýbovi na 20. barák druhého bloku. Trýb byl v civilu básník a známý spisovatel a na vojně upřímný vlastenec, který zachránil mnoho našich lidí před frontou. Mne měl rád a nikdy se nezlobil, když jsem některé písemnosti v důsledku neznalosti němčiny popletl. Hrával jsem s ním karty, opisoval jeho básně a odháněl pardubické paničky, které za ním, krásným člověkem, bláznily a nebály se přijít až do nemocnice, kde byli nemocní s těmi nejhoršími pohlavními chorobami. Trýb byl ženatý a měl dvě velmi krásné děti.

V nemocnici Trýb po delší dobu ukrýval pražského zpěváka Hubermanna pod záminkou, že je nemocný. Hubermann se po válce stal mým velmi dobrým přítelem. Po jedné prověrce měl být jako uzdravený poslán na frontu. Z hlavní kanceláře mi poslali jeho doklady, abychom mu vystavili průkaz a poslali ho k jeho pluku. Když jsem to ohlásil Trýbovi, řekl mi: „*Spal všechny jeho doklady a vypiš mu tři Urlaubsscheiny bez data a jeden s dnešním datem! Ať ještě dnes zmizí!*“ Když se po nějakém čase hlavní kancelář sháněla po Hubermannových dokladech, vylouval jsem se všelijak a byl jsem volán k raportu, abych ztrátu vysvětlil. Při raportu byl zase vrchní lékař spisovatel Procházka, kterého o svém činu už informoval jeho přítel Trýb, takže mi to vyneslo jen 14 dní domácího vězení. Zatím si milý František Hubermann žil vesele v Praze až do konce války, a já jsem dál dělal podobné skutky, ze kterých mne vždy beztrestně vytáhl skvělý člověk Trýb. Měl k ruce jednoho medika, který mu společně se mnou pomáhal dávat salvarsánové injekce nemocným vojákům a asistoval mu při operacích.

Jedenkrát, když byl Trýb ve městě, přišel na operační sál Maďar a naříkal si na bolesti v kyčlích, které mu způsobily naběhlé bubónky. Položili jsme ho na operační stůl, já jsem mu okolí bubónků umrtvil a medik je prořízl. Vtom však Maďar vykřikl bolestí, seskočil se stolu a utekl do svého baráku. Ve strachu jsme čekali na návrat lékaře. Když jsme mu pak referovali o naší slavné operaci, usmál se a řekl: „*Proč jste ho, vy ťulpasové, nepřivázali?*“ Pak šel za ním a ránu mu ošetřil.

Tak jsem si půl druhého roku vesele válčil, aniž bych měl flintu v ruce. Dostával jsem plný profesorský plat, učil jsem Sášu a Zdeňka Widnerovy a dostal jsem na přímluvu paní majorky od nejvyššího velitele nemocnice propustku, na niž jsem kdykoliv mohl svoji službu opustit.

Na jedné procházce městem jsem potkal svoji bývalou žačku, která mi jako septimánka poslala napůl zamilovaný dopis, na nějž jsem ovšem nereagoval, abych hned na první štaci

nepoškodil svoji pověst. Jen na jednom studentském věnečku jsem s ní asi dvakrát tancoval ke zlosti c. k. ředitele Durycha, který takovéto suplentovo chování krajně odsuzoval. Slečna Příbylová byla právě po maturitní zkoušce. Vesele mne pozdravila a protože byla doba třešní, pozvala mne ke své babičce, abych si tam trochu třešní natrhal. Cestou k babičce jsem jí připomenul její dopis. Zasmála se a řekla: „*Opravdu jsme se do Vás všichni zamilovali, když jste nám tak pěkně vykládal tu protivnou matematiku a byl na nás tak hodný.*“

U babičky mne pohostili bílou kávou a bábovkou a při odchodu mi dali velký pytlík černých sladkých třešní.

Generál Višňovskij zase udělal prověrku všech zaměstnanců v kancelářích a přirozeně i na barácích. Vymlouval jsem se na zápal ledvin a na srdeční neurózu. Poslali mne na vyšetření do hradecké nemocnice, kde mne opět zachránil náš Láda. Jak? To neprozradím, protože by mne vojenští pánové ještě teď za to mohli zavřít.

Na jaře roku 1918 jsem byl poslán do nemocniční kuchyně ve Vysokém Mýtě, kde jsem měl ze skladu vydávat a evidovat potraviny. Za tuto práci jsem byl povýšen na titulárního gefreitra. Každý jednorozční dobrovolník byl však vždy povýšen na kaprála. Proto jsem si nezákonně přišel na svoji parádní uniformu po dvou lesklých hvězdičkách na každou stranu a vypadal jsem jako nadporučík. Láda mi dal skoro nový důstojnický kabát a nižší šarže mne uctivě zdravily. Když jsem se tak vyparádil, dostal jsem novou funkci. Rozvážel jsem uzdravené Maďary do jejich domovů. Na jedné cestě do Kapošváru mi kdosi ukradl ruksak s doklady i penězi, takže mi tamní vojenské velitelství muselo vystavit nový lístek na zpáteční cestu. Do Pešti jsem přijel na střeše vagónu přeplněného vlaku, který vezl Károlyho a vojáky z jižní fronty. Byl konec války. Z Pešti jsem se druhý den dostal do Vídně, vyhladovělý a bez peněz. Na peróně jsem oslovil jednoho Čecha a nabídl mu do zástavy hodinky, když mi půjčí 10 korun, abych si mohl koupit něco k snědku. Když jsem se mu přiznal, že jsem už dva dny nic nejedl, pozval mne k sobě a pohostil dobrou bramborovou polévkou. Pak mi dal adresu, na kterou jsem měl zapůjčených 10 korun poslat. Hodinky do zástavy nepřijal. Ve Vídni jsem musel zase celý den čekat, než jsem se dostal do vlaku, který mne odvezl domů. Sbalil jsem si věci a odjel do Náchoda, kam mne c. k. ředitel Durych přeložil, aby se zbavil rebelanta, který mu nechtěl zpívat „Zachovej nám, hospodine, císaře a jeho trůn“, chodil po korze s děvčaty a tančil se svými žákyněmi.

Na odchod mi Durych napsal toto osvědčení:

Pan Bedřich Šofr užívaje dobré metody vyučovací, dodělával se u žáků prospěchu dobrého. Úkoly opravoval bedlivě a posuzoval svědomitě. Se žáky zacházel vlídně a udržoval ve třídách kázeň zcela dobrou. K řediteli ústavu choval se slušně, k členům profesorského sboru šetrně a v politickém směru byl bez vší vady. Chování jeho bylo náležité. Poněvadž byl ustanoven suplujícím učitelem při císařsko-královském jubilejním reálném gymnáziu v Náchodě, vydává se mu toto vysvědčení.

V Pardubicích dne 28. ledna 1918.

*Císařsko-královský ředitel
Josef Durych*

V Náchodě mne ředitel Dr. Sokol přivítal velmi srdečně a též v profesorském sboru těšil jsem se přátelské kolegiální. S učebním úvazkem jsem byl nadmíru spokojený, neboť jsem už neučil němčinu a zeměpis, ale jen matematiku a fyziku. Bydlel jsem v hotelu Beránek na náměstí a tam jsem se i stravoval.

Poprvé jsem se účastnil ochotnické práce v divadle. Starosta města Dr. Čížek, výborný režisér, nacvičil s náchodskými ochotníky a studenty Slováckou svatbu, v níž jsem byl ženichem a mou nevěstu hrála velmi krásná dívka, E. Slavíková. Když už jsme připravovali

generální zkoušku, přišla zpráva o smrti generála Rastislava Štefánika. Byl vyhlášen národní smutek a představení jsme museli odložit na neurčito.

Při zkouškách jsem se skoro zamiloval do velmi sympatické dívky – Mařenky Emrové, vnučky továrníka Bartoně, a vypadalo to na vážnou známost. Byl jsem totiž už dost starý na to, abych začal uvažovat o ženění. Nebylo z toho ale nic, protože zakrátko nato jsem odjel na Slovensko do Zlatých Moravců. Mařenka mne doprovázela po polní cestou k vlaku do Starkoče a smutně se se mnou loučila. Na dopis, který jsem jí ze svého nového působiště poslal, mi už neodpověděla.

Nevím, kdo zasáhl do naší lásky, zda to byla její maminka nebo spíše moje životní štěstí, neboť na krásném Slovensku mne čekalo velké rodinné štěstí a bohatý život. Když se po skončení války vrátil na ústav profesor Beneš, za něhož jsem suploval, napsal mi ředitel na odchodnou pěkně vysvědčení a propustil mne ze služby. Byl jsem bez zaměstnání. Proto jsem se přihlásil na Slovensko – ne pro diety, ale abych pomáhal a kulturně pracoval pro Slováky, které Masaryk se Štefánikem osvobodili z područí maďarského útlaku.

Do Zlatých Moravců jsem přijel za krásného slunného dne, který jakoby byl předzvěstí slunných dnů mého života zde.

Ubytoval jsem se v prvním hostinci, na který jsem narazil, a unavený po cestě jsem hned šel spát. Ráno mi zakleपालa na dveře starší žena a volala: „*Mladý páňko, nech mi dajú cipele.*“ Nevěděl jsem, co chce. Až když stále opakovala „*cipele, aby som ich mohla vypucovať*“, pochopil jsem a podal jí svoje boty.

Školní rok ještě nezačal, ale přesto jsem se vypravil do gymnaziální budovy. Byla to rozsáhlá stavba (přízemní chalupa) s několika učebnami a bytem pro školníka, Maďara, jehož syn mne vítal písničkou „*Nad Tatrú sa blýska, Maďar Čecha stíska*“.

Ředitel Dr. Skovajsa mne, jediného matematika a fyzika, kterého dostal, s radostí vítal a hned mi naložil 23 hodin týdně s poznámkou, že nebudu mít těžkosti s vyučováním, neboť mnoho žáků opustilo školu, když se po osvobození poslovenštila. Například v oktávě zůstali jen čtyři žáci. Ještě mne požádal, abych se co nejdříve naučil mluvit slovensky a abych žáky zpočátku klasifikoval mírně.

Druhou žádost jsem svědomitě plnil po celou dobu mého téměř padesátiletého působení na nejrůznějších školách, ale slovenština mi dělala dlouho potíže, protože jsem se nemohl smířit s faktem, že je to jiná řeč než česká. Přes to všechno jsem se snažil řediteli vyhovět a vzal jsem si k ruce septimána Chrena, aby mi jednotlivé partie z fyziky překládal do slovenštiny, a já jsem ten překlad druhý den před žáky reprodukoval. Po nějakém čase se mi stala nepříjemná věc. Chren nepřišel týden do školy a já jsem se pokusil poslovenštit si přípravy sám. Do jedné hodiny fyziky jsem z kabinetu donesl přístroj, který se česky jmenoval vodní trkač. Když jsem o něm začal mluvit, použil jsem pro něj jméno tak, jak jsem si ho sám doma poslovenštil. Celá třída vypukla v hurónský smích a žačka Belicová se červenala. Trvalo mi delší dobu, než jsem třídu uklidnil. Od té doby jsem už nikdy názvy fyzikálních přístrojů sám neposlovenštoval.

Skovajsa stále zdůrazňoval, abychom hovořili měkce a hlasitě. Jednou mi vyčetl: „*Ty, keď ja Ťa počúvam niekedy za dverami, hovoríš tvrdo.*“ A já na to: „*To je prirodzené. Než moje mäkce vyslovené slovo projde k Tvému sluchu dvermi, ktoré jsou z tvrdého dřeva, samozřejmě ztvrdne.*“ Tak jsme si z jeho připomínek dělali legraci. Nebyl to ředitel, jak zákon káže, ale jednoduchý a někdy až naivní člověk.

Blížil se 28. říjen, den osvobození, a náš sbor připravoval slavnostní sokolskou akademii. Profesor Vik, který se vrátil z ruského zajetí, kde byl 3 roky učitelem tělocviku, si vzal na starost cvičence, já jsem s našimi studenty nacvičoval českou a moravskou besedu v pěkné tělocvičně měšťanské školy.

Byl jsem třídním v kvartě. Sesbíral jsem od všech žáků žádosti o osvobození od školního a přečetl jsem je při nejbližší konferenci. Když jsem četl žádost Emericha Kabiny, kde stálo, že

jeho otec má tři domy, polnosti a dole bylo připsáno „*a pol milióna v kufre*“, ozval se kolega Synek: „*Bédo, zeptej se Emericha, zdali nemá sestru, a pozvi ji do našich tanečních.*“ Udělal jsem, jak mi poradil, a ona přišla! Půvabná, s krásným milým úsměvem, takže všichni chlapani na ní mohli oči nechat. Do tance ji jako první vzal mladý důstojník, od kterého jsem ji s dovolením převzal, představil se a tančil s ní českou besedu. Na sokolské akademii se jí ale líbil muž s chryzantémou. Mně jen chladně poděkovala, když jsem jí v šatně pomáhal obléci kabátek.

Za pár dní nato byla mikulášská zábava, na níž jsme všichni svobodní kantoři s milou Vilmičkou tancovali a usilovali o její přízeň. Vše však bylo marné, zůstávala stejně milá k nám všem. Jen Synkovi se zdálo, že dává větší přednost mně, a proto mi druhý den sliboval všechno možné, jen abych mu ji přenechal. Upokojil se, když jsem ho ubezpečil, že se ke mně nechovala jinak než k ostatním.

Při jedné návštěvě u příbuzných Lukovských jsme se dobře bavili. Vyprávěl jsem o svém mládí a o životě v Praze a Vilma mi zbožně naslouchala. Když jsme se loučili (bylo už šero), políbil jsem ji v chodbě. Vysloužil jsem si za to herdu do zad.

Kdykoliv jsem pozval Vilmu na procházku za město, odmítla. Vysvětloval jsem si to její klášterní výchovou, ale i tak mne to velmi zlobilo. Nebyl jsem její první láskou, neboť už jako čtrnáctiletá dostala do kláštera zamilovaný dopis od jistého Majerského a v době, kdy jsem přišel na Slovensko, si podle svých slov dopisovala s jedním lesním inženýrem. S tím dopisem od Majerského dodaným jednou chovankou kláštera měla Vilma velké starosti. Obávala se, aby se to neprozradilo a aby případně nedostala špatnou známku z chování, a tak se přiznala svému zpovědníkovi. Ten ji uklidnil, aby se nebála, že všechno sám zařídí u představené. Dopadlo to dobře. Představená jí odpustila, protože byla výbornou žákyní a její chování bylo bezúhonné. Na posledním vysvědčení, když odcházela, měla samé jeles (maďarsky jedničky).

O masopustu jsme všichni tři profesoři, kteří učili Emericha, byli pozváni na taneční zábavu do Žarnovice. Vilmini rodiče nás velmi srdečně přivítali a pohostili. Otec nám hned nabídl pohárek tvrdého.

Vilmin tatínek, řezník a uzenář, byl dobrosrdečný, poctivý, pracovitý a všeobecně vážený žarnovický občan. Měl na náměstí pod zámek malý krámk a přitom obchodoval též s dobytkem, což mu vynášelo slušnou částku peněz. Jeho matka byla nemanželskou dcerou italského hraběte Bevilaqua z Verony, který za povstání v době Garribaldiho musel opustit Itálii a uchýlil se na Slovensko. Zde se mu narodila dcera Karolína, kterou adoptoval. Později se vrátil do vlasti a když před světovou válkou zemřel, zanechal svým adoptovaným dětem celý svůj ohromný majetek, o který se otec jako zákonný dědic za pomoci advokáta ucházel. Ale marně. Vše překazila nešťastná světová válka.

Maminka, zamlada velmi krásná, byla milá, srdečná paní. Měla osm dětí, z nichž dva chlapani brzy po sobě zemřeli na záškrť. Nejstarší Ilonka byla už vdaná za notáře Jana Lukovského ve Zlatých Moravcích. Syn Jožko tehdy studoval na lékařské fakultě v Brně a dvě mladší dcery, Gizka a Marta, byly v dívčím klášteře v Banské Bystrici. Vilma po čtyřech letech strávených ve stejném klášteře nemohla dále studovat, ač byla velmi nadaná. Když jejího otce odvedli na vojnu, musela matce pomáhat v domácnosti a přitom byla ještě zaměstnaná jako pokladní v žarnovické bance. Nejmladší Emerich studoval gymnázium v Zlatých Moravcích, kde bydlel u švagra.

Večer na taneční zábavě, na které si měla Vilmuška zvolit svého budoucího nápadníka, nám všem bylo dobře. Synek se jí nelíbil, protože byl tlustý a měl plno řečí. Lenert, ač jí lákal zámek, který před nedávnem v Garamseku (Hronseku) koupil za velké peníze, se jí také nelíbil, protože byl malý a při tanci se hodně potil (zapomněl si před zábavou svléci tlusté triko). A tak zbyl jen Bédáček, slušný, tichý a skromný, o němž si tenkrát myslela, že jistě neměl ve svém životě žádnou vážnější lásku, a vyvolila si mne. Zanedlouho po naší svatbě při

jedné hlučnější diskusi poznamenala: „*Ty si sa musel veľa pretvarovať v tej tanečnej zábave v Žarnovici, lebo teraz ťa vidím v celkom inom svetle, lebo už nie si ani tichý, ani skromý, ale máš ...*“ Už si nepamatuji, jak pokračovala v mé charakteristice.

Zůstali jsme ještě na sokolský večírek, kde hrála dechová hudba. Tam jsem většinou tančil jen s Vilmou, ale moji kolegové se usilovně snažili získat si přízeň a lásku jiných žarnovických krás. Ale ani tady neměli štěstí. Druhý den jsme se, plni milých dojmů, rozloučili s celou rodinou a odcestovali zpět do Zlatých Moravců.

Při nejbližší příležitosti, když u nás byla zábava, pozvali jsme Vilmu k nám. Přišla! Měla bílé vyšíváné šaty s růžovou stuhou v pase a na zábavě měla velký úspěch. Obležoval a tančil s ní jeden pěkný chlapec a s jedním výborným tanečníkem si zatančila i divoký čardáš. Když byla vyhlášena dámská volenka, musela vystřídat tolik svých tanečnicků, že na mne úplně zapomněla. Mrzelo mne to, ale nedělal jsem z toho žádnou tragedii. Jen jsem začal pochybovat, má-li mne vůbec ráda.

Na svůj svátek 6. března jsem zašel k Lukovským. Vilma mi pogratalovala a popřála hodně zdraví a štěstí. Já jsem ji objal, políbil a poznamenal: „*Rád bych byl šťastný, ale jen s Vámi!*“ Poté mi dala růžový hedvábný kapesníček.

Když se chystala odcestovat domů, zaskočil jsem pro tři růžičky a spěchal na nádraží, abych jí je dal na rozloučenou. Doběhl jsem na nádraží – ale vlak už byl pryč. Potom jsme si, nevím proč, pět týdnů nepsali.

Před velikonoce, které jsem si přál strávit v Žarnovici, jsem Vilmě poslal po Ilonce dopis, v němž jsem se omlouval, že jsem se tak dlouho odmlčel, a na konci jsem připsal: „*Těším se na Vás neskonale!*“

O svátcích jsme si s celou rodinou vyjeli ve dvou kočárech na pěkný výlet.

Když jsem se vrátil do Zlatých Moravců, svěřil jsem se svému příteli Košťálovi se svými obavami, že mne Vilma nemá dost ráda. On mi na to řekl: „*Což abys požádal otce o její ruku? Tak by ses nejlépe dověděl, na čem jsi.*“ Odpověděl jsem mu: „*To bych při své povaze nedokázal, ani kdybych byl přesvědčen, že mne skutečně miluje. Rozhodnutí musí přijít z její strany.*“ Pak jsme se domluvili, že o Vilminu ruku požádá jejího otce za mne on.

Vypravili jsme se tedy oba do Žarnovice na námluvy. Košťál nejdříve promluvil s otcem a po divadle ještě s matkou a Vilmou. Neprozradil mi, na čem se dohodli, jen na zpáteční cestě k vlaku mi řekl: „*Máš to, Bédo, dobré.*“ Ani o slovo víc. Potom už šly události rychlým tempem. Do Zlatých Moravců přijela mamuška, potom Vilma a u Lukovských vystrojily zásnubní večeři, na niž kromě mne pozvali ještě Košťála, Synka a učitelku Černou, která poslala kytici, ale slavnostní večeře se nezúčastnila.

Přišel jsem na zásnubní večeři jako Petrucchio ve Zkrocení zlé ženy, bez prstýnku a bez kytice rudých růží. Dodnes si nemohu odpustit a vysvětlit tu svoji netaktnost vůči své snoubence! Snad mne trochu omlouvá to, že v Moravcích nebylo ani květinářství, ani zlatnický obchod, a pozvání na zasnoubení přišlo tak náhle. Abych to částečně napravil, slíbil jsem, že při zlaté svatbě koupím své ženušce prstýnky na všech deset prstů. Ale tento slib jsem nemohl splnit, neboť kasu po celou dobu držela pevně ve svých rukou manželka a moje kapesné bylo příliš malé na zakoupení tak drahého daru. Stačilo tenkrát, aby mi Ilonka nebo Vilma aspoň týden před zasnoubením řekly jediné slůvko – prstýnek – a nemusel jsem po svatbě poslouchat výčitky, že jsem škot, když jsem jí nekoupil ani prstýnek ani kytici růží.

Po svém zasnoubení s Vilmou jsem odjel s žáky sedmé a osmé třídy do Prahy, abych jim ukázal krásy našeho hlavního města. Výlet se nám vydařil nad očekávání. Prohlídku Prahy jsme začali v Zemském muzeu. Potom chlapci obdivovali orloj na Staroměstském náměstí a panorama Hradčan. Po Karlově mostě a Starých zámeckých schodech jsme se dostali na hrad českých králů a do chrámu sv. Víta. Na zpáteční cestě jsme prošli bludištěm a vystoupili na Petřínskou rozhlednu, z níž je překrásný pohled na celou Prahu. Pak jsme se před sochou K. H. Máchy poklonili básníkovi věčné lásky a nakonec jsem žákům ukázal budovu

Bertramky, kde Mozart komponoval svoju slavnou operu Figarova svatba, venovanou mestu Praze. Nasledujaci den byl pro vsechny volny a vecer jsme se sešli u Národního divadla, kam jsem zakoupil lístky na druhou galerii. Náhodou hráli Smetanovu operu Prodaná nevěsta, která se všem žákům ohromně líbila. Po divadle jsem jim oznámil, že jsem se rozhodl prodloužit náš výlet o jeden den a zajet si parníkem po Vltavě na zámek Zbraslav. Tuto zprávu žáci přijali s hlučným souhlasem. Cestou domů jsme se pak ještě zastavili u světoznámé propasti Macocha a prohlédli si krápníkové jeskyně.

V červnu maturovali jen čtyři oktáváni, mezi nimiž byl vynikající žák Juraj Komáromi, syn chudého obuvníka. Aby mohl dále studovat, vyhlásil jsem pro něj sbírku mezi profesorským sborem a členy podpůrného sboru, jehož předsedou byl tehdejší župan Dr. Martin Mičura. Sběrka vynesla 900 korun. Juraj byl v Praze přijat do internátu a vystudoval lékařskou fakultu. Při jedné návštěvě Nitry jsem zašel do ordinace doktora Komára. Hned mne poznal, děkoval mi a místo lékařského vyšetření mne znamenitě pohostil.

Školní rok končil 30. června. Nikdo nepropadl. Žáci byli ukázněni, většinou z venkova, a dobře se učili. Měl jsem je rád a zvláště srdečně jsem vycházel s kvartánem Jakobovičem, kterému čeští vojáci zastřelili otce. Když totiž pochodovali přes Zlaté Moravce, kdosi na ně z okna kasina vystřelil a těžce zranil jednoho vojáka. K činu se nikdo nepřiznal, a tak rozčilený důstojník zastřelil všechny tři hosty, mezi nimi i otce našeho studenta. Naše přátelství způsobilo, že se Jakub stal členem Sokolské jednoty, kterou jsme v Moravcích založili, a přestal nás nenávidět.

Nyní ještě dvě veselejší příhody. Všichni žáci přihlášení do 1. třídy byli přijati bez přijímací zkoušky. Abych se na začátku školního roku přesvědčil, jak ovládají základní početní úkony, dal jsem jim úlohu: Tomáš Masaryk se narodil 7. března 1850. Kolik roků mu bylo v den našeho osvobození?

Jeden žák, namísto aby data odečetl, sečetl je a odpověděl takto: „*Masarykovi bylo 3768 roků, když zemřel.*“ Pochválil jsem ho, jak logicky uvažuje, a upozornil, že Masaryk nemohl být tak dlouho na světě. Ale odpustil jsem mu, protože on ani nevěděl, kdo je to ten Tomáš Masaryk.

V tercii jsem v hodině fyziky při definici gramu užil slova destilovaná voda. Když jsem zjistil, že ani jeden žák ta slova nezná, nakreslil jsem na tabuli obrázek a vysvětloval: „*Pod týmto kotlíkom zohrievame tekutinu až do varu. Páry trubicou prenášame do ine nádoby a tam ich ochladzujeme. A čo potom dostaneme?*“ To byla moje otázka. V poslední lavici se zuřivě hlásil jeden žák. Dříve než jsem ho mohl vyvolat, vykřikl: „*Pálenku!*“

„*Je mi, Bédo, neuvěřitelno, že Ty se môžeš sejt dříve nebo později s jinou ženou, že s ní budeš hovorit, jako se mnou jsi hovorival, rád ji budeš míti – raději snad, než mne jsi měl – bože můj, dál vôbec nelze myslet. Jak je to jen možno, jak je to jen možno! A já nemám práva takto vôbec mluvit. Ty ji musíš potkat, brzo, a Ty ji potkáš!*“

Tato slova, která mi napsala Jařina v jednom z posledních dopisů, vířila mi hlavou v této trapné situaci a těžko jsem mohl uvěřit, že je Vilma skutečně tou ženou, kterou mi Jařina prorokovala. Nikdy mi nedala znát, že mne má opravdu ráda, a jen mne odbývala a zlobila planou frází: „*Ja budem mať svojho muža ráda, keď aj on ma bude ľúbiť.*“

S takovými myšlenkami jsem se rozloučil a odjel do Banské Bystrice, kam mne povolal ředitel gymnázia Emanuel Pavelka a kde jsem měl prožít půl století šťastného manželství se svou milovanou Vilmou. Odtud jsem jí poslal ještě poslední dopis, v němž jsem jí vylíčil všechny svoje nectnosti.

Potom jsem si dal natisknout oznámení k sňatku, které mi slovensky napsal kolega profesor Pechan. Bohužel tam byla věta, že svatba Bedřicha Šofra s Vilmou Kabinovou skutečně se na notářském úřadě v Žarnovici dne 26. září 1920. Vilminým rodičům se nelíbilo, že jsem nenapsal, že svatba bude i v kostele. Při nejbližší návštěvě mi Vilma

oznámila, že jí rodiče za žádnou cenu nedovolí, aby si mne vzala. Musel jsem jí vysvětlit, že je to jen úřední forma v našem novém státě a že nejsem proti tomu, abychom šli i do kostela.

Sňatek jsem odložil o dva měsíce na den 27. listopadu. Ale ani toto datum se neobešlo bez menších nepříjemností. Týden před svatbou mi řekl katecheta kolega Skalák: „*Ty se ženíš a dosud jsem neslyšel ani jednu ohlášku ve zdejším kostele.*“ „*Já se žením poprvé a nevím, co všechno je třeba zařídit.*“ A protože hlavní farář Kohut neměl rád Čechy, poprosil jsem Skaláka, aby mi u něho zařídil všechny tři ohlášky na jednu neděli. Slíbil mi to, ale pod podmínkou, že půjdu ke zpovědi. Vyzpovídal mne ve svém bytě a potvrzení o ohláškách jsem dostal. Do kostela jsme jeli v kočáru taženém krásnými bílými koňmi. Žarnovický farář na mně zase chtěl potvrzení, že jsem byl u přijímání. To jsem samozřejmě neměl, tak mi po mši podal tělo Páně a oddal nás. Potom jsme si museli ještě na notářském úřadu vyžádat svatební list.

Svědkem mi byl náš ředitel Pavelka a svatby se zúčastnily z mé strany jen sestra Lojzka s Růžou Šárovou a dcera mé sestry Anny Mařka Stárková se svým manželem.

Svatební hostina byla skvělá a radost veliká. Byla pokažena jen svatební nocí, kterou jsme strávili s ředitelem Pavelkou v nevytopeném pokoji v hotelu „U Elsasov“, kde nám byla velká zima. Abychom se alespoň trochu zahřáli, museli jsme spálit všechny slaměné klobouky, které jsme našli ve skříních.

4. Historie mého života, 2. díl (1920 – 1938)

Svatební cesta

P e r l a Slovenska, Banská Bystrica, byla tenkrát malým, krásným a čistým městečkem s 12 tisíci obyvateli. V době, kdy píši tyto vzpomínky, jich má už okolo 50 tisíc.

Po našem osvobození tatíčkem Masarykem a Rastislavem Štefánikem rozkvetla tu kultura a po příchodu českých učitelů i školství tak, že město dostalo název *Slovenské Athény*.

A do tohoto milého města přivedl jsem druhého dne po svatbě svou milovanou družku života. Bohužel – nemohl jsem (jak by se slušelo) poskytnout vnučce bohatého italského šlechtice z Verony nádherně zařízený byt s manželským lůžkem s mušelinovými nebesy, ale jen studenou jizbu, kterou se mi podařilo po dvou měsících usilovného hledání pronajmout u paní Gleimanové. Zařízení bylo velmi skromné: dvě postele, každá v jiném koutě, stůl a dvě židle. Protože už před rokem přišlo do Bystrice několik úřednických a učitelských rodin, byl nedostatek bytů katastrofální. Já sám jsem přespával dva měsíce na půdě starého gymnázia (proti tržnici) na otomanu plném různého hmyzu.

Moje ženuška byla klidná, stále ještě vážná a snažila se utajit to zklamání, které jsem jí bez vlastní viny připravil. Přivezla si peřiny a výbavu ve velké bedně, na níž připravovala snídaně a večeře. Obědvali jsme v kavárně (nynější „Hungarii“).

Blížily se vánoční svátky a chystali jsme se na svatební cestu. Nejeli jsme na Riviéru, ale jen na Moravu a do Čech, abych se svým sourozencům a přátelům pochlubil svou milou a krásnou manželkou.

Všude nás vítali velmi srdečně. Ve Vysokém Mýtě při taneční zábavě způsobila Vilma svým zjevem mezi tanečníky takový rozruch, že dostala od jednoho mladíka dopis, v němž byla věta: „Z poháru Vaší krásy rád bych se napil!“ Při tanci šla z ruky do ruky. V Rychnově zas v divadle se kolem ní stále točil Dr. Balcar, můj spolužák, a dvořil se jí tak, jako by byla ještě svobodná. Ten obdiv její mladosti a kráse lichotil mé samolibosti a byl jsem šťastný. Jen mne trápila předtucha, že zažiji ještě mnoho „trpkých starostí o její ctnost“ pro ten její nevšední zjev a milý úsměv, kterým každého okouzlovala.

Studentský výlet do Tábora a narození Zinočky

V březnu získali jsme konečně slušnější byt v 1. poschodí v Dolné ulici u Takáčů – jednopokojový, ale s kuchyňkou a malým výklenkem. Otec Vilmy nám poslal pěkné zařízení a 15 000 korun na druhý pokoj. Už jsme nechodili na obědy do kavárny a Vilmuška se pustila do kuchařského umění. Hned v prvních dnech se pokusila o tahaný jablečný závin a znamenitě se jí povedl. Jen si neuvědomila, že jsme jen dva, a napekla ho tolik (jak byla zvyklá z domova), že jsme si společně s profesorským sborem na něm pochutnávali několik dní.

Abych využil radostné nálady, která ještě panovala po osvobození naší vlasti, pokusil jsem se navázat přátelské vztahy mezi českými a slovenskými studenty. Nacvičil jsem dvě

aktovky: „*Medved*“ od Čechova a od Šamberka „*Blázinec na prvom poschodí*“ a odjel s výpravou třiceti chlapců a děvčat do Náchoda, Hradce Králové, Prahy a Tábora. Měsíc před odjezdem jsme poslali s ředitelem Pavelkou na všechny ústavy prosbu, aby nám kolegové zajistili divadelní sál a noclehy na jednu noc pro účastníky zájezdu.

Všude nás vítali s velkou láskou a večer v přeplněném divadle jsme měli ohromný úspěch. Úvodní krásnou řeč měl oktáván Horenský a hlavní úlohy hráli septimáni, jichž jsem byl třídím. V Náchodě po představení si rodiče náchodských studentů rozebrali všechny členy naší výpravy a odvedli si je domů. My s manželkou jsme byli ubytováni v rodině pana Šustra, majitele půjčovny divadelních kostýmů, které jsem pak po dvacet let u nich objednával do her, jež jsem v Bystrici režíroval.

Hradec se mé Vilmě tak zalíbil, že mi řekla: „*V prípade, kebys bol niekedy preložený do Čiech, najradšej by som chcela žiť v Hradci Králové!*“ Tehdy ovšem netušila, že se její přání vyplní. Na tanečním večírku Vilmuška tak „bláznivě“ tančila (nedbajíc, že už je v pátém měsíci) s hradeckými chlapci, že ji pokládali za studentku. Následky se dostavily v Praze. Uložil jsem ji nemocnou u Soňy Ruskové v Nuslích a po prohlídce Prahy jsme odjeli do Tábora bez ní. Byli jsme stejně srdečně přivítáni jako v Náchodě a Hradci. Když jsme r. 1955 uzavřeli družbu s jednou táborskou školou, vypravil jsem se tam se svým sportovním a divadelním studentským souborem ještě dvakrát.

Po návratu domů moji žáci ještě dlouho vzpomínali na krásné zážitky a na lásku, kterou projevovali čeští občané slovenským studentům.

D í t ě ... Jaká s v a t á, veliká věc je to!
M í t d í t ě je mít c í l života!

Blížil se den 17. září. Vilmuška měla plné ruce práce s výbavičkou v barvě růžové, neboť si přála dovršit naše štěstí tím, že budeme mít krásné dvě děti, první dcerku pro ni a potom syna pro mne...

Její přání se vyplnilo a na svět přišla h o l č i č k a, které jsme při křtu dali jméno Milada Zinočka. Byli jsme oba na vrcholu štěstí! Kleče u jejího lůžka jsem se slzami radosti v očích sliboval, že se proti ní n i k d y neprohřeším a že ona, Vilmuška, bude jedinou mou láskou! První slib jsem do všech důsledků plnil, ale ten druhý jsem v krátké době porušil. Měl jsem ve svém životě mimo ni ještě d v ě velké l á s k y, a to k divadlu a ke sportu.

Byl jsem tak hrdý na svou dcerku, že jsem se nestyděl procházet se s kočárkem městem a parkem. Byl jsem p r v n í v Bystrici, kdo zavedl zvyk, že manžel tlačí kočárek a jeho manželka si kráčí vedle něj a přijímá gratulace: „*Jakého máte vzorného manžela a zlaté děcko!*“

Ještě neměla Zinočka ani půl roku, když jsme se odstěhovali do budovy nového gymnázia, kde jsme si upravili byt ze dvou kabinetů. Vilma plakala, že se musí stěhovat s malou Zinočkou z teplého zas do studeného bytu. Ten sice nebyl slunečný, ale zato se před budovou nacházel krásný městský park a za školou dvůr a travnaté hřiště, kde si mohla Zinočka hrát. Prožívali jsme tam s naší zlatou Zinočkou nejkrásnější dny našeho života. Už v 11. měsíci začala Zinočka chodit a neměla ještě ani 2 roky a už čistě rozprávěla a recitovala básničky, které jsme jí museli každý den předčítat. Nejraději měla pohádky o zvířátkách, hlavně o ptáčcích.

Jednou vpodvečer vletěla nám oknem do jizby malá pěnkava, která ještě ani neuměla dobře létat a jen poskakovala po lůžkách a po stole. Zinočka si ji chytila, líbala ji a hrála si s ní až do večera, kdy už musela jít spát. Ráno byla pěnkava mrtvá. Zinočce bylo do pláče, ale dál si s ní hrála, balila ji do hadříčků jako svou malou panenku a hovořila s ní, jako by byla ještě živá.

Když maminka viděla, že pěnkava už nežije, vzala ji a chtěla vyhodit oknem. Vtom se Zinočka hořce rozplakala a řekla: „*Uvidíš, mamička, že aj ja Ti tak umriem, ako ten vtáčik*“.

Nejkrutější úder osudu do našeho přešťastného života

Naše zlatá Zinočka, slunce našeho manželství, dostala novou ž i v o u hračku: 24. února 1924 se nám narodila druhá holčička. Vážila 4 kg, měla faldičky na ručičkách, dobře přibývala na váze a byla velmi milá, hodná a jen zřídka zaplakala. Ačkoliv měla modrá očka a blond vlásky, nemohl jsem zapřít otcovství. Když později šla na univerzitu k první státnici, zastavil ji na chodbě jeden profesor s otázkou: „*Promiňte, slečno, nejste Vy dcerou profesora Šofra?*“ Tak mi byla podobná!

Nejvíce se té živé hračky potěšila malá Zinočka. Snad ještě více než já sám, který jsem očekával podle přání Vilmušky syna. Zinočka ji stále hladila a líbala a dala jí jméno Evička, jež jí navždy zůstalo, ač byla pokřtěná Věra.

Na podzim onemocněla Evička planými neštovicemi. Báli jsme se, aby to nedostala i Zinočka, a tak jsme jí začali balit šatičky a chtěli jsme ji poslat k prarodičům, kde by ji měla na starost Vilmina sestra Marta. Nešťastnou náhodou k nám tehdy přišla paní Krejčárková, která se nabídla, že si vezme Zinočku po dobu nemoci Evičky k nim. Souhlasili jsme a to byla velká chyba. Krejčárkovi bydleli ve staré chalupě s velmi nečistým dvorkem a bez kanalizace. Oblíbili si Zinočku a ona jim stále líbala ruce z věčnosti za to, že si ji vzali na opatrování.

Za několik dní nám přišla paní Krejčárková hlásit, že je Zinočka nemocná a má vysokou horečku. Postrašená Vilma se na ni hned běžela podívat. Zinočka už neměla vysokou teplotu, jen bylo mamince divné, že má tak slabý hlásek a že se ani nedovede v postýlce posadit bez toho, že by ji museli podpírat. Myslela, že je z té horečky tak zesláblá. Jinak byla stále velmi milá a veselá.

Když se Evička uzdravila, vzali jsme si Zinočku domů, ale její zdravotní stav se nijak nezlepšoval. Nedokázala chudinka malá sedět a maminka dokonce zpozorovala, že ani nemůže zdvihnout nožičku. Divili jsme se, že to ani jeden z těch dvou lékařů, kteří u ní byli během nemoci, nezpozoroval, a každý určil jinou nesprávnou diagnózu. Proto jsme zavolali ještě třetího lékaře (dětského), který jí vyšetřoval nožičku tak, že ji píchal špendlíkem, ale Zinočka při tom nic necítila. Jeho diagnóza byla: dětská obrna.

Byli jsme hrůzou zcela zdrceni. Zinočka byla ochrnutá na jednu nožičku a na břišní bránici, následkem čehož se jí i hlas zeslabil. Měli jsme strach, zdali se z toho vůbec dostane. Lékař nám doporučoval koupele a elektroléčbu. Ale ta strašná nemoc se jí jen velmi pomalu zlepšovala, a proto jsme se rozhodli, že napíší švagrovi Jožkovi, který právě v Bratislavě studoval medicínu, aby vyložil její případ dětskému primáři Dr. Brdlíkovi a poprosil ho o radu, co máme dělat. Ihned nám odpověděl, abychom ji dopravili do Bratislavy na kliniku, že tam ji budou léčit.

Vilma s malou Evičkou nás vyprovodily až do Žarnovice, kde jsem přerušil cestu, abychom na druhý den časně zrána pokračovali do Bratislavy. Zinočka byla veselá, stále nám chtěla ukazovat, jak už umí sama chodit, jen abychom měli radost. Chytala se nábytku a přešla celou kuchyň a jizbu. Přitom nám říkala: „*Pozrite sa, ako už ja viem bežkat!*“ A tak jsme cítili alespoň jiskřičku naděje, že se její stavlepší a že nám ji v Bratislavě Dr. Brdlík uzdraví.

Když jsem přišel se Zinočkou k přednostovi dětské kliniky a hlásil jsem diagnózu, chytil si hlavu oběma rukama a řekl: „*Bože, taková krásná holčička!*“ Rozloučení se neobešlo bez oboustranného pláče. Zinočka si ale rychle zvykla na nemocniční život, neboť všichni lékaři i ošetřovatelky si ji oblíbili. Když ji za několik dní navštívila maminka a přinesla jí její hračky, našla ji rozesmátou, krásnou a veselou, jako vždy bývala.

Po čase jsme dostali zprávu, že Zinočka dostala spalničky. Zajel jsem k ní zase já. Na infekční oddělení mne však nepustili. Jen sestřička mi přinesla Zinočku v náručí k zavřenému

oknu. Chuděrka ke mně natáhla ručičky, začala plakat a něco volala, už jsem neslyšel, co. Ošetřovatelka ji po chvílce zas odnesla plačící do postýlky.

Dvacátého třetího února 1925 jsme dostali telegram: „PRÍĎTE, ZINOČKA UMIERA!“ Prvním vlakem jsme se vypravili za Zinočkou. Na malou stanici nás doprovodila paní Krejčárková, celá zdrcená nad strašným osudem, který nás zastihl. Ve vlaku jsme promluvili jen několik vět, jimiž jsme se snažili vzájemně se utěšovat, a po celou dobu jsme se od sebe odvraceli, abychom jeden druhému neviděli na oči plné slz.

V 10 hodin večer nás čekal na stanici Jožko a odvedl nás do hotelu. V noci jsme byli jen chvílkami v bolestném polospánku. O páté hodině jsem chytil ruku Vilmušky a zvolal: „Vidíš tu zář?“ Zdálo se mi, jako by byla celá jizba ozářená. „*To se jistě Zinočka přišla s námi rozloučit!*“

Když ráno přišel do hotelu Jožko, smutně pravil: „*Zinočka zomrela o piatej hodine*“. Manželka vzpomíná na tu strašnou událost:

„Celú noc som vôbec nespala a zachvátila ma taká hrôza, že som si myslela, že do rána zošediviem! Bála som sa pohnuť, aby som nerušila môjho manžela v jeho bolesti. Počula som po celú dobu šramot okolo dverí a dokonca kleplo čosi na oblok. Ledva som čakala, aby už bolo ráno a mohli sme vstať a ísť za Zinočkou. Po piatej hodine sme počuli zvonit' umieračik – to iste zvonili našej drahej Zinočke! Keď píšeme tieto riadky – je tomu už 50 rokov od jej smrti – stále sa nevieme ubrániť slzám, ktoré sa nám tlačia do očí.

Nieto takých slov, ktoré by vedeli vyjadriť ten veľký žiaľ, čo nám zanechala nebohá zlatá Zinočka! A nebolo tiež možné, aby sme stále nespomínali na jej krásny úsmev a milú tváričku!“

Cesta na Podkarpatskou Rus a k moři do Itálie

Dlouho jsme truchlili nad ztrátou milované dcerušky a hledali útěchu u malé Evičky, která byla sice také miloučká, ale proti Zinočce trochu vážná. Ještě neměla ani dva roky a na podzim dostala černý kašel. Lékař radil změnu vzduchu. Proto s ní maminka odjela do Buštiny na Podkarpatskou Rus ke své nejmladší sestře, která tam byla vdaná za lesního inženýra Karla Cvrčka.

Jejich nepřítomnosti jsem dokonale využil. Abych trochu utlumil smutnou vzpomínku na Zinočku, zapojil jsem se plně mezi divadelní nadšence, kteří vybudovali malé, ale půvabné jeviště v gymnazijní aule. Tato scéna se pak stala centrem všeho kulturního banskobystričského života. Na ní jsme zahráli mnoho pěkných úloh a stali jsme se miláčky obecnostva. Představení jsme měli vždy vyprodané a některé hry jsme museli na všeobecnou žádost až pětkrát opakovat, protože kapacita sálu byla malá. V tu dobu přijela do Banské Bystrice divadelní kočovná společnost ředitele Ot. Nováka, který mne pozval na pohostinské vystoupení v Čapkově *Loupežníku*. Hrál jsem úlohu Šefla za nynějšího národního umělce Pivce, jenž byl tenkrát, před padesáti lety, členem Novákovy společnosti. Měl jsem velký úspěch. Obecnostvo mi tleskalo na otevřené scéně a místní noviny se rozplývaly chválou. Po Vrchlického *Catullově pomstě* uveřejnil časopis *Divadlo* můj článek *Prirodzene a nezvyčajne krásne!*

Matica slovenská usporadúvala každý rok divadelné preteky v Turčianskom sv. Martine. Aj my, banskobystričtí ochotníci, zúčastnili sme sa na nich s hrou Vrchlického *Catullova pomsta*. Vtedy som hral hlúpeho a nadutého pijana, senátora Cecília Metella.

Míla Zajíc tvrdil, že táto úloha je na mňa ako uliata, až vraj na to pitie. Priznám sa, že pitie neobľubujem. Radil mi, aby som sa v tom prípade na prospech svojho umeleckého výkonu vzdal tejto zásady a vypil s ním a s Poldom Svobodom nejaký ten pohárik dobrého vína.

Odmietol som síce, ale večer, pri dlhšom dialógu, podarilo sa Catullovi ma dokonale opiť ťažkým červeným vínom, ktoré namiesto malinovky (obávajúc sa, aby sme nestratili body) nalial do veľkých rímskych pohárov Janko Kováč. Tesne pred tým, keď mi má vypadnúť pohár z ruky a ja mám zaspáť, naplnil Catullus veľké poháre po okraj a tu, ešte trocha triezvy, všimol som si, že pod mojou stoličkou leží nádherný vypožičaný pokrovec. Aby som ho červeným vínom nepoškodil, rýchle som sa rozhodol vypiť pohár na ex. Potom som ho pustil na zem, stratil vedomie a zaspal som. Nezobudil som sa ani, keď ma otroci odnášali za pripravenú plachtu, ba ani vtedy, keď som po jej rozhrnutí mal vidieť svoju manželku Lesbiu, ako kľáči pred Catullom a prosí ho o jeho lásku. Iba dlhá tyč, vrazená pod moje rebro Jankom Kováčom, ma zobudila.

Vypotácal som sa na javisko a veľké šťastie, že čoskoro sa môj výstup skončil. A keď ma Lesbia vzala pod pazuchu a odvedla za kulisy, odišiel som horko ťažko do svojej izby, kde som ihneď zaspal. Po dvoch hodinách spánku objavil som sa v reštaurácii medzi hercami, ktorí oslavovali víťazstvo. A tu pristúpil ku mne básnik Štefan Krčméry, objal ma a prehlásil, že tak prirodzene a nezvyčajne krásne zahrať ožratého človeka ešte nikdy na javisku nevidel. „*Dali sme vám plných 100 bodov a takto ste pomohli Bystričanom vyhrať prvú cenu.*“ Dlhو mi stískal ruku a blahoželal k ďalším divadelným úspechom.

Priznávám, že to bolo poprvé (a to ešte na jevišti) a naposledy, co jsem byl opilý. Nebyl jsem abstinent, ale vždy jsem se držel v patřičných mezích, i když náš přítel, továrník Ferdík, často naši společnost v Národním domě po divadle hostil šampaňským.

V aule jsme inscenovali 92 premiér, z nichž celou polovinu jsem absolvoval, mnohé hry jsem i režíroval. Škoda, že se k nám nepřipojila moje Vilmuška, když už nám děti povyroستly. Měli jsme výborné režiséry, kteří by z ní udělali výbornou herečku, a nemusela by stále naříkat (šomrat'), že ji pro svou divadelní vášeň často opouštím.

O prázdninách jsme se smluvili s rodinou ředitele jedné školy a společně odjeli do Lovrana v Itálii, kde jsme strávili tři týdny. Pobyt u moře se nám velice líbil, jen strava nebyla ani chutná, ani zdravá. Podávali nám samé maso!

Na zpáteční cestě domů jsme zažili dvě příhody, z nichž jedna nebyla příjemná, ale při druhé jsme se zasmáli. Vlak byl přeplněný a já jsem musel stát v chodbičce mezi několika kufry, které nebyly naše. V Itálii si každý pasažér mohl do kupé vzít bezplatně jen jedno zavazadlo. Za každé další musel zaplatit dosti vysoký poplatek. Přišel průvodčí a hned mi psal pokutu na všechny kufry, co byly v chodbičce. Dlouho jsme se dohadovali, on italsky, já latinsky, než zjistil všechny majitele příslušných kufrů. Když odcházel, tak jsem ve zlosti za ním práskl dveřmi. Po chvílce přišel znova, ale s po zuby ozbrojeným karabiniérem, který mi velmi rozčileně něco vykládal. Vypadalo to tak, že mne za moje chování na nejbližší stanici vyhodí z vlaku. Pochopil jsem situaci, poklonil jsem se mu a tichým mírným hlasem řekl: „*Čo mi to tady táraš. Já ti stejně houby rozumím.*“ On myslel, že se omlouvám, a tak odešel.

Druhá příhoda se odehrála na celní stanici mezi Rakouskem a Československem. Vilma držela v náručí malou dvouletou Evičku a přihlížela, jak se celník přehrabuje v našem kufru. A v tom Evička zakřičela: „*To mi neberte, to sú moje šiatôčky!*“ Stojící okolo se rozesmáli, i celník se pousmál, zavřel kufr a dál už Čechoslovákům zavazadla tak důkladně nekontroloval.

Zinočka se nám vrátila

Moře Evičce velmi prospělo. Líčka jí zrůžověla a tělíčko zesílilo. Věnovali jsme jí veškerou péči a lásku. Nečetli jsme jí každodenně pohádky, ale chodili jsme s ní raději na procházky do parku a všemožně jsme ji otužovali, aby se jí vyhnuly dětské choroby.

Když jsme se přestěhovali do vily, kterou přímo u parku vystavěli rodiče mého žáka, oddychla si radostně i Vilmuška, která stále toužila vyměnit náš byt, kde Zinočka onemocněla, za lepší, slunečný a větší. V prvním poschodí jsme měli kuchyň, dvě pěkné místnosti a ještě jednu malou pro služebnou. V ní jsme chovali malého beránka, kterého Evička sama krmila mlíčkem z flašky s dudlíkem. Těšila se s ním, stále ho objímala a on chodíval s ní jako pejsek do parku. Velice těžce nesla, když jsme ho museli na žádost paní domácí z bytu odstranit.

Manželka zakoupila pěkný modrý nábytek do salónku, v němž potom vždy přijímala hosty. Měli jsme už mnoho upřímných přátel, kteří nás často navštěvovali, většinou se bavívali o našem divadle a Vilmuška mi už přestávala vyčítat, že pro divadlo zanedbávám ji i rodinu.

Na hru „Zlaté časy“ vzpomíná náš nejlepší režisér Hobl:

Připravovala se veselohra „Zlaté časy“. Dodnes nemohu autorce odpustit, že v ní předepsala účinkování o s l a . Budiž mi dobře rozuměno, skutečného, opravdového a živého osla. Naši špásovníci se předstihovali v nabízení této role jeden druhému, ba i navrhovali dát tuto úlohu některé význačnější osobnosti veřejného života banskobystriického. Problém rozuzlil neobyčejně bystře režisér hry, profesor Šofr. Vzpomněl si, že v místním klášteře užívají k potahům párek oslů. Kdo by našemu Šofrovi mohl něco odepřít? Jeho prosbě sestřičky ochotně vyhověly a oslíka mužského pohlaví mu zapůjčily. Umělecké družina – totiž jen ti špásovníci v čele se Šofrem – vedli městem k produkci do auly oslíka za pozornosti a smíchu váženého obecnstva. Před budovou byl osel očekáván zvědavým personálem, neskrblicím štiplavými poznámkami, kvitovanými hlučným smíchem davu. Uvítání se obešlo bez proslovu, ale veliká starost naplnila hlavu Šofrovi a jeho družiny.

Aula byla v druhém poschodí a zvířátko se mocně bránilo vstupu do budovy a ještě více výstupu po schodech. Šofr, Polda, Míla a comp. osla tlačili, vlekli a nesli, až konečně po zoufalé námaze jej dostali na jeviště. Zde oslík podivuhodně zdomácněl, ale pak začal provádět všelijaká čtveráctví. Když se opona rozhrnula a uvítal jej smích početného obecnstva, začal bujně poskakovat a dělal různé neplechty, podněcován tajným lechtáním, štípáním a jinými roztomilostmi některých pánů herců. Smálo se nejen obecnstvo, ale i herci, a to velice upřímně. No skončilo to bez pohromy a všichni jsme si oddechli, když pohostinské vystoupení osla bylo skončeno.

Leč míra starostí nebyla dovršena. Byl-li osel dopraven nahoru po schodech velice svízelně, ukázala se jeho doprava dolů po schodech podnikem zhola neproveditelným. Všecky pokusy svést osla po schodech dolů tak či tak selhaly. V ustarané hlavě Šofra se zrodil nápad: Osla dolů odnesou na lanech. Vzápětí zde byla lana a popruhy z tělocvičny, na které byl osel zavěšen, a čtyři z nás se jej pokusili nésti. Ale všechno bylo marné. Osel hrozně řval

bolestí. Patrně jej popruhy mezi nohama velmi tísnily, házel sebou tak divoce, že nezbývalo nic jiného, než ho svázat, povalit na tabuli přinesenou z třídy a slavnostně, avšak s nemalou námahou, jej dopravit před budovu. Přitom Mila Zajíc držel oslika za ocas, aby s tabule nesletěl, a náš předseda Úlehla se nám řehtal tím svým zdravým a veselým smíchem. Když konečně byl osel dole z pout vyproštěn, skákal jako divý a vyrážel pronikavé zuřivé hýkání. Jak se dostal zpět do kláštera, nevím, ale Zajícovo tvrzení o žalobě majitelky zvířete podané na prof. Šofra pro znehodnocení zvířete tím, že nevhodným svázáním byl oslík učiněn impotentním, se ukázalo zcela bezpodstatným.

První moje režie s l o v e n s k é hry (zpočátku jsme hráli jen česky) byl „Ženský zákon“ od Jozefa Gregora Tajovského. Výborem DOS jsem pak byl pověřen režii výchovných a pohádkových her pro mládež a po celých 40 let jsem je se svými žáky rád inscenoval.

Zasloužilý umělec Karol Zachar, člen činohry SND a vynikající filmový režisér, vzpomínal před časem v televizi, že svou divadelní kariéru začínal jako student banskobystričského gymnázia v pohádkových hrách, které jsem režíroval já, jeho třídní profesor.

Z celé řady rolí si nejvíce cením vážné úlohy faráře v Šrámkově hře *Léto* a úlohy otce Gobbo v *Kupci benátském*. Kritik po tomto krásném představení napsal:

„Lancelotovo duetto s otcom Gobbom, prostomyselným dedinčanom – Šofrom – mohlo sa rátať za najlepšie humorné vis-à-vis [tj. protiklad] k tragickej scéně Shylocka. Prof. Šofr bol skvelý ako vždy. Jeho veľké umenie je vyvážiť z nepatrnej úločky všetky jej kladné hodnoty a zasadiť ju do rámca koľkokrát aj menej cenného.“

Nejlepší má režie asi byla *Princezna pampeliška* od Jaroslava Kvapila, která měla velký úspěch a několik repríz. Hráli jsme ji též ve Zvoleně.

Na začátku června 1927 k nám přijela mamuška, aby byla svědkem slavnostního příchodu na svět toužebně očekávaného syna. Vilmuška si nepřála, abych byl přítomen při jeho uvítání, a proto jsem odešel na generální zkoušku hry *Zkrocení zlé ženy*. Když jsem se pozdě večer vrátil domů, porodní bába Bartlová, která byla též při porodu naší Zinočky, mne vítala slovy: *Pán profesor, Zinočka sa Vám vrátila.*

Při těchto slovech jsem pocítil bezměrnou radost a zapomněl na to, že jsem si přál syna. Dcerka měla vskutku milou snědou tvářičku a tmavé vlásy jako první Zinočka. Dobře papala, byla zdravá a pěkně se vyvíjela. Při křtu jsme ji dali jméno Zinaida – Olga – Judita. Ráno se jí velmi potěšila malá Evička. Stále ji chtěla líbat a ráda chodila se mnou do parku, kde jsem Zinočku vozil v kočárku a fotografoval.

Po půl roce se Vilmě vyplnila její dávná touha. Dostali jsme totiž na hronském nábřeží pěkný třípokojový teplý a slunný byt. Děti měly k dispozici rozsáhlý dvůr, kde malá Zinočka, „velký huncút, vystrájala všelijaké figliarstvá“. Byla velmi roztomilá, stále rozcuchaná a ušmudlaná. Všechny děti ji zbožňovaly. Když byla asi tříletá, chodila provázena houfem dětí a sestrou Evičkou od bytu k bytu a po zazvonění zpívala:

*Skákala bába fiškum fidrum pumpasárum cez bidlo,
za ňou skákal fiškum fidrum pumpasárum pampidlo.
Jestli já ťa fiškum fidrum pumpasárum dohoním,
potom já ťa fiškum fidrum pumpasárum zaškrtím!*

Když za ten krásný zpěv dostala něco k snědku, odevzdala to Evičce a dětem a ty jí to všechno snědly.

Vilmuška byla šťastná, že máme krásný byt a že jí děti rostou jako z vody. Vkusně zařídila i třetí pokoj a příbuzní a přátelé se k nám hrnuli jako do luxusního hotelu. Přijela-li do

Bystrice kočovná divadelní (činoherní nebo operetní) společnost, vždy některý z herců u nás bydlel. Obvykle si přivedl své kamarády a Vilmuška je hostila a hostila. Přitom mě všichni zastupovali v lichocení: „*Jaká jste půvabná a milá hostitelka!*“ A líbali jí ruce.

Ol'ga Holečková, přítelkyně Vilmy, pohostinsky vystupovala v Mussetově hře *So srdcom divno hrat'* s V. Bočkem. Ne aby si ho sama vzala na byt, ale poslala ho jednoduše k nám, abychom se o něj postarali. Byl to velký fešák a pro mou ženušku to mohlo být krajně nebezpečné! Choval se však slušně jako pravý gentleman. Tenorista Petr zase každé ráno zpíval své krásné paní domácí árii z Paganiniho opery *Libám ženy Vás tak rád!* Tak se u nás vystřídalo mnoho herců a umělců. I Jařina k nám poslala svou kamarádku Milku Pacovskou, houslovou virtuozku, abych jí uspořádal houslový koncert. Všecky práce s tím spojené jsem vykonal k úplné spokojenosti a velká dvorana Národního domu byla zcela zaplněná hudbymilovným obecenstvem. Z výtěžku jsem po zaplacení výloh vyplatil Milce Pacovské a její klavírní společnosti po 1000 korunách.

Výstavba Národního domu

V druhém desetiletí po naší svatbě žili jsme si kulturně a společensky plným tempem. Nebylo jediného divadelního představení, jehož bychom se nebyli účastnili. Chodili jsme na plesy, na maškarní bály, sokolské šibřinky a téměř každou sobotu s celou naší spřátelenou společností na čaj do kavárny.

Roku 1930 byla ukončena výstavba Národního domu. Tato významná událost se oslavovala maškarním plesem v krásné dvoraně, kde bylo i moderně vybavené jeviště. I my jsme šli plesat. Já jako maháradža a Vilmuška představovala Bajadéru. Velmi jí to slušelo, byla půvabná a celý večer jsem musel odhánět její neodbytné tanečnický ze strachu, aby mně ji neunesli do svých harémů.

Čeští a slovenští ochotníci opustili svá malá jeviště a soustředili se v divadelním sále v Národním domě pod jednotným názvem „Mestské divadelné sdruženie v Banskej Bystrici“.

A hned 7. února zahájili jsme společně se Slováky další desetiletí úspěšné činnosti nejroztomilejší Shakespearovou hrou

Sen noci svätajánskej

v překladu nejlepšího slovenského básníka Pavola Országha Hviezdoslava a s delikátní hudbou F. Mendelssohna-Bartholdyho.

Toto naše slavnostní představení bylo dílem okolo sta lidí, na jevišti, za kulisami i v orchestru. Ačkoliv hráli mnozí čeští herci, bylo to po stránce jazykové tak vyrovnané, že Hviezdoslavův jazyk zněl čistě, místy až v plné nádheře. Hrál jsem tenkrát úlohu Klubka začarovaného na osla v lese a měl jsem též zpěvní vložku.

V starom peknom mestě pod Urpínom, do ktorého sa vlieva odveký život slovenských dedín z hôr a lúčín, rozvinul sa večer slovenskej kultúry, ako sa rozvíje zázračná ruža v teplom letnom dni. Tak o nás psal kritik v *Podhronském hlásníku*.

V létě toho roku zemřel ve věku 52 let můj druhý, o dvanáct roků starší, bratr Josef po těžké chorobě a měl krásný pohřeb. Ten inspiroval mého spolužáka Karla Poláčka, že ve svých románech *Okresní město* a *Hrdinové táhnou do boje* o mém bratrovi a jeho pohřbu píše. Sám Poláček fotografoval celý pohřební průvod a daroval mi sedm obrázků, na nichž je zachycen nekonečný průvod všech spolků a bratrových přátel.

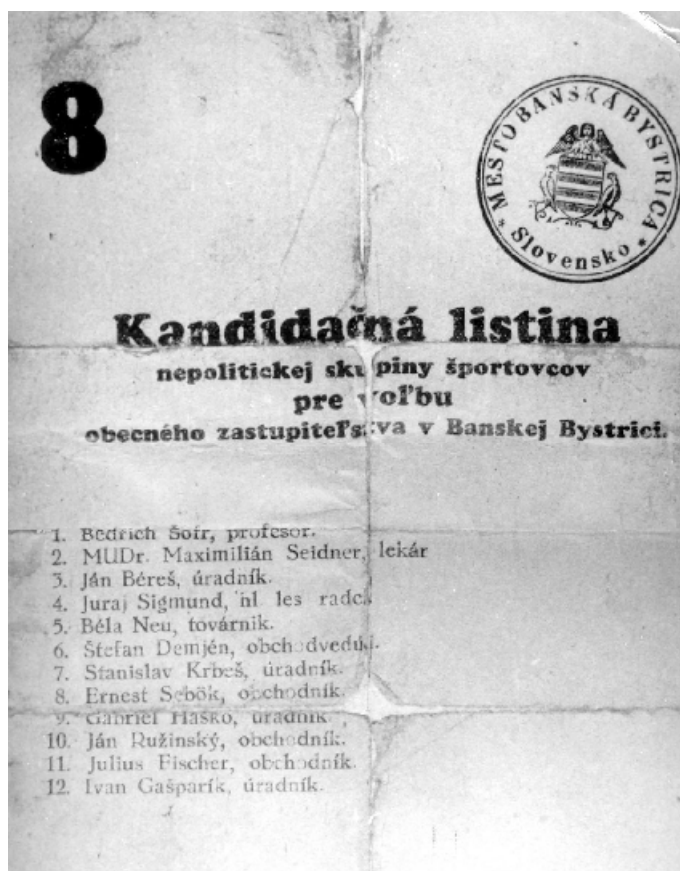
Divadelní ochotnická „Jednota Tyl“ v Rychnově nad Kněžnou vydala parte, v němž stálo: *Jednota Tyl ztrácí ve zvěčnělém druha nad jiné milovaného a v nejširších vrstvách našeho občanstva oblíbeného muže zlatého srdce a ryzího charakteru, ochotníka, jenž nepřetržitě po*

dobu 33 let s horlivou účastí, bezpříkladnou obětavostí a činorodým nadšením pracoval při všech podnicích Jednoty, jsa její duší a oddán jí celým svým vřele cítícím srdcem, herce jedinečného talentu a vynikajících výkonů v nespočetné řadě dramatických postav, jež vytvořil svojí železnou pílí, nezlomnou energií a dokonalým uměleckým vkusem na naší scéně.

Volby r. 1931

Často mne hněvalo, že krásná na 90% slovenská Banská Bystrica má stále starostu Maďara. Blížily se volby do městského zastupitelstva, při nichž pokaždé maďarská strana dostala nejvíce hlasů (hlasovali přirozeně starousedlíci, maďaroni a 10% Maďarů).

Byl jsem tehdy funkcionářem fotbalového oddílu Š. K. Banská Bystrica. A tu připadl jsem na myšlenku: Což abychom založili nepolitickou stranu sportovců a pokusili se tak snížit počet hlasů maďarské strany našimi maďarskými a židovskými fanoušky. Ve výborové schůzi jsem však nemohl takto reprodukovat vlastní účel své myšlenky, neboť velká část výboru byla právě židovsko-maďarská. Proto jsem odůvodnil založení strany tím, že získáme-li mandáty, město nám sníží poplatky za zápasy a pravděpodobně nám dá i větší obnos na stavbu stadionu. Všichni můj návrh jednomyslně přijali a bohatý dr. Seidner přitom prohlásil: *Ja budem všetko financovať a Vy, ako známy športový a divadelný pracovník, povediete kandidátnu listinu!* V novinách mne sice napadli, že prý dělám z voleb „tyátr“, ale já si pomyslel, že účel světlí prostředky a bylo mi to lhostejné. Přitom já sám ani moje rodina nehlasovala pro stranu sportovců č. 8.

V neděli v den voleb chodili moji žáci po ulicích a volali: *Kto má rozum, volí vosum!* A tak jsme získali z malých stran nejvíce hlasů a dva mandáty, o které klesla maďarská strana. Od té doby byl v Bystrici už vždy starostou Slovák. Tenkrát byl zvolený řuďák Samuhel.

V Banácké Bystrici športovci postavili do obecných volieb samostatnou kandidátkou získali dva mandáty. Zástupci športovcov zvolení MUDr. M. Seidner (vľavo) a prof. B. Šofr (vpravo). (At. Remisance, B. Bystrica.)

Naše nepolitická strana športovcov spôsobila značný rozruch. Obě fotografie zvolených kandidátů, dr. Seidnera a moje, se objevily v *Pestrém týdnu* a dokonce i v budapešťském športovním časopise. Pravděpodobně je tam poslal sám dr. Seidner, který byl velmi hrdý, že se dostal do městské rady. Dokonce Ústředí mne volalo do Prahy a uvažovalo, zdali by se nemohla podobná kandidátka sestavit i při volbách do parlamentu? Nebylo z toho však nic.

Opět k moři

Firma Thymolin oznámila v novinách soutěž. Slibovala bezplatný měsíční pobyt u moře v Gradu tomu z dětí do deseti let, které nasbírá a pošle do určitého termínu největší počet kloboučků z pasty na zuby, kterou tato firma vyráběla. Když jsem se po večeri o tom zmínil, osmiletá Evička se ozvala: *Tatínku, ako rada by som sa zas podívala k moru!* A malá Zinočka: *Aj ja, aj ja!*

Mám měkké srdce a byl jsem zvyklý vyhovět vždy každému přání svých dětí. Přemýšleli jsme s manželkou, jakým způsobem bychom sehnali pro Evičku dostatečný počet kloboučků, aby byla mezi vyvolenými. Nakonec jsem se rozhodl, že zrežírui pohádkovou hru s malými bystrickými dětmi jako školní představení, abych mohl výtěžek z večerního představení použít na zakoupení zubních past. Vybral jsem pohádkovou hru Jaroslava Průchy:

Krakonošova medicína.

Spoluúčinkoval sokolský orchestr. Zpěvy nacvičila paní Cikkerová, matka národního umělce Jána Cikkera, a tance Stáza Trkalová, žačka dívčího gymnázia. Já jsem hrál s dětmi ústřední postavu ševce Smoly, mojí ženou byla Vilma, dceru hrála Zinočka a kouzelnou vílu Evička. Celá naše rodinka se tak přemístila na tři týdny na jeviště Národního domu. Ředitel Jan Úlehla v kritice napsal: *Dobromyseľný Smola bol pevnou chrbtovou košťou deja, okolo ktorého sa sústredili detské postavičky pôvabným kontrastom. Nech to boli obuvníkovce dietky, alebo kúzelné víly a piadimužiči, všetky sa pohybovali na javisku voľne a s podivuhodnou eleganciou. Hovorili zreteľne a ovládali svoje úlohy i po stránke mimickej. Bola to iste ohromná práca režiséra a cvičiteľov spevu a tanca, ale vcelku sa dobre podarila.*

Do této hry jsem vsunul v přestávkách dva zábavně-výchovné výstupy *Budulínka bolí zoubek* a *Záhadný dárek*, které pro mládež napsal MUDr. Karel Driml. Tím jsem firmě Thymolin udělal reklamu.

Plán se podařil! Večerní představení při zvýšeném vstupném bylo vyprodáno. Po dětské premiéře dostal každý malý návštěvník zdrama kartáček a pastu na zuby. Rozdalo se jich 800. Každé dítě jsme poprosili, aby klobouček nevyhazovalo a vrátilo nám jej, až pastu

vypotřebuje. Při dalších reprízách jsem rozdával dětem, na které se pasta nedostala, pěkné dárky, které nám věnovali místní obchodníci a které sesbírali a z domovů přinesli žáci a žacky středních škol. Na každého se dostalo, neboť se jich nasbíralo více než tisíc. Pamatuji se ještě, jak se rozzářila očka jednomu chudému děvčátku z kláštera, když jsem mu podával krásnou velkou panenku, kterou darovala pro tento účel septimánka našeho gymnázia Berta Nemlahová.

Vrácené kloboučky Evička odeslala a vzápětí byla povolána do Prahy, kde se všechny dívky, které zvítězily, soustředily a v srpnu odjely společně k moři do Grada. V seznamu byla naše Evička na prvním místě s osmi sty kloboučků. Aby to nebylo Zinočce líto, odjela maminka s ní za Evičkou do Grada. Tatínka nechaly doma v Žarnovici trápit se a po nich toužit.

Vilmuška vzpomíná na Grado: *„Bývali sme v peknej veľkej slnečnej izbe blízko pláže. Strava bola dobrá, domáca, lebo majiteľka bola Česka z Prahy a mala dobrú kuchárku. Hneď prvý večer sme prežili krásnu benátsku noc. Na lodiach sa tancovalo, hralo sa na gitarách a spievali rôzne lúbezné taliánske piesne, i tá známa O sole mio, ktorá sa mi vždy tak páčila. Našu zlatú Zinočku si všetci na pláži obľúbili a obdivovali, keď im (päťročná) tak pekným hlasom spievala Cikánko ty krásná. Vtedy som si myslela, že z nej bude slávna speváčka, ale nesplnilo sa nám to. Neskoršie sa stala len dobrou klaviristkou. I v pensiónu celý personál obveselovala. Napríklad, keď vydávali pri okienku obed, vždy prišla a povedala: Uno momento, señorina, a keď jej obed vydali, zas sa poďakovala: Gracia tante!“*

Od samého začátku Vilmuška žárnila na moji lásku k divadlu a hlavně na fotbal. Všechny mužské sporty – fotbal, hokej, box atd. – neměla v lásce a nedovedla pochopit, že bez nich by byl náš život velmi nudný.

Později, k velké radosti mé milé ženušky, jsem se přestal toulat po zkouškách a v rozpětí pěti let jsem si zahrál jen dvě vážné role:

Ve Verneově hře *Lidé na kře* mně byla přidělena úloha profesora Junka. Dr. Dillinger na ni napsal v *Podhronském hlásniku* velmi pěknou recenzi. Ve druhé hře Karla Čapka *Bílá nemoc* jsem měl snad nejkrásnější roli za celou svou půlstoletí dlouhou ochotnickou činnost – doktora Galéna. Bylo to krásné představení. Všichni herci inspirovaní předtuchou hrozného druhé světové války zahráli své role s nadšením a láskou. Měli jsme štěstí, že premiéra byla rok před vpádem hitlerovských vojsk do naší vlasti. Potom bychom se k ní už jistě nedostali. Rolí doktora Galéna jsem se definitivně rozloučil s divadelním sdružením v Banské Bystrici.

Ve škole

Moje manželka, která přísně kontroluje mou historii, mi vytýká, že se velmi široce rozepisuji o divadle na úkor školy, mého hlavního zaměstnání. Zdá se mi to přirozené, neboť můj divadelní život byl pestřejší a zajímavější než jednotvárná, byť radostná práce ve škole. Učil jsem rád, i žáci mne měli rádi, protože jsem ze středoškolské matematiky nedělal vědu a vykládal jsem ji často s humorem. Všiml jsem si vždy více vynikajících žáků než méně nadaných, které jsem i mírněji klasifikoval a často soukromě v kroužcích i jednotlivě zdarma doučoval.

Nepamatuji se, že by někdo u mě při maturitě z matematiky nebo z fyziky propadl. Jen žák Štefan Demjen měl namále. Předsedou maturitní komise byl Malota, přísný a strohý profesor slovenštiny a latiny. Když Demjen zasedl k poslední zkoušce z fyziky, ozval se předseda: *„Dovolte, pán kolega, ja si žiaka vyskúšam sám.“* *„Prosím, nech sa páči“* odpověděl jsem. Potom mu dal otázku: *„Povedzte, čo viete o kondenzátoroch.“* Žák byl přirozeně trochu šokován a začal vykládat o elektromagnetizmu (byla to jedna z otázek, jež jsem jim před

maturitou nadiktoval). Já jsem ho zastavil a řekl: „*Pán predseda si praje, aby ste hovoril o tých jednoduchých kondenzátoroch, jako je leydenská fľaša a podobne.*“ Potom se už chytíl a obstojně odpovídal. Když se mne předseda při konferenci otázel, jakou známku Demjenovi navrhuji, řekl jsem: „*Dostatečně*“. Tak hlasoval i svědek Seneš i ředitel Úlehla. Toto hlasování Malota zrušil s poznámkou, že chlapec musí dostat nedostatečnou, že jsem mu neměl pomáhat. Při druhém hlasování jsme zase všichni tři navrhovali dostatečnou. Malota zase nesouhlasil a prohlásil, že celou věc pošle do Bratislavy, aby tam rozhodli. Abych chlapce zachránil (předpokládaje, že předseda se málo vyzná ve fyzice), poznamenal jsem: *Pán predseda, žiak Vám chcel vykládať o elektromagnetických kondenzátoroch* (žádné takové neexistují), *a preto som ho zastavil*. S mou poznámkou se spokojil a žákovi jsme dali dostatečnou. Seneš sklonil hlavu, aby ho přísný Malota neviděl, jak se směje. Tím figlem jsem zachránil žáka, který se pak stal vynikajícím lékařem.

Ještě na jeden případ si vzpomínám, kdy žák Lichner propadl u Seneše z matematiky. Já byl tenkrát svědkem. Po druhé světové válce jsem se sešel s tímto propadlíkem v kavárně. Objal mne a velmi srdečně mi děkoval, že jsme ho nechali při maturitě propadnout. Jinak by prý nebyl generálem. On si totiž, jak mi vyprávěl, v kadetce maturitu doplnil, později se stal velitelem pluku, a když za Slovenského státu šli Slováci pomáhat Hitlerovi dobývat Moskvu, přešel s celým plukem k nepříteli a Stalin ho za to povýšil na generála.

Mnohokrát jsem se zastal slušného žáka v konferenci a pomohl mu k lepší známce, někdy i proti školským předpisům. Jednomu septimánovi jsem napsal před konferencí do katalogu pětku z matematiky. Bylo to v pátek a konference měla být v pondělí. V neděli jsem šel na fotbalový zápas a dotyčný žák dal tři krásné góly. Běžel jsem po zápase do sborovny a opravil mu 5 na 3. Abych neměl zlé svědomí, dal jsem mu několik doučovacích hodin a integrovat jsem ho na tu trojku naučil.

Ve třicátém čtvrtém roce, měsíc před maturitou, se čtyři moji dobří žáci pokusili dostat do ředitelny a zjistit témata maturitních písemek, aby pomohli slabším spolužákům. Ještě ani nestačili otevřít dveře, přistihl je profesor chemie Dillinger, který se po půlnoci vracel z hospody do svého bytu v internátním křídle školy. Žáci ho neměli rádi pro jeho nemožný způsob zkoušení a nespravedlivé klasifikování. Hned na druhý den ráno je všechny udal řediteli. Ten pak ihned svolal konferenci, na níž Dillinger obvinil žáky ze zločinu vloupání se a kategoricky žádal, aby byli za to vyloučeni ze všech středních škol. Přirozeně, že jsem se jich jako třídní zastal, omlouval jsem jejich nerozvážný úmysl a protože se vlastně nic nestalo, navrhl jsem mírnější trest. A tu se takový drzý zelenáč, o 20 let mladší, do mne pustil a vynadal mi, že nejsem žádný pedagog a že se vždy zastávám darebáků. Vskočil jsem a chtěl jsem mu dát pár facek. Scéna to byla jako v detektivce. Všichni kolegové se přidali na mou stranu. Nepotrestali jsme chlapce vyloučením, ale usnesli jsme se jen, že po písemkách budou maturovat na jiných ústavech. To nebyl velký trest pro vynikající žáky. Maturitu absolvovali hravě a dva z těchto „zločinců“ dokonce složili zkoušku s vyznamenáním. Jeden z nich, Slabeycius, je přednostou na klinice v Bratislavě.

Byl jsem vždy přítelem a ochráncem studentů, hlavně těch chudých, vzpomínaje přitom na svoje mladá léta, kdy moji profesori na piaristickém gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou chovali se ke mně, chudému, podobným způsobem. Jednou jsem se jako septimán bavil s Růženkou Nedvídkovou u jejich vrátek a viděl mne třídní. Dopustil jsem se tím přestupku, který se trestal dvouhodinovým karcerem a sníženou známku z mravů. Můj profesor mne neudal, jako by to učinil Dillinger, ale zavolal si mne po vyučování do kabinetu, dal mi pohlavek a řekl: *Podruhé si vlezte oba za vrata, aby vás některý z profesorů zas neviděl!* Když jsem koktal poděkování, prohodil přátelským tónem: *No, chlapče, jen už běž!* Ten pohlavek mne přirozeně více těšil než dvouhodinový karcer a špatná známka z mravů.

Na Sládkovičově gymnáziu jsem učil téměř dvacet let a za tu dobu jsem byl několikrát se studenty na výletě v Praze, v krápníkových jeskyních na Slovensku a ve Vysokých Tatrách.

Přítom jsem nejlépe poznal charakterové vlastnosti mně svěřených žáků. Nálada byla vždy výborná, chlapci se chovali ukázněně a nikdy se nám nestal žádný úraz. Jen jednou, když jsem se ředitele dovolil, abych mohl místo odpoledního vyučování jít s třídou na výlet a šel jsem s chlapci na fotbalový zápas do Zvolena, došlo k úrazu. Moji žáci tak hlasitě fandili Bystrici, že to nezůstalo bez následků. Nejvíce to odnesl žák Thurzo, kterého Zvolenčané zranili tak, že se následující den nemohl zúčastnit vyučování. Řediteli jsem ale nemohl oznámit výsledek našeho výletu, na němž jsem měl žákům vykládat, jak měříme v přírodě vzdálenosti dvou nepřístupných míst.

Jako člen Matice slovenské jsem měl několik přednášek z astronomie a fyziky v bystrické pobočce. Též po celou dobu svého kantorování a i v době penze jsem dával soukromé hodiny z matematiky a vedl kurzy počtu diferenciálního a integrálního.

V místním klášteře jsem připravoval jeptišky k odborným zkouškám a vysloužil jsem si už za života vstup do nebe, neboť všechny se za mne modlily, když se jim zkoušky podařily. Z vděčnosti přinesly našim dětem malého roztomilého Ježíška z vosku, ležícího v jesličkách, Vilmušce pěkný vyšívaný polštář a velmi krásný tác pod sklem malovaný, který dodnes opatrujeme. Byly to dobré duše, které si velmi cenily mé práce s nimi, a s těžkým srdcem snášely náš odchod z Banské Bystrice. Když jsem později [po vzniku Slovenského státu] odjížděl do Čech, přišly mne dvě sestřičky na nádraží vyprovodit a plakaly.

Profesorka Kostečková na dívčím gymnáziu proháněla z němčiny naši Evku, která jinak studovala s velmi dobrým prospěchem. Poslali jsme dcerku proto o prázdninách do Liberce. Když se pak vrátila domů, hovořila s námi na nádraží už jen německy. Aby se v němčině zdokonalila, přijali jsme služebnou Němku jménem Agnes. Později Evka složila z němčiny odbornou zkoušku. Bylo jí to zapotřebí, neboť za okupace se některé předměty musely vyučovat jen německy.

Dne 14. září 1937 jsem měl nejsmutnější narozeniny v celém svém dlouhém životě. Umřel největší a nejlepší z nás, T. G. Masaryk. Celý národ plakal.

Zájezd do Jugoslávie

V srpnu 1938 dostali fotbalisté pozvánku na 20. Slovanské národní slavnosti v Petrovci. Výbor klubu mne pověřil, abych nacvičil vhodnou divadelní hru a zúčastnil se zájezdu do Jugoslávie. S radostí jsem výboru vyhověl a zrežiroval jsem dvě jednoaktovky:

Tajovského *Matku* a od Čechova *Pytačky*.

Odcestovali jsme lodí z Komárna až do Nového Sadu, kde nás evangelický biskup Štarke a petrovický starosta srdečně přivítali. Potom nás odvezli na venkovských bryčkách do Petrovce. Tam nás čekala velká hostina v zahradní restauraci. Poté si nás odvedli petrovičtí občané do svých domovů a dali nám klíče i od spíže.

V Petrovci jsme předvedli náš divadelní program dvakrát a potom ještě v Kysáci a Kulpině. Měli jsme neobyčejný úspěch před vděčným obecenstvem, kterého se sešlo jen v Petrovci několik tisíc. Hráli jsme na improvizovaném jevišti na sokolském hřišti.

Časopis *Národní jednotu* uveřejnil článek prof. Dr. A. Širackého, z něhož uvádím jen několik vět:

Herci a herečky z Banskej Bystrice získali si nás a oduševnili svým vyspělým umením! To, čo nám ukázali, je opravdové umenie. A nadovšetko tá krásna rýdza slovenčina, ktorá znela z úst predstaviteľov Matky!

Aj druhý kus, vtipná a svojrázna veselohra Čechova, zanechala u poslucháčov nezabudnuteľný dojem. L. Jakubóczy a prof. Šofr vytvorili skutočné ruské typy a o ich hre

možno hovoriť len v superlatívoch. Vhodne ich doplňovala svojou prirodzenou hrou pí Vilma Šofrová ako Natália, dcéra Čubukova. Program bol doplnený krásnymi piesňami slovenskými, ktoré zaspievalo chudobné dievča z kláštora Jozefa Miartušova, huslovým sólom prof. Gaunera, hrou Tibora Andašovana na chromatickej harmonike a na klavíri hral jeho brat Laco.

Ve všech městech, kde jsme hráli, hleděly na nás oči naplněné vděčností a láskou. Když jsme hráli *Matku*, nadšené obecenstvo zasypalo celé jeviště během hry květinami, takže jsme museli na několik minut představení přerušit.

Po představení byla vždy skvělá hostina, na níž nám předkládali výborná národní jídla a znamenitá vína. Přitom zaznělo mnoho přátelských projevů, a protože rok 1938 byl rokem nejhoršího mnichovského diktátu, slibovali nám všichni veškerou pomoc, i vojenskou, jestliže nás Hitler napadne.

Na zpáteční cestě navštívil náš divadelní soubor ještě Bělehrad. Zájezd do Jugoslávie trval celkem 11 dní. Nejenže jsem ho sám organizoval, ale sám jsem vyplatil všechny výdaje z výtěžku z představení, která jsme absolvovali už před zájezdem v Bystrici a okolních městech. Zbytek 1000 korun jsem odevzdal na obranu vlasti.

Na lásku, kterou nás v Jugoslávii zahrnovali, budeme vzpomínat, pokud živi budeme! Po návratu domů jsem poslal našemu hostiteli Trusinovi 35 zvětšených fotografií, aby je rozdál našim milým přátelům, kteří nás tak srdečně přijali. Na každé fotografii byl obrázek Banské Bystrice a některé scény našeho divadelního programu. Dlouho jsme udržovali písemný styk a dokonce náš hostitel nás s dceruškou v Bystrici navštívil.

Dr. Václav Kmoníček, výborný zpěvák, malíř a herec, který byl po celých dvacet let duší našeho dramatického souboru, vzpomíná s láskou na naši divadelní činnost v Banské Bystrici. Uvádím úryvek z jeho dopisu:

„Nedovedu ani říci, s jakou radostí jsem se probíral v první zvědavosti Tvými divadelními vzpomínkami a s jakou ještě větší radostí jsem je četl! Když jsem obracel listy té krásné knihy, prohlížel obrázky, z nichž některé jsem ani neznal, a četl Tvoje vzpomínky na naši kulturní činnost v Banské Bystrici, bylo mi, jako bych obracel listy té krásné, šťastné a nenávratné minulosti. Kolikrát jsem se ptal v udivení sama sebe: Tohle krásné jsme opravdu udělali? Tohle krásné jsme opravdu žili? Není to sen, je to opravdu námi prožitá minulost!

Milý starý příteli, nedovedu Ti slovy vyjádřit svoje díky! A to mi tuto skvělou knihu opravdu věnuješ?“

5. Historie mého života, 3. díl (1939 – 1974)

Náš odchod z Banské Bystrice

Když jsme se vrátili plni krásných dojmů z bratrské Jugoslávie domů, na celém Slovensku už byla vzrušená nálada vyvolaná politickými událostmi. Podepsán byl totiž hanebný mnichovský diktát, podle kterého měly být připojeny k německé říši velké části Čech a Moravy osídlené (byť i jen malým procentem) německým obyvatelstvem. Slovensko bylo z této potupy vyloučeno a Hitler dokonce povolil, aby si Slováci zřídili svůj vlastní stát.

A tehdy propukla v celé síle zášť proti Čechům, dlouho předtím pěstovaná v srdcích Slováků farářem Hlinkou, Sidorem a jinými nespokojenci s Československou republikou, tak těžce vybojovanou tatičkem Masarykem a Rastislavem Štefánikem. Tato nenávist přešla přirozeně i na část našich studentů a vyústila v hromadný odchod českých profesorů ze Slovenska do Čech. Několik zfanatizovaných žáků se nestydělo urážet své profesory nejen ve škole, ale i v soukromém životě. Byl jsem tehdy třídním v septimě, kde velká většina slušných žáků nedokázala zabránit, aby se na dveřích posluchárny neobjevovala před příchodem profesora cedule:

Židom, psom a Čechom vstup zakázaný!

Protičeskou kampaň na našem ústavu organizoval septimán Stahl, zřejmě německého původu. S hloučkem svedených žáků chodili od jednoho profesorského bytu ke druhému, rozbíjeli okna a skandovali hanlivé výkřiky.

I před naším bytem se zastavila skupina rebelantů, vedená Stahlem, a volala: „*Šofr do Hrona!*“ Vilma mi radila, abych to jejich uličnictví ignoroval. Já jsem však vyšel před dům a klidně jim řekl: „*Tu ma máte. Kto z vás bude tak statočný a hodí ma do Hrona?*“ Všichni ti hrdinové se zastyděli a v tichosti odtáhli zas pod okna velmi oblíbeného profesora Dr. Václava Kmoníčka, kde pochodili podobně jako před naším domem.

Nejhůře na tom byl profesor Pospíšil, jemuž několikrát za sebou studenti rozbili okna. Pověstný farář Amber (za Slovenského státu se hlásil k Němcům) štal proti němu studenty za to, že při vyučování zesměšňoval Hlinku a Sidora (sidus je latinské slovo a značí hvězdu).

Z našeho ústavu jako první odešel ředitel Úlehra a jeho funkci převzal Kirsteuer. Po jeho onemocnění pak katecheta Skalák, jemuž v agendě pomáhal profesor Hyhlík. Z našeho sboru měli zůstat jen tři Češi, kteří se oženili se Slovenkami. Moje manželka však trvala na tom, abychom i my odešli do Čech, neboť se obávala, že bych se nedovedl se svou prudkou povahou přizpůsobit dané politické situaci.

Když se Skalák zdráhal vystavit mi propustku, zajel jsem do Bratislavy k předsedovi vlády, svému bývalému žákovi Martinovi Sokolovi, který mi na moji žádost pravil: „*Pán profesor, kto má tu u nás zostať, keď i Vy, taký oblíbený profesor, ktorý má ešte k tomu Slovenku za manželku, chcete odísť?*“ Přece mi však na mé naléhání vymohl u ministra školství dekret tohoto znění:

„Podľa usnesenia vlády Slovenského štátu z 18. marca 1939 intimovaného prípisom predsedníctva vlády prepúšťam Vás dňom 30. apríla zo štátnej služby. Uvedeným dňom zastavujem Vám výplatu Vášho služobného platu.“

Pražské ministerstvo školství mi dalo na vybranou buď Prahu, anebo Hradec Králové. Přirozeně jsem zvolil Hradec, který se tak velmi líbil mé Vilmušce při našem prvním výletě se studenty do Čech v r. 1921.

A tak jsem koncem dubna se smíšenými pocity opouštěl (zatím sám) krásnou Banskou Bystrici, abych nastoupil 1. května na klasické gymnázium Aloise Rašina. Gardisti, kteří prohlíželi zavazadla odjíždějících českých úředníků do Čech, nechali bez povšimnutí můj kuffík, v němž jsem převážel Dr. Janušovi kazetu zlatých mincí veliké ceny. Za to mi Januš dal knihu *Temno* od Aloise Jiráska, ilustrovanou Adolfem Kašparem, a napsal mi pěkné věnování.

V Hradci Králové

Ubytoval jsem se v YMCE, kde byl správcem náš přítel básník Velkoborský, a tam jsem se i stravoval. Druhého dne jsem se ohlásil ve škole. Ředitel Novák svolal o velké přestávce sbor a představil mě všem přítomným kolegům, kteří mne srdečně vítali. Porozprávěl jsem jim o Banské Bystrici a o poměrech, které v poslední době zavládly na slovenských školách. Potom mi byl přidělen učební úvazek profesora matematiky, jenž právě odcházel na zasloužený odpočinek.

Učilo se mi dobře, kázeň jsem měl ve třídách vzornou a brzy jsem se s novými studenty spřátelil. Blížil se konec roku a všem žákům jsem na uvítanou polepšil známku o jeden stupeň, takže nikdo nepropadl.

Při hledání bytu pro mou rodinku, která toužila se co nejdříve přestěhovat za mnou, jsem měl neobyčejné štěstí. Otec našeho žáka slabého v matematice, plukovník Friml, právě dostavěl pěkný tříposchodový dům v Mánesově ulici č. 28 a nabídl mi krásný byt ve zvýšeném přízemí; tři prostorné pokoje s velkým balkónem a ještě s malým pokojíkem pro naši dospívající Evku. Ihned jsem tuto příznivou zprávu poslal do Bystrice a manželka za pomoci přátel a švagra Zátrocha začala balit. Před odjezdem se byla ještě rozloučit u svých rodičů v Žarnovici, kteří jen těžko snášeli náš odchod ze Slovenska, neboť se báli o naši budoucnost při tehdejší velmi vážné politické situaci. Manželčin bratr Imrich odvezl autem moji rodinu do Hradce Králové. I nábytek nám přišel včas, a tak jsme byli všichni spokojeni a šťastni, že to nejhorší už máme za sebou.

Obě naše dcerky se brzy přizpůsobily novému prostředí. Chodily s maminkou po městě a prohlížely si výklady obchodů. Už jsme ani nemuseli jezdit k moři na rekreaci, protože Hradec byl proslulý tím, že měl krásnou a velkou krytou plovárnu, v níž mocné stroje vyráběly mořské vlny. Jednou, když jsem šel s dětmi k Novému Hradci, jsem jim vyprávěl, jaká hrozná bitva se odehrála v blízkosti tohoto předměstí v r. 1866 za války německo-rakouské. Vzpomínal jsem, že se této bitvy účastnil i jejich dědeček – můj otec.

Ze Slovenska k nám přišlo jedno mladé děvče, Evička Fridrichová, která už předtím bydlela v Bystrici u nás. Bylo to milé a poslušné děvče, které se u nás cítilo jako doma. V Bystrici Evička nechtěla studovat, neboť její spolužačky ji nazývaly „papírová Slovenka“ za to, že měla matku Češku a otce Slováka. A tak manželka měla na starosti tři děvčata, která se dobře učila. V krátkém čase jsme v Hradci získali mnoho přátel.

Válka už byla v plném proudu. Němci obsadili celé území naší vlasti a Hitler vyhlásil protektorát nad českými částmi krajiny. Nebudu líčit všechny ty hrůzy, které prožíval český národ, a teror, jenž se vystupňoval po zavraždění Heydricha, ani vypočítávat ztráty na životech statisíců našich nejlepších a nevinných lidí. Moje pero by na to nestačilo.

Aby Němci mohli vyrabovat všechny naše zásoby, zavedli všechno na lístkový systém a postupně zmenšovali příděly až na minimální míru. Nakonec nám dospělým už nedávali ani

kousek másla a odůvodňovali to tím, že jsme se všichni dobrovolně vzdali másla ve prospěch dětí německých vojáků.

Nastala všeobecná bída a horečnaté shánění těch nejdůležitějších potravin za každou cenu u sedláků na venkově. Zpočátku též Vilma se svou přítelkyní Vlastou jezdily vlakem do blízké vesnice Albrechtice nad Orlicí a skupovaly mléko, vajíčka, brambory a ovoce, což však musely pečlivě ukrývat, aby jim to všechno nesebrala na stanici německá kontrola. I já jsem za podobným účelem na dámském kole objížděl rolnické usedlosti. Jednou se mi poštěstilo koupit deset vajíček. Ze strachu, aby mi je Němci na cestě nesebrali, jsem si je nastrkal do všech kapes. Když jsem přijížděl k domovu, spadl jsem z kola na rozmoklé dlažbě a vajíčka jsem rozbil. Smutný a celý žlutý od rozbitých vajíček jsem pak přišel domů. Vilma se pustila do takového smíchu, že i já jsem hned dostal lepší náladu. Nakonec jsme se smáli všichni, i děti, že se mi nestalo nic horšího.

Naše rodina netrpěla bídou, neboť nás zásobovali různými potravinami naši rodiče a švagři ze Slovenska, kde bylo tenkrát všeho dost. Hranice mezi českými zeměmi a Slovenskem byly uzavřeny a potraviny, hlavně maso a tuky, se nesměly posílat poštou. My jsme ale měli štěstí, že Vilmuščina sestra byla provdána v Holiči na moravských hranicích za lesního inženýra Cvrčka, který německým celníkům nosil klobásy a maso ze zabijačky, aby je podplatil. Ti mu za to dovolili na kočáře převážet do blízkého Hodonína na poštu balíky s různými potravinami pro nás. Jednou nám přišel těžký balík trošku zakrvácený s udaným obsahem: „Knihy“. Poslíček, který nám ho donesl, prohodil vtípnou poznámku: „*To pan Cvrček Vám určitě posílá nějaké krvavé romány.*“ S lehkým úsměvem pak odešel. Nebyly to romány, ale kusy masa a sádla ze zabijačky.

Vedle lístkového systému nás také otravovalo to, že jsme museli každý večer zatemňovat všechna okna a během leteckých náletů se uchýlovat do krytů. Naštěstí v celém Hradci nebyly žádné objekty na výrobu válečného materiálu, a tak za celou dobu trvání války na Hradec nespadla ani jedna bomba. Z našeho domu skoro nikdo nechodil do krytu. Raději jsme venku pozorovali stříbrná americká letadla kroužící ve velké výšce a zdálo se nám přitom, jakoby nám posílala přátelské pozdravy a příslib, že nás brzy vysvobodí z té kruté hitlerovské poroby.

Daleko větší potíže mne čekaly ve škole. Když nám Němci zavřeli vysoké školy, mnohé profesory odvěkli do koncentračních táborů a postříleli velký počet nevinných studentů (mezi nimi i vlastence Opletala), přišla řada i na české střední školy. Některé předměty, mezi nimi i matematika, musely být vyučovány v jazyce německém a každý profesor byl povinen při vstupu do třídy zvednout ruku k pozdravu „*Heil Hitler*“. Všichni profesori se před německou komisí museli podrobit zkoušce z německého jazyka. Kdo neobstál, tomu bylo sráženo z platu 25% až do doby, kdy se přihlásil k nové zkoušce a s úspěchem ji složil.

To byl pro mne, který nedovedl německy vyslovit ani nejjednodušší větu, problém téměř neřešitelný. Překládat matematické knihy, to jsem ještě dokázal, ale vyučovat německy jsem se ani nepokoušel. A tu jsem si vzpomněl na svoje osobní štěstí a byl jsem klidný v očekávání věcí příštích. Chlapci mne měli rádi a nikdo z nich neprozradil, že německy nevyučuji a že při vstupu do třídy jen mávnu rukou, aby se posadili, a nepozdravím Hitlera.

Když jsem odcházel z domu ke zkoušce z němčiny, chlubil jsem se dětem, že jsem ještě nikdy v životě při žádné zkoušce nepropadl. A tu Evka promluvila: „*Milý tati, přejeme Ti, abys propadl aspoň dnes.*“ Odvětil jsem: „*Tak tu radost Vám ani dnes neudělám.*“ A skutečně, písemku (překlad českého článku do němčiny) mi nadiktovala za mnou sedící profesorka Šeborová, a když jsem přišel k ústní zkoušce, zeptal se mne zkoušející Němec, proč jsem to napsal takovým tráslavým písmem. Já mu na to odpověděl čistou němčinou: „*Ich bin schon alt und ich habe die Herzneurose.*“ Jen se na mne podíval a řekl: „*To Vám do penze stačí.*“ Tím moje poslední zkouška v životě skončila úspěchem. Pravděpodobně se mu líbila písemka a můj zoufalý pohled, aby mi nedal další otázku.

Abych se pojistil proti německému inspektorovi, který občas přicházel do školy zkontrolovat, zda se skutečně vyučuje matematika německy, napsal jsem si česky průběh jedné vyučovací hodiny z analytické geometrie (vyučoval jsem jen ve vyšších třídách), dcera Eva mi jej přeložila do němčiny a já to se žáky sedmé a osmé třídy nacvičil. Zrežiroval jsem tu komedii tak důkladně, že když přišel inspektor do septimy, pochválil mne, jakou prý mám dobrou součinnost se žáky, kteří tak dobře odpovídali na mé otázky. Když byl inspektor za dveřmi, chtěli žáci vybuchnout v hlasitý smích, a jen ztěžka jsem je od toho odradil.

Tentýž inspektor zjistil, že některý žák na záchodě napsal velkými písmeny „Hitler je vůl“. Celé dopoledne jsme vyšetřovali, kdo je viníkem, a když jsme pak tomu Němčourovi všichni hlásili negativní výsledek, určil „proti zvyklosti“ mírný trest pro všechny třídy, které se nacházely na prvním poschodí – čtyřhodinový karcer. Pravděpodobně si myslel o Hitlerovi totéž.

Ve třetím roce našeho pobytu v Hradci pocítila Vilma až bolestivou touhu navštívit svoji rodinu na Slovensku. Plakávala, když si podala žádost o propustku, a marně čekala na příznivé vyřízení své žádosti. Při jedné společné schůzce se svěřila našim přátelům, že ji Němci nechťejí pustit na Slovensko. Vtom pan primář Tesař poznamenal: „*Já Ti Vilmičko pomohu! Léčím právě jednoho gestapáka, u kterého se za Tebe přimluví.*“ A Vilmička za týden odjela na rodnou Slovač.

Skončil školní rok 1941/42 a obě naše dcery, ačkoliv každá z nich měla kromě učení ještě jiné zájmy, dostaly vysvědčení s vyznamenáním. Evka ještě k tomu získala druhou cenu z fyziky v soutěži, kterou každoročně vypisovala Jednota československých matematiků a fyziků v časopise *Rozhledy matematicko-fyzikální*. Vyřešila totiž všech 15 příkladů z fyziky a 20 z matematiky. V následujícím roce, když byla v oktávě, jí byla udělena další druhá cena z matematiky v téže soutěži. První ceny tehdy obdržel nynější akademik Štefan Schwarz, vynikající slovenský matematik, jenž se právě v těch dvou letech též soutěže zúčastnil. Měli jsme oba s Vilmuškou velikou radost.

Já jsem si pak v koutečku svého srdce přál, aby jednou, až mne pošlou do penze, která se už kvapem blížila, převzala Evička po mně místo ve škole a byla dobrou profesorkou. Na vysvědčení měla navíc vepsanou zvláštní pochvalu za vynikající výkony v matematice. Po válce absolvovala Karlovu univerzitu v Praze a stala se úspěšnou profesorkou matematiky a fyziky, oblíbenou nejen u žáků, ale i u profesorského sboru.

Hned po maturitě nastoupila Eva službu v kanceláři ředitelství drah. Přijal ji můj bývalý spolužák, aby ji ukryl před úřadem práce, který všechny abiturienty středních škol posílal do výroby. Pokoušel jsem se jí sehnat učitelské místo u Ministerstva školství, ale protože Němci už začínali rušit i některé střední školy, nebyla jí nic platná ani odborná zkouška z němčiny, a tak musela ještě celý rok pracovat v kanceláři.

Ve škole jsme žili ve stálém vzrušení a strachu, aby studenti něco nerozvážného zase nevyvedli a Němci nám nezavřeli školu. Abych jejich mysl trochu odvrátil od té strašné politické situace, začal jsem se studenty hrát zase divadlo a pořádat večírky, při nichž se po krátkém kulturním programu tančilo. Nacvičil jsem několik aktovek, mezi nimi Vrchlického *Catullovu pomstu* a od Čechova *Pytačky*. V obou hrách hlavní roli měla Eva a já jsem si zahrál v první hře Metella a ve druhé ženicha Lomova.

Po válce jsem pokračoval se svým školským souborem v divadelní činnosti. Uvádím jen jeden z posledních článků, který byl uveřejněn před mým odjezdem z Hradce:

Veselý večer aktovek a písní

Sdružení rodičů a přátel školy při státním gymnasiu v Hradci Králové uspořádalo za režie prof. Šofra pokus o studentskou scénu s působivým studentským humorem. Byla provedena půvabná veselohra Jana Nerudy „Prodaná láska“, oblíbená a nikdy neselhávající hra

studentského repertoáru A. P. Čechova „Pytačky“ v slovenském provedení. Obě hry nastudoval profesor B. Šofr, který si také s úspěchem zahrál důchodního Včeláka a statkáře Lomova...

Program byl třikrát opakován pro pět středních škol a večer 6. března dvakrát s proslovem jako součást oslav narozenin TGM.

Nemíval jsem rád dlouhé prázdniny a vždy jsem netrpělivě očekával začátek nového školního roku a těšil se na své žáky. Méně jsem se však těšil na kolegy, mezi nimiž byli někteří s málo pevným charakterem. Velmi ochotně a až servilně vykonávali všechny ponižující příkazy německých školských úřadů. Sám jsem byl svědkem, jak kolega řečtinář Lukáč na stupínku v prázdné třídě poučoval ředitele Nováka, do jaké výšky je zapotřebí zdvihnout ruku při pozdravu „*Heil Hitler*“. Když to neudělal správně, šel k němu a ruku mu zvedl do předepsaného úhlu. Musel jsem tenkrát ze třídy odejít, aby se mi neudělalo zle od žaludku. Studenti velmi citlivě sledovali a posuzovali řečtináře a jiné jemu podobné profesory za německé okupace. Odpor k nim se nejvýrazněji projevil tím, že je nikdy nepozvali na své abiturientské sjezdy.

Před Vánocemi roku 1942 po obvyklých zprávách v rádiu zazněl z bratislavského studia hlas: „*Všetci absolventi banskobystrického gymnázia, žijící v Bratislave, vdáčně spomínajú a srdečne pozdravujú svojho bývalého profesora Bedricha Šofra! Prajú mu veľa zdravia a osobného šťastia na novom pôsobisku v Hradci Králové.*“ Toto přání mě velice potěšilo, neboť skutečně vyjadřoval všeobecnou lásku mých studentů, kteří mě nikdy neopomněli pozvat na svá střetnutí abiturientů. Vždy jsem se jich rád zúčastňoval i v pozdním stáří.

Roky 1943 a 1944

Naše republika byla jednou z prvních obětí hitlerovské agrese. Mám ještě dnes v živé paměti krutý teror, nesmírné útrapy našeho lidu, vypálené a vyvražděné vesnice, koncentrační tábory a nacistické věznice, v nichž trpěli a umírali naši nejlepší lidé. Když se roku 1943 začala německá fronta hroutit, Němci v okupovaných krajinách byli čím dále tím více krutější. Prováděli přísné domovní prohlídky, a když našli u někoho jakoukoliv zbraň nebo ukrytého Žida, vyvraždili celou rodinu. Po zavraždění protektora Heydricha bezdůvodně zastřelili všechny muže v obci Lidice, ženy odvěkli do koncentračních táborů, děti rozmístili po celém Reichu, aby je mohli poněmčít, a celou vesnici vypálili.

Všude bylo plno provokatérů (Němců z pohraničí, kteří mluvili česky) a stačilo se usmát při zprávě o zavraždění protektora a druhý den už nebyl provinilec mezi živými.

V této době nás navštívil Němec z Banské Bystrice, profesor Peschel, a přinesl pozdrav od své manželky a balíček zrnkové kávy. Po celou dobu války jsem si dával dobrý pozor, abych nekritizoval zvěrstva německých hrdlořezů ani před nejlepšími přáteli ve společnosti. Jen doma před přítelem Peschlem jsem ulevil své duši, když jsem mu při rozmluvě řekl: „*Až válku prohrájete, bude u nás na každém stromě viset jeden gestapák a všichni ti, co válku rozpoutali v čele s Hitlerem, budou souzeni a popraveni.*“ On se přitom jen usmíval a prohlásil, že ještě věří ve vítězství německého národa a Čechům a Slovákům se nic zlého nestane. Kdyby jen jedno slůvko z mé řeči oznámil gestapu, nemohl bych už tuto svou *Historii mého života* napsat. On jako náš čestný přítel to neučinil. Po skončení války byl v Bystrici odsouzen na 20 let žaláře, ale poněvadž neměl na svědomí žádné životy bystrických spoluobčanů, více než polovinu trestu v Leopoldově mu odpustili.

Po prázdninách Eva stále ještě pracovala na ředitelství drah. Na začátku září však přišel telegram, že všechny zaměstnané ženy narozené v roce 1924 se mají dát k dispozici pracovnímu úřadu. Hitler obětoval celý tento ročník, aby získal pracovní síly k odstraňování

trosek v Říši a do fabrik, které vyráběly válečný materiál. Polekali jsme se a já jsem šel okamžitě na školní výbor ke Stejskalovi, aby jí přidělil učitelské místo, ale zbytečně. Z průmyslovky totiž vzali tři ročníky na zaškolení do Říše a učitelů bylo dost.

Z deníku Evy, která tehdy chodila s Láďou Kimlem, vyjímám:

„Pracovní úrad začal povolávať k odvodu ročník 1924 a nešťastnou náhodou som sa narodila v tomto roku aj ja. Každý odvedený musel nastúpiť v Reichu do výroby. Len vydaté ženy zostávali a nechali ich pracovať v mieste, kde bol ich manžel zamestnaný.

Na radu môjho bratranca Otu Stárka sa rodičia rozhodli, že ma ihneď vydajú. Vo štvrtok večer 21. októbra, keď sme sa vrátili s Láďom z prednášky, čakali nás v kuchyni s týmto vážnym rozhodnutím. Navrhli nám, že ak chceme, môžeme sa okamžite vziať. Zdalo sa mi to strašne neskutočné a nechcela som tomu vôbec veriť. Ba neverila som tomu ani na druhý deň, keď sme s Ládičkom klusali na súd, kde nás vyprostili z otcovskej moci, a odtiaľ na okresný úrad pre protektorálnu príslušnosť a na faru. Všetko s dosť veľkými ťažkosťami sme vybavovali a boli sme aj radi, že nemusíme čakať až do jari. Na faru museli ísť aj naši a prisahať, že som bola pokrstená, lebo som mala len rodný list.

Deň svadby bol určený na stredu 27. októbra 1943 ...“

Po svatbě Eva pokračovala na ředitelství drah. Všechna ostatní nevdaná děvčata ročníku 24 už byla v lágru ve Dvoře Králové, odkud je posílali na práce do Říše. Naše Eva tomu zatím unikla. Byla přesvědčena, že jí k tomu dopomohla její svatba, ale velmi se mylila a nadarmo se těšila. Úřad práce jí brzy po svatbě poslal obsílku. Okamžitě jsem obstaral lékařské vysvědčení od Dr. Mazačové, jejíhož syna jsem privátně vyučoval, a zároveň hledal protekci u hlavní referentky Kumpistkové. Ta však prohlásila, že podle vyššího rozkazu na Evinu svatbu nemůže brát žádné ohledy a jako ostatní narození r. 1924 musí jít Eva do lágru ve Dvoře Králové. Předložil jsem jí proto lékařské vysvědčení od Dr. Mazačové. Na moji žádost referentka poslala Evu ještě k úřednímu lékaři a ten jí napsal po dlouhém prošení, že je „lagerunfähig“. Nemusela tedy jet do lágru, ale přidělili ji do Škodovky v blízkém Platišti, kde prožívala celý rok hotové peklo. Pracovala těžce 10 hodin denně od páté ranní, prošla všemi odděleními a byla stále šikanována a jako maturantka ponižována od německých a bohužel i od některých českých nadřízených. Až mladý ředitel Škodovky, Němec, se jí ujal a nařídil, aby byla okamžitě propuštěna bez náhrady. Když jí podpisoval propouštěcí lístek, otázal se, co mu za to dá a má-li dnes večer pro něho čas. Eva jen odvětila: „I kdybych měla milion, nestačil by za tu Vaši milou laskavost, ale můj manžel není zvyklý večerět sám.“ Potom rychle vypadla. Bylo to už v době, kdy se spojenecké armády blížily k Berlínu.

S fašistickým terorem jsme se nikdy nesmířili. Po celých šest let jsme vedli doma i v zahraničí těžký zápas plný obětí za svobodu a státní samostatnost. V srpnu vypuklo *Slovenské národní povstání*, velké revoluční vystoupení a významný příspěvek k osvobození našeho státu. Setkalo se s velkými sympatiemi u nás v Čechách a stalo se silným impulsem pro rozvoj širokého protifašistického odporu, který vyústil v *Květnové povstání pražského lidu*.

První výzvu ke Slovenskému národnímu povstání přečetl v banskobystřickém rozhlase můj bývalý žák Gabriel Rapoš. Mnoho statečných partyzánů zahynulo v boji proti německé přesile ve slovenských horách, ale i mnoho nevinných civilistů povraždili gardisti a Němci v samotném městě – v srdci Slovenského povstání. Našeho známého obchodníka Vanču zavraždili s jeho ženou a dvěma nezletilými dětmi za to, že se zdráhal vydat Němcům všechny své zásoby potravin, které měl v obchodě.

Můj synovec Tomík Zátroch našel v banskobystřickém parku granát a protože nevěděl, co to je, dost daleko jej odhodil. Výbuch byl tak silný, že jej slyšeli v obchodě jeho otce Andora.

Našťestí se nikomu nic nestalo. Tomíkova maminka Marta se moc vylekala, protože Tomík ze strachu utekl a do večera jej nemohli najít.

V největším nebezpečí z členů naší rodiny byl ovšem můj tchán Jozef Kabina a Zolo Lukovský. Když Němci obsadili Žarnovici, tchán byl sám doma a Zolo byl na půdě s 12 ozbrojenými partyzány. Němci přišli do dvora a hned se osopili bodáky na mého tchána, že on je partyzán a že jim musí ukázat celý byt. Tchán se jich však nebál a dobře to dopadlo. Zolo potichu vylomil otvor do sousedního dvora a všichni partyzáni utekli přes zahradu do polí. Tam zakopali zbraně a vrátili se zpátky jako pokojní civilisté.

Na konci roku 1944 kapitulovala Itálie. Přišel nám to hlásit prof. Šterba. Hned jsem se vypravil ke všem našim přátelům, abych jim sdělil tak významnou zprávu. Dostal jsem všude jako obyčejně něco od cesty: u Tesařů sýry, u Ferbasů cigarety a u Hrubých dvě tučné koroptve.

Dne 8. října přešla ruská armáda s prvním československým armádním sborem Dukelským průsmykem na Slovensko. Jen těžko si lze představit, v jakých těžkých podmínkách se uskutečnila tato operace a v jakých úporných bojích proti houževnatému nepříteli si obě armády klestily cesty. Konec války se kvapem blížil.

Poslední rok války 1945

Eva popisuje vzrušené chvíle před koncem války ve svém deníku takto:

V polovici februára prišli k nám do Hradca ruskí zajatci. Sú ubytovaní v stodolách v Kuklenách, tak hrozne hladní a zúbožení. Z jednej kuchyne vyhodili do kanála krúpy z polievky. Ako išli zajatci okolo, každý hrabol do krúp a aj s blatom si ich vopchal do úst.

Ja som sa s Láďom vybrala do Kuklen a do tašky som dala peceň chleba, topánky a košelu. Išli sme skúsiť, či sa nám podarí to dať zajatcom. Vošli sme do dvora, kde strážili dvaja Nemci. Bola tam aj jedna panička, ktorá sa Nemcov nebála a dala pár krajčekov chleba na malý vozík. Jeden chlap s nimi jazdil po dvore a keď vychádzali zajatci okolo nás na WC, vozík k nim nenápadne natočil, aby si mohli chleby vziať. Tiež sme im chlieb aj hádzali. Panička vždy pro rusky zakričala: „*Na, vazmi chlieb.*“ Chudáci sa celí naň triasli a d'akovali nám. Nemci sa robili, že to nevidia. Keď sme tu pár krajčekov už rozdali, išli sme do ďalšej stodoly. Tu boli zajatci o niečo prístupnejší. Boli za ohradou aj s Nemcami. Hovorili s nami len po česky. O chvíľu tam prišlo niekoľko ľudí s balíkmi potravín a rôznych šiat. Jedna babka mala napečených asi 100 kusov bramborových placiek a bola nedočkavá, už aby im to mohla dať. Všetky prinesené veci sa museli dať na dosku a keď sa vydávala polievka, začali to vojaci rozdeľovať. Zajatcov vypustili zo stodoly a postavili do radu. Boli to ubožiaci. Niektorí nemali na nohách nič, len handry a triasli sa zimou. Vytiahla som topánky a zavolala Nemca, aby ich dal jednému, čo mal len handry. Nemec nás poslušne obskakoval a dal mu ich. Ako to videli ostatní, vybehovali z radu a začali nám ukazovať, že aj oni majú topánky rozbité. Potom prišiel jeden k plotu a rozprával sa s tou paničkou, ktorá vedela po rusky. Aj ja som dosť toho rozumela.

V Nemecku ich vraj bili a ľudia na ulici na nich pľuvali. Mysleli si už, že pomrú hladom, ale keď prišli do Čiech, videli, že sú aj dobrí ľudia na svete. Nikdy nám to nezabudnú, že sa tak o nich staráme. Všetci hradeckí holiči ich zadarmo ostrihali, oholili a vo vaniach okúpali.

Keď sa ľudia dozvedeli, že Nemci dovoľujú nosiť zásoby zajatcom, chodilo celé provokujúce procesie do Kuklen a ľudia im prinášali topánky, ponožky, nohavice, spodky, kabáty, buchty, jablká, cukor, med, cigarety a iné. Každý čo mal, tak dal. Otecko chodil po všetkých známych rodinách a pýtal si pre zajatcov šaty, prádlo a obuv a ja som to odnášala na bicykli každý deň do Kuklen.

V Kuklenách bolo veľa ľudí, ktorí sa prišli so zajatcami rozlúčiť. Dávali im cez plot chlieb a koláče. Jeden zajatý doktor rozdával nám hračky, ktoré Rusi vyrezali zo dreva. Už ani nevedeli, ako sa nám majú zavďačiť. Keď odchádzali, bozkávali českú zem, ktorá ich tak priateľsky pohostila, a ten doktor medzi zajatcami povedal, že sa ruské deti budú učiť o tom, ako sme ich tu prijali. Mal dokonca meno Kukleny napísané na kabáte, aby ho nikdy nezabudol.

Prvého marca maminka napiekla veľa koláčov, lebo sme čakali partizánov. Žiaľbohu neprišli, ale zato mnoho Rusov, ktorým som tie koláče odniesla na bicykli zase do Kuklen.

Válka sa už blíži ku koncu. Moja zlatá Bystrica bola 26. marca oslobodená. Tak slávne je to moje rodné mesto! Rusi sú už pred Berlínom a západní spojenci sa rýchlym tempom už tiež blížia. U nás je už strašná bieda. Prídely na osobu sú minimálne. Ešte že sem-tam otecko príde zo školy s balíčkom pod pazuchou, inakšie by sme už aj hladovali.

Desiateho apríla sa majú všetci nezamestnaní hlásiť na pracáku. Myslím, že sa nebudem. Musím dačo riskovať, veď aj tak bude čoskoro koniec války, ktorý sa čaká každý deň. Hitler ponúkol kapituláciu Anglii a Amerike, ale nie Rusku. Spojenci ju však neprijali.

Eva ďalej pokračuje takto:

Máj 1945

2. 5. streda

Hitler je mŕtvý. Vraj sa otrávil aj s milenkou. Taký zločinec a takou ľahkou smrťou skape! Rusi už oslobodili moravskú Ostravu a čoskoro bude hotový aj celý Berlín.

4. 5. piatok

V Jilemnici už vypukol národný odboj. V Poděbradoch a Nymburku sú všade československé vlajky. My už tiež s maminkou a Zinou pilne vlajky šijeme a Láďa maľuje. Pochybujem však, že sa Hradec k niečomu odhodlá, lebo je tu veľká nemecká posádka.

5. 5. sobota

Ešte ráno sme nemali ani poňatie, čo všetko sa za tento deň prihodí. Keď som okolo 10. hodiny vyšla na Ulrichovo námestie, všetci ľudia behali s rozžiarenými očami, a dokonca som videla aj jedného odvážlivca, ako si hrdo vykračoval s československou trikolórou. Z diaľky bolo vidno, ako na centrále vlaje naša vlajka. Bolo to neuveriteľné! O chvíľu sa objavili aj na ďalších domoch zástavy. Klusom som bežala domov, aby sme chytro aj my vyvesili vlajky. Predišiel ma ale otecko, ktorý pribehol predom domov a zvestoval: „*Na Masarykově náměstí už vlají československé prapory...*“ a nedokončil vetu. Zajakal sa, taký bol chudák dojatý. Láďa už domaloval papierové zástavky, zatiaľ čo maminka chytro došivala na stroji plátené. O chvíľu sme ich vyvesili a boli sme v našom okolí prví!

Až o 14. hodine začal pražský rozhlas vysielat' len počesky. Čoskoro sa však ozvalo zúfale volanie, niekoľkokrát opakované:

„*Voláme české četnictvo, policii, vojsko a všechen český lid na pomoc, aby se dostavili do českého rozhlasu!*“

Všetci sme očakávali, čo sa z toho vyvinie. V Prahe vtedy došlo k povstaniu. Toho dňa sme vôbec neobedovali, stále sme len zdobili obloky a počúvali rozhlas, ktorý okrem iného hlásil:

„*Od 14 hodin 5. května funguje v Praze opět československé vojenské velitelství ve spolupráci s národním výborem!*“

Po tejto radostnej správe sme išli opäť do mesta. Na „Okrouhlíku“ malo veľa domov ruské, anglické aj americké zástavy. Žrde boli ovenčené kyticami kvetov, na autách a bicykloch

všade vlajky a vo výkladoch boli obrazy Masaryka a Beneša. Keď sme sa vrátili domov, vysielal rozhlas z Prahy:

„O čtvrté hodině podepsal hlavní velitel německých vojsk v Praze kapitulaci, která však nebyla dodržena. Na Václavském náměstí se objevily německé tanky. I od Benešova se blíží k Praze německá děla a tanky...“

Nasledovala potom výzva o pomoc anglicky a rusky. Sedeli sme všetci u rádia do jednej hodiny v noci. Pražský rozhlas stále vyzýval obyvateľstvo k boji a volal darcov krvi, aby sa dostavili do Všeobecnej nemocnice. Medzitým nám maminka uvarila čiernu kávu, aby sme sa trochu vzbopili. Boli sme z toho všetci veľmi rozrušení.

6. 5. nedeľa

Práve nás prišiel otecko zobudiť. Je 6 hodín. Praha celú noc bojovala. Nemecké tanky obkľúčili celé mesto. Rozhlas zúfalo volal o pomoc a vyzýval obyvateľstvo, aby stavalo barikády a zatarasovalo cesty tramvajami naplnenými štrkom. Všetkým hlásateľom sa chveje hlas:

„Pres všechna ujištění o příměří zahájili Němci útok. Češi, braňte Prahu! Vytrvejte v boji! Celý svět se dívá a obdivuje Váš hrdinský boj!“

Poobede: Ruská a anglická výzva:

„Němci zradili a nedodrželi podmínky o kapitulaci. Napadají Prahu letadly i tanky. Prosíme o pomoc! Každá minuta je drahá. Nedejte rozbit naše hlavní město! Češi budou bojovat do posledního dechu!“

Maminka zapálila sviečky u obrazu Panny Marie. Plzeň hlási:

„V 8 hodin 30 minut opustili Američané Plzeň a jedou přímo na Prahu. Plzeň pozdravuje svobodnou Prahu a volá: Vydržte!“

7. 5. pondelok

„Němci právě zahájili útok tanky a dělostřelectvem. Voláme na pomoc spojenecké letectvo, aby napadlo proudy Němců, kteří pochodují ku Praze. Praha potřebuje zbraně a střelivo. Praha se nevzdá!“

Dnes o 6. hodine hlásila Anglia všetkým trom mocnostiam, že celá nemecká armáda kapitulovala. Hneď po tejto ohromnej správe bolo vidieť na uliciach zástavy. Na to pán domáci podplk. Friml prišiel k nám a pýta sa: *„Milostivá, nevíte, co znamenají všechny ty prapory?“* Keď sme mu vysvetlili, o čo ide, umkol a začal plakať: *„Tak přece jsme se toho dočkali...“* Paní Růženka bola na schodoch a keď to počula, skríkla *„Mír!“* a utekala vyvesiť zástavu.

Z Prahy hlásili: *„Ze všeobecné nemocnice se oznamuje, že v přítomné době už není třeba dárců krve. Vy, Pražané, dali jste tolik krve na barikádách a ještě potom našim drahým raněným v nemocnici. Děkujeme Vám, vy drazí, skvělí občané!“*

Němci v Praze nekapitulovali a vraždí ženy a děti. Z Anglie hlásili, že českoslovenští letci odletěli na pomoc Praze.

Vytrvejte, my v rozhlasu bojujeme s Vámi! Československý rozhlas byl už třikrát bombardován. Po tři dny a dvě noci jsme se bili jako lvi. Víím, že i nyní zůstanete na barikádách! Neodstraňujte překážky! Kde jsou ještě nacistické hordy, zneškodňujte je!“

V 8 hodín rozhlas hlásil, že Praha horí: *„Voláme mezinárodní červený kříž na pomoc, aby nařídil zastavení palby, abychom mohli hasit.“*

8. 5. utorok

„Všem německým oddílům Schwerin! Grösig prohlásil, že na rozkaz Dönitze všechna německá vojska kapitulovala. Vztahuje se to také na území ČSR. Všichni Němci, kteří ještě

bojujú, budú pokladáni za bandity. Nepomôže jim žiadna výmluva, že poslouchali rozkazy svojích predstavených. Zastavte proto palbu a vzdejte se boje, který je nedůstojný vojenské cti.

Nacisti nesložili zbraně. Bombardovali nemocnici milosrdných sester, vlastní lazaret, Bulovku, nalezinec a porodnice.“

Po obede som sa vypravila aj s fotoaparátom von a neľutovala som to. Na letisku vyhadzovali Nemci všetko do povetria. Tak som išla tým smerom to pozrieť. Keď som prišla k železničnému mostu, začali všetky deti vyskakovať: „*Američané jedou, Američané jedou!*“ A skutočne sa objavili tri pancierové autá s bielou zástavou. U FOMY zastali. Všetci ľudia utekali tým smerom. Boli to parlamentári, ktorí prišli s Nemcami vyjednávať. Jeden tam na mňa stále hľadel a potom si ma aj odfotografoval. Všetci prítomní si ich dávali podpisovať na pamiatku. Hneď mi bolo veselšie.

Posledný deň bojov Nemci ešte besnili. Hnali deti a ženy pred tanky a strieľali do nich. Neskrotní vrahovia! Čo sa už napáchali zverstiev a ešte im to nestačí!

9. 5. streda

Dnes ráno nám prišiel zvestovať pán Hoyer, že ruská armáda prechádza Hradcom. Obliekli sme sa chytro s Láďom do sviatočného a bežali von. Celá Karlova ulica bola plná ľudí, ktorí veselo mávali prvým jednotkám ruskej armády. Všetci jasali a Rusi tiež. Boli to takí milí ľudia, také usmievavé tváre, ktorí nemali ani zďaleka nič spoločného s bolševikami, ako nám ich líčili Nemci. Keď sa človek pozrel na esesmana, videl hneď v jeho tvári vraha. Ale tváre Rusov boli tak prosté a dobrosrdečné! Mnohí naskákali od ich aut a išli s nimi až do Prahy. Aj Láďovi sa podarilo do jedného naskočiť. Na autách bolo tiež veľa Rusiek. Boli vraj narukované a aj bojovali. Doma som sa dozvedela, že v Prahe už je pokoj.

10. 5. štvrtok

Druhého dňa som stretla Lýdiu, ktorá vie dobre rusky, a išli sme sa baviť s Rusmi. Hádzali sme im aj orgován, ktorý sme natrhali v parku. Prišli sme tiež k autu, ktoré odvážalo do Paríža Francúzov nútene pracujúcich v Nemecku. Teraz som viedla konverzáciu zase ja.

Toho večera bol u nás ruský major. Zazvonil na náš zvonček, či by sme mu nedali nocľah. Samozrejme, že sme mu ho dali, a ako radi! Prišiel aj so svojim sluhom, s ktorým zaobchádzal ako s kamarátom. Poslal ho, aby priniesol z auta víno a maminka ich obidvoch pohostila. Bol ruským profesorom dejepisu – skvelý človek! Vedel tak pútavo rusko-česky rozprávať, že sme všetci boli Ruskom nadšení! Vedel sa tak úžasne spoločensky chovať. Bolo mu 29 rokov a manželku mal lekárku, ktorá s ním bola 4 roky na fronte.

11. 5. piatok

Nemci a Nemky už začali práce na barikádach, ktoré musia všetky odpratať. Nemky dohola ostrihané a bosé sú všetky zaistené a ich majetky zoštátnené.

Po obede sme s Láďom stretli dvoch Slovákov, ktorých Nemci odvliekli na zákopy. Teraz sa chceli vrátiť späť do Košíc. Zaviedli sme ich do Boromea.

12. 5. sobota

Dnes sme chceli u nás osláviť víťazstvo našich osloboditeľov. Aby nám bolo veselšie, išli sme zohnať voľajakých Rusov. Prvý pokus o pozvanie sa nám nezdaril, zato druhý mal nečakaný úspech. Zvali jsme najskôr len jedného. Ten sa však išiel spýtať majora a nakoniec sa nám ponúкло 13 dôstojníkov, takže sme trpeli, kde ich dáme. Ukázali sme im, kde bývame, a o ôsmej hodine slavnostne prišli na autách. V našom dome sme ich umiestnili 9 a pre 4 ďalších sa podarilo oteckovi zohnať nocľah u našich známych rodín. U nás na večeru ich ostalo päť. Celý večer sme sa mali skvele a dobre sa zabávali. Ja som im už takmer všetko rozumela a s Lýdiou sme robili tlmočníčky našim rodičom a Zine. Jeden mladý, menom

Váňa, vedel krásne hrať na klavíri a spievať. Neskoršie nám mladým na balkóne hral aj na mandolínu a Lýdia tancovala kozáčka. Pili všetci len s mierou, aby nepokazili veselú náladu, a za každým pohárikom d'akovali a niektorí bozkávali maminke aj ruku. Jednému z nich Nemci ubili ženu a deti. Nedivím sa, že teraz majú Nemci taký strach z pomsty Rusov.

U nás spali traja. Pred spaním sa ešte v kúpeľni všetci vykúpali. Bol to pekný večierok. Zine napísali dvaja z nich do pamätníku, venovali jej svoje fotografie a vypýtali si jej.

* * * * *

Po osvobození

Po osvobození naší vlasti se vrátil prezident Dr. Eduard Beneš domů a byl slavnostně přivítán mnohatisícovým zástupem rozjásaných Pražanů na Václavském náměstí. Tohoto radostného vítání hlavy státu jsem se zúčastnil též já.

Potom nastalo spravedlivé účtování. K smrti byl odsouzen a popraven K. H. Frank, který měl na svědomí vyhaslé životy desetitisíců našich nejlepších lidí a hlavně vyvraždění a vypálení Lidic, kterážto tragédie otřásla celým světem. Zastřelen na útěku byl i ministr školství, kolaborant Moravec, a mnoho gestapáků, kterým se nepodařilo překročit hranice. Všichni Němci z českého pohraničí i z moravských krajů museli se okamžitě vystěhovat jen s malým ranečkem do Říše a velcí váleční zločinci byli postaveni před Norimberský soud. Velká většina byla popravena a jen několika jednotlivcům se podařilo spáchat sebevraždu.

Náš národ, zbaven té hrůzné hitlerovské tyranie, se veselil a Slováci pořádali ve všech městech manifestace za opětovné sloučení dvou bratrských národů do jednoho státu – Československé republiky.

V neděli dopoledne jsem s celou rodinou šel na Ulrichovo náměstí, kde Rusové na improvizovaném jevišti předváděli tance a zpěvy. Bylo to velmi pěkné a vtipné představení. Večer pak jsme tančili v sále na Střelnici až do rána bílého.

Vilma se ještě v květnu pokusila navštívit rodiče na Slovensku, aby se dozvěděla, jak přežili povstání a tu hroznou válku. Dostala se však jen z Holiče autem do Bratislavy, odkud se musela vrátit domů, neboť všechny mosty partyzáni vyhodili do povětří a zbylé spoje byly vyhrazeny jen pro ruskou armádu. Když se po neúspěchu vrátila domů, vypravila se na cestu zas Eva, která líčí svou anabázi takto:

„Keď som všetko v Kroměříži na úrade vybavila, odcestovala som do Vsetína, ako mi poradili dvaja Slováci, s ktorými som sa stretla vo vlaku. Tam som čakala od 8. hodiny do 15. hodiny na vlak do Hornej Lidče. Čakala som trpezlivo, veď som predsa išla do Bystrice, čo je teraz moja jediná láska. V Hornej Lidči nás čakal autobus a doviezol nás na Slovensko do Púchova. Každý cestujúci mal povolenie od národného výboru, že môže cestovať na Slovensko, len ja som ho nemala. Bola som celkom kľudná, lebo by som sa v každom prípade bola voľajako prepašovala. Colníkovi v Púchove som ukázala len Kenkartu, a ten mi povedal: *Ah, milostivá z Banskej Bystrice, pekne vítam. Nech sa páči!* Tak ma to zohrialo u srdca. Takí sú tí ľudia na Slovensku všetci milí. Bolo asi 5 hodín a až do 9. hodiny sme čakali na nákladný vlak, ktorý náhodou uviazol medzi dvoma vyhodеныmi mostami. Cestujúcich bolo strašne veľa s batožinami, takže som sa tam ledva zmestila. Bolo to nepohodlné, ale nič to nevadilo, len keď som mohla ísť do mojej zlatej Banskej Bystrice. Mala som takú povznesenú náladu ako nikdy predtým. U jedného rozbúraného mosta vlak zastal a museli sme prejsť na druhú stranu, kde sme čakali na ďalší vlak. Hned sa tam tetky rozložili s marhuľami, podávali pitnú vodu a jeden ujko predával praženú kukuricu, čo som v Čechách 6 rokov vôbec nevidela. Tak mi to bolo všetko milé, i ten malý Cigán, čo hral na stanici v Púchove na husle.

Keď prišiel vlak, tlačila sa jedna babka do vagóna a kričala: *Čo sa tu tak čeperíte?* Už by som aj na toto nárečie bola zabudla a teraz ma všetko tak zaujímalo. V nákladnom vagóne si

ku mne prisadol jeden učiteľ. Príma som sa s ním pobavila. Bol trocha prítulný, iste voľajaký záletník, ale sympatický. Vlak nás doviezol do Žiliny, kde som chcela prenocovať. Pán učiteľ sa mi ponúkol, že mi obstará nocľah. Ale pretože mal pravdepodobne isté nádeje, ktoré by som mu aj tak nevyplnila, sadla som radšej na sedliacky voz a trmácala sa nocou okolo Strečna do Vrútok. Sedliaci, ktorých bolo pred stanicou okolo 20, mali pekný zárobok. Za cestu sme zaplatili každý 120 Kčs. Bolo to trochu drahé, ale ešte viacej by som bola dala, len aby som bola Bystrici bližšie.

Do Vrútok som prišla o šiestej ráno. Najala som si v hoteli izbu a do 12. hodiny som spala. Potom som sa naobedovala a o jednej hodine vlakom opäť cestovala do Hornej Štubne, vzdialenej od Bystrice už len 30 km. V Štubnianskych Tepliciach som sa náhodou pozrela z obloka, keď tu niekto kričí: *Kto chce ísť do Banskej Bystrice? Vo mne, ako keď hrkne*, popadla som kufor a už som bola vonku. Kto vie, či by sa v Hornej Štubni niečo takého pritrafilo. Cesta stála 100 Kč, ale dala by som aj tisíc. Spoločnosť bola veľmi príjemná. Bolo nás na voze osem. Cestoval s nami jeden maturant aj so svojou maminkou. Bol to taký skvelý a inteligentný chlapec a k svojej matke taký nežný, že som bola medzi nimi celkom šťastná. A tak veselo pri krásnom počasí a uprostred nádhernej prírody som sa blížila k cieľu. Prv som si tých hôr vôbec nevšímala a teraz, keď tu človek príde z takej roviny, nemôže sa na ne vynadávať.

Asi tak o desiatej večer sme prišli do Banskej Bystrice. Nedá sa ani slovami opísať, aký som mala dobrý pocit. Hrdlo sa mi zvieralo, ale násilne som sa ovládala. Pred námestím som vystúpila a išla som k Zátrochom okľukou. Predsa nemôžem po šiestich rokoch zavítať do Bystrice na voze ako Cigánka, špinavá a uťahaná! U tety Mance sa všetko už chystalo na nočný odpočinok ...“

Po prázdninách si Zina dodělala třetí a čtvrtý ročník na obchodní akademii za jeden rok. Tuto výhodu dostali za rok totálního nasazení po zrušení jejich školy. Před maturitou jim odpustili i písemky. A tak roku 1946 s dobrým prospěchem odmaturovala. Těšila se na Prahu, kde chtěla studovat hudbu na konzervatoři, ale osud ji zavál do Banské Bystrice, kde z několika vážných nápadníků si zamilovala Julka Kakódyho a byl konec dalších studií.

Když byly vysoké školy opět otevřené, rozhodli jsme se s Vilmou, že mladomanžele pošleme studovat na Přírodovědeckou fakultu UK do Prahy. Eva si zvolila matematiku a fyziku a Láďa zeměpis a dějepis. Hodlali jsme je oba podporovat z vázaného vkladu 10 tisíc korun, které mi dal Dr. Tesař jako honorář, že jsem učil a připravoval k maturitě jeho dceru Irenu. Bohužel studovala jen Eva, Láďa se flákal, ani na přednášky nechodil, a když se k tomu přidaly vážné neshody v manželském životě, hned v dalším roce se rozvedli.

I Eva měla odpuštěný jeden rok a s dobrým výsledkem skončila všechny předepsané zkoušky. Později se vdala za svého spolužáka Milana Křížka, výborného fyzika, který přijal místo v Akademii věd v Praze. Eva učila nejdříve na gymnáziu a potom na umělecko-průmyslové škole, kde učí dosud.

V našem profesorském sboru nedošlo po válce k větším změnám. Přeložen byl jen ředitel Novák. Jeho funkci převzal Dr. Průša, jeden z nejlepších a velice čestných profesorů, kteří projevovali za okupace dostatečnou odvahu čelit všem ponižujícím nařízením německých inspektorů a gestapáků. Bohužel se ve sboru vyskytli kolegové, kteří po válce vystupovali nejdříve jako oduševnění národní socialisté, ale později, když vládu vzala do rukou dělnická třída, převlékli rychle kabát a vstoupili do komunistické strany. Byl to zejména už vzpomínaný řečtinář Lukáč, přírodovědec Kučera a dále A. Ozarčuková, manželka ruského emigranta, který utekl na západ k americké armádě. Aby se zachránila (neměla totiž zkoušky), vstoupila do komunistické strany a stala se provokatérkou a udavačkou. Měsíc před „Vítězným únorem“ četla ve sborovně nahlas novinový článek, v němž Václav Kopecký mezi

jiným napsal, že v socialistickém státě nebudou studenti potřebovat vysoké školy. Tento budoucí ministr osvěty a školství byl znám na právnické fakultě jako „věčný student“. Po několika letech, když se nezmohl ani na první státnici, studii zanechal. „*To mohl napsat jen takový nedostudovaný student, který si univerzitu zaměnil za hospodu jako Hašek*“, přerušil jsem provokatérku. Tito tři, nechci je nazvat kolegy, se stali členy akčního výboru Národní fronty a pro ten můj neuvážený, ale pravdivý výrok o Kopeckém mne vyloučili jako akčního živla ze služby. Musel jsem opustit školu, kterou jsem měl tak rád, ještě se dvěma kolegy, ředitelem Dr. Průšou a tělocvikářem Havlíčkem. Potom jsem ještě dostal od MNV v Hradci Králové tento výměr:

Místní volební komise se usnesla podle zákona o volbě do Národního shromáždění vyznačiti u Vašeho zápisu ve stálých seznamech voličských poznámku p ř e k á ž k y výkonu práva volebního, poněvadž jste byl akčním výborem Národní fronty vyřazen z veřejného a politického života.

Usnesení akčního výboru přijel zkontrolovat předseda školní rady profesor Šmoranec, který před časem se mnou učil na Sládkovičově gymnáziu v Banské Bystrici a byl mým velice dobrým přítelem. Při rozhovoru mi řekl: „*Milý Bědo, proti usnesení akčního výboru se nedá bohužel nic dělat. Já Tě však znám jako čestného člověka se sociálním cítěním, a proto Tě přeložím přechodně do tvého blízkého rodiště – do Rychnova nad Kněžnou. Dávej si ale v této pohnuté době lepší pozor na pusu a buď klidný.*“ Z Prahy poslal přípis dočasnému řediteli gymnázia Hejdkovi, jenž se se mnou rozloučil tímto dopisem:

Na základě výnosu zemské školní rady ze dne 1. dubna 1948 vyvazuje Vás ředitelství bez závady dnem 22. března ze školní služby na zdejším ústavě, děkuje Vám za svědomité plnění všech Vašich povinností pedagogických a za všechnu práci školní i mimoškolní a přeje Vám na novém působišti mnoho zdarů!

Zároveň mne Šmoranec vyzval, abych ihned nastoupil službu na gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou. Nakonec mne očistila i volební komise tímto oznámením:

Usnesením ze dne 9. t. m. rozhodla volební komise dle § 55 odst. 5 o Vašem volebním právu a shledala, že důvod k zápisu výkonu volebního pomínul, a proto nařídila výmaz poznámky u Vašeho jména a volební právo Vám ponechává. Dřívější výměr se tímto opatřením ruší.

Dostal jsem se na ústav, kde byl výborný ředitel (také problematický reakční živel) a přátelský mladý kolektiv. Zpočátku jsem přespával ve fyzikálním kabinetě a dojížděl často domů. Během mého pobytu v Rychnově mne navštívila Eva se svým budoucím manželem Milanem Křížkem, který mi pomáhal vypracovat maturitní otázky z fyziky.

V březnu 1949 jsme dostali velmi smutnou zprávu, že při úrazu elektrickým proudem v zaměstnání tragicky zahynul Julko, manžel naší Zinočky, která byla už v osmém měsíci těhotenství. Ihned jsme odjeli do Banské Bystrice. Zde jsme se dozvěděli o nesvědomitém lékaři, který nechtěl poskytnout pomoc Julkovi jen proto, že Staré Hory nepatří do jeho rajónu. Julkovi tedy dával přes hodinu umělé dýchání jeho přítel, ale to bohužel nepomohlo. Za necelé dva měsíce se nám narodila první vnučka Julinka. Všichni jsme se radovali a každý, kdo ji viděl, obdivoval její milou tvářičku.

Rozhodl jsem se vyhovět přání své manželky, abych se dal přeložit na své bývalé působiště do Banské Bystrice. V Hradci jsem ještě zkatologizoval desetitisícovou knihovnu Dr. Müllera, za což jsem dostal honorář 2000 Kčs.

Návrat do Banské Bystrice

V roce 1950 jsem zajel do Bratislavy na ministerstvo školství k prof. Ernestovi Sýkorovi (mému bývalému žáku), vylíčil mu celou situaci a vyslovil přání, že bych rád ještě učil v Banské Bystrici. Přijal mě velice vlídně a řekl: „*Hláste sa pán profesor vo svojom bývalom pôsobisku a ja Vám čoskoro pošlem dekret.*“ Hlásil jsem se sice na gymnázium, ale dva kolegové (Ďurana a Dombrovský) mne uprosili, abych ještě nenastupoval službu, protože by ztratili přesčasové hodiny a honorář za ně, který potřebují pro své čtyři malé děti. Vyhověl jsem jim tedy.

Přijal jsem místo mzdového účetního v městské nemocnici, kde byl ředitelem můj bývalý žák MUDr. Petelen, s jehož rodinou jsme se přátelili a často se vzájemně navštěvovali. Jako mzdový účetní a zároveň i pokladník jsem byl svým pánem. Nikdo mi nerozkazoval a nikdo mě nekontroloval. Mnozí zaměstnanci na mne mile vzpomínají, jak jsem jim zvyšoval platy až do maximální možné výšky. Např. řádové sestřičky dostávaly 100 Kč měsíčně a k tomu stravu. Přitom vykonávaly svou práci ošetřovatelek velmi svědomitě. Bez jakéhokoliv příkazu jsem jim postupně zvýšil měsíční plat až na 800 Kč, jako měly civilní ošetřovatelky. Sestřičky se za mne modlily, takže už nyní mám vstup do nebe zajištěný.

Správce nemocnice mi dovolil, abych přijal částečný úvazek na dívčím gymnáziu. Vyučoval jsem matematiku každé ráno dvě hodiny, které jsem si v nemocnici odpoledne napracoval. Vzpomínám na krásný výlet se žačkami oktávy do Prahy před jejich maturitou. Když jsem jim ukázal všechny krásy naší zlaté kapličky, navštívili jsme Čajkovského balet Labutí jezero. Poslední den jsme jeli parníkem na Zbraslav. Na lodi byla ohromná nálada. Studentky zpívaly překrásné slovenské písně a všichni spolucestující se nahrnuli kolem nich a zpívali s nimi.

Jako mzdový účetní v nemocnici jsem pracoval jenom tři roky. Potom mne povolal ředitel elektrotechnické průmyslové školy, abych tam učil matematiku za kolegu, který se odstěhoval do Čech. Učil jsem v příjemném prostředí a sestavil družstvo házenkářů. Pod mým vedením vybojovalo naše házenkářské družstvo roku 1956 účast v I. házenkářské lize. Hráč Seruga byl dokonce vybrán do národního A týmu ČSR.

Abych přiblížil slovenské mládeži Martina Kukučina, největšího slovenského realistického spisovatele, zrežiroval jsem s rozšířeným souborem lyrickou komedii *Mladé letá*, kterou zdramatizoval podle stejnojmenné novely současný ředitel SND Ján Kákoš. Premiéra byla 22. dubna 1956. V pondělí 30. dubna v ní dokonce hostovali přední herci divadelního souboru Nové scény z Bratislavy: Karol Černík, Ivan Mistrík, Marta Černická, Ján Kramár a další. Moji svěřenci nastudovali hru pod mým vedením velmi svědomitě. Úlohy ovládali už na prvních zkouškách a tak jsme mohli odehrát všech 22 repríz bez nápovědy a inspicienta. Všem účinkujícím (bylo jich 56) jsem daroval knihu Martina Kukučina *Mladé letá* s věnováním. Do důchodu jsem definitivně odešel v roce 1958.

O Vánocích roku 1960 jsme se už podeváté stěhovali, tentokrát do pěkného družstevního bytu s ústředním topením. Moje skvělá manželka za dva a půl roku zaplatila půjčku na byt z mé malé penze 1117 Kčs. Přispěl jsem k tomu honorářem 5 tisíc Kčs, který jsem dostal za matematickou příručku.

JEDNOTA ČESKOSLOVENSKÝCH MATEMATIKŮ A FYZIKŮ
VEDECKÁ SPOLEČNOST PŘIDRUŽENÁ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

dovoluje si pozvat na

JUBILEJNÍ SLAVNOST

pořádanou u příležitosti 100. výročí jejího založení
ve středu dne 18. dubna 1962 v 10 hod.
ve velké aule Karolina, Praha 1 - Staré Město, Železná 9

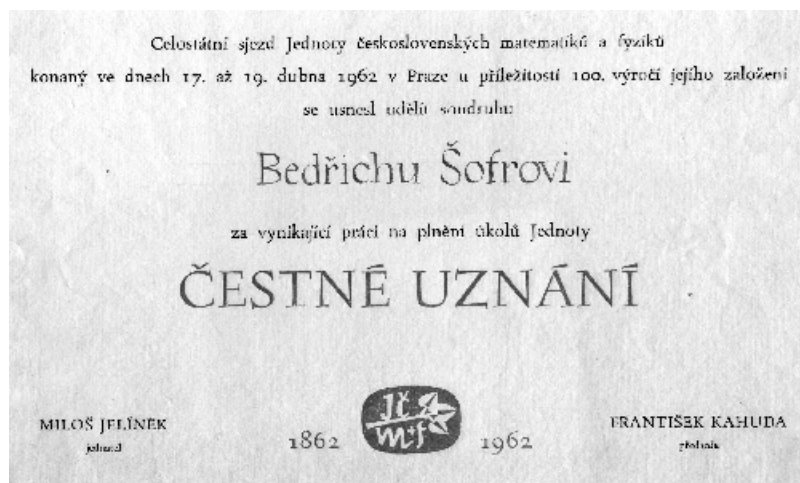
PROGRAM

1. Československá státní hymna
2. Zahájení
3. Projev předsedy Jednoty ministra dr. F. Kabučky
4. Pozdřevné projevy
5. Proptýčení státních vyznamenání
6. Odevzdání diplomů čestným členům Jednoty
7. Jan Zech: Smyčkový kvartet A dur, Alla breve - Andante - Tempo di minuetto - Allegro Siciliano - Presto
Hraje kvartet Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity (J. Horák, J. Jarník, K. Drbohlav, A. Zátrepka)
8. Závěrečné slovo
9. Píseň pušce

Místu v aule je třeba zavymout nepozději v 9.15 hod. - Děst na zvláštní vstupovky

V dubnu r. 1962 jsem byl pozván Jednotou československých matematiků a fyziků na celostátní sjezd do Prahy, na němž jsem dostal plaketu a Čestné uznání za vynikající práci při plnění úkolů Jednoty. Na fotografii, kde sedím čtvrtý zleva v první řadě, profesor Vladimír Kořínek zmiňuje moje zásluhy o rozvoj vyučování matematiky na Slovensku.

Když mi byla vydána první kniha *Geometrické konstrukce metodou algebraickou*, pustil jsem se do dalších a napsal celkem čtyři matematické knížky, z nichž třetí – *Populárne o počte pravdepodobnosti* – vyšla už v druhém vydání. Na čtvrtou jsem letos (1974) dostal vydavatelskou smlouvu. A tak jsem se z nouze stal také spisovatelem.

Hrou *Mladé letá* jsem ukončil svou divadelní činnost a láska k ochotnickému divadlu mi zůstala jenom ve vzpomínkách. V mých šlépějích však pokračuje moje dcera Zina, která už mnoho let hraje v bystrickém ochotnickém divadle. Jako osmdesátiletý jsem napsal dva díly *Divadelných spomienok* na dobu od roku 1919 do 1939 a doplnil je dvěma sty původních fotografií všech her, které jsme odehráli. Originál je uložen v divadelní knihovně Akademie věd v Bratislavě a další dvě kopie jsou v Akademii věd v Praze na Valdštejském náměstí č. 3, čtyři kopie jsou v krajské knihovně a dva díly v Literárním a hudobnom múzeu v Banskej Bystrici. Dva díly jsem ještě daroval městskému archívu, aby se nezapomnělo na naši obětavou a nezištnou divadelní činnost. Na cyklostylu jsem padesátkrát ještě rozmnožil alespoň druhý díl a rozdal dosud žijícím členům divadelního sdružení a svým nejbližším přátelům. Po vzpomínce Dr. Konička uvedené na konci II. dílu mé *Historie* aspoň ještě jedna vzpomínka nejlepšího herce a přítele Míly Zajíce:

Milý Bédo, přečetl jsem Tvoje vzpomínky s velkým zájmem, neboť mne aspoň nakrátko vrátily do doby našeho mládí, do doby krásné, radostné a nezištné práce konané v zájmu celospolečenském. Tyto „Divadelní vzpomínky“, jistě pracně sestavené, musí potěšit každého, kdo měl příležitost delší dobu pracovat v divadle, vyžadujícím od všech účastníků obětovat tolik ze svého volného času. A byl jsi to právě Ty, kdo zůstal dosud pro divadlo největším vyznavačem z nás všech! V úctě se musím sklonit před Tebou, že ještě dnes v tak pokročilém věku dovedeš svým vzpomínkám věnovat tolik zájmu, času a trpělivosti. To je důkazem toho, jak opravdově, vroucně a horečně jsi divadlo po celý svůj život miloval. Ono snad bylo Tvoji největší l á s k o u !

V 20. června 1970 se v banskobystřických novinách objevil článek:

V sobotu 18. júla bola v novej sobášnej sieni MNV v Banskej Bystrici milá slávnosť. Manželia Šofrovci tu oslávili svoju zlatú svadbu. Jubilantom prišlo zaželať veľa gratulantov a s nimi aj ich vnučka Julka Kakódyová, ktorá v deň výročia zlatej svadby starých rodičov uzavrela manželstvo so sympatickým Francúzom Jean-Pierrom Richedorom. Osemdesiatročný Bedřich Šofr pôsobil tu vyše 40 rokov ako profesor matematiky a fyziky. Je tiež jedným zo zakladateľov ochotníckeho divadla Andreja Sládkoviča v Banskej Bystrici.

F. Kocian

6. Šofrovy vědecko-popularizační matematické publikace

V této kapitole se soustředíme na některé zajímavé příklady, které Bedřich Šofr řeší ve svých matematických knížkách. Rozličné matematické úlohy sbíral celý život. Inspiroval se mj. časopisem *Rozhledy matematicko-fyzikální*, který pravidelně odebíral. V mládí finančně podporoval i vydávání *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* (Kučera – Petíra, 1913). O svých matematických publikacích vedl popularizační přednášky, viz např. (Hlaváč, 1999) a (Klein, 1961).

Základy počtu pravděpodobnosti

Publikace (Šofr, 1964a) začíná jedním z nejdůležitějších tvrzení teorie pravděpodobnosti – *zákonem velkých čísel*, který Jakob Bernoulli formuloval koncem 17. století zhruba takto:

Jestliže se jev vedoucí k náhodnému jevu s pravděpodobností p opakuje n -krát, blíží se poměr počtu jevů skutečně vzniklých k úhrnnému počtu všech jevů tomuto číslu p tím více, čím větší je n .

Když např. vyhodíme minci do výšky, padne panna nebo orel. Pravděpodobnost obou jevů je 50%. Pokud vyhodíme minci například milionkrát, nepadne sice orel právě 500 000krát, ale relativní četnost tohoto náhodného jevu $n/10^6$, kde n udává počet, kolikrát padl orel, se bude jen velice málo lišit od pravděpodobnosti 0,5.

V úvodních kapitolách se Šofr zabývá permutacemi, variacemi a kombinacemi a uvádí známou binomickou větu a Stirlingův vzorec pro odhad faktoriálů. Přitom si mj. klade otázku, jak dlouho bychom prováděli všechny permutace 15 svazků Jiráskových spisů, kdyby jedna permutace trvala jen 1 sekundu. Odpověď je velice překvapující: nestačil by nám na to celý život, protože bychom museli permutovat přes 40 000 let.

Další kapitoly jsou věnovány pojům a větám ze složeného úrokování a matematické pravděpodobnosti, což je doplněno celou řadou příkladů. Na ukázkou si uveďme řešení jednoho z nich.

Jaká je pravděpodobnost, že při rozdání 8 karet z 32 dostane hráč 4 esa?

Všech možných případů je $C_8(32)$, což jsou kombinace 8. třídy ze 32 prvků (tj. 32 nad osmi). Příznivé případy jsou ale jen ty, kdy ke čtyřem esům přidáme další libovolné 4 karty ze zbývajících 28. To lze udělat $C_4(28)$ způsoby. Výsledná pravděpodobnost je tedy

$$P = C_4(28) : C_8(32) = 7 : 3596 \approx 0,002.$$

Proveďme nyní postupně n vzájemně nezávislých pokusů. Pro každý z nich necht' je pravděpodobnost p , že se podaří, stejná. Pravděpodobnost P_m , že v této řadě pokusů bude právě m podařených, a tedy $n - m$ nepodařených v libovolném pořadí, je

$$P_m = C_m(n) p^m (1 - p)^{n-m}.$$

Pokud má jev o pravděpodobnosti p nastat alespoň m krát, pak výsledná pravděpodobnost zřejmě je

$$P = p^n + C_1(n) p^{n-1}(1-p) + C_2(n) p^{n-2}(1-p)^2 + \dots + C_m(n) p^m(1-p)^{n-m}.$$

Šofr se dále zabývá úhrnnou pravděpodobností, relativní pravděpodobností, pravděpodobností opakovaných jevů, geometrickou pravděpodobností a aposteriorní pravděpodobností. Zvláštní pozornost je věnována matematické naději při hazardních hrách a pojistné matematice.

Na závěr knihy (Šofr, 1964a) se pojednává o historických okolnostech vzniku počtu pravděpodobnosti, který se vyvinul z náhodných her. První úlohy z matematické pravděpodobnosti řešili Galileo Galilei (1564 – 1642), Pierre de Fermat (1601 – 1665) a Blaise Pascal (1623 – 1662), které lze považovat za zakladatele tohoto oboru. O podstatný rozvoj počtu pravděpodobnosti se později zasloužili slavní matematikové Carl Friedrich Gauss, Henri Poincaré, Pafnutij Lvovič Čebyšev, Andrej Nikolajevič Kolmogorov a mnozí další. V samém závěru Šofr poukazuje na praktické použití počtu pravděpodobnosti v astronomii, geodézii, statistice, pojišťovnictví a při správné interpretaci většiny přírodních zákonů.

Geometrické konstrukce metodou algebraickou

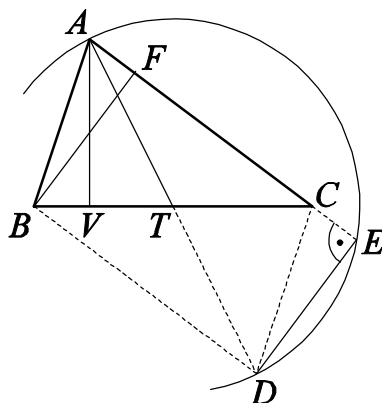
Na začátku knížky (Šofr, 1964b) se uvádí zdánlivě obtížná úloha, která má ale jednoduché elegantní řešení. Má se sestrojiti trojúhelník ze tří daných prvků

$$t_a, v_a, v_b,$$

tj. je zadána těžnice na stranu a a výšky na strany a a b .

Pro vyřešení této úlohy Šofr doporučuje nejprve přibližně nakreslit celou situaci, jako kdyby byla úloha již vyřešena a doplnit trojúhelník ABC na rovnoběžník $ABCD$ (viz obr. 1).

Z obrázku je totiž ihned patrné, že AVT je pravoúhlý trojúhelník, který umíme sestrojiti. Bod D tedy také snadno zkonstruujeme. Podle Thaletovy věty jsou všechny úhly nad průměrem AD kružnice o poloměru t_a pravé. Proto můžeme sestrojiti bod E tak, že $v_b = |DE| = |BF|$. Nyní již snadno dorýsujeme body C a B .

Obr. 1. Konstrukce trojúhelníka ABC , je-li zadána těžnice na stranu $a = BC$ a výšky na strany a a $b = AC$.

Dále se probírají různé konstrukce trojúhelníků metodou algebraickou. Přitom se používají různé triky opírající se např. o zlatý řez, sinovou či kosinovou větu. Uvádějí se též metody založené na translaci, rotaci, podobnosti, harmonickém průměru, stejnoolehlosti a mocnosti bodu ke kružnici. (Je-li dán bod M a kružnice k o středu S a poloměru r , pak číslo $|MS|^2 - r^2$ se nazývá *mocností bodu M ke kružnici k* .)

Ukažme si nyní, jak Šofr konstruuje trojúhelník ABC ze tří výšek, tj. jak řeší úlohu

$$v_a, v_b, v_c.$$

Ze vztahu pro obsah trojúhelníka dostáváme

$$a : b : c = \frac{1}{v_a} : \frac{1}{v_b} : \frac{1}{v_c} = v_b : v_a : \frac{v_a v_b}{v_c}.$$

Můžeme tedy sestrojít trojúhelník $A'B'C'$, který je podobný ABC , o stranách

$$a' = v_b, b' = v_a, c' = v_a v_b / v_c.$$

Stranu c' si můžeme předem snadno zkonstruovat pomocí podobnosti a výsledný trojúhelník ABC pak také dostaneme pomocí podobnosti.

Pro úplnost poznamenejme, že při konstrukci trojúhelníka ABC ze tří těžnic

$$t_a, t_b, t_c$$

můžeme při rozboru této úlohy doplnit trojúhelník ABC na rovnoběžník a nakreslit všechny těžnice. Pak již stačí nejprve narýsovat trojúhelník z jejich dvoutřetinových velikostí a doplnit na ABC .

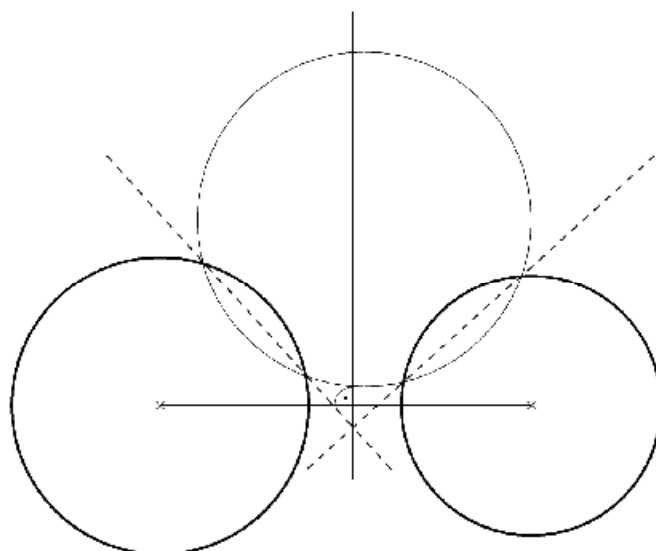
Slavný řecký matematik Apollónios z Pergy (cca 262 – 190 př. n. l.) se zabýval úlohou, jak zkonstruovat kružnici, která se dotýká tří zadaných kružnic. Uvážíme-li, že bod či přímka jsou vlastně degenerované kružnice, můžeme dostat celkem 10 tzv. *Apollóniových úloh*, jestliže utvoříme kombinace třetí třídy s opakováním ze tří prvků B (bod), p (přímka) a k (kružnice):

1. $B B B$	2. $p B B$	3. $p p B$	4. $p p p$	5. $k B B$
6. $k p B$	7. $k p p$	8. $k k B$	9. $k k B$	10. $k k k$

Pro jejich řešení Šofr nejprve připomíná pojem poláry a chordály. Leží-li bod P , který nazýváme *pól*, mimo danou kružnici k , pak *polára* kružnice k vzhledem k pólu P je přímka procházející dotykovými body tečen vedenými z P ke k . Leží-li P na k , pak polára kružnice k je shodná s tečnou v bodě P . Polára se obecně definuje pomocí harmonicky sdružených bodů, tj. i pro případ, že P leží uvnitř k , podrobnosti viz (Šofr, 1964b).

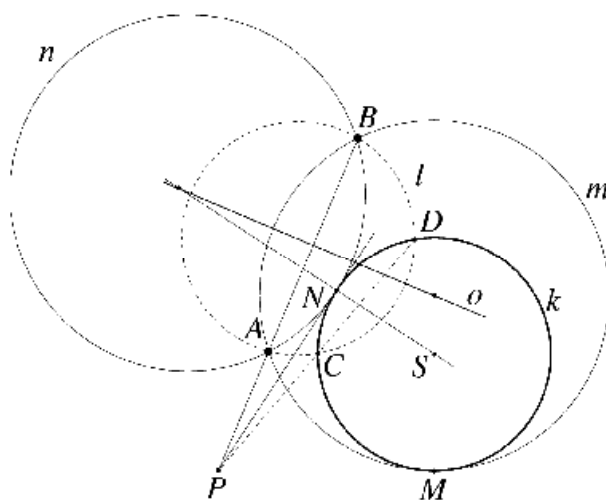
Chordála dvou daných kružnic je množina bodů, z nichž každý má k oběma kružnicím stejnou mocnost. Lze dokázat, že je to přímka. Jestliže se dvě kružnice protínají, pak jejich chordála je přímka procházející oběma průsečíky. Jestliže se dotýkají v bodě T , pak chordála je jejich společnou tečnou v bodě T . Pokud dvě kružnice nemají společné body, pak pro konstrukci jejich chordály lze použít vlastnost, že chordála je kolmá na spojnici jejich středů, a dále větu, která tvrdí, že *chordály tří kružnic se protínají v jednom bodě* (viz obr. 2). Tento bod se nazývá *potenční (chordálový) střed*.

Šofr předvádí konstrukci všech deseti Apollóniových úloh. Na ukázkou si uvedme, jak se řeší úloha 5. $k B B$.

Obr. 2. Chordály tří kružnic se protínají v jednom bodě.

Nechť jsou dány body A a B a kružnice k o středu S . Pokud jeden bod leží vně a druhý uvnitř k , úloha nemá řešení. Pokud $A = B$ leží na k , úloha má nekonečně mnoho řešení. Pokud A leží na k , lze najít polohu B tak, že úloha má jediné řešení. My se však budeme zabývat obecnou situací z obr. 3, kdy má úloha 2 řešení.

Obr. 3. Konstrukce dvou kružnic, které procházejí body A a B a dotýkají se dané kružnice k .

Středů hledaných kružnic m a n budou zřejmě ležet na ose o úsečky AB . Dále zkonstruujeme potenční střed P kružnic k , m a n . K tomu stačí zvolit libovolnou pomocnou kružnici l , která prochází body A , B a protíná danou kružnici k v bodech C a D . Potenční (chordálový) střed P je pak průsečíkem přímek AB a CD . Z něj vedené tečny ke kružnici k definují dva dotykové body M a N hledaných kružnic. Tečny PM a PN jsou vlastně chordály kružnic k , m a k , n . Nyní už snadno nahlédneme, že středů hledaných kružnic m a n budou ležet na přímkách MS a NS a zároveň na společné ose o kružnic m a n .

Pro řešení obtížnějších Apollóniových úloh se často používá následující věta (pro podrobný výklad odkazujeme na knížku profesora Josefa Holubáře (Holubář, 1940)):

Dotýká-li se kružnice k dvou daných kružnic k_1 a k_2 , pak

- 1) *spojnice dotykových bodů prochází středem podobnosti daných kružnic,*
- 2) *pól příslušející k a spojnicí dotykových bodů leží na chordále kružnic k_1 a k_2 .*

Šofr dále řeší šest Pappových úloh (Pappos Alexandrijský, cca 290 – 350 n. l.), kdy je zadán buď dotykový bod k_B na dané kružnici, nebo dotykový bod p_B na dané přímce, a hledá se kružnice dotýkající se další kružnice k či přímky p , nebo procházející daným bodem B . Všech šest Pappových úloh lze symbolicky zapsat takto:

1. k_B k	4. p_B k
2. k_B p	5. p_B p
3. k_B B	6. p_B B

V samý závěr knížky (Šofr, 1964b) je věnován konstrukci bodů na parabole, elipse a hyperbole.

Populárne o počte pravdepodobnosti

V úvodu knihy (Šofr, 1967) nalezneme několik příkladů dvou typů základních jevů: jistých a náhodných. V kapitole *Kombinatorika* se uvádějí vztahy pro výpočet variací a kombinací bez opa-kování i s opakováním. Čtenář se zde seznamuje také s Pascalovým trojúhelníkem a jeho vlastnostmi.

Následují kapitoly věnované Laplaceově definici matematické pravděpodobnosti a statistické definici počtu pravděpodobnosti, klasickým pokusům s kostkami, podmíněné pravdě-podobnosti, binomickému rozdělení pravděpodobností a hypergeometrickému rozdělení pravděpodobnosti. Šofr se též zabývá otázkami náhodného výběru a střední hodnoty náhodné veličiny. Uvádějí se vztahy pro rozptyl a směrodatnou odchylku.

V další kapitole se předkládají klasické urnové úlohy. Např. v urně je 6 kuliček bílých a 6 černých. Jaká je pravděpodobnost, že z pěti náhodně vybraných kuliček budou 3 bílé a 2 čer-né? Ukažme si, jak se takové úlohy řeší.

Pět kuliček z celkového počtu 12 lze vytáhnout $C_5(12) = 792$ způsoby. Tři bílé ze šesti lze vytáhnout $C_3(6) = 20$ způsoby a dvě černé ze šesti $C_2(6) = 15$ způsoby. Hledaná pravděpodob-nost je tedy

$$P = \frac{20 \times 15}{792} \cong 0,38.$$

Uvažují se též urnové úlohy, kdy se kuličky po každém tahu do urny vracují.

Bedřich Šofr zařadil i kapitolu s názvem *Hazardní hry*. Přitom hru nazývá *hazardní*, pokud výhru, resp. prohru podmiňují náhodné jevy. Jednotlivé podkapitoly se týkají her s kostkami, rulety, loterie, Sázky a Sportky. Uveďme si jeden typický případ, jak ho Šofr popisuje:

V mojom rodisku na námestí v koloniálnom obchode otca spisovateľa Karla Poláčka bola zberňa rakúskej číslovej lotérie. Vidal som často postávať pred obchodom chudobné staré ženičky, ktoré si rozprávali svoje živé sny, hľadali vo snári šťastné čísla, ktoré by potom podali do „lutrie“ a těšili sa niekoľko dní, že im vyjde, ak nie terno, tak aspoň ambo seco.

Bola to lotéria, při ktorej sa ťahalo päť čísel z deväťdesiatich, pripúšťali sa vklady rôznej výšky, výhry však neboli úmerné veľkosti vkladov. Preto to nebola spravodlivá hra a bola veľmi hazardná.

Počítajme pravdepodobnosť, že medzi piatimi vytiahnutými číslami bude práve jedno z piatich čísel, ktoré sme podali.

Všetkých možných prípadov je toľko, koľko je kombinácií piatej triedy z deväťdesiatich prvkov a z tých sú priaznivé prípady, v ktorých to určité číslo bude vytiahnuté s hocijakými štyrmi zo zvyšujúcich 89 čísel. Prostá pravdepodobnosť je potom

$$p = C_4(89) : C_5(90) = 1 : 18.$$

Výhry sa vyplácajú nie 18-násobnou čistkou, ale len 14-násobnou. Ak majú byť vytiahnuté určité dve (tri) čísla, budú pravdepodobnosti podobne

$$C_3(88) : C_5(90) = 2 : 801 \quad a \quad C_2(87) : C_5(90) = 1 : 11748.$$

Předposlední kapitola knihy (Šofr, 1967) se zabývá geometrickou pravděpodobností a poslední úlohami z pojišťovací aritmetiky.

Euklidovské geometrické konštrukcie

V úvodu knihy (Šofr, 1976) se poznamenává: *Konštrukčné úlohy, hoci ich niektorí učitelia považujú za akýsi druh rébusov, majú vo všeobecnom vzdelaní mimoriadný význam. Cvičia schopnosť pozorovať a kombinovať oveľa viac ako pri iných kapitolách matematického učiva. Od žiakov vyžadujú iniciatívu, samostatnosť a vedú ich k jasnému a logickému mysleniu. Dávajú im tiež možnosť, aby si kriticky sami skontrolovali, do akej miery zvládli teóriu a aby si na týchto úlohách vyskúšali svoj dôvtip.*

V ďalších kapitolách se dokazuje řada zajímavých tvrzení o kružnicích. Uvedme si některá z nich.

Věta. *Nechť je dáno kladné číslo $\lambda \neq 1$ a dva různé body A a B v rovině. Pak množina všech bodů M v rovině, pro něž $|AM| = \lambda |BM|$, je kružnice.*

Tato kružnice se nazývá *Apollóniova* a má tedy tu význačnou vlastnost, že poměr délek $|AM|$ a $|BM|$ je konstantní.

Věta. *Množina všech bodů, z nichž vidíme dvě neprotínající se kružnice o různých poloměrech pod tímtež úhlem, je Apollóniova kružnice.*

V kapitole Trojúhelník je vyslovena věta, že výšky trojúhelníka se protínají v jednom bode, který se nazývá *ortocentrum*. Dále se uvádí velice překvapivá věta o *kružnici devíti bodů*:

Věta. *Středy tří stran trojúhelníka, středy úseček spojujících ortocentrum s vrcholy a paty výšek leží na jedné kružnici.*

Důkaz tohoto překrásného tvrzení je uveden např. v (Coxeter, 1961, kap. 1, věta 1.71).

V kapitole o konstrukci n -úhelníků se uvádí velké množství příkladů zejména na sestavení čtyřúhelníků. Zvláštní pozornost je věnována konstrukci pravidelných n -úhelníků pomocí kružítka a pravítka (viz např. obr. 4). Šofr připomíná, že geometrický problém konstrukce pravidelného n -úhelníka se převádí na řešení binomické rovnice v komplexní rovině

$$z^n - 1 = 0,$$

jejíž všechna řešení jsou podle Moivrovovy věty tvaru:

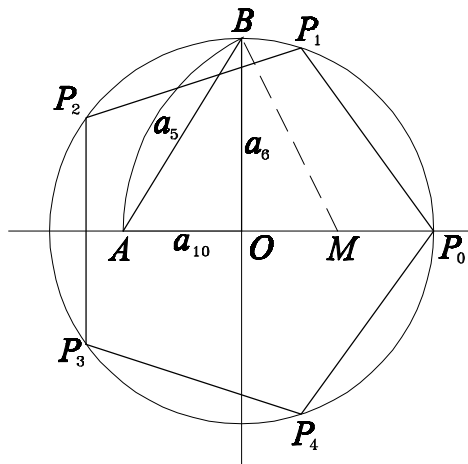
$$z_k = \cos(2\pi k/n) + i \sin(2\pi k/n) \quad \text{pro } k = 0, 1, \dots, n-1.$$

Pak uvádí konstrukce pravidelných n -úhelníků pro $n = 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 15$ (srov. obr. 4) a připomíná, že Carl Friedrich Gauss sestrojil eukleidovsky (tj. pomocí kružítka a pravítka) pravidelný sedmnáctiúhelník. Tento výsledek je založen na slavné Gaussově větě, kterou Šofr formuluje takto:

Věta. Pravidelný n -úhelník lze eukleidovsky sestrojiti právě tehdy, když je číslo n ve tvaru

$$n = 2^m p_1 p_2 \dots p_k,$$

kde m je celé nezáporné číslo a p_1, p_2, \dots, p_k jsou vzájemně různá lichá prvočísla tvaru $2^r + 1$.

Obr. 4. Při eukleidovské konstrukci pravidelného pětiúhelníku se sestrojuje pravoúhlý trojúhelník ABO tak, aby $|BM| = |AM|$, kde M je střed úsečky OP_0 . Pak $a_5 = |AB|$, $a_6 = |BO|$ a $a_{10} = |AO|$ jsou postupně délky stran pravidelného pětiúhelníku, šestiúhelníku a desetiúhelníku.

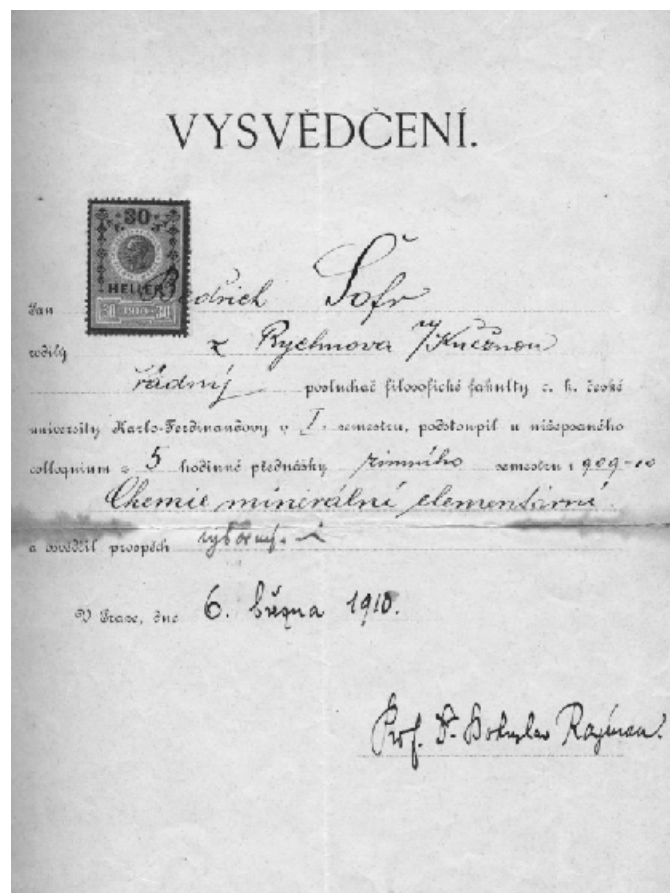
Prvočísla tvaru $2^r + 1$, kde r je přirozené číslo, se nazývají *Fermatova prvočísla* na počest francouzského matematika Pierra de Fermata, který se zabýval jejich vlastnostmi. Například pro $r = 1, 2, 4, 8$ a 16 dostáváme prvočísla $3, 5, 17, 257$ a 65537 , ale $2^{32} + 1$ prvočíslo není (je dělitelné 641). Dodnes však není známo, zda existuje konečně nebo nekonečně mnoho Fermatových prvočísel. To je jeden z důležitých otevřených problémů, který nám Pierre de Fermat po sobě zanechal. Protože Gaussova věta je formulována jako nutná a postačující podmínka, zatím nevíme, zda existuje konečný či nekonečný počet eukleidovsky konstruovatelných pravidelných mnohoúhelníků s lichým počtem vrcholů.

Z Gaussovy věty je mj. patrné, proč nelze pomocí kružítka a pravítka zkonstruovat pravidelný sedmiúhelník či devítiúhelník, o což se marně pokoušeli matematikové ve starém Řecku. Šofr se proto věnuje jejich přibližným konstrukcím, které jsou velice jednoduché a zároveň mají zanedbatelně malou chybu.

V samém závěru knihy se předkládají řešení několika náročných úloh na konstrukci kružnice. Např. jak sestrojiti kružnici dotýkající se dvou daných kružnic, jejíž střed leží na dané přímce. Konstrukce se opírají o pojem poláry a chordály.

Fotografie fotbalového družstva „Nazdar“ v Rychnově nad Kněžnou z roku 1902. V dolní řadě první zleva je obávaný střelec gólů B. Š. (viz s. 18)

Výborná z chemie od profesora Raýmana (viz s. 26)

10 11

Posluchačovo jméno (studiosí nomen): Sotr Bedřich Rodiště (locus nat.): Pyechov
 v roce Kněžmou zimní běh stud. roku 1910-11
 (Semestre auni)

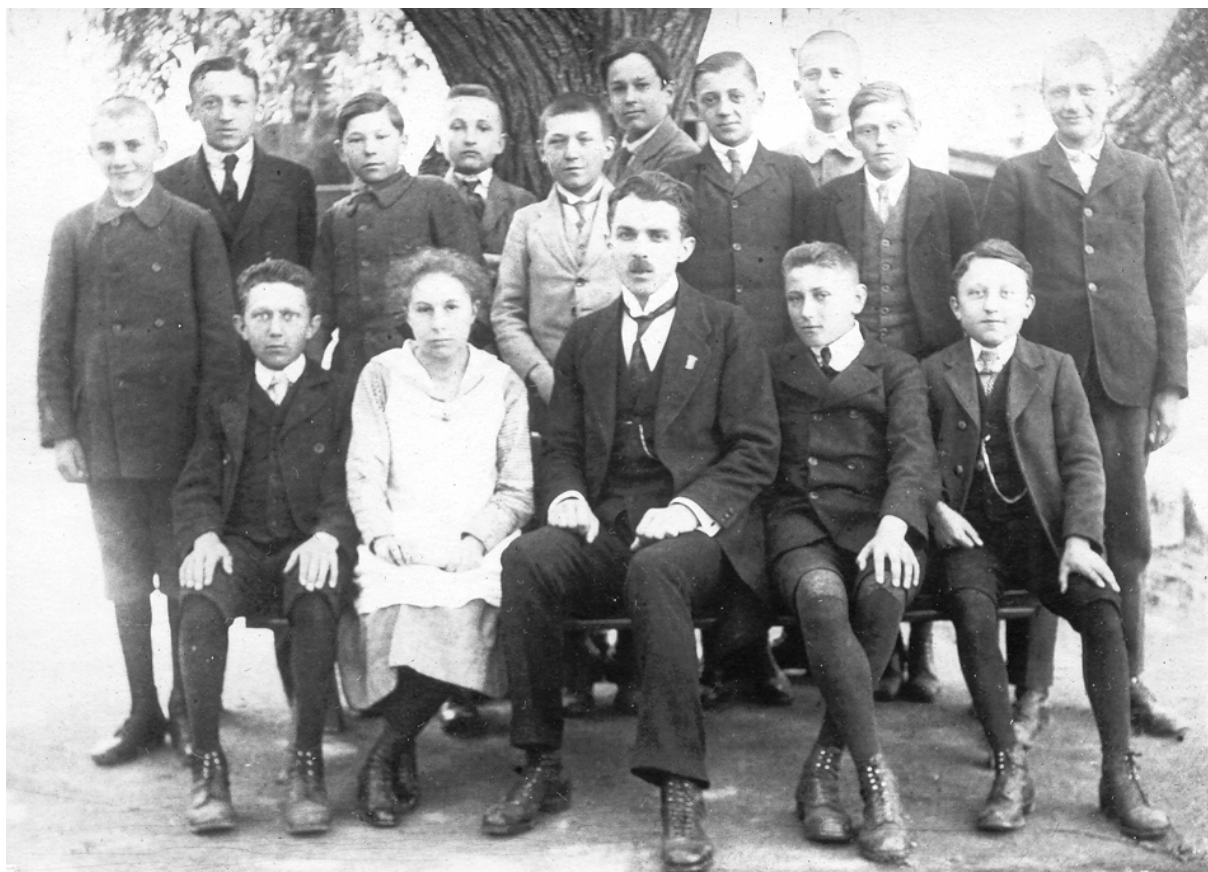
Fakulta filosofická
 (Facultas) JK

Název přednášky i jméno přednášejícího (Index scholarum et nomina magistrorum)	Počet týd. hod. (Quod per hebdom. horas)	Stvrzení kvestorovo o zápisu, o zaplacení kolejného neb osvobození (Receipt, nomen et dictum solutum aut immunitatem testatur cquestori)	Stvrzení přednášejících o zápisu (Receiptum nomen testantur magistri)	Potvrzení návštěvy přednášek (Scholas frequentatas testantur magistri)	Poznámky (Adnotata)
R. p. Dr. Dráma: Dějiny novověké filosofie.	1		<u>Dráma</u>	<u>Dráma</u>	
R. p. Dr. Masaryk: Noetika.	1	<u>Dráma</u>	<u>JK</u>	<u>JK</u>	
R. p. Dr. Petr: Theorie čísel.	3		<u>Petr</u>	<u>Petr</u>	
R. p. Dr. Petr: V algebráckém řešení rovnice.	2	<u>Petr</u>			
R. p. Dr. Petr: Circiní seminární.	2				
R. p. Dr. Petr: Proseminář.	2	<u>Dráma</u>			Potvrzení děkanovo
R. p. Dr. Solodka: Geometrie úpraví přímky a úhel.	3	<u>Dráma</u>	<u>Solodka</u>	<u>Solodka</u>	t. č. děkan.
R. p. Dr. Solodka: O páhla a del geome-trického polprarování.	2	<u>Dráma</u>	<u>Solodka</u>	<u>Solodka</u>	

Studijní průkaz s vlastnoručním podpisem T. G. Masaryka (viz s. 30 a 109)

Bedřich Šofr počas svojho prvého divadelného účinkovania v hre „*Slovácká svatba*“
v postave ženícha. Náchod roku 1918 (viď s. 35 a 89)

Třídní kvartánů ve Zlatých Moravcích v roce 1919 (viz s. 36 – 38)

Československé štátne gymnázium Andreja Sládkoviča v Banskej Bystrici r. 1921 (viď s. 52)

Šofr ako tulák Brouzda v Dráme štyroch chudobných stien roku 1922 (viď s. 89)

Bedřich Šofr (vľavo) v úlohe zbojníka Ilčička v hre Jánošík roku 1923 (viď s. 88 a 89)

V postave pijana Cecilia Metella v jednoaktovke Catullova pomsta roku 1927 (viď s. 44 a 82)

Ako holič Václav Ferkl v hre Bejvávalo roku 1926 (viď s. 81 a 89)

Manželka Bedřicha Šofra Vilma s dcerami Zinou a Evou v roce 1929

DIVADELNÉ SDRUŽENIE V BANSKEJ BYSTRICI.

Zahajovacie predstavenie
v novej dvorane Národného domu dňa 7. a 9. febr. 1930.

Wiliam Shakespeare:

SEN NOCI SVÄTOJÁNSKEJ

Pohádka v 5 dejstvách.

Preložil:

Pavel Országh Hviezdoslav.

Hudba: Felix Mendelssohn-Bartholdy.

Režia: J. Hobl.

Scéna: V. Kmoniček, M. Třešňák.

OSOBY:

<i>Theseus, vojvoda athénsky</i>	<i>Stollmann</i>
<i>Egeus, otec Hermín</i>	<i>Jakubócy</i>
<i>Lysander, teže milenec</i>	<i>Sliuka</i>
<i>Demetrius, milovaný Helenou</i>	<i>Svoboda</i>
<i>Filostat, riaditeľ zábav u Thesea</i>	<i>Martinek</i>
<i>Planka, tesár</i>	<i>Schindler</i>
<i>Telpis, stolár</i>	<i>Zajíc</i>
<i>Klbko, tkáč</i>	<i>Šofr</i>
<i>Piskor, látač mechov</i>	<i>Dúček</i>
<i>Rypák, kotlár</i>	<i>Petule</i>
<i>Hladkulík, krajčír</i>	<i>Nový</i>
<i>Hippolyta, kráľovna Amazoniek, zasnúb. s Theseom</i>	<i>Svobodová</i>
<i>Hermia</i>	<i>Pštrossová</i>
<i>Helenu</i>	<i>Holečková</i>
<i>Oberon, kráľ</i>	}	<i>riše čarovnej</i>	.	.	.	<i>Koreň</i>
<i>Titania, kráľovná</i>			.	.	.	<i>Kmoničková</i>
<i>Puck alebo Robin — čeladník: Znachor božik</i>	<i>N. Veselová</i>
<i>Vila</i>	<i>Maciltisová</i>
<i>Hraško — kvel</i>	<i>malá Šofrová</i>
<i>Pavučinka</i>	<i>malá Kirsteuerová</i>
<i>Moľa 1.</i>	<i>malá Burgetová</i>
<i>Moľa 2.</i>	<i>malá Hegrová</i>
<i>Horčičné semiačko</i>	<i>malá Kidalová</i>

Vily: Martinková, Glücková, Ostricová, Senešová, Kaliská, Pappová, Wünschová, Mašková, Ulehlová, Rakšányová.

Hudba ppl. č. 26. pod vedením p. kpt. kap. Blažka.

Spevy obstaral sbor spevokolu Smetana,
naštudoval prof. Řečinský.

Začiatok presne o 8. hodine večer.

Kníhtlačiareň „Slovan“ Banská Bystrica

Úvodné predstavenie v novej dvorane Národného domu (viď s. 48 a 83)

Národný dom v Banskej Bystrici otvorený roku 1930 (viď s. 48)

Ako Jožko Púčik v hre Ivana Stodolu Jožko Púčik a jeho kariéra roku 1931 (viď s. 84 a 90)

Divadelné sdruženie v Banskej Bystrici.

Národný dom. • Dňa 2. júna 1932 (vo štvrtok).

Krakonošova medicína

Pohádková veselohra v 4 dejstvách. Napísal: Jar. Průcha.
Režia: Šofr. Spevy nacvičila: Czikkerová, tance: Trakalová.

OSOBY:	Peter Smola, švec	Šofr	
	Barbora, jeho žena	Šofrová V.	
	Marienka, } ich deti	Terlandová	
	Katka, }	Šebóková	
	Anička, }	Šofrová Z.	
	Taussig	Jakubóczy	
	Pešková	Brucháčová	
	Milka	Fuseková	
	Zuzka	Příbrská	
	Krakonoš	Příbrský	
Lesana	Kirsteuerová	Náhlalčík	Jánský
Trávníčka	Šofrová E.	Hovorčík	Příbrský ml.
Rosnička	Jánská	Šlapalčík	Kindernay
Kvetuška	Sarnavková	Klapalčík	Fábry
Trnuška	Svobodová	Papalčík	Murgaš
Vietruška	Hegrová	Hádalčík	Kubiš
Zorniška	Královcová	Dvaja svrčkovia	* * *

Začiatok o 8. hod. večer.

Koniec o 10. hod. večer.

V prestávkach zahráme zábav.-výchovné výstupy od MUDr. Karla Drimla:

„Budulínka bolí zoubek“ a „Záhadný dárek“.

(Kmoníček ml. a Jánská).

Gašparko bude rozdávať dobrým a poslušným deťom pekné dárky.

Čistý zisk venujeme Českoslov. červenému križu a chudobným žiakom.

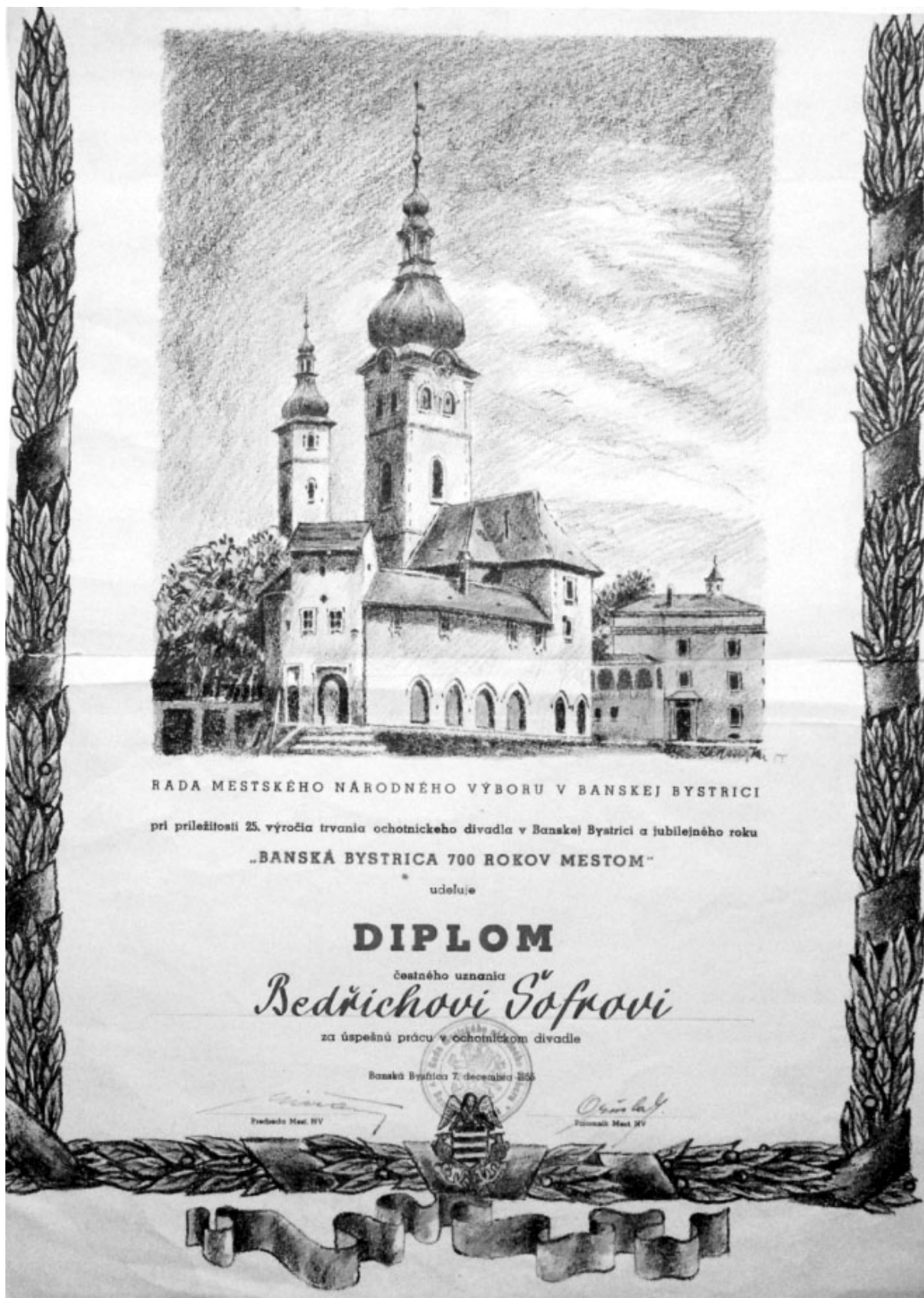
Ceny miest: 7— Kč, 5— Kč a 2— Kč.

Stojící zleva: Táňa Cvrčková, Karel Cvrček, Zolo Lukovský, Imrich Kabina, Jozef Kabina, Andrej Zátroch se synem Tomášem, Bedřich Šofr, Eva Šofrová; sedící zleva: Gizka Cvrčková (roz. Kabinová) , Elena Lukovská (roz. Kabinová), Zuzana Kabinová (roz. Sedliaková), Jozef Kabina, Marta Zátrochová (roz. Kabinová), Vilma Šofrová (roz. Kabinová); na zemi: Dadula Cvrčková a Zina Šofrová v Žarnovici roku 1935 (viz s. 107)

Při hodině matematiky okolo roku 1945

Diplom čestného uznania B. Šofrovi za úspešnú prácu v ochotníckom divadle z roku 1956

TJ DUKLA BANSKÁ BYSTRICA

*oceňujúc, pri príležitosti 50. výročia založenia FRTJ
záslužnú prácu na poli telesnej výchovy a športu*

u d e l u j e

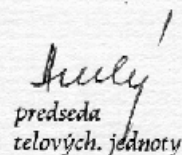
Prof. BEDRICHovi ŠOFROVI

ČESTNÉ UZNANIE

ZA ROZVOJ
BANSKOBYSSTRICKÉHO ŠPORTU

predseda polit.
vých. komisie

predseda
telových. jednoty

Čestné uznanie Bedřichovi Šofrovi (viď s. 4, 9 a 10)

Zlatá svadba, Banská Bystrica 1970 (zľava vnučka Júlia s manželom Jean-Pierom, dcéra Eva, manželka Vilma Šofrová, rod. Kabinová, Bedřich Šofr a vnučka Daniela, vid' s. 70)

Bedřich Šofr se svým vnukem Michalem roku 1975 (viz s. 99 – 101)

Hradec Králové

Banská Bystrica

Působíště Bedřicha Šofra v Československu: 1. Praha, 2. Hradec Králové, 3. Rychnov nad Kněžnou, 4. Bratislava, 5. Zlaté Moravce, 6. Banská Bystrica

7. Divadelník Bedřich Šofr

Kultúrna, pedagogická, ale aj športová verejnosť Banskej Bystrice na Slovensku si uchováva v pamäti a hlbokej úcte osobnosť Bedřicha Šofra. Jeho príchod do mesta v roku 1920 priniesol veľa pozitívnych impulzov. Banská Bystrica sa pre neho stala druhým domovom, významným pôsobiskom, a dokonca i poslednou životnou stanicou. Mnohí Banskobystričania obdivovali jeho talent, srdečnú povahu, inteligentný prejav, ale aj pekný, elegantný vzhľad.

Bedřich Šofr osobne zozbieral dostupné textové a fotografické dokumenty zo svojho bohatého aktívneho divadelného života. Napísal k nim svoje komentáre, zážitky a vydal ich vo zviazanej podobe pod názvom *Divadelné spomienky: Najkrajších 20 rokov divadelného života v Banskej Bystrici*. Táto kniha svedčí o jeho bohatých skúsenostiach, vrúcnom vzťahu k danej oblasti, ale aj o dobrej pamäti. Tú ako profesor matematiky pracujúci denne s číslami mal vynikajúcu. Aj ako herec, ktorý si potrebuje zafixovať niekoľko strán textov.

Vrúcny vzťah k divadlu

Divadlo bolo – popri jeho životnej partnerskej láske – druhou, no nie jedinou naplnenou túžbou. Vrúcny vzťah k umeniu získal už v detstve vo svojej rodine. Neskôr – po prijatí na c. k. Karlo-Ferdinandovu univerzitu v Prahe v roku 1909 – sa mladému študentovi otvorili divadelné brány, do ktorých vchádzal s dovedty nepoznaným úžasom. Aby mohol navštevovať predstavenia, musel si najprv zarobiť na vstupenky. Keďže pochádzal zo súdržnej, no majetkovo nie veľmi dobre situovanej rodiny, bol zvyknutý na prácu s cieľom zabezpečiť si potrebný príjem, preto nepohrdol ani príležitostnými prácami. Počas štúdií si finančne prilapšoval aj doučovaním slabších spolužiakov. Po promócií najprv pôsobil ako profesor matematiky na gymnáziách v Prahe, Pardubiciach a Náchode.

Po vzniku Československa v roku 1919 spolu s ďalšími českými učiteľmi prijal pozvanie učiť na Slovensku. Prvé dva roky pôsobil na gymnázium v Zlatých Moravciach. Tento pobyt významne zasiahol do jeho súkromného života. Zoznámil sa tam totiž s krásnou a inteligentnou slečnou Vilmou Kabinovou zo Žarnovice, sestrou svojho žiaka. Svoju lásku spečatili sobášom 27. 11. 1920. Mladomanželia sa v tom istom roku presťahovali do Banskej Bystrice. V meste pod Urpínom Šofr vychoval svoje dcéry, množstvo divadelníkov i budúcich matematikov. Banská Bystrica mala v čase príchodu Šofrovcov dvanásť tisíc obyvateľov. Bola pekným a čistým mestom – volali ju „slovenské Athény“. Podľa legendy anjel, ktorý prelietal nad kopcom Urpín, zavadil oň krídlom a tam, kde mu spadlo perie z krídla, vzniklo mesto Banská Bystrica. Anjel stráži obyvateľov aj v súčasnosti v erbe mesta.

Popri práci stredoškolského profesora na Gymnázium Andreja Sládkoviča v Banskej Bystrici, ktorá zaistila finančnú existenciu rodiny, Šofr venoval veľa času divadelnému umeniu. Raz síce svojej manželke kľaciač na kolenách sľuboval, že sa proti nej nikdy neprehreší a že ona bude jeho jedinou láskou, ale – ako neskôr sám priznal – „*První slib jsem do důsledku splnil, ale ten druhý jsem v krátké době porušil. Měl jsem ve svém živote ještě dvě velké lásky: divadlo a sport.*“ (Šofr, 1974a). Aby mal pre toto nadšenie pochopenie a podporu manželky, angažoval aj ju. Pani Vilma Šofrová mu tak robila osobnú aj profesionálnu spoločnosť v jednom predstavení.

Divadelné začiatky

Bedřich Šofr sa prvýkrát zapojil do ochotníckej divadelnej práce roku 1918 v Náchode. S miestnymi ochotníkmi a študentmi účinkoval v *Slovácké svatbě* neznámeho autora, v ktorej stvárnil ženícha. Obecenstvu v Banskej Bystrici sa prvýkrát predviedol vo veselohre *Cop* od Boženy Vikovej-Kunětickej. Predstavenie sa konalo 25. 3. 1922 v Katolíckom dome na scéne, ktorá mala v tom čase iba skromnú dekoráciu. V nasledujúcej hre Josefa Štolba *Na letním bytě* veľmi dobre zvládol úlohu nesmelého profesora. V druhom dejstve prišiel na scénu neskoro, no ako vždy pokojný. A napätému spoluúčinkujúcemu sa po predstavení prihovoril s úsmevom, že sa zdržal, pretože fotografoval.

Keďže sála v Katolíckom dome bola malá a záujem o divadlo v Banskej Bystrici rástol, členovia Dramatického odboru Sokol, ktorého členom bol aj Bedřich Šofr, si vlastnými silami vybudovali malé, no pekné javisko v aule chlapčenského Gymnázia Andreja Sládkoviča, kde Šofr pôsobil ako profesor matematiky. Elegantná a príjemná sála sa stala centrom kultúrneho života Banskej Bystrice.

Početné predstavenia v roku 1923

V januári 1923 na premiére hry Aloisa Jiráka *Lucerna* roztomilo zahral úlohu muzikanta. Vo veselohre Victoriena Sardoua *Cyprienna, tóna manželstva* dňa 27. 1. 1923 hral záletníka Adhémara. S úspechom zasiahol do vzťahu Cyprienny a jej manžela. Hra nevynikala dejom, ale vtípnymi situáciami a výkonmi účinkujúcich. Pani Šofrová po tomto predstavení odporučila manželovi, aby už nehral postavu milenca, pretože nevie vyznávať lásku s citom. Prijal jej radu a odvtedy hrával len charakterové úlohy.

Divadelnú hru *Ženský zákon* slovenského klasika Jozefa Gregora Tajovského, rodáka z Tajsova pri Banskej Bystrici, režijne nastudoval 1. 4. 1923 a sám si v nej zahral. Predstavenie pripravil pre študentov banskobystrických stredných škôl. Podľa recenzie bola réžia zvládnutá výborne a výkony potvrdili pochopenie deja. V nedeľu 8. 4. na opakovanom predstavení pridal do hry viac dramatickosti a diváci ju ocenili ešte lepšie.

Bedřich Šofr sa na Slovensku natoľko aklimatizoval, že i keď hrával po česky, prípadne „československy“, dokázal vystihnúť slovenskú povahu. Ukázal to napríklad v postave Ilčika v hre *Jánošík* (autor Jiří Mahen), ktorej premiéra sa uskutočnila 10. 6. 1923.

Pri príležitosti osláv vzniku Československej republiky 28. 10. 1923 si zahral Sama Zachara v hre Emanuela Krejčárka *Oslobodenie* a v jednoaktovej veselohre Františka Xavera Svobodu *Poupě* statkára Klána.

Komicky neodolateľný bol v postave Šefla v hre *Loupežník* od Karla Čapka. Hra odohraná 25. 11. 1923 poukázala na boj mladosti so starobou, citu s konvenciou a rozumom. Hru s úspechom uviedli aj vo Zvolene a získali 100 Kčs venovali na prospech stavby TJ Sokolovňa vo Zvolene. Touto hrou zároveň odštartovali vzájomné zájazdy ochotníckych divadelných súborov Banskej Bystrice a Zvolena.

Pekný večierok pripravil banskobystrický Sokol pri oslave 70. narodenín českého básnika Jaroslava Vrchlického. Odznali ukážky z jeho básnickej tvorby a predstavenie *Catullova pomsta*, v ktorom Šofr hral taktného a svedomitého Catullovho vrátnika. Neskôr, v roku 1927, práve touto hrou zožalo Divadelné združenie Sokol v Turčianskom sv. Martine aj Šofrovou zásluhou veľký úspech.

Ako herec, režisér a fotograf v roku 1924

V apríli 1924 v Banskej Bystrici hosťujúca Novákova spoločnosť angažovala do nimi nastudovanej hry *Loupežník* aj Bedřicha Šofra. V úlohe Šefla zastupoval známeho českého

umelca Jana Pivca. Jan Pivec (1907 – 1980) sa na rozdiel od Šofra nikdy nenaučil deskriptívnu geometriu a jeho štúdium bolo neúspešné. Preto sa pridal ku kočovnej divadelnej skupine a neskôr sa stal známym divadelným a filmovým hercom.

Počas bohatej divadelnej kariéry musel Bedřich Šofr odohrať aj také postavy, ktoré nedali veľa príležitostí vyniknúť jeho kvalite. Naopak, v niektorých, konkrétne na premiére veselohry Josefa Skružného *Románek na horách* 3. 2. 1924, vyvolal postavou kmotra sedliaka – starostu výbuchy smiechu.

V dráme Josefa Jiřího Kolára *Pražský Žid* roku 1924 hralo 24 účinkujúcich. Každé dejstvo malo inú výpravu, teda išlo o náročnú realizáciu. O výpravu sa postaral prof. M. Pyskatý s pomocou maliara J. Maňáka. Šofr bol poverený úpravou scény a fotografovaním. Fotografovanie bolo jeho vášňou – fotil nielen osoby, ale aj javisko, takže mu zostalo málo času na úpravu scény a predstavenie sa pretiahlo do neskorých nočných hodín. Čas totiž nebol nikdy pánom profesora Šofra.

Premiérou tragédie Josefa Jiřího Kolára *Žižkova smrť* dňa 11. 10. 1924 si divadelný súbor uctil 500-ročné jubileum úmrtia Jána Žižku. Bedřich Šofr tu podal dôkaz, že sa vie dobre uplatniť aj vo vážnych úlohách. Peknú scénickú výpravu Šofr vytvoril aj pre vojnovú drámu Maurica Maeterlincka *Starosta stilmondský* dňa 28. 10. 1924.

Práca so študentmi v roku 1925

Rok 1925 divadelní ochotníci začali predstavením Františka Ferdinanda Šamberka *Kulatý svět*, ktoré malo premiéru 1. 2. 1925. Odohrali ho pri príležitosti 30-ročného jubilea hereckej aktivity Evy Hoblovej. Aj tu mal Šofr možnosť uplatniť svoj humoristický talent a zmysel pre karikatúru. Ponaučenie z hry, že svet je guľatý, raz je niekto hore, potom dole a všetko sa môže zvrtnúť ako koleso, je aktuálne aj v súčasnosti.

Nasledovalo predstavenie Maurica Hennequina a Pierra Vebera *Paní prezidentová* dňa 5. 1. 1925, na ktorom sa diváci už dávno tak dobre nenasmiali. Bolo to aj Šofrovou zásluhou.

V tomto roku Šofr so študentmi Gymnázia Andreja Sládkoviča nacvičil dve divadelné hry. Bola to jednoaktová hra *Ján Amos Komenský*, ktorú študenti s úspechom odohrali na školskej oslave, a hra Karola Drimla *Bacilínek*, ktorá propagovala zásady Masarykovej Ligy proti tuberkulóze a ukázala, ako sa brániť tejto chorobe. Šofr dobre pripravil študentov a oni zvládli svoje úlohy na výbornú. Medzi účinkujúcimi bol aj Ján Teluch, neskorší pedagóg a diplomat – veľvyslanec v Mongolsku. Predstavenie videlo 1200 študentov.

So žiakmi Gymnázia Andreja Sládkoviča a žiačkami Gymnázia Karola Kuzmányho Šofr naštudoval a 7. 11. 1925 uviedol rozprávku Zdeňky Štětkové-Uhlířové *Zlatý lupienok*.

V Dramatickom odbore Sokol v Šofrovom naštudovaní uviedli hru *Prodaná láska* (Jan Neruda), v ktorej 24. 5. 1925 podal aj výborný herecký výkon. Jednoaktovka bola súčasťou cyklu troch jednoaktoviek (spolu s *Novým športom a Zimou*).

Veselohra Karla Piskora *Herakles versus Puma* v podaní divadelného odboru rozosmiala zaplnené hľadisko auly Sládkovičovho gymnázia dňa 25. 7. 1925. Ako režisér dobre obsadil postavy a sám exceloval v postave krajčírka Šejnohu.

O predvolebných intrigách vodcov politických strán bola hra Václava Štecha *Deskový statek* v dňoch 27. a 28. 9. 1925, v ktorej bol Šofr stále rovnako dobrý.

Úrodný rok 1926

V sezóne 1926 Bedřich Šofr participoval na ôsmich divadelných predstaveniach. Prvým bola veselohra Jaroslava Baláka a Bedřicha Vrbského *Zlatý Jiří* dňa 14. 2. 1926, ktorú režíroval a zároveň si s pani Zelenkovou zahrál i jeden z dvoch barónskych párov. Obidvaja síce zožali salvy smiechu, ale v iných hrách údajne dosiahli lepšie výkony. Nemenovaní

banskobystrickí autori o ňom napísali „*B. Šofr je miláčikom obecnstva a už jeho objavenie sa na javisku vzbudzuje smiech.*“ (Šofr, 1971a, s. 34).

Z doby kotiliónů je historická veselohra Emanuela Bozděcha, ktorú súbor zahral 6. 3. 1926 v predvečer 76. narodenín prezidenta T. G. Masaryka. Príbeh kontroverzného dramatika Emanuela Bozděcha, dramaturga Národného divadla v Prahe, ktorý spoločnosť dokázal rozveseliť, no seba nie, a dokonca ako 48-ročný navždy zmizol, divákov skutočne zaujal, rovnako ako aj scéna francúzskeho kráľovského dvora roku 1763. Počas tejto hry bolo prvýkrát použité nové osvetlenie javiska, a to zásluhou nového člena súboru Míly Zajíca. Šofr v tejto veselohre stvárnil sluhu aj maršála.

O zaslúžený úspech ďalšieho predstavenia divadelného súboru – komédie Fráni Šrámka *Léto* dňa 20. 3. 1926 – sa pričínal aj Šofr. Hra je odpoveďou na otázku, čo dokáže spôsobiť jedno leto – prebúdzanie citov mladých ľudí, ale aj útek manželky od manžela kvôli ctiteľovi.

Vo veselohre Karla Horkého *Bejvávalo* v dňoch 30. 4. a 2. 5. 1926 hral postavu holiča Václava Ferkla. Rozprávkovú hru Zdeňka Nejedlého a Antonína Šímy *Štverák hastrman* zahrali 13. 5. 1926 študenti Sládkovičovho gymnázia a študentky Kuzmányho gymnázia pod jeho režijnou taktovkou. Na srdečnom a milom predstavení však bolo málo divákov. S touto hrou študenti vystupovali aj v Brezne 15. 5. 1926, kde bolo – na rozdiel od Bystrice – hľadisko zaplnené do posledného miesta. Šofr si vyslúžil pochvalu nielen za réžiu, ale aj za prácu s mládežou, ktorú vedel získať pre divadelnú činnosť.

V dňoch 25. a 26. 9. 1926 bol jedným z účinkujúcich v dráme Aloisa Jiráka *Vojnarka* a na jeseň 1926 ešte so študentmi Sládkovičovho gymnázia a študentkami Kuzmányho gymnázia režíroval veselohru Václava Štecha *Malomestské tradície*. Výborný výkon odviedol ako režisér aj ako herec v predstavení Josefa Skružného a Bedřicha Vrbského *Láska si nedá poroučet* dňa 18. 12. 1926.

Osol na scéne v roku 1927

V roku 1927 Dramatický odbor Sokol na čele s novým riaditeľom Jánom Úlehlom naštu- doval 11 hier, z nich 8 jubilejných a Bedřich Šofr účinkoval v deviatich.

Veselohru Beatrice Dovskej *Zlaté časy* zahral dramatický odbor v aule Gymnázia Andreja Sládkoviča 5. a 6. 3. 1927. Predstavenie aj vďaka režisérovi Šofrovi poskytlo divákovi príjemnú zábavu a možnosť zabudnúť na bežné starosti. Skúsenú ruku režiséra bolo vidieť na každom detaile. Pozoruhodne bola podaná aj jeho postava vychovávateľa. Predstavenie pritom bolo ohrozené strachom o somáríka, pre ktorého bolo javisko predsa len nezvyčajným priestorom. Autorka ho uviedla ako súčasť hry, takže Šofr ako režisér musel vymyslieť vhodné riešenie. Spomenul si, že v miestnom ženskom kláštore majú osla. Sestričky jeho prosbe neodolali a požičali mu ho. No do divadla si ho musel „dopraviť“ sám. Spreádzal ho smiech prechádzajúcich sa Banskobystričanov. Osol sa priečil vojsť do budovy, tobôž na druhé poschodie, kde bola aula. Šofr ho s kolegami Svobodou, Zajícom a ďalšími členmi súboru vytlačili hore a pár schodov ho dokonca niesli. Osol sa napodiv na javisku rýchlo udomácnil, poskakoval, robil rôzne úkony. Niet divu, že sa obecnstvo nezdržalo smiechu. Ba ani účinkujúci... No aj tak si spolu so Šofrom zhlboka vydýchli, keď sa predstavenie skončilo. Trápenie s „účinkujúcim“ sa tým však neskončilo. Osol nechcel javisko opustiť. Pokúšali sa ho zniesť na lanách, no osol sa veľmi bránil. Pomohol Šofrov nápad, že milého osla priviažu na tabuľu z triedy a znesú ho dole po schodoch. Bedřich Šofr ešte musel pretrpieť obvinenie za týranie zvierat. Tento humorný zážitok opísal aj banskobystrický spisovateľ Pavel Hružík (1941 – 2008) v knihe *Bystrica v ... tom* (2000), ktorá podáva humorné príbehy obyvateľov mesta. Uvádza, že Šofr na otázku, prečo ho majú obvinieť za týranie zvierat, odpovedal: „*Zvíře jest impotentní a už jen vzpomíná na zlaté časy.*“ (Šofr, 1971b).

Na predstavení Simeona Karla Machýčka *Ženichové* dňa 20. 4. 1927 Šofr opäť hral komickú postavu. Škoda, že divadlo bolo poloprázdne. V miestnom kasíne sa v ten deň totiž tancoval charleston.

Postave poctivého sluhu Prospera Šofr dodal veľa pravdivosti v hre z obdobia Veľkej francúzskej revolúcie pod názvom Suphusa Michelisa *Revolučná svadba* dňa 30. 4. 1927.

V apríli 1927 sa v banskobystričskom divadelnom živote udiali významné udalosti. Dramatický odbor vznikol aj pri miestnej Matici slovenskej. Súbor Sokol, ktorého členom bol aj Bedřich Šofr, s ním úzko spolupracoval. Za predsedu výboru bol zvolený Hobl; Bedřich Šofr bol členom výboru. Matičný odbor viedol Janko Kováč.

Druhou veľmi významnou udalosťou bolo polozenie základného kameňa Národného domu v Banskej Bystrici 19. 6. 1927. Autorom víťazného projektu divadla bol Ing. arch. Emil Belluš.

Vo skvelom prevedení Bedřicha Šofra vynikla v sezóne 1927 postava brata Ondreja v hre Viktora Dyka s názvom *Posel* dňa 2. 7. 1927. Len čo sa Šofr objavil na javisku, obecenstvo od neho očakávalo vtipnosť, čo tu aj vrchovato naplnil. V predstavení Františka Langera *Grand hotel Nevada* v dňoch 9. a 10. 10. 1927 však zahral vážnu postavu, a to tiež výborne. Svoju dominantnú scénu – rozlúčku s Lucy – zvládol zvlášť bravúrne. Hra sa tešila veľkému záujmu milovníkov divadla.

Ambícia zahrať jednu z najznámejších hier Williama Shakespeara *Kupec benátsky* v dňoch 14., 15. a 16. 10. 1927 na malom javisku si zasluhuje obdiv. Nedostatočné podmienky však vyvážilo hlboké vcítenie sa účinkujúcich do svojich postáv. Starý Gobbo v podaní Šofra vniesol komickosť do tejto drámy. Šofr bol skvelý ako vždy.

Pri uvedení rozprávkovej básnickej hry Jaroslava Kvapila *Princezná Pampeliška* (slov. *Princezná Púpava*) v dňoch 27., 28. a 29. 10. 1927 si Šofr bol vedomý náročnosti naštudovania. Melancholickú atmosféru sa mu tu podarilo dobre spojiť s komikou ľudovej povesti. Koniec nádejí symbolicky vyjadril premenou Pampelišky na snehové vločky. Na tretej repríze zaskočil za kolegu Vojtěcha a ujal sa postavy tuláka. Nikto v hľadisku si nevšimol, že počas spievania iba otváral ústa a pesničku za kulismi odspieval kolega Kmoníček.

Na divadelnej súťaži v Turčianskom Svätom Martine v dňoch 4. – 6. 11. 1927 sa Šofr so súborom zúčastnil Vrchlického hrou *Catullova pomsta*. Stvárnením postavy Matella mu pribudla ďalšia postava oklamaneho manžela. Z deviatich zúčastnených divadelných krúžkov dramatický odbor Matice slovenskej získal prvú cenu slovenského divadelného ochotníctva za rok 1927/28 a finančnú odmenu 400 Kčs.

Jednoaktovku *Catullova pomsta* súbor naštudoval pri príležitosti 70. výročia narodenia českého básnika Jaroslava Vrchlického. Básnika Catulla stvárnil Dr. V. Kmoníček, Šofr hral jeho vrátnika, neskôr aj postavu Matella. O víťazstvo v divadelnej súťaži v Martine sa vo veľkej miere zaslúžil práve Šofr. Divákov i porotu presvedčil svojím výkonom v postave hlúpeho a nadutého pijana Cecilia Metella. Šofr nepil alkohol, no na tomto predstavení vypil celý kalich skutočného červeného vína. Bolo mu vraj ľúto vyliat' nápoj na požičaný koberec, aby ho nezašpinil. Víno mu do kalicha namiesto červenej malinovky úmyselne nalial režisér Janko Kováč. Táto príhoda je jednou z tých, ktoré sa tradovali o všestrannom účinkovaní Bedřicha Šofra. Štefan Krčméry, predseda poroty, ho údajne objal a vyhlásil, že ešte nikoho nevidel tak prirodzene zahrať opitého...

V súvislosti s touto hrou Pavel Hruz si do svojej knihy *Bystrica v ... tom* zapísal i ďalšiu tradovanú históriu, že na kaširovanú sochu Venuše, ktorú si do Martina priviezli so sebou vo vlaku, na pripomienku Šofra, že socha je málo realistická, herci atramentovou ceruzkou dokreslili chýbajúci detail... Darmo sa prekvapený režisér Kováč pokúsil detail vygumovať – vytvoril len špinavobelasé podbrušie bohyne. Namiesto tejto zbytočnej snahy sa Venuša predstavila divákovi s cudnou zásterkou s piešťanskými čipkami...

Bedřich Šofr si s chuťou zahral aj 19. 11. 1927 vo veselohre Josefa Skružného *To byla noc!* V roku 1928 Dramatický odbor Sokol uviedol len hru Karla Treybala *Protekcía*. Jej premiéra bola 6. 10. 1928 a hru opäť režíroval Bedřich Šofr.

Divadelné združenie a otvorenie Národného domu

Dramatický odbor Sokol premiéroval 9. 2. 1929 známu veselohru Williama Shakespeara *Skrotenie zlej ženy*. Šofr v nej stvárnil postavu Grumia – sluhu u Petruchia. Bolo to predposledné predstavenie na javisku auly Gymnázia Andreja Sládkoviča.

Pôsobenie odboru Sokol bolo ukončené dňa 30. 4. 1929 veselohrou Boženy Vikové-Kunětické *Reprezentantka domu*. Šofr si v nej zahral dôchodcu. Členovia súboru sa v tom čase už sústredili na pomoc pri zariaďovaní nového divadelného stánku v Národnom dome.

Na jeseň 1929 bolo vytvorené jednotné Divadelné združenie v Banskej Bystrici. Jeho zakladajúce valné zhromaždenie sa konalo v pondelok 30. 9. 1929 v zasadacej sieni Mestského domu za prítomnosti 86 osôb. Šofr tam navrhol, aby členovia mali výhody pri vstupe do divadiel a na koncerty, pretože v iných spolkoch tieto výhody majú. Poznamenal, že by to bola motivácia aj pre nových členov. Na tomto zasadnutí bol jednohlasne zvolený za člena režisérskych rady. Funkciu prijal a chopil sa jej s elánom. Bol poverený aj vydávaním lístkov pre členov Divadelného združenia do krajných lôží, ktoré bývajú prázdne.

Prvým predstavením nového súboru bola komédia Williama Shakespeara *Sen noci svätajánskej*, ktorá bola zároveň otváracím predstavením Národného domu 7. 2. 1930. Prevádzku tohto významného kultúrneho stánku Banskej Bystrice otvoril starosta mesta Ondrej Hanzlík. Spevokol Smetana zaspieval skladbu *Věno* od Bedřicha Smetanu a po prihovoroch oslavu ukončila hymnická pieseň *Kto za pravdu horí*. Na premiére hry *Sen noci svätajánskej* v Národnom dome nemohol chýbať ani Bedřich Šofr. V predstavení si zahral jedného z remeselníkov. Túto udalosť si zaznamenal do svojich *Divadelných spomienok* veľmi poeticky: „*V starom peknom meste pod Urpínom, do ktorého sa vlieva odveký život slovenských dedín z hôr a lúčín, rozvil sa večer slovenskej kultúry, ako sa rozvíje zázračná ruža v teplom letnom dni. Kdesi nad Mliečnou cestou vypadla slza z oka Hviezdoslava a bolo sladko jeho duši.*“ (Šofr, 1971b, s. 76).

Neskôr Šofr participoval na mnohých predstaveniach v Národnom dome – nielen ako herec, ale aj ako režisér, fotograf a autor scénických výprav.

Historickou udalosťou otvorenia Národného domu sa začala nová etapa v pôsobení bansko-bystrického ochotníckeho divadelníctva, ako aj nová, úspešná éra kultúrneho života v Banskej Bystrici. Tieto okamihy vo svojich písomných spomienkach pre našu i budúcu generáciu uchovali Bedřich Šofr aj tajomník súboru Ján Kováč. Materiálny zisk ani v novom divadelnom stánku nemal nikto z členov súboru, no všetci hrali ochotne a s nadšením. Z predaja vstupeniek hradili všetky náklady na prevádzku a kostýmy, ktoré si väčšinou požičiavali z iných divadiel.

Dňa 6. 9. 1930 v Národnom dome uviedli hru Barryho Connorsa *Popelka Patsy*, ktorú režíroval B. Šofr. Do hlavnej úlohy sa mu podarilo pohostinsky získať M. Kovaříkovú, členku Slovenského národného divadla v Bratislave. Predstavenie sa hralo po česky – ako aj ďalšie hry, v ktorých Šofr hral aj ich režíroval.

Rozprávková hra *Strakonický dudák* Josefa Kajetána Tyla v réžii Jaroslava Vojtěcha mala premiéru 28. 10. 1930. Účinkovalo v nej takmer 90 osôb. Spoluúčinkoval hudobný odbor aj cvičenci telocvičnej jednoty Sokol a baletný súbor slečny Trakalovej. Pridali sa i nové herecké posily. Jednou z nich bola pani Vilma Šofrová. Predstavila sa postavou Zuliky. Šofr hral dedinského muzikanta Kalafunu. Humorne ladený dej privítali najmä široké vrstvy obecnstva.

Jednou z hier, ktorú Šofr režíroval v roku 1930, bola hra *Malomestské tradície* 13. 11. Václav Štech, autor jednoaktovky, je prvým českým autorom, ktorý vniesol do českého divadla tému politiky. Verejný život nebol jemu, ako ani Bedřichovi Šofrovi, ľahostajný.

V sezóne 1931

Predstavenie Zdeňka Štěpánka *Hrnčok štastia* dňa 11. 3. 1931 bolo rozlúčkovým predstavením Jozefa Hobla, prvého predsedu Dramatického odboru Sokol, pred jeho odchodom do dôchodku. V tejto hre bol Šofr v role Kofránka výborný v prvej polovici predstavenia. Druhé dejstvo údajne preexponoval, ale ku koncu bol opäť na svojom mieste.

Veselohra Ivana Stodolu *Jožko Púčik a jeho kariéra* mala premiéru 30. 4. 1931 a Šofr v nej s úspechom hral hlavnú postavu. Do svojich divadelných spomienok „1919 – 1939: Najkrajších 20 rokov divadelného života v Banskej Bystrici“ si poznamenal tento posudok:

„Strašným osudom stihnutý Jožko Púčik svojou čistou vierou a naivnosťou, ktorého úlohu Šofr naozaj nadšene odohral, vyvolali u divákov nielen častý smiech a aplauzy, ale aj slzy ľútosť.“ (Šofr, 1971b, s. 83). Po niekoľkých reprízach v Banskej Bystrici hru s veľkým úspechom hrali aj v Slovenskej Lupči. Pani Šofrová s pani Kováčovou verne zahrali žiarlivé predsedníčky a obecenstvo ich odmenilo hlučným potleskom.

Hra Marcela Pagnola *Abeceda úspechu* v réžii Jaroslava Duchka mala premiéru 5. 9. 1931. V spomínaných divadelných spomienkach Bedřicha Šofra sme našli nasledovné hodnotenie: „Sám hlavný predstaviteľ hry profesor Topaze, tak detailne premyslený prof. Šofrom, je postava, ktorá priamo obviňuje svoje prostredie: Plytký a zaostalý sentimentálne frázovitý učiteľ mení sa vo finančného dravca – úplatkára, pretože povrchné naočkované zásady sa stretli s výsmechom spoločnosti. Profesor Šofr vypracoval Topaza veľmi starostlivo. Jeho Topaze nebol – práve pre zdôrazňovaný sentiment – natoľko karikatúrou a prechod zmeny odpovedal tendencii hry.“ (Šofr, 1971b, s. 84).

V roku 1931 bol Šofr vedením súboru opäť zvolený za člena režisérскеj rady.

Šofrove aktivity v rokoch 1932 až 1934

Predstaveniami Karola Drimla *Budulínka bolí zoubek a Záhľadný dárek* sa divákovi predviedol 2. 6. 1932. Zahral si postavu krajčírа Petra Smolu a ujal sa aj režisérскеj taktovky. „Dobromyselný Smola prof. Šofra bol pevnou chrbtovou kosťou deja, okolo ktorého sa sústredovali detské postavičky pôvabným kontrastom“ (Šofr, 1971b, s. 90). Smolovu manželku Barboru v tejto inscenácii stvárnila Šofrova skutočná manželka Vilma, jedno z ich detí zahrala ich dcéra Zinaida a postavu Trávníčky ich druhá dcéra Eva.

Práca režiséra s detskými hercami nebola ľahká, no detské publikum bolo nadšené. Poslušných detských divákov – teda všetkých – obdaroval Gašparko drobnými darčekom. Dary venovali obchodníci a žiaci stredných škôl. Hra mala taký úspech, že ju museli niekoľkokrát reprízovať.

Aj v rokoch 1932 a 1933 Šofr pôsobil ako člen režisérскеj rady a finančnej komisie v Národnom dome a bol poverený aj vedením listovej agendy.

Pri uvedení hry Ivana Stodolu *Cigánča*, ktorej premiéra sa konala 6. 4. 1933, musel zahrať vážnu úlohu bohéma, ktorá mu veľmi nesadla. Pani Šofrová hrala postavu Magdalény. *Pani ministrovú* od Branislava Nušiča Šofr režíroval a aj v nej hral. Premiéra sa uskutočnila 9. 9. 1933. V štvordejstvovej povesti so spevmi a tancami *Zora* od Ferka Urbánka si Šofr zahral postavu Radka, sluhu kráľovnej Faty, ktorú predstavovala jeho manželka Vilma Šofrová.

V roku 1934 bol Bedřich Šofr členom výboru aj členom režisérскеj rady. Keďže medzi naštudovaniami jednotlivých hier bola značná časová medzera, aby členovia súboru boli

v častejšom kontakte s vedením, predstavitelia výboru sa rozhodli usporadúvať odborné prednášky o divadelnej práci, správnom prednese a hovorenom slove na javisku.

Hra Leona Pohla a Jeana Balda *Dáma z Monte Carla* mala premiéru v sobotu 17. 2. 1934. Šofr sa v nej predstavil v úlohe generálovho priateľa, Hiltona Schella. V hlavnej úlohe pohostinsky vystupovala E. Lembovičová zo Zvolena.

Hra Jozefa Gregora Tajovského *Blúznivci* mala v Národnom dome premiéru 9. 6. 1934. Zaujímavý záznam v tejto súvislosti sme našli v Šofrových *Divadelných spomienkach 1930 – 1938: Pred študentským predstavením predával som zvyšné lístky. Keď som sa už chystal zatvoriť pokladňu, prišiel akýsi ujko a žiadal lístok na sedenie. „Už nemám ani na státie,“ vravel som. „Sála je preplnená. Príďte si večer na slávnostné predstavenie!“ A keď prosil ďalej, povedal som mu: „Chodte k „uvádečke“ a požiadajte ju, aby vám dala stoličku do uličky.“ Pred predstavením pozerá Janko Kováč dierkou v opone, či už môžeme začať hrať, a vidí v prvom rade v uličke sedieť toho ujka – autora hry Jozefa Gregora Tajovského! Medzi hercami nastal veľký zmätok, lebo mysleli si, že autor prišiel, aby zakázal večerné predstavenie, keďže režisér mu do polovičky zoškrtal jeho veľmi dlhú hru. Vedeli totiž, že v Bratislave zakázal akékoľvek škrtky. Dopadlo to však dobre. Autorovi sa predstavenie aj tak ľúbilo a bol s predvedením veľmi spokojný! (Šofr, 1971b, s. 34 – 35).*

Na veľkom silvestrovskom programe pre návštevníkov Šofr pripravil a 31. 12. 1935 a sám predniesol silvestrovský prológ.

Založenie detského združenia v roku 1936

V rokoch 1935 a 1936 bol Bedřich Šofr tiež členom režisérскеj rady a šesťčlenného výboru. Na všetkých divadelných predstaveniach súboru v roku 1936 bolo – podľa podrobne vedenej zápisnice – spolu 22 263 divákov.

Cieľom banskobystričského divadelníctva, ako aj samotného Bedřicha Šofra, bolo nielen slúžiť zábave. Na zasadnutí komisie 7. 4. 1936 Šofr navrhol zriadiť detské združenie ako súčasť Mestského divadelného združenia, aby sa pre umeleckú činnosť motivovali aj deti a hrali samostatné divadelné hry. Účastníci diskusie však skonštatovali, že vytvorenie detského združenia nie je také jednoduché, pretože so školopovinnými deťmi nemôžu hrať bez povolenia rodičov a školy. Šofr tak dostal poverenie riešiť túto požiadavku.

Rozprávka Darji Hájskej *Ako Gašparko s Katkou chytili vodníka (Jak Kašpárek časně zrána s Káčou chytil hastrmana)* v réžii Bedřicha Šofra mala premiéru 2. 10. 1936. Túto rozprávkovú hru nacvičil pri príležitosti rozlúčky s dlhoročnou aktívnou členkou súboru J. Hruškovou. Hrali ju 2., 3. a 4. 10. pre deti a školskú mládež.

V tomto roku Šofr ešte vynikol v postave stredoškolského profesora Václava Juneka, kde mohol využiť svoje skúsenosti za stredoškolskou katedrou a s mladými ľuďmi. Bol nosnou postavou predstavenia a mal hlavnú zásluhu na úspechu hry. Zo začiatku bol mierny a tolerantný otec, ktorý by pre svoje deti rozdal aj dušu. Keď však zistil, že prepadli zlým vplyvom, postavil sa proti nim, vyčítal im ich počínanie aj napriek tomu, že ich stratí. Pomaly vystupňoval hlas i gestá. Veľmi dobrá bola mimická hra so strateným škripcom, hlavne scéna pri odstrihovaní pomyselnej brady. Hra Viléma Wenera sa volala *Ludia na kryhe (kre)* a premiéru mala 10. 10. 1936.

Vo veselej rozprávke Jaroslavy Janáčikovej *Gašparko s policajtom Šmidrom v hluchom kráľovstve* 7. a 8. 11. 1936 v réžii Karola Jaroša bol Šofr dobrý v postave komorníka Trasolka.

Dňa 19. decembra režijne pripravil pôsobivú *Vianočnú rozprávku* – hru so spevmi pre deti. Výťažok venoval na prospech kláštorných sirôt. Súcitie s chudobnými a opustenými bolo jednou zo špecifických vlastností Bedřicha Šofra.

Aktivity v roku 1937

Aj v roku 1937 sa Šofr umelecky činil ako herec i režisér. Bol znovu členom výboru a režisérskej rady. V klasickej hre Williama Shakespeara *Večer trojkráľový*, ktorú režíroval Dr. Václav Kmoníček, hral šaša Festeho, jedného zo sluhov grófskej dcéry Olivie. Veľký úspech mu v predstavení *Biela nemoc* od Karla Čapka priniesla postava lekára Dr. Galéna, ktorý má v rukách osud ľudstva.

V roku 1937 režíroval hru Branislava Nušicia *Dr. (Doktor)* a zahral si aj hlavnú postavu Cvijoviča. Kláru predstavovala Lida Šofrová (ako host'), dievčatko s kyticou Zinaida Šofrová. Miestne kritiky vychválili aktuálnu voľbu, dobrú réžiu a veľmi dobrý výkon prof. Šofra v hlavnej úlohe ako všestranného a osvedčeného divadelného pracovníka. Premiéra pre verejnosť bola 14. 11. Deň predtým predstavenie odohrali pre študentov a vojakov.

Aj vďaka návrhu Bedřicha Šofra Mestské divadelné združenie rozhodlo, že každý mesiac pripraví najmenej jednu rozprávkovú hru pre deti. Bude to mať výchovný účel a deti sa odmalička naučia milovať divadlo. Hry volili tak, aby boli vhodné nielen pre deti, ale aj pre študentov. Dňa 10. a 11. 12. 1937 pre ne pripravili rozprávkovú hru A. Santera *Gašparko, deti a Šmidra pre mamičku do nebička letia*, v réžii Ing. Karola Jaroša.

Veľkou stratou pre súbor aj mesto Banská Bystrica bolo úmrtie známeho hudobného skladateľa Viliama Figuša Bystrého, všestranného hudobného aktivistu, 11. mája 1937. Za Mestské divadelné združenie mu na rakvu položili veniec prof. Bedřich Šofr a Dr. Václav Kmoníček a osobne prejavili sústrasť rodine.

Bedřicha Šofra si pozývali účinkovať aj do iných ochotníckych súborov. Napríklad v Združení evanjelickej mládeže v Slovenskej Lupči v hre Ivana Stodolu *Jožko Púčik a jeho kariéra* dňa 26. 12. 1937 zahral hlavnú postavu Jožka Púčika.

Útlm v sezóne 1938/39

V sezóne 1938/39 divadelný súbor uviedol len šesť predstavení. Šofr účinkoval ako Dr. Brunner, šéflekár a nemocničný pokladník, v satirickej veselohre J. Vernera *Pri pokladnici stál*. Jedno predstavenie sa uskutočnilo pre vojsko 8. 4. a druhé pre verejnosť 10. 4. 1938. Ján Kováč, tajomník súboru, takto zhodnotil ich súčasnosť, aj predošlú činnosť: „*Bol to rok, v ktorom nik nemyslel, najmä z nás, že tak plodný, radostný, priateľskú súdružskú, budovateľskú kultúrnu činnosť zmari zlomyseľná diktátorská, fašistická hitlerovsko-tukovská mašinéria. Týmto diktátorom súbor onemel... Takých obetavých, oduševnených, oddaných ľudí divadelnej kultúre nebolo ďaleko, široko v republike. Ved' náš súbor nebol iba doma známy, ale aj v zahraničí. Tvorili sme, spolu s Čechmi, jednu ucelenú, vzájomne sa milujúcu a vážnu spoločnosť. Vytvárali sme cenné, nezabudnuteľné diela, ktoré súbor prenášal postupne na mladšie generácie a takto vychoval niekoľko stovák dobre vychovaných, obetavých, nezištných divadelných pracovníkov.*“ (Kováč, s. 97).

Šofr sa pravidelne zúčastňoval na zasadnutiach výboru Mestského divadelného združenia, o čom svedčia jeho podpisy v prezenčných listinách. Na schôdzke výboru 11. 4. 1938 ako člen režisérskej rady predniesol návrh, aby výbor nariadil pripraviť plagáty s poznámkou, že sa predstavenia začínajú presne v určenú hodinu a po začatí nebude nikto vpustený do dvorany. Na tomto zasadnutí sa prihlásil aj do diskusie, kde tlmočil prosbu primadony Tomšovej z Novákovej divadla, aby jej pomohli nájsť zamestnanie v Banskej Bystrici ako úradníčke. Doložil, že by rada účinkovala v divadle a bola by výdatnou pomocou v operetách. Šofrova ľudská povaha pomáhať druhým sa prejavila aj v tejto situácii.

Koncom augusta 1938 sa uskutočnil zájazd Športového klubu Banská Bystrica spolu s niekoľkými členmi Mestského divadelného združenia do vtedajšej Juhoslávie, dnes Srbska.

Vystúpili v Petrovci, Kysáči a Kulpíne na 20. slovenských národných slávnostiach. Bedřich Šofr bol v tom čase už niekoľko rokov členom mestského zastupiteľstva, kde bojoval za záujmy športovcov Banskej Bystrice. Nebolo preto prekvapením, že práve jeho poverili, aby nacvičil divadelnú hru s hercami, ktorí by spolu s futbalistami reprezentovali mesto. Pretože si výdavky mali herci hradiť sami, vybral dve jednoaktovky, v ktorej účinkovalo málo hercov: Alexander Sliuka, Ľudovít Jakubóczy, Oľga Holečková, Vilma Šofrová a, samozrejme, on. Hudobný sprievod zabezpečili bratia Andrašovanovci. Nacvičili hru *Matka* Jozefa Gregora Tajovského a *Pytačky* Antona Pavloviča Čechova. Zázjazd trval 11 dní. Pobyt aj cesta loďou z Komárna sa im vryli pozitívne do pamäti.

Vojnové peripetie a návrat do Bystrice

Počas vojny sa Bedřich Šofr na niekoľko rokov odmlčal a nevystupoval na javiskách banskobystrickej Tále. Spolu s ďalšími českými kolegami opustil Banskú Bystricu. Ako manželovi slovenskej občianky mu síce nehrozilo vyhostenie, manželka ho však kvôli bezpečnosti uprosila, aby odcestovali do Čiech, do Hradca Králové. Strávili tam desať rokov. Predčasné úmrtie manžela dcéry Zinaidy rozhodlo, že sa v roku 1950 vrátili späť do Bystrice. Šofr mal už 60 rokov a pochopil, že v divadle nastali veľké zmeny.

V roku 1952 súbor premenovali na *Združený klub závodov – Divadlo pracujúcich*. Hrali ideologicky vhodné hry slovenských i zahraničných klasikov, viedli diskusie s prednáškami. Väčšina obetavých, skutočne ochotníckych divadelníkov zostarala a stav členov sa zo dňa na deň znižoval. Prešlo nejaké obdobie, kým sa objavili Mária Markovičová, Zlatica Gillová, Juraj Sarvaš a ďalšie výrazné divadelné osobnosti.

Ocenenie práce

V roku 1955 pri príležitosti 700. výročia mestských práv Banskej Bystrice a 25 rokov od založenia divadelného súboru bol Bedřich Šofr odmenený diplomom čestného uznania za úspešnú prácu v ochotníckom divadle.

V roku 1960, keď sa konali oslavy 30. výročia založenia divadelného súboru Andreja Sládkoviča, bol ocenený ako zaslúžilý člen súboru.

Na oslave svojich 70. narodenín Bedřich Šofr v Malej sále Národného domu predniesol nasledujúci pozdrav: *Keď som písal svoje divadelné spomienky pre Slovenskú akadémiu vied, pomenoval som ich „Najkrajších 20 rokov divadelného života v Banskej Bystrici“. Divadlo v Banskej Bystrici! V akých plienkach bolo ochotnícke divadlo po prvej svetovej vojne v tomto krásnom a kultúrnom meste! Celé tri roky sme sa museli uspokojiť so zastaralým javiskom Katolíckeho domu a k tomu ešte platiť akúsi kultúrnu daň na ľudácku agitáciu. Veril by však dnes niekto, že na tomto biednom javisku okrem činohier hrali sa tu pod taktovkou kapelníka B. Holečka opery „V studni“, „Carmen“ a „Traviata“, a to len s ochotníckymi silami a s výsledkom naozaj umeleckým?*

Prvým predstavením Dramatického odboru Sokola v Banskej Bystrici bola 9. 11. 1919 Preissovej „Gazdina róba“, ktorú nacvičil náš najlepší režisér a výborný herec J. Hobl. A aká náhoda! O 40 rokov neskôršie a tiež na jeseň začínala spevohra v Banskej Bystrici „Evou“, ktorú podľa tejto hry Förster komponoval. Po niekoľkých hrách v Katolíckom dome otvorili sme nový úsek radostnej divadelnej práce 7. 1. 1923 Jiráskovou „Lucernou“ na novom, malom síce, ale milom javisku v útulnej aule bývalého Sládkovičovho gymnázia, ktoré sme si vtedy vybudovali za pomoci všetkých členov dramatického odboru. V tejto aule sa potom sústreďoval kultúrny život Banskej Bystrice a na túto milú scénu sme uviedli za prvých 10 rokov 80 premiér a dva razy toľko repríz významných hier i svetovej literatúry.

Roku 1927 bol položený základný kameň Národného domu. Priatelia divadla a všetci členovia Dramatického odboru Sokola radostne uvítali utvorenie dramatického odboru pri odbore Matice slovenskej ... Dušou matičného súboru bol Janko Kováč. A keď sme sa na jeseň roku 1929 spojili v jednotný útvar s názvom „Divadelné združenie v Banskej Bystrici“, zvolili sme si ho za tajomníka združenia... Pri príležitosti 30. výročia založenia tohto ochotníckeho divadelného súboru želám všetkým divadelným ochotníkom, ktorým sa v našej vlasti oveľa ľahšie pracuje, mnoho zdaru a úspechov!!! Bedřich Šofr, profesor, Banská Bystrica. (Kováč, s. 257).

Bedřich Šofr mal spolu s divadelnými ochotníkmi v Banskej Bystrici veľkú zásluhu na založení profesionálnej a národnej divadelnej scény. Jeho herecký talent vynikol v postave Ilčíka z *Jánošika*, Sama Zachara v hre *Oslobodenie*, Mikuláša zo *Žižkovej smrti*, krajčira Šejnohu v predstavení *Herakles versus Puma*, Doktora Galéna z *Bielej nemoci* a v mnohých ďalších predstaveniach. Prezentoval sa najmä v charakterových úlohách. Do svojich postáv vniesol humoristický talent a jemný zmysel pre karikatúru. Okrem toho režijne pripravil dvadsaťosem predstavení. „Je celkom prirodzené, že v srdciach nás všetkých Čechov, ktorí sme sa po mnoho rokov usilovali uplatniť svoje schopnosti, sily a svoju prácu v prospech Slovenska, rodia sa vždy nové a nové spomienky na túto krásnu krajinu a na milý slovenský ľud. Najmilšie sú mi v mojej starobe spomienky na prvé roky našej spoločnej práce na poli divadelnom. Keď som prišiel r. 1920 ako profesor gymnázia Andreja Sládkoviča do Banskej Bystrice, žasol som, v akých plienkach bolo divadlo i v tomto krásnom a kultúrnom meste!“ (Šofr, 1971b, s. 1). Takto si Bedřich Šofr spomína na svoje divadelné začiatky v Banskej Bystrici.

Jeho dcéra Zinaida dlhé roky vystupovala v *Divadelnom súbore Andreja Sládkoviča* a bola úspešnou nasledovníčkou svojho otca.

Zo žiakov, na ktorých umeleckom formovaní sa Bedřich Šofr spolupodieľal, treba spomenúť Petra Karvaša, Štefana Žáryho, Alexandra Matušku, Jána Cikkera, Karola Zachara, Tibora Andrašovana a Ľudovíta Jakubóczyho. Spisovateľ a dramatik Peter Karvaš sa vyznal, že sa dal na divadlo práve kvôli svojmu profesorovi. Pavel Hruz, tiež bývalý študent Bedřicha Šofra, vo svojej knihe *Bystrica v ... tom*, vystihol profesorovu praktickú a veselú povahu. Čapkovu R.U.R. dal Šofr preložiť Karvašovi s odôvodnením, prečo práve on má prekladať: pretože jediný má doma písací stroj. (Peter Karvaš, 1920 – 1999, bol synom známeho bansko-bystrického lekára a maliarky, vnukom medzinárodne uznávaného maliara Dominika Skuteckého.) Spisovateľa a básnika Štefana Žáryho (1918 – 2007) rýchlo presvedčil, prečo má hrať v *Bielej nemoci*: „Budeš hrať lid, co udupe doktora Galéna.“ Žáry darmo namietal, že nevie hrať. „Budeš dobrý, když jsi takový gauner...“ (Hruz, 2000, s. 74).

Bedřich Šofr nikdy a v žiadnej činnosti nerozlišoval ľudí podľa národnej príslušnosti, pôvodu, materinskej reči. Bol nápomocný tam, kde ho potrebovali. Spisovateľka Blanka Poliaková si na svojho profesora zaspomínala takto: „Bol veľmi skromný, vľúdny a nesmierne spravodlivý. Aj pre slabších študentov mal vždy slovo povzbudenia a účasti. Po hodine ho na chodbách školy bolo vídať s knihami pod pazuchou, obklopeného hlúčkami zvedavých študentov, ako im trpezlivo a láskavo odpovedá a vysvetľuje. Bol pedagógom, na akého sa nezabúda a s úctou a vďakou spomína.“ (Poliaková, 2011).

Bedřich Šofr mal v živote veľké šťastie, pretože mal výborné rodičovské, rodinné a priateľské zázemie. Bol nielen dobrým, ale aj starostlivým a obľúbeným pedagógom, hercom, režisérom, fotografom, autorom kníh a scénických výprav, športovým funkcionárom. Svoju životnú derniéru mal 12. februára 1977. Umrel v Banskej Bystrici vo veku 86 rokov. Pochovaný je na miestnom Katolíckom cintoríne. Zachovali sa jeho slová: „V chudobe som sa zrodil. Chudobný zomieram. Mal som vás všetkých rád!“

Premiéry divadelných hier, v ktorých Bedřich Šofr účinkoval

1. Neznámy autor. *Slovácká svatba*. 1918. Ženich.
2. VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ, Božena. *Cop*. 25. 3. 1922.
3. ŠUBERT, František Adolf. *Drama čtyř chudých stěn*. 30. 4. 1922. Tulák Brouzda.
4. ŠTOLB, Josef. *Na letním bytě*. 1922.
5. ŠAMBERK, František Ferdinand. *Jedenácté přikázání*. 1922.
6. JIRÁSEK, Alois. *Lucerna*. 7. 1. 1923.
7. SARDOU, Victorien. *Cyprienna, tóna manželstva*. 27. 1. 1923. Adhémar.
8. VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Catullova pomsta*. 1923. Catullov vrátník.
9. TAJOVSKÝ, Jozef Gregor. *Ženský zákon*. 1. 4. 1923.
10. MAHEN, Jiří. *Jánošík*. 10. 6. 1923. Iľčík.
11. KREJCÁREK, Emanuel. *Oslobodenie*. 28. 10. 1923. Samo Zachar.
12. SVOBODA, František Xaver. *Poupě*. 28. 10. 1923. Statkár Klán.
13. ČAPEK, Karel. *Loupežník*. 25. 11. 1923. Šefl.
14. Autor neznámy. Jozef Kajetán Tyl. 11. 12. 1923.
15. SKRUŽNÝ, Josef. *Románek na horách*. 3. 2. 1924. Kmotor.
16. ČAPEK, Karel. *Loupežník*. Apríl 1924. Šefl.
17. KOLÁR, Josef Jiří. *Pražský Žid*. 1924.
18. KOLÁR, Josef Jiří. *Žižkova smrť*. 11. 10. 1924. Mikuláš z Husi.
19. MAETERLINCK, Maurice. *Starosta stilmondský*. 28. 10. 1924.
20. HENNEGUIN, Maurice – VEBER, Pierre. *Paní prezidentová*. 5. 1. 1925.
21. ŠAMBERK, František Ferdinand. *Kulatý svět*. 1. 2. 1925. Syn Motolského.
22. TAJOVSKÝ, Jozef Gregor. *Matka*. 1925.
23. STROUPEŽNÝ, Ladislav. *Sírotčí peníze*. 1925.
24. Neznámy autor. *Ján Amos Komenský*. 1925.
25. DRIML, Karol. *Bacilínek*. 20. a 21. 4. 1925.
26. NERUDA, Jan. *Prodaná láska*. 24. 5. 1925.
27. PISKOR, Karel. *Herakles versus Puma*. 25. 7. 1925. Krajčír Šejnoha.
28. ŠTECH, Václav. *Deskový statek*. 27. a 28. 9. 1925.
29. ŠTĚTKOVÁ-UHLÍŘOVÁ, Zdeňka. *Zlatý lupienok*. 7. 11. 1925.
30. BALÁK, Jaroslav – VRBSKÝ, Bedřich. *Zlatý Jiří*. 14. 2. 1926.
31. BOZDĚCH, Emanuel. *Z doby kotiliónů*. 6. 3. 1926. Sluha u maršala.
32. ŠRÁMEK, Fráňa. *Léto*. 20. 3. 1926. Farár.
33. HORKÝ, Karel. *Bejvávalo*. 30. 4. a 2. 5. 1926. Václav Ferkl, holič.
34. NEJEDLÝ, Zdeněk – ŠÍMA, Antonín. *Štverák hastrman*. 13. 5. 1926.
35. JIRÁSEK, Alois. *Vojnarka*. 25. a 26. 9. 1926.
36. ŠTECH, Václav. *Malomestské tradície*. 1926.
37. SKRUŽNÝ, Josef – VRBSKÝ, Bedřich. *Láska si nedá poroučet*. 18. 12. 1926.
38. DOVSKÁ, Beatrice. *Zlaté časy*. 5. a 6. 3. 1927. Vychovávateľ.
39. MACHÝČEK, Simeon Karel. *Ženichové*. 20. 4. 1927.
40. MICHELIS, Suphus. *Revolučná svadba*. 30. 4. 1927. Prosper.
41. DYK, Viktor. *Posel*. 2. 7. 1927.
42. LANGER, František. *Grand hotel Nevada*. 9. a 10. 10. 1927.
43. SHAKESPEARE, William. *Kupec benátsky*. 14. – 16. 10. 1927. Starý Gobbo.
44. KVAPIL, Jaroslav. *Princezná Pampeliška*. 27., 28. a 29. 10. 1927.
45. VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Catullova pomsta*. 4. – 6. 11. 1927. Cecilius Metellus.
46. SKRUŽNÝ, Josef. *To byla noc!* 19. 11. 1927.
47. TREYBAL, Karel. *Protekce*. 6. 10. 1928.
48. SHAKESPEARE, William. *Skrotenie zlej ženy*. 9. 2. 1929. Grumio, sluha Petruchia.

49. VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ, Božena. *Reprezentantka domu*. 30. 4. 1929. Dôchodca.
50. SHAKESPEARE, William. *Sen noci svätajánskej*. 7. a 9. 2. 1930. Klbko, tkáč.
51. CONNERS, Barry. *Popelka Patsy*. 6. 9. 1930.
52. TYL, Josef Kajetán. *Strakonický dudák*. 28. 10. 1930. Kalafún.
53. ŠTECH, Václav. *Malomestské tradície*. 13. 11. 1930.
54. ŠTEPÁNEK, Zdeněk. *Hrnček štěstí*. 11. 3. 1931. Kofránok.
55. STODOLA, Ivan. *Jožko Púčík a jeho kariéra*. 30. 4. 1931. Jožko Púčík.
56. PAGNOL, Marcel. *Abeceda úspechu*. 5. 9. 1931. Profesor Topaze.
57. PRŮCHA, Jaroslav. *Krakonošova medicína*. 2. 6. 1932. Peter Smola.
58. DRIML, Karol. *Budulínka bolí zoubek*. 2. 6. 1932.
59. DRIML, Karol. *Záhadný dárek*. 2. 6. 1932.
60. STODOLA, Ivan. *Cigánča*. 6. 4. 1933. Bohém.
61. NUŠIČ, Branislav. *Pani ministrová*. 9. 9. 1933. Obchodník s kožami.
62. URBÁNEK, Ferko. *Zora*. 7. 10. 1933.
63. POHL, Leon – BALDA, Jean. *Dáma z Monte Carla*. 17. 2. 1934. Hilton Schell.
64. HAJSKÁ, Darja. *Ako Gašparko s Katkou chytili vodníka (Jak Kašpárek časně zrána s Káčou chytil hastrmana)*. 2. 10. 1936.
65. WERNER, Vilém. *Lidé na kře (Ludia na kryhe)*. 10. 10. 1936. Profesor Junk.
66. JANÁČIKOVÁ, Jaroslava. *Gašparko s policajtom Šmidrom v hluchom kráľovstve*. 7. a 8. 11. 1936. Trasolka, komorník.
67. RUTTE, Ladislav. *Vianočná rozprávka*. 19. 12. 1936.
68. SHAKESPEARE, William. *Večer trojkráľový*. 6. 3. 1937. Šašo.
69. Neznámy autor. *Kotrmelce mladosti*. 24. a 25. 4. 1937.
70. ČAPEK, Karel. *Biela nemoc*. 28. 10. 1937. Doktor Galén.
71. NUŠIČ, Branislav. *Dr.* 13. 11. 1937. Života Cvijovič.
72. STODOLA, Ivan. *Jožko Púčík a jeho kariéra*. 26. 12. 1937. Jožko Púčík.
73. VERNER, Jiří. *U pokladny stál*. 9. a 10. 4. 1938.
74. ČECHOV, Anton Pavlovič. *Pytačky*. 9. 9. 1938. Ivan Vasiljevič Lomov.
75. TAJOVSKÝ, Jozef Gregor. *Matka*. 9. 9. 1938.
76. VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Catullova pomsta*. 1939.
77. ČECHOV, Anton Pavlovič. *Pytačky*. 1939.

Predstavenia, ktoré Bedřich Šofr režíroval

1. ČECHOV, Anton Pavlovič. *Medved'*. 1921.
2. ŠAMBERK, František Ferdinand. *Blázinec na prvom poschodí*. 1921.
3. TAJOVSKÝ, Jozef Gregor. *Ženský zákon*. 1. 4. 1923.
4. Autor neznámy. *Ján Amos Komenský*. 1925.
5. DRIML, Karel. *Bacilínek*. 20. a 21. 4. 1925.
6. NERUDA, Jan. *Predaná láska*. 24. 5. 1925.
7. PISKOR, Karel. *Herakles versus Puma*. 25. 7. 1925.
8. ŠTĚTKOVÁ-UHLÍŘOVÁ, Zdeňka. *Zlatý lupienok*. 7. 11. 1925.
9. BALÁK, Jaroslav – VRBSKÝ, Bedřich. *Zlatý Jiří*. 14. 2. 1926.
10. NEJEDLÝ, Zdeněk – ŠÍMA, Antonín. *Štverák hastrman*. 13. 5. 1926.
11. ŠTECH, Václav. *Malomestské tradície*. 1926.
12. SKRUŽNÝ, Josef – VRBSKÝ, Bedřich. *Láska si nedá poroučet*. 18. 12. 1926.
13. DOVSKÁ, Beatrice. *Zlaté časy*. 5. a 6. 3. 1927.
14. KVAPIL, Jaroslav. *Princezná Pampeliška*. 27., 28. a 29. 10. 1927.
15. CONNERS, Barry. *Popelka Patsy*. 6. 9. 1930.

16. ŠTECH, Václav. *Malomestské tradície*. 13. 11. 1930.
17. PRŮCHA, Jaroslav. *Krakonošova medicína*. 2. 6. 1932.
18. DRIML, Karol. *Budulínka bolí zoubek*. 2. 6. 1932.
19. DRIML, Karol. *Záhadný dárek*. 2. 6. 1932.
20. NUŠIČ, Branislav. *Paní ministrová*. 9. 9. 1933.
21. HAJSKÁ, Darja. *Ako Gašparko s Katkou chytili vodníka (Jak Kašpárek časně zrána s Káčou chytil hastrmana)*. 2. 10. 1936.
22. TREYBAL, Karel. *Protekcía*, 6. 10. 1936.
23. RUTTE, Ladislav. *Vianočná rozprávka*. 19. 12. 1936.
24. Autor neznámy. *Kotrmelce mladosti*. 24. a 25. 4. 1937.
25. NUŠIČ, Branislav. *Dr.* 13. 11. 1937.
26. ČECHOV, Anton Pavlovič. *Pytačky*. 9. 9. 1938.
27. TAJOVSKÝ, Jozef Gregor. *Matka*. 9. 9. 1938.
28. KUKUČÍN Martin. *Mladé letá*. 22. 4. 1956.

Z histórie ochotníckeho divadla v Banskej Bystrici

Divadelní ochotníci v Banskej Bystrici majú veľkú zásluhu na založení profesionálnej a národnej divadelnej scény. Začínali aj ďalej pracovali v neľahkých podmienkach.

Počiatky divadelného života v našom meste predstavovali **školské drámy**. Divadelný ruch v Banskej Bystrici rozprúdili od roku 1648 jezuiti v Kapitulskej ulici. Prvé stále javisko s kulisami bolo v Banskej Bystrici zriadené v roku 1765 v budove novopostaveného gymnázia za jezuitským kolégiom.

Po rozpustení rehole v roku 1773 prichádzali do mesta kočovné profesionálne divadelné spoločnosti. Hrávali po nemecky a od začiatku 19. storočia v dome Tomáša Benického na Námestí SNP č. 16 aj po maďarsky. Až v tridsiatych rokoch 19. storočia sa začali v Bystrici predstavenia v slovenskom jazyku. Medzi ochotníkmi v Palárikovej hre *Inkognito* v roku 1863 hrala aj Sládkovičova dcéra Oľga.

Po roku 1918 bolo v meste niekoľko divadelných spolkov a krúžkov. Posilou pre slovenských ochotníkov bol príchod českých profesorov, ktorí vniesli do divadelníctva nové tvorivé oživenie.

Na jeseň 1929 sa tri ochotnícke krúžky – Miestneho odboru Matice slovenskej, Telovýchovnej jednoty Sokol a Jednoty čsl. rotmajstrov – spojili a vytvorili **Divadelné združenie**. Impulzom bolo dokončenie Národného domu so stálym divadelným javiskom. Svoje pôsobenie odštartovali hrou Williama Shakespeara *Sen noci svätajánskej*. V roku 1934 rozšírili svoj názov na **Mestské divadelné združenie**.

V rokoch 1930 – 1945 divadelníci v Banskej Bystrici aj napriek politickým a finančným problémom uviedli 139 premiér. Popri svetovej a českej dramatickej tvorbe boli zastúpené aj pôvodné hry. V roku 1937 to bola hra *Svedomie* od Terézie Vansovej a v roku 1943 autorské pásmo Alexandra Matušku *Večer Janka Kráľa*, na ktorom spolupracovali aj Ladislav Sára a Andrej Plávka. V ďalších rokoch uviedli *Kocúrkovo* Jána Chalupku, *Pávu* Boženy Slančíkovej Timravy, *Čin-čin* Ľudmily Podjavorinskej, *Smrť Ďurka Langsfelda* Jozefa Gregora Tajovského, Hviezdoslavovu tragédiu *Herodes a Herodias* a mnohé iné. Na premiére veršovanej drámy Marie Rázusovej-Martákovvej *Jánošík* sa zúčastnila aj autorka.

Prvú povojnovú inscenáciu v Národnom dome režíroval Andrej Bagar. Hostovali tu Ružena Porubská, Karol Zachar, v hre Petra Karvaša *Ľudia z našej ulice* František Dibarbora, ďalej Viliam Záborský, Janko Borodáč, Hana Meličková a iní.

Členovia Mestského divadelného združenia založili v roku 1948 **Orchester Mestského divadelného združenia**, v roku 1949 **Divadlo mladých** – prvé ochotnícke divadlo tohto druhu na Slovensku.

Od marca 1951 vystupovali ako **Združený klub závodov – Divadlo pracujúcich**. Hviezdoslavovu *Hájkovú ženu* už uviedli v roku 1960 v nových priestoroch pôsobiska – v budove vtedajšieho Okresného osvetového strediska.

Meno básnika Andreja Sládkoviča banskobystriční divadelníci prijali do svojho názvu v sezóne 1956/57. **Divadelný súbor Andreja Sládkoviča (DSAS)** pôsobil v Dome kultúry SKC v Banskej Bystrici. Vo svojej dlhoročnej histórii dosiahol niekoľko domácich a zahraničných ocenení, zorganizoval významné divadelné prehliadky a súťaže. Vyprofiloval profesionálnych umelcov Máriu Markovičovú, Zoru Paulendovú, Zlaticu Gillovú, Juraja Sarvaša, Ľudovíta Grešu, Ivana Palúcha a iných. Spolupracoval s Pavlom Herchlom, Zdenom Dřínovským, Ladislavom Hyžom, Dušanom Kyzekom, Andrejom Turčanom, Antonom Dušom, Belom Felixom a ďalšími. Osobitnú spomienku si zaslúžia divadelní režiséri Edmund Klein, Juraj a Ján Kováčovci, ako aj všestranná osobnosť herca, režiséra a scénografa Bedřicha Šofra.

8. Vzpomínky na Bedřicha Šofra

Studenti Rašínova gymnázia v Hradci Králové

V Almanachu věnovaném 350. výročí založení gymnázia Josefa Kajetána Tyla (dříve Rašínova) v Hradci Králové napsal zaslužilý umělec Václav Snítel, houslový virtuos a docent na AMU v Praze, o B. Šofrovi následující text:

Na svá studentská léta na klasickém gymnáziu ve svém rodném městě vzpomínám s pocity smíšenými, z různých pohledů i nadhledů, v neposlední řadě i proto, že jsem sám učitelem a srovnávám. Mé vzpomínky jsou podmíněny i tím, že jsem studoval převážně v těžkých dobách protektorátních, jež byly sítem charakterů, a také tím, že mé studium na gymnáziu bylo částečně omylem – nikoli z hlediska mého přání, nýbrž přání mého otce, který se domníval, že budu studovat medicínu. Já však zpětně vidím, že když se rozhodlo (bylo to v tercii), že se budu věnovat hudbě, začal jsem studovat housle u prof. Jaroslava Kociána a později skladbu u Vítězslava Nováka, stalo se mi studium vlastně brzdou mé hlavní práce. To si nehudebník sotva představí. Nešlo totiž jen o dlouhé hodiny cvičení na housle, ale i písemné úkoly studia skladby a kontrapunktu. Měl jsem povoleno jednou týdně zameškat školu svou cestou do Prahy na hodiny (vždy v pátek) a přes sobotu a neděli látku dohonit. Tady záleželo na vzájemném pochopení a toleranci. Bylo pro mne krutou křivdou, když někteří profesori s klapkami na očích viděli v mém studiu pouze hraní – „ulejvárnou“ – a se vztyčeným prstem mi to dávali najevo.

Mým nejmilejším předmětem byla čeština s literaturou bez ohledu na to, kdo ji učil. S úctou vzpomínám na profesora hudební výchovy Kubištu, který však brzy zmizel v koncentračním táboře, a svého třídního z oktávy, profesora matematiky Bedřicha Šofra. To byl doslova šlechtic duchem i zjevem, k umění tíhl přes divadlo. Obdivoval jsem ho pro jeho geniální mozek matematika, i když jsem v této disciplíně nikdy nevynikal, což on velkoryse přehlížel. Pojilo nás jakési vnitřní nevyslovené přátelství a vzájemná úcta. Nemohu zapomenout na hloubku prožitku z loučení s ním a třídou po maturitě. Pak jsme se dlouho neviděli, on odešel z Hradce a zakotvil někde na Slovensku, já šel do Prahy na další studia.

Až po 27 letech – hrál jsem jako sólista k zahájení Roku české hudby 1974 ve Smetanově síni na slavnostním koncertu České filharmonie, který byl přímým přenosem vysílán televizí – jsem dostal několik dní nato lístek ze Slovenska, kde mi starý 84letý pan profesor gratuloval a vyslovil svou upřímnou radost, jak mu dělá dobře, že jeho žák dosáhl takového úspěchu a uplatnění v uměleckém životě.

O prázdninách jsem za ním zajel na uvedenou adresu a našel ho tak, jak jsem ho nosil v paměti po celé čtvrtstoletí. Byl duševně svěží, jen srdce zlobilo. Dozvěděl jsem se hodně o jeho životě, s čím počítal i nepočítal, ale také mnoho smutného. Na Hradec však zapomenout nemohl. Tehdy jsme se loučili naposled. Pan profesor to věděl. Svůj konec si doslova předpověděl a vypočítal ...

Václav Snítel

Ze soukromé korespondence se Šofrovými žáky z roku 2007 jsme vybrali:

Prof. Bedřich Šofr nás vychovával od roku 1939 do maturity 1943 na Rašínově gymnáziu v Hradci Králové. Paralelní třída B měla to štěstí, že tam byl také třídním profesorem. Nezdálo se nám, že by si pan profesor připadal jako vyhnanec z ráje, ze Slovenska, které tolik miloval. V jeho řeči se slovakismy samozřejmě objevovaly. Jeho výrok „*somár, ruku z vrecka*“ se mezi námi stále traduje.

V době německé okupace dával jasně najevo, na čí straně stojí. Na začátku hodiny jsme se museli pozdravit s přicházejícím profesorem zdvižením pravice. Prof. Šofr to však odbyl mávnutím ruky, jakoby odháněl mouchu.

Nikoho nenutil ke studiu matematiky. Přesto si pětina mých spolužáků vybrala matematiku jako volitelný maturitní předmět. Nové učivo probíral pomalu, srozumitelně a precizně. Měl na to dost času, protože se nezdržoval zkoušením. Neměl ani notes. Ten jsme mu v oktávě z legrace věnovali. Nepoužil ho ale. Klasifikoval nás podle známek ze čtvrtletních kompozic. Když dopadla kompozice lépe než předcházející, známku zlepšil. Ke zhoršení docházelo teprve po dvou slabších výsledcích.

V naší třídě byl primusem nynější univerzitní profesor MUDr. Rudolf Malec, emeritní přednosta neurochirurgické kliniky fakultní nemocnice v Hradci Králové. Jeho koníčkem bylo malování a kreslení karikatur. Zachytil všechny členy profesorského sboru. Na jeho žádost posílám kopie karikatur, které se týkají Bedřicha Šofra a jeho dcery Evy.

Po maturitě jsme byli dva roky totálně nasazeni. Po osvobození šla většina z nás studovat na různé fakulty UK, převážně na medicínu. Na techniku absolventi klasického gymnázia nemohli. Šel jsem tedy studovat na Filosofickou fakultu UK klasickou filologii a ještě před ukončením studia jsem šel na dva roky na vojnu a po návratu už pro mne nebyl úvazek v mé aprobaci. Přeložili mne na druhý stupeň základní školy. Když dlouhodobě onemocněla kolegyně matematicka, dostal jsem její úvazek a zjistil jsem, že se mi ze všech předmětů nejlépe učí právě matematika. Základy získané v hodinách matematiky Bedřicha Šofra k tomu bohatě stačily. Stačily dokonce i k úspěšnému vykonání přijímacího pohovoru na dálkové studium jednooborové matematiky na Vysoké škole v Olomouci. Rozšíření aprobace bylo podmínkou mého návratu na třetí stupeň.

V roce 1958 jsem byl konečně přeložen na gymnázium, jehož jsem absolventem. V profesorském sboru bylo několik členů, kteří mne učili. Bohužel už nebyl mezi nimi Bedřich Šofr. To on mne naučil nebát se matematiky, nalézt krásu a nadšení pro konstrukční úlohy a učit matematiku věcně, bez zbytečných oklik.

Více času ke zkoumání planimetrických úloh jsem měl až po odchodu do důchodu, kdy vznikla publikace (Fabián, 2005). Není to nic, co by posunulo soudobou matematiku kupředu, jsou to problémy, které byly aktuální ve větší míře naposledy v devatenáctém století.

Na závěr se ještě jednou vracím k Bedřichu Šofrovi. Jako on jsem hrával ochotnické divadlo. V tom se mu podobám. ΤΥΧΗΝ ΑΓΑΘΗΝ (dobrý osud) přeje

Jiří Fabián

Po přečtení *Vzpomínek na studium matematiky a fyziky na počátku minulého století* (Šofr, 2004) jsem se rozhodl připsat několik dalších vzpomínek na tohoto milého profesora, který mne učil na Rašínově státním gymnáziu v Hradci Králové během německé okupace.

První vzpomínka se týká fotografování v letech 1942–1943. Pan profesor věděl, že se věnuji jako amatér fotografování i ve škole, a to dokonce i při vyučování. Proto za mnou přišel, abych mu v kostele vyfotografoval svatbu jeho dcery Evy. Měl jsem tehdy nevalný fotoaparát se světelností 6.3 bez možnosti použití blesku nebo jiného přisvícení. Proto jsem mu to zprvu odmítl. Později se mi ale podařilo půjčit si od spolužáka Jiřího Kalouska (pozdějšího akademického malíře) fotoaparát, který měl světelnost 4.5. Tímto přístrojem jsem bez záruky fotografoval svatbu v kostele. Byl jsem členem Klubu fotoamatérů a měl jsem možnost používat fotokomoru ve sklepních místnostech hotelu Paříž. Hned po svatbě jsem vyvolal film a zjistil jsem, že některé snímky budou použitelné.

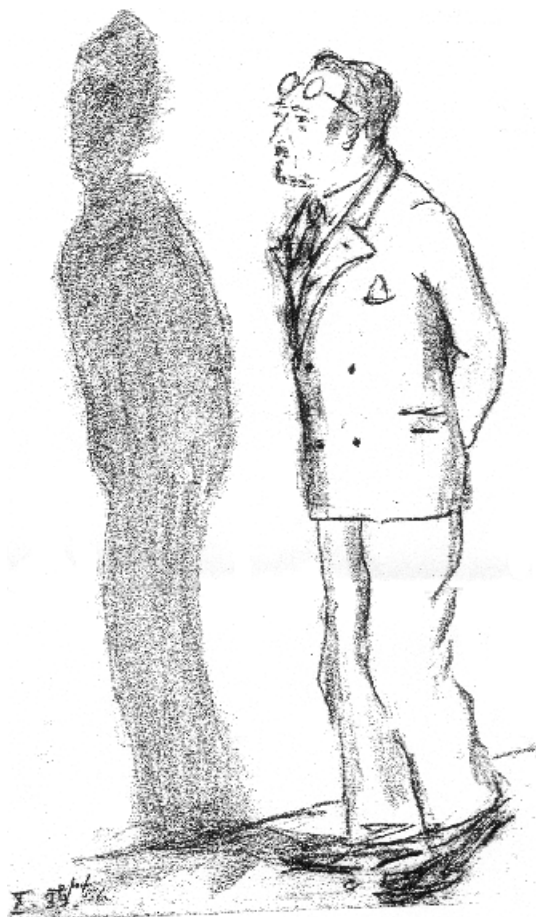
Druhý den jsem ráno přišel do školy a profesor Šofr už na mne čekal na schodech s otázkou, zda mám hotové snímky. Vysvětlil jsem mu, že film je vyvolaný a že po skončení vyučování udělám i fotografie. Pan profesor však pravil: „*Běž hned, já Tě ve škole omluvím.*“ Zhotovil jsem několik pěkných fotografií a pan profesor byl nadmíru spokojen.

Bohužel se o mém fotografování dozvěděli též jiní kantoři a krátce nato přišel profesor řečtiny Lukáš se žádostí, abych mu ofotografoval knížku (Vymazal: Starořecky snadno a rychle), kterou dostal k recenzi. Měla přes 80 stránek. Poněvadž jsem neměl potřebný fotoaparát, fotografoval jsem každou stránku na skleněnou desku vloženou do zvětšovacího přístroje. Výsledek byl uspokojivý, ale zanedbal jsem tím dost vyučovacích dnů, které byly omluveny. To je ale jiná záležitost.

Druhá vzpomínka se týká zimních prázdnin v roce 1944. Pro nedostatek uhlí na konci války jsme měli „uhelné prázdniny“ během ledna a února. Jednou týdně jsme dostávali písemně zadané úkoly, které jsme vždy po týdnu odváděli. Profesor Šofr nás však překvapil tím, že přinesl kompoziční sešity, na tabuli napsal příklady a my jsme v kabátech museli počítat. Poněvadž se blížila maturita, řada mých spolužáků již neměla zájem o matematiku,

což byl volitelný předmět, a zadané integrály neovládala. Já jsem se ale rozhodl pro ústní zkoušku z matematiky, která mě celkem bavila, a integrály jsem uměl dokonale. Během čtvrt hodiny jsem měl všechno spočítané a ze všech stran se ozývaly hlasy spolužáků „*Pošli to, pošli to.*“ Stačil jsem udělat dva opisy a nechal je kolovat. Na třetí už nebyl čas, a proto jsem poslal celý kompoziční sešit. Profesor procházel lavicemi a zastavil se u mne se slovy: „*Marečku, ty nemáš co na práci?*“ Vysvětlil jsem mu, že si promyslím úlohy na příští týden a že příklady z kompozice už mám dávno vypočtené. „*A kde máš sešit?*“ Ve třídě to zašumělo a sešit najednou ležel pod mou lavicí. Zahlédl jsem ho a omluvil se, že mi spadl pod lavici. Pak jsem jej s úsměvem podal panu profesorovi. Ten se na vypracovaný úkol podíval a pravil: „*Víš, že to máš špatně?*“ Sešit mi vrátil a já jsem hned všechno přepočítával. Chybu jsem ale nemohl najít. Ze všech stran se ozývaly hlasy: „*Našel jsi už tu chybu?*“ „*Nenašel!*“ Když jsem pak jako jeden z posledních odevzdával sešit, ptal jsem se pana profesora, jakou chybu mám ve výpočtu, že už si to stejně nemohu opravit. S úsměvem mi odpověděl: „*Žádnou, somáre, ale měl jsem od Tebe pokoj.*“ Somár bylo jeho oblíbené oslovení, které často používal, spíš jako oslovení než nadávku.

Třetí vzpomínka je na ústní zkoušku z matematiky. Byla to poslední maturitní zkouška. Maturoval jsem v jazyce německém. I matematika se musela učit určitý počet hodin německy. Jako příklad jsem měl rovnici s integrálem. Postupně jsem psal jeho rozklad na zlomky. Předsesta maturitní komise mě žádal, abych říkal, co dělám. Začal jsem: „*Wir lösen die Gleichung*“ (řešíme rovnici). Dál jsem se nedostal, poněvadž ke mně přistoupil profesor Šofr a pravil: „*Den Gleichung.*“ Poklepal mě přitom na rameno. Pak k nám přistoupil předseda komise a pravil: „*Die Gleichung, Herr Professor.*“ Další průběh maturity byl už bez problémů.

Vzpomínky na profesora Šofra jsou živé a milé nejen u mne, nýbrž i pro většinu mých spolužáků.

Vlastislav Mareček

Vzpomínka dcery Evy

Dne 12. 2. 1982 uplynulo 5 let od smrti mého tatínka, a tak jsem se rozhodla, že k jeho obdivuhodnému dílu připsu malý dodatek. Tatínek ukončil práci na trilogii *Historie mého života* ve svých 84 letech, a pak žil už jen necelé 3 roky. V té době stačil udělat ještě tři kopie svého díla, aby každé jeho vnouče (Julie, Michal, Daniela a Dalibor) mělo jednu.

Můj tatíček byl velmi hodný, vtipný a pilný člověk. Ve všem měl dokonalý pořádek a systém. Zkrátka matematicky myslící člověk. Všechny nás měl velmi rád, i když svou lásku neuměl dávat najevo. Nikdy nám neřikal Evičko či Zinočko, ale většinou „káči pitomé“, ale to nám vůbec nevadilo. Měly jsme ho moc rády. Náš tatínek byl osobnost, měl rád život a ani ve svých 86 letech se s ním nechtěl rozloučit. Nikdy netoužil po žádném majetku a vždy se zlobil, když mu maminka něco nového koupila.

Tatínek měl rád společnost, rád hrál divadlo a občas si zašel do kavárny zahrát karty. Říkali mu dokonce „docent mariáše“. Většinou vyhrával, takže měl i kapesné, protože výplatu odevzdával celou mamince. Peníze ho nikdy nelákaly.

Znamý hudební skladatel Ján Cikker byl jeho žákem a při příležitosti oslav narozenin mého tatínka do banskobystrického rozhlasu řekl:

„Bedřich Šofr je človekom – ja ho volám zlatý človek, ktorý nebol len profesorom, on bol aj umelcom, duchom veľký, bodrý, svieži, stále usmievavý, Evropan, na ktorého musíme myslieť, aj keby sme žili 120 rokov. A ja mu tých 120 rokov prajem a až prídem do Banskej Bystrice, zahrajeme si preferanc.“

Tatínek bral všechno s humorem, zatímco moje maminka se pořád něčím trápila. Nikdy jí neřekl zlé slovo. Ve stáří ale na tom nebyl zdravotně dobře. Stěžoval si na srdce a pořád s sebou nosil nitroglycerin. Chodil na procházky sám, protože maminka stále jen vyšivala a chodit s Bedříškem jí nebavilo.

Na jaře 1976 jsme si mysleli, že už je s tatínkem konec. Četl knížku, při které brečel, jak ho dojímal. Ale on plakal často i při televizi, hlavně při sportovních utkáních, jak to u starých lidí bývá. Maminku zlobilo, že se rozrušuje, a knížku mu schovala. To ho tak rozčílilo, že se mu udělalo špatně a sanitka ho musela odvézt do nemocnice. My jsme zrovna přijeli z Prahy do Banské Bystrice na jarní prázdniny, a tak jsem šla tatínka do nemocnice navštívit. Zase chudák plakal, že je to už jeho konec. Já ho utěšovala, že určitě ne. A opravdu se znovu z toho dostal. Dokonce ho přijel z Prahy do Bystrice navštívit jeho prasynovec, úspěšný kameraman Jaromír Šofr, který natočil řadu slavných filmů, např. *Rozmarné léto*, *Na samotě u lesa*, *S čerty nejsou žerty*, *Vesničko má středisková* a Oscarem oceněné *Ostře sledované vlaky*. Chtěl spatřit posledního žijícího bratra svého dědečka Bohumila Šofra.

V prosinci 1976 jsme jeli na Vánoce do Banské Bystrice. Štědrý den byl jako vždy opravdu štědrý, se stovkou dárků pod stromečkem pro naši početnou rodinu. Tatínek byl dojatý, pořád se mu klepala bradička.

Když jsme odjížděli do Prahy brzy ráno, šla jsem se s tatínkem rozloučit. Ležel v posteli, taková teplá dušička, a tehdy poprvé neřekl: „*Tak se na mě podívejte, už mě vidíte naposledy.*“ To totiž říkal posledních 20 let při každém loučení. Když jsem nasedala do auta, řekla jsem synovi Michalovi: „*Dědečka jsme viděli naposledy.*“

V roce 1976 Michal podal na Matematicko-fyzikální fakultě rigorózní práci a 26. ledna 1977 získal titul doktora přírodních věd. Od svého dědečka doslal ručně psanou gratulaci. Můj tatínek se tedy dožil promoce svého vnuka na Karlově univerzitě. Začátkem února přijela na návštěvu do Banské Bystrice další jeho vnučka Julika se synem Olivierem. Ale již 10. února odvezli mého tatínka do nemocnice, kam jej následujícího dne přijeli navštívit dva bývalí žáci. Tatínek si s nimi dlouho povídal a dokonce jim vykládal vtipy. Dne 12. února u něj strávila moje sestra Zina celý den a k večeru jej přišla navštívit ještě jeho Vilmuška. Tatínek po chvíli usnul. Zina šla maminku doprovodit, a když se vrátila, náš tatínek už nežil.

Pohřeb měl velmi slavnostní v Bratislavě. Pan biskup Ďurica, jeho bývalý žák, mu dal do rakve kytici červených růží, a také mnoho dalších známých mu přineslo květiny. I řeč nad rakví měl biskup Ďurica. Svítilo sluníčko a zvony smutně bily.

Po smrti našeho tatínka se mnohé změnilo, jako kdyby mám to on vše zařídil. Oženil se Michal a má dva syny, já i Zina jsme se vdaly, obě už potřetí, vdala se moje dcera Daniela a oženil se i syn mé setry Dalibor. Proдали jsme domek v Dolných Hámroch u Žarnovice, kam jsme jezdili na prázdniny. Moje maminka má už 4 pravnučky.

Eva Křížková, roz. Šofrová

Spomienka dcéry Zinaidy

Na otecka si spomínam ako na veľmi dobrého a ľudského človeka, ktorý mal vždy súcit s chudobnými. Stále hovoril, že on vie, čo to je, lebo sám bol za mladi chudobný. Bolo ich 13 detí a vedel, čo je to bieda a hlad. Bol veľmi činný a nikdy som ho nevidela zaháľať. Veľmi rád režíroval a hral divadlo v Národnom dome. Bol jedinečný herec a mal potlesk obecnstva aj za hry. Keď boli Vianoce alebo Mikuláš, chodil sám po bystrických obchodoch s hračkami – vtedy ich vlastnili bohatí Židia – a pýtal od nich darčeky pre chudobné deti. Raz som videla miestnosť v Národnom dome na prvom poschodí, kde vykladal hračky, ktoré dostal. Bolo ich od zeme až po strop! A nie hocijaké. Otecko režíroval detské pekné hry aj hral v detských predstaveniach na Mikuláša a Vianoce a tieto dary potom po predstavení rozdával na javisku chudobným deťom. Pamätám sa na jednu krásnu veľkú bábiku, ktorá sa aj mne páčila. Dostalo ju jedno asi štvorročné dievčatko – išlo na javisko samo a tú bábiku si s veľkou radosťou odnieslo. Bola som dojatá až k slzám a ocko tiež. Pamätám si ešte na hru,

ktorá sa vtedy hrala: *Jak Kašpárek časne zrána s Káčou chytil hastrmana*. Vstup pre deti bol zadarmo. Sála bola nabitá samými chudobne oblečenými deťmi. Pozerala som sa na ne z balkóna a bolo mi ich ľúto.

Okrem tejto záľuby mal otecko rád aj šport. Bol členom športového klubu, ale nikdy nešportoval. Keď bol ešte chlapec, hrával futbal. V Bystrici chodil na každý futbalový a hokejový zápas a mamka často mala výhrady. Rád si s kamarátmi zahral aj kartovú hru preferans – hrali o drobné peniaze. Vždy hovoril, že si vie dopredu vypočítať, ako hra dopadne, takže často vyhrával.

Otecko sa raz doma pochválil, že za celý život nenechal nikoho prepadnúť z matematiky, ktorú učil na Gymnáziu Andreja Sládkoviča. Že on nechce nikomu pokaziť život a chce mať dobré svedomie. Mňa a sestru Evu mal veľmi rád. Nikdy nám to nepovedal, ale z jeho správania sme to stále cítili. Keď sme potrebovali pomoc alebo radu, nikdy nepovedal „nie“. Vždy ochotne vybavil a urobil všetko, čo sme chceli. Mali sme ho veľmi rady. S Evou si rozumel lepšie – rozprávali sa o matematike, ktorú sám učil. Ja som urobila skúšku z hry na klavíri, na ktorom otecko nikdy ani nezabrnkal. Otecko žil spoločenským životom, mal mnoho známych a všetci ho mali veľmi radi.

Chcem ešte spomenúť na posledné dni jeho života. Často si sťažoval, že ho bolí pri srdci a chodil do nemocnice, kde ho vždy dali do poriadku. Aj tentoraz bol v starej nemocnici na kopci. Hoci som bola zamestnaná, niekoľkokrát som bola za ním. Keď som v ten posledný deň prišla, privítal ma slovami: „*Zindo, oni mně tady nechají zemřít.*“ Mal veľmi rád život, a hoci sa blížil k deväťdesiatke, ešte sa mu nechcelo zomrieť. Strašne som sa zľakla. Nakoľko už bolo asi šesť hodín, po lekároch nebolo ani chýru, ani slychu. Odpovedala som so strachom, ale veselo: „*Ale nenechají, dedoušku, nenechají.*“ On na to: „*Už tři dny jsem nic nejedl!*“ To ma ohromilo. Môj drahý otecko tri dni nejedol! Opýtala som sa ho, prečo nejedol. Povedal: „*Mně se třesou ruce a vždy to vyleju do postele.*“ Bola som zhrozená. To ho sestričky nevedeli nakŕmiť?! Ostala som tam s ním dlhšie. V nemocnici bolo ticho, všetci spali. Okolo desiatej som nešťastná išla domov. Rozhodla som sa, že na druhý deň nepôjdem do roboty, ale vyberiem sa rovno do nemocnice – aj za primárom. Keď som tam došla, povedali mi, že môj dobrý drahý otecko už je mŕtvy. Zomrel v noci po mojom odchode. Dlhو som za ním žiaľila a s veľkou láskou si na neho spomínam.

Zinaida Kvapilová, rod. Šofrová

Vzpomínka na mého dēdečka

Do Banskej Bystrice jsem od malička jezdil niekoľkokrát ročne. Vždy jsem se moc těšil na svého dēdečka, babičku, tetu Zinu (moji kmotru) a další členy naší velké rodiny. Můj dēdeček Bedřich Šofr byl v Banskej Bystrici velice populární. Často nás vnoučata vodil na fotbal a hokej, kde se s ním řada sportovních funkcionářů vždy přátelsky vítala. Když jsme spolu chodívali Hornou ulicou na Náměstie SNP, snad každých 50 metrů jej někdo pozdravil: „*Dobrý deň, pán profesor!*“ Poté většinou následoval dlouhý srdečný rozhovor, a tak cesta na náměstí trvala i hodinu.

Dēdeček byl velkým obdivovatelem našeho prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který jej v letech 1910 – 1911 učil na c. k. Karlo-Ferdinandově univerzitě noetiku a dějiny filosofie. Nad svým pracovním stolem měl dēdeček obraz s jeho portrétem a nāpisem: *T. G. Masaryk – náš osvoboditel*.

Počátkem šedesátých let si dēdeček nechal narůst dlouhé vlasy. Dostal totiž nabídku, aby hrál „starého otca Jánošíka“ ve filmu, který se dotočil v roce 1963 při příležitosti 250. výročí

narození Juraje Jánošíka. Slíbená role pak bohužel připadla někomu jinému, což dědeček těžce nesl, neboť divadlo bylo jeho vášeň a na tuto svoji první filmovou roli se velice těšil. Jánošíka hrál tehdy Paľo Bielik, viz (Hrúz, 2000).

Můj dědeček byl kdysi také nadšený slovanofil, jak je patrné z jeho vyprávění o Jugoslávii či z režirování divadelních her ruských klasiků. Když ho však po únoru 1948 komunisté vyhodili ze školy, kterou tak miloval, brzy „vystřízlivěl“. Rovněž po okupaci ruskými vojsky v srpnu 1968 byl velice zklamán, že nedošlo k naplnění ideálů Pražského jara. Do své *Historie* to však nenapsal, protože se obával o rodinu. Vzpomínám si ale, jak jsme jednou kolem roku 1970 šli opět Hornou ulicou nahoru na náměstí. Na rohu nás zastavila nějaká paní a ptala se dědečka, zda si od ní nechceme koupit černobílý obrázek Lenina za 5 korun. Dědeček odvětil: „*No to já si vážím Lenina mnohem více než jen za 5 korun.*“ Pak jsem se obával, aby dědečka nezavřeli.

S dědečkem jsme často hrávali karty, žolíky, mariáš, poker aj. Naučil nás spoustu karetních triků a kouzel. Byl také vášnivým hráčem Sportky a Sazky a neustále si počítal pravděpodobnost výhry, viz (Šofr, 1967). I ve svých 80 letech měl stále svěžího ducha a hodně energie. Pamatuji si například, jak vylezl na ovocný strom. Rád také fotografoval a bavilo jej barevně obarvovat černobílé fotografie, z nichž některé pak vkládal do svých vzpomínek.

Dědeček se mi věnoval vskutku důkladně. Byl vynikajícím pedagogem. Uměl jasně, výstižně a stručně vysvětlovat matematiku. K nastínění určité myšlenky mu vždy stačilo říci jen pár vět. Stále mi zdůrazňoval, že v matematickém textu nesmí být žádné slovo nadbytečné. Společně jsme prováděli rozmanité geometrické konstrukce. Když mně bylo asi 10 let, naučil mě zkonstruovat pravidelný pětiúhelník, což se tehdy ve škole neučilo.

O prázdninách roku 1964 můj dědeček dokončoval knížku *Geometrické konstrukce metodou algebraickou* (Šofr, 1964b). Tehdy mě seznámil se slavným Gaussovým tvrzením:

Je-li p prvočíslo, pak lze pomocí kružítka a pravítka zkonstruovat pravidelný p -úhelník právě tehdy, když p je tvaru $2^r + 1$ pro nějaké $r = 1, 2, \dots$

Sám Carl Friedrich Gauss už ve svých devatenácti letech uměl zkonstruovat pravidelný sedmnáctiúhelník, tj. pro $r = 4$. Vzpomínám si, jak mě toto tvrzení překvapilo a zároveň nadchlo. Neuměl jsem si ale tenkrát vysvětlit, jak je možné, že konstruovatelnost nějakého geometrického útvaru může souviset s čísly? Proč lze pomocí kružítka a pravítka zkonstruovat pravidelný sedmnáctiúhelník, ale nelze zkonstruovat např. pravidelný sedmiúhelník? Trvalo mi dalších 30 let, než jsem tuto podivuhodnou souvislost pochopil a zjistil, jak Gaussovo tvrzení souvisí s tzv. Fermatovými prvočísly a jak se vlastně dokazuje. Poté jsem o tom se spoluautory Florianem Lucou a Lawrence Somerem napsal monografii *17 Lectures on Fermat Numbers* (Křížek – Luca – Somer, 2001). Bez geometrické školy a skvělé průpravy svého dědečka bych se touto tematikou asi nikdy nezabýval.

Dědeček mi dával i různé úlohy z teorie čísel. Dobře si vzpomínám, jak mě seznámil s Malou Fermatovou větou:

Pro každé prvočíslo p je rozdíl $n^p - n$ dělitelný p pro každé $n = 1, 2, 3, \dots$

Věta se mi zdála příliš složitá, ale dědeček mě uklidňoval: *Podívej, vždyť je to jednoduché. Například pro $p = 3$ dostaneš*

$$n^3 - n = (n - 1) n (n + 1)$$

a to je číslo dělitelné třemi, protože se jedná o součin tří po sobě následujících celých čísel, tj. právě jedno z nich musí být dělitelné třemi. Jeho vysvětlení mě nadchlo. Pak mě ale dědeček vyzval, abych dokázal, že rozdíl $n^5 - n$ je vždy dělitelný pěti. Záhy jsem zjistil, že tento rozdíl nelze napsat jako součin pěti po sobě následujících členů, takže stejný trik nelze použít. Nicméně se mi podařilo nalézt následující řešení

$$\begin{aligned} n^5 - n &= (n^2 - 1) n (n^2 + 1) = (n - 1) n (n + 1)(n^2 - 4 + 5) \\ &= (n - 2)(n - 1) n (n + 1)(n + 2) + 5 (n - 1) n (n + 1), \end{aligned}$$

kde první člen na pravé straně je součin po sobě následujících pěti celých čísel a druhý člen je zřejmě dělitelný pěti. Tedy i rozdíl $n^5 - n$ musí být dělitelný pěti.

Když jsem své řešení ukázal dědečkovi, řekl: *Ale pro sedmičku to už nedokážeš!* Dal jsem se do práce a po delší době se povedlo i to. Dědeček mě tolik pochválil, že na to do smrti nezapomenu. Jeho slova uznání vlastně iniciovala i vznik knížky (Křížek – Luca – Somer, 2001). Bez matematických diskusí s dědečkem bych se patrně ani nedostal k hlubšímu studiu matematiky. Za to jsem mu nesmírně zavázán. Pak jsem se naučil dokazovat Malou Fermatovu větu pro libovolné prvočíslo p hned několika způsoby.

Později, když jsem byl už na střední škole, mě dědeček naučil řešit všech deset Apollóniových úloh. Některé z nich byly skutečně mimořádně obtížné, např. sestavit kružnici, která se dotýká tří zadaných kružnic. Dědečkovi dalo hodně práce mi vysvětlit, že trisekce libovolného úhlu pomocí kružítka a pravítka není možná. To byl jeden z řady problémů, o jehož řešení jsem se tehdy pokoušel bez znalosti teorie. Dnes dobře vím, že zbytečně.

Při řešení matematických úloh mě dědeček také naučil odhlédnout od nepodstatných věcí, což byla pro mě jako budoucího matematika neocenitelná zkušenost. Vzpomínám si, jak říkal, že důkaz každého tvrzení lze provést jen na jednom řádku za předpokladu, že tabule je dostatečně dlouhá.

Dědeček měl nasbíráno velké množství geometrických příkladů, na jejichž řešení se vždy musel použít nějaký elegantní trik. O geometrických konstrukcích napsal dvě knížky *Geometrické konstrukcie metódou algebraickou* (Šofr, 1964b) a *Euklidovské geometrické konstrukcie* (Šofr, 1976), z nichž druhá vyšla necelý rok před jeho smrtí. Hodně se z ní tehdy těšil. Dodnes obdivuji, jak mohl ve svých 86 letech publikovat matematickou knihu v prestižním nakladatelství Alfa v Bratislavě.

Další dvě jeho knížky (Šofr, 1964a) a (Šofr, 1967) se týkaly počtu pravděpodobnosti. Vzpomínám si, jak jsme s mojí maminkou šli v období Pražského jara 1968 po Praze a v knihkupectví Academia uprostřed Václavského náměstí jsme za výkladem zcela nečekaně uviděli knížku B. Šofr: *Populárne o počte pravdepodobnosti*, Slovenské vydavateľstvo technickej literatúry, Bratislava, 1967. Oba jsme byli nesmírně šťastni. Dodnes mám dědečkovu knihu, vystavenou ve výkladní skříni, natočenou na filmu. V roce 1974 vyšlo dokonce její druhé vydání v nakladatelství Alfa.

Z dědečkových vzpomínek (Šofr, 1973) jsem vybral nejzajímavější části, týkající se studia matematiky a fyziky na Filosofické fakultě c.k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze od roku 1909, a zaslal je k publikaci do časopisu *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, viz (Šofr, 2004). Toto autentické a ojedinelé vyprávění získalo poměrně velký ohlas v akademické obci (např. na Matematicko-fyzikální fakultě v Praze). Prof. Jaroslav Kurzweil z Matematického ústavu AV ČR prohlásil, že výstižně dokumentuje atmosféru tehdejší doby a situaci, která kdysi panovala na univerzitě.

Michal Křížek

Veda sa snúbi s Táliou

Spomienka na profesora matematiky a veľkého divadelníka Bedřicha Šofra

*Divadlo je národov zrkadlo.
Zrieme sa v ňom neohybní ešte,
nič je preto! Vkus preniká.
I nám zavíta vlastná mimika.*

Takto pozdravuje divadlo v básni *Slovenské divadlo* (1869) autor veľkej slovenskej drámy *Herodes a Herodias* Pavol Országh Hviezdoslav.

Aj banskobystričné divadlo začalo svoju vlastnú mimiku veľkou inscenáciou Shakespeareovej hry *Sen noci svätajánskej* 7. februára 1930. Touto inscenáciou zároveň otvorilo novú budovu divadla od mladého architekta Emila Belluša – rodáka z neďalekej Slovenskej Ľupče. Pravda, divadlo sa v Banskej Bystrici hrávalo aj predtým, ale len sporadicky. Vtedy však sa za pomoci českých vzdelancov začal veľký rozmach bystrického divadla. Medzi nimi bol i profesor matematiky na tunajšom gymnáziu Bedřich Šofr. Ja som uzrel svetlo sveta až rok po zrodení tohto divadla, a keď som začínal v Mestskom divadelnom združení, pán profesor Šofr svoju aktívnu divadelnú činnosť už končil. Ako nestor spomínaného divadla však medzi nás chodil, radil nám, povzbudzoval nás. Mne osobne odobril, že idem na vysokú školu múzických umení študovať herectvo. „Dobre robíš,“ vravel, „treba nám naozaj školených, vzdelaných hercov.“ Stále ho vidím pred sebou: vysoký, už trochu nahnutý, veď mal svoje rôčky, ale chôdzu mal pevnú, i keď už pomalšiu. Veľmi sme ho mali radi. Bol láskavý. Jeho reč bola mäkká, zamatová. Hovoril pomaly a múdro. Z očí mu vyžarovala добрôta. Ujo Šofr, ako sme ho my mladí volali, bol nielen herec, ale aj režisér. Režiroval Connersonovu *Popolku Patsy*, Štechovu *Malomestské tradície*, Nušičovu *Pani ministrovú*, ale i rozprávky, napríklad *Ako Gašparko s Katkou chytili vodníka* či *Vianočnú rozprávku*, ktorá mala v Národnom dome premiéru dva dni pred Štedrým večerom a hrala sa i na prvý sviatok vianočný.

S ujom Šofrom som sa takmer každý večer stretával počas skúšobného obdobia Moliérovho *Lakomca*, v ktorom som hral Cleanta, a dcéra pána profesora Zina hrala Elizú – moju sestru. Zina bola nesmierne šarmantná žena. Dobré sme si rozumeli. Pochopiteľne, že ujo Šofr chodil na skúšky, pomáhal nám a radil i režisérovi tohto úspešného predstavenia Edovi Klei-novi. Boli to krásne chvíle. Hlavnú úlohu hral Jožko Moravčík, ďalej výborní ľudia i herci ako Jozef Michalík, Terka Kováčová, Vojto Kovarík, Anna Krčulová a iní. Tí všetci a ďalší z tohto združenia by si zaslúžili aspoň malé tabuľky na domoch, kde žili, lebo rozdávali radosť, starali sa o citovú výchovu mládeže a šíрили tú správnu kultúru v meste i okolí. Keď sme sa po viacerých skúškach rozchádzali domov za hľbokej noci, nemuseli sme sa báť, že nás niekto prepadne. Išli sme domov s radosťou a tešili sme sa na ďalší večer a na premiéru. Tá bola vždy slávnostná a potlesk nám bol jedinou odmenou. S nami sa tešil i nezabudnuteľný divadelník ujo Šofr, ktorého sme si vážili a mali sme ho veľmi radi.

Juraj Sarvaš

9. Kalendárium

- 1890** Bedřich Šofr sa narodil 14. 9. v Rychnově nad Kněžnou ako jedenáste dieťa manželom Marii Šofrovej, rod. Beckovej a Josefu Šofrovi.
- 1901** Začal študovať na katolíckom gymnáziu v Hradci Králové. Po desiatich dňoch prestúpil na gymnázium v Rychnově nad Kněžnou.
- 1909** Úspešne završil stredoškolské štúdiá a zmaturoval s vyznamenaním.
- 1909** Začal študovať matematiku a fyziku na c. k. Karlo-Ferdinandovej univerzite v Prahe. Počas štúdia nadviazal priateľské vzťahy s Jaroslavom Heyrovským (neskorším nositeľom Nobelovej ceny) a huslistom Bohuslavom Martinů.
- 1914** Úspešne ukončil vysokoškolské štúdium a bol zamestnaný ako stredoškolský profesor na gymnáziách v Prahe, Pardubiciach a Náchode.
- 1919** Pôsobil ako učiteľ na gymnáziu v Zlatých Moravciach. Zoznámil sa s Vilmou Kabinovou zo Žarnovice, sestrou svojho žiaka.
- 1920** 27. 11. sa oženil s Vilmou Kabinovou.
- 1920** Prestáhovali sa do Banskej Bystrice, kde Bedřich Šofr prežil najplodnejšie a najvýznamnejšie obdobie svojho života.
- 1920** 1. 9. nastúpil ako profesor matematiky a fyziky na Československom štátnom gymnáziu Andreja Sládkoviča.
- 1921** Narodila sa dcéra Milada Zinočka, zomrela roku 1924.
- 1922** 25. 3. sa prvýkrát predstavil banskobystrickému obecnstvu v divadelnej veselohre Cop od Boženy Vikovej-Kunětickej.
- 1924** Narodila sa dcéra Vierka – Evička (1924–2002).
- 1927** Narodila sa tretia dcéra Zinaida Olga Judita.
- 1931** Bol členom mestskej rady obecného zastupiteľstva. Participoval na mnohých športových podujatiach ako aktívny účastník aj ako funkcionár.
- 1939** Odsťahoval sa s manželkou z Banskej Bystrice a 1. 5. nastúpil ako profesor gymnázia v Hradci Králové.

- 1948** 21. 3. ukončil pôsobenie v Hradci Králové.
- 1948** 22. 3. nastúpil ako profesor Pelclovho gymnázia v Rychnově nad Kněžnou.
- 1950** 1. 9. ukončil pôsobenie na gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou.
- 1950** Vrátil sa do Banskej Bystrice. Prijal miesto mzdového účtovníka v mestskej nemocnici. Popritom vyučoval matematiku na Dievčenskom gymnáziu.
- 1953** Učil matematiku na Priemyselnej škole spojovej v Banskej Bystrici.
- 1958** Odišiel do dôchodku vo veku 68 rokov.
- 1962** Na celoštátnom zjazde Jednoty čs. matematikov a fyzikov v Prahe dostal významné ocenenie – plaketu a čestné uznanie.
- 1964** Napísal knihy *Geometrické konštrukcie metódou algebraickou* a *Základy počtu pravdepodobnosti*.
- 1967** Napísal knihu *Populárne o počte pravdepodobnosti*, v ktorej poučným a zábavným spôsobom vysvetľuje pravdepodobnostné javy.
- 1971** Napísal dvojdielne *Divadelné spomienky*.
- 1973 – 1974** Napísal trojdielne spomienky pod názvom *Historie mého života*.
- 1976** Napísal knihu *Euklidovské geometrické konštrukcie* pre začínajúcich učiteľov a študentov, ktorí sa chcú zaoberať geometriou.
- 1977** 12. 2. zomrel v Banskej Bystrici. Pochovaný je na miestnom Katolíckom cintoríne.

Literatura

BAKOŠOVÁ, Lucia, 2008. *Bedřich Šofr – matematik a pedagóg*. Diplomová práca, Fakulta prírodných vied, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica.

BÁZLIK, Jaromír, 2000. *Šofr Bedřich – životopis*. Rukopis, Banská Bystrica, 17 s.

ČÁKLOŠOVÁ, Viera, 1989. *Život a práca profesora Bedřicha Šofra*. Diplomová práca, katedra matematiky PF, Banská Bystrica.

COXETER, Harold Scott Macdonald, 1961. *Introduction to geometry*. John Wiley & Sons, INC., New York.

FABIÁN, Jiří, 2005. *Pětúhelník*. Lupus, Hradec Králové, Trutnov.

HLAVÁČ, Albert, 1995, 1999. *Matematici, fyzici a astronómia na Slovensku I, II*. JSMF, MFF UK, Bratislava, 107–108.

HOLUBÁŘ, Josef, 1940. *O metodách rovinných konstrukcí (úloha Apolloniova a úlohy příbuzné)*, Jednota českých matematiků a fyziků, Prometheus, Praha.

HRÚZ, Pavel, 2000. *Bystrica v ... tom*. Slovenský spisovateľ, Bratislava, 72–80.

KLEIN, Tomáš, 1961. *Zprávy z poboček – Zvolen*. Pokroky mat. fyz. astronom. 6, 245, 345.

KOVÁČ, Ján. *Kronika Divadelného súboru A. Sládkoviča – PKO BB. Roky 1920–1970*. Rukopis, Banská Bystrica.

KŘÍŽEK, Michal, 2001. *Vzpomínka na profesora Bedřicha Šofra*. Pokroky mat. fyz. astronom. 46, 168–169.

KŘÍŽEK, Michal – LUCA, Florian – SOMER, Lawrence, 2001. *17 Lectures on Fermat Numbers. From Number Theory to Geometry*. Springer, New York.

KUČERA, Bohumil – PETÍRA, Stanislav, 1913. *Seznam došlých příspěvků a platů od 1. května do 10. června 1913*. Čas. pěst. mat. fyz. 42, 529a.

POLÁČEK, Karel, 1954. *Bylo nás pět*. Československý spisovatel, Praha.

POLIAKOVÁ, Blanka, 2011. *Spomienka na Bedřicha Šofra*. Rukopis, Bratislava.

RIEČAN, Beloslav, 1993. *Z histórie jedného života. (O pôsobení prof. Šofra na Slovensku.)* Pokroky mat. fyz. astronom. 38, 334–337.

ŠOFR, Bedřich, 1964a. *Základy počtu pravdepodobnosti*. Ústav pre ďalšie vzdelávanie učiteľov a výchovných pracovníkov, Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1964b. *Geometrické konštrukcie metódou algebraickou*. Osveta, Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1967. *Populárne o počte pravdepodobnosti*. SVTL, Bratislava. Druhé vydanie Alfa, Bratislava, 1974.

ŠOFR, Bedřich, 1971a. *Divadelné spomienky. Najkrajších 20 rokov divadelného života v Banskej Bystrici, 1. diel, 1919–1929*. Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1971b. *Divadelné spomienky. Najkrajších 20 rokov divadelného života v Banskej Bystrici, 2. diel, 1930–1938*. Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1973. *Historie mého života, 1. díl, 1890–1920*. Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1974a. *Historie mého života, 2. díl*. Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1974b. *Historie mého života, 3. díl*. Banská Bystrica.

ŠOFR, Bedřich, 1976. *Euklidovské geometrické konstrukcie*. Alfa, Bratislava.

ŠOFR, Bedřich, 2004. *Vzpomínky na studium matematiky a fyziky na počátku minulého století*. Pokroky mat. fyz. astronom. 49, 322–337.

TROLIGOVÁ, Zlata, 2000. *Bedřich Šofr – osobnost školstva a divadelníctva*. Zborník z konferencie Česi na Slovensku (ed. H. Zelinová), Slovenské národné múzeum, Martin, 145–152.

TROLIGOVÁ, Zlata, 2010a. *120. výročie narodenia Bedřicha Šofra (1890–1977)*. Pokroky mat. fyz. astronom. 55, 259–260.

TROLIGOVÁ, Zlata, 2010b. *Osobnostný prínos Bedřicha Šofra pre školstvo a divadelníctvo*. Významné osobnosti v dejinách Banskej Bystrice. Fenomén osobnosti vo výskume regionálnych dejín (ed. B. Snopková), Štátna vedecká knižnica Banská Bystrica, 209–216.

Album Divadelného združenia v Banskej Bystrici, 1930–1935.

Album Mestského divadelného združenia v Banskej Bystrici, 1936–1940.

Album Divadelného združenia v Banskej Bystrici, 1940–1944.

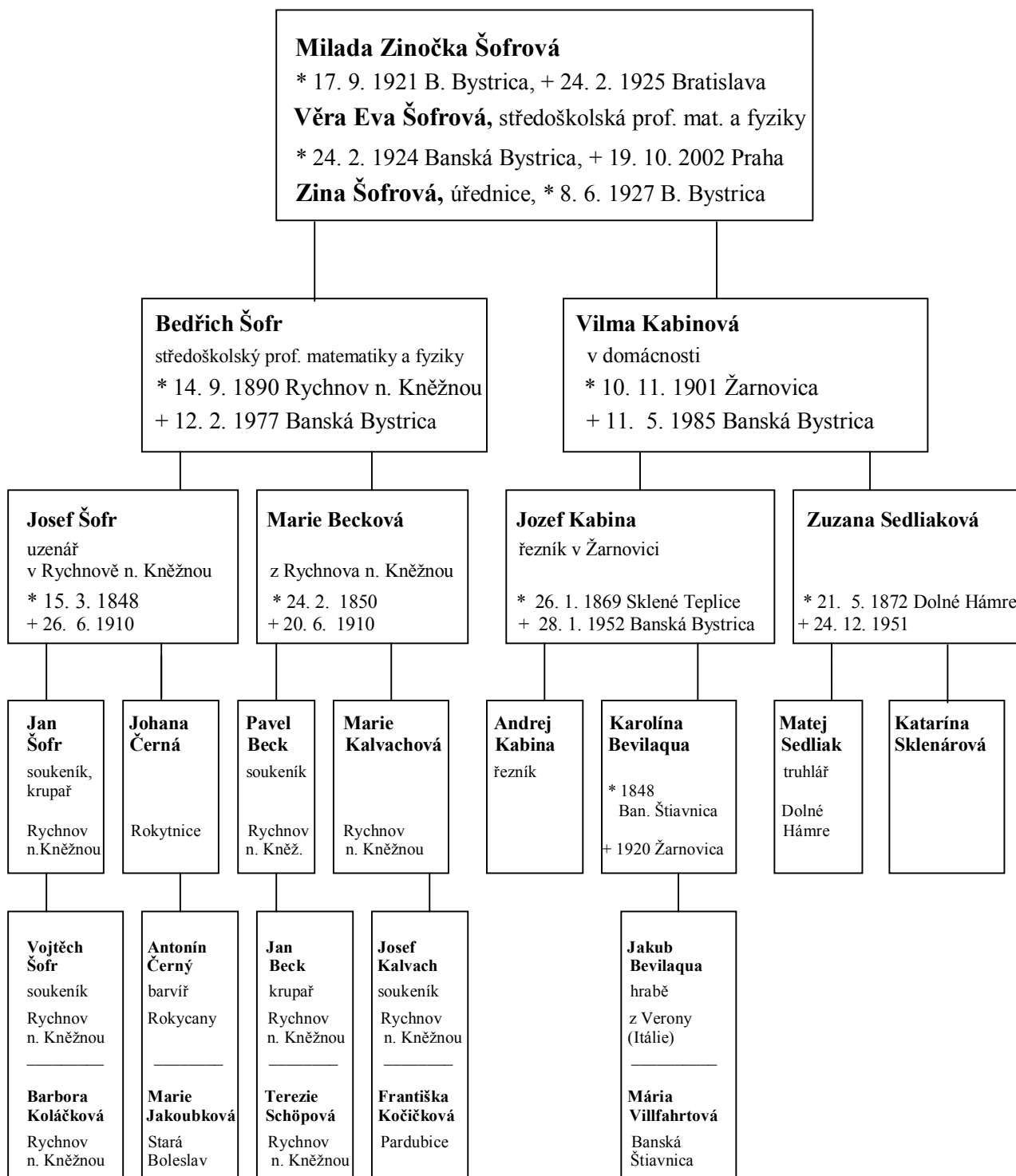
Divadelný album Sokola v Banskej Bystrici, 1923–1931.

Päťdesiat rokov našej činnosti. Jubilejný bulletin Divadelného súboru Andreja Sládkoviča pri Parku kultúry a oddychu v Banskej Bystrici. Zost. Edmund Klein. PKO, Banská Bystrica, 1979, 56 s.

Zápisnice Divadelného Sdruženia v Banskej Bystrici za rok 1929–1931, 182 s. Rukopis, Banská Bystrica; 1932, 114 s.; 1933, 190 s.; 1934, 151 s.; 1935, 138 s.; 1936, 123 s.; 1937, 107 s.; 1938, 82 s.; 1939, 76 s.; 1950, 74 s.; 1951, 155 s.; 1952, 1953, 1954, 171 s.; 1955, 1956, 1957, 1958, 195 s.; 1959, 1960, 141 s.

XVII. ročná správa 1935–1936 Štátneho čs. reálneho gymnázia A. Sládkoviča v Banskej Bystrici, s. 10.

Rodokmen

Seznam přednášek, které si B. Šofr zapsal v 1.–8. semestru studia

Název přednášky	Jméno přednášejícího	počet hodin týdně
-----------------	----------------------	-------------------

Zimní semestr studijního roku 1909–1910		
Hygiena školská	M. ř. prof. Dr. Růžička	2
Úvod do počtu diferenciálního a integrálního a do analytické geometrie prostoru	Soukr. doc. Dr. Záviška	4
O rovnicích diferenciálních	Ř. prof. Dr. Petr	4
O počtu variačním	Ř. prof. Dr. Petr	1
Diferenciální geometrie ploch	Ř. prof. Dr. Sobotka	5
Výklady a cvičení o elementech algebry a analýze	Ř. prof. Dr. Petr	2
Cvičení z geometrie elementární	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Experimentální fyzika v přehledu soustavném	C. k. dvorní rada ř. prof. Dr. Strouhal	5
Základové praktické fyziky. Část I	M. ř. prof. Dr. Kučera	2
Chemie minerální elementární	Ř. prof. Dr. Raýman	5

Letní semestr studijního roku 1909–1910		
Úvod do počtu diferenciálního a integrálního a do analytické geometrie prostoru	Soukr. doc. Dr. Záviška	4
O determinantech	Ř. prof. Dr. Petr	2
Úvod do algebry a analýze (proseminář)	Ř. prof. Dr. Petr	2
Výklady a cvičení v geometrii elementární (proseminář)	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
„Experimentální fyzika“ v přehledu soustavném	C. k. dvorní rada ř. prof. Dr. Strouhal	5
Optika krystalická	C. k. dvorní rada ř. prof. Dr. Strouhal	1
Základové praktické fyziky. Část II speciální	M. ř. prof. Dr. Kučera	2
Chemie organická elementární	Ř. prof. Dr. Raýman	5
Úvod do dějin novověké filosofie	Ř. prof. Dr. Drtina	1
Psychologie řeči a myšlení	M. ř. prof. Dr. Fr. Krejčí	4
Paedagogika XIX. stol.	Soukr. doc. Dr. Kádner	3

Zimní semestr studijního roku 1910–1911		
Dějiny novověké filosofie	Ř. prof. Dr. Drtina	1
Noetika	Ř. prof. Dr. Masaryk	1
Theorie čísel	Ř. prof. Dr. Petr	3
O algebraickém řešení rovnic	Ř. prof. Dr. Petr	2
Cvičení seminární	Ř. prof. Dr. Petr	2
Proseminář	Ř. prof. Dr. Petr	2
Geometrie útvarů přímkových	Ř. prof. Dr. Sobotka	3
O základech geometrického zobrazování	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Výklady a cvičení z geometrie elementární	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Optika	Ř. prof. Dr. Koláček	5
Thermodynamika	Soukr. doc. Dr. Záviška	3
Vyšší partie experimentální fyziky	M. ř. prof. Dr. Kučera	3
Literatura česká za hnutí vlastenecké romantiky	Ř. prof. Dr. Vlček	5
Historie německé literatury	Ř. prof. Dr. Mourek	3
O luminiscenci	Soukr. doc. Dr. Posejpal	1
Dějiny psychologie v novém věku	M. ř. prof. Dr. Čáda	3
Psychologie, část V	M. ř. prof. Dr. Fr. Krejčí	3

Letní semestr studijního roku 1910–1911		
Dějiny filosofie	Ř. prof. Dr. Masaryk	1
Dějiny novověké filosofie	Ř. prof. Dr. Drtina	1
Theorie čísel	Ř. prof. Dr. Petr	4
Elementy teorie grupp	Ř. prof. Dr. Petr	1
Cvičení proseminární	Ř. prof. Dr. Petr	2
Cvičení seminární	Ř. prof. Dr. Petr	2
Geometrie útvarů přímkových	Ř. prof. Dr. Sobotka	3
O základech geometrického zobrazování	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Cvičení proseminární	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Optika	Ř. prof. Dr. Koláček	5
O tepelném vedení	Soukr. doc. Dr. Záviška	2
O principu relativity	Soukr. doc. Dr. Záviška	1
Vyšší partie experimentální fyziky	M. ř. prof. Dr. Kučera	2
Fysikální praktikum. Kurs I	M. ř. prof. Dr. Kučera	8
Školství v cizině	Soukr. doc. Dr. Kádner	5
O methodě nejmenších čtverců	Ř. prof. Dr. Láska	5

Zimní semestr studijního roku 1911 – 1912		
O eliptických funkcích	Ř. prof. Dr. Petr	2
Proseminář	Ř. prof. Dr. Petr	2
Seminář	Ř. prof. Dr. Petr	2
Methody analytické geometrie	Ř. prof. Dr. Sobotka	3
Proseminář	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Seminář	Ř. prof. Dr. Sobotka	2
Geofysika I. č. Geostatika	Ř. prof. Dr. Láska	3
Nomografie	Ř. prof. Dr. Láska	1
Interpolace a integrace	Ř. prof. Dr. Láska	1
Elektřina a magnetismus	Dr. Závíška	4
Seminář	Ř. prof. Dr. Kolářek	2
Vyšší partie experimentální fyziky	Ř. prof. Dr. Kučera	3
Organisace školství vůbec a v říši R.-U. zvláště	M. ř. prof. Dr. Kádner	4
Praktická filosofie	Soukr. doc. Dr. Foustka	4

Letní semestr studijního roku 1911 – 1912		
O eliptických funkcích	Dr. Petr	2
Cvičení proseminární	Dr. Petr	2
Cvičení seminární	Dr. Petr	2
Methody analytické geometrie	Dr. Sobotka	3
Cvičení seminární	Dr. Sobotka	2
Geofysika	Dr. Láska	3
Úvod do theorie pravděpodobnosti	Dr. Láska	1
Počtní praktikum	Dr. Láska	3
Elektřina a magnetismus	Dr. Závíška	4
Vyšší partie experimentální fyziky	Dr. Kučera	3
Fyzikální praktikum	Dr. Kučera	6
Světelná emise a absorpce	Dr. Posejpal	2
Přehled dějin paedagogiky	Dr. Drtina	5
Literatura česká st. XVI. a XVII.	Dr. Vlček	5
Dějiny německé literatury	Dr. Kraus	2
Chemická analyza pro posl. filosofie	Dr. Brauner	1
Praktická cvičení pro posluchače filos.	Dr. Brauner	6

Zimní semestr studijního roku 1912 – 1913		
Počet integrální	Dr. K. Petr	4
Seminář	Dr. K. Petr	2
O řadách Fourierových	Dr. K. Petr	1
Theorie analytických funkcí	Dr. Hostinský	2
Theorie algebraických těles	Dr. Rychlík	3
Seminář fyzikální	Dr. Kolářek	2
Kinetická theorie plynů	Dr. Závíška	2
Vyšší partie exp. fyziky	Dr. Kučera	3
Liter. česká XVIII. st.	Dr. Vlček	4
Paedagogika XIX. st.	Dr. Kádner	4

Letní semestr studijního roku 1912 – 1913		
O počtu integrálním	Dr. Petr	5
Seminář matematický	Dr. Petr	2
Seminář fyzikální	Dr. Kolářek	2
Mechanika	Dr. Závíška	3
Vyšší partie experiment. fyziky	Dr. Kučera	3
Záření světelné a tepelné	Dr. Kučera	1
Literatura česká	Dr. Vlček	5
Dějiny liter. německé	Dr. Kraus	3

Summary
Bedřich Šofr
Mathematician and Theatre Participant

Bedřich Šofr (1890–1977) was born in the Czech town of Rychnov nad Kněžnou. During the years 1909–1913 he studied mathematics and physics at the Charles-Ferdinand University in Prague. He attended lectures by Professors Čeněk Strouhal, Karel Petr, František Závíška, and also Tomáš Garrigue Masaryk (later the first Czechoslovak President). Šofr taught mathematics and physics at several secondary schools in Hradec Králové and Banská Bystrica. He wrote four books on Euclidean geometry and the theory of probability and three biographical volumes of Memoirs of his unusual personal life. He is also the author of two unc customary volumes of Memoirs on the theatre in Banská Bystrica (1919–1938), where he directed and played in many performances. All these works are surveyed in our book. As an example we present a part of the first volume of his biographical memoirs:

The study of mathematics and physics at Charles-Ferdinand University lasted eight semesters. Everyone had to pass obligatory exams from chemistry, philosophy, pedagogy, and hygiene as well. I remember my first exam from chemistry quite well. We had very beautiful weather in the beginning of March 1910. I was sitting in the park at Charles Square and studied chemistry. I was concentrating on compounds of sulphur, when my good friend Jaroslav Heyrovský came to me. He said he was just going to the Chemical Institute to Professor Raýman to pass the exam in chemistry and asked me to follow him. I told him that I was not well prepared yet, but then he convinced me to join him.

Altogether ten students came to this exam. Professor Raýman energetically entered the lecture room and immediately started to examine us. Heyrovský was the third in queue and I was the fourth. Professor Raýman let the first two candidates fail and was disappointed by their answers. Then Heyrovský went to the blackboard. I knew him as an excellent student. I was convinced that the knowledge of Heyrovský would calm down Prof. Raýman. Initially Heyrovský really answered all questions perfectly. But then he wavered a little bit and the excited Prof. Raýman let him fail as well. It did not help Heyrovský that his father was also a professor at the same University, i.e., Raýman's colleague. Raýman was inexorable. With some trepidation, I came to the blackboard. By coincidence I got compounds of sulphur, which were fresh in my memory from the park at Charles Square. After five minutes Professor Raýman gave me the best grade.

Heyrovský, a little bit sad, waited for me in front of the Chemical Institute. He said: „I studied all the material so profoundly“. The next day he did not come to the lectures from mathematics. He changed his studies from mathematics to chemistry and went to some English university. There he studied chemistry for three years supervised by a good professor. Then he came back to Prague and passed the state examination very well.

Later on Heyrovský went abroad again. He wrote a number of scientific papers, became a member of many scientific institutions, and in 1959 he was awarded the Nobel Prize for Chemistry for his discovery of the polarograph.

Dodatek

Zinaida Kvapilová, roz. Šofrová

Já jsem byla pravá ruka těch chudáků, které učil můj otec, kteří neuměli matiku a hrozila jim špatná známka. Tatínek za celý život nenechal propadnout ani jednoho žáka, protože nikomu nechtěl kazit život. Tatínkovy žáky jak v mém věku, tak i starší jsem znala z tanečních. Když se měla psát kompozice z matiky, vždycky si mě vyhledali, nejčastěji Franta Dvořák, který měl takové hezké modré oči a vždy mě moc prosil, abych zjistila, co bude v písemce. Jednou mi dokonce napsal toto:

V kapsu otce svého sáhni, malý papír povytáhni.

Kóna naše na něm psána, pošli mi ji zítra zrána.

Nešťastně zamilovaný sextán

Já jsem pak v noci před „kónou“ hrabala v kapsách po všech tatínkových šatech a vždy našla malý papírek s příklady, které jsem si opsala. Ráno jsem pak měla rande a předala příklady tomu, kdo na mě čekal.

Tatínek pak jednou řekl, že mu je divné, že i ten největší „somár“ měl kompozici na výbornou. Já se jenom usmála a měla strach, že se na to přijde. A pak to také prasklo.

Jeden žák ze septimy A chtěl také po mně příklady. V noci jsem z kapsy tatínkových kalhot vytáhla omylem papír s příklady pro jinou třídu – septimu B. Když pak tatínek opravoval kompozice, zjistil, že ten žák na úlohy pro septimu A vypracoval odpovědi pro septimu B. Tak mu napsal 5 a přitom se dost zvláště na mě podíval, ale neřekl nic. Ale ten žák byl velice nespokojen, že jsem to popletla. Tak jsem s pomocí tatínkových žáků přestala.

I když jsem věděla, že na to tatínek přišel, ocenila jsem, že mi nedal ani facku. Byl úžasný dobrák a já jsem byla ráda, že to tak dopadlo. Těm, co jsem vskutku pomohla, bylo dost, ale žádný mě nikdy nepozval ani na zmrzlinu. O tatínkovi za jeho dobrotu kolovalo: „*U Šofra každý somár prejde*“. Když se to tatínek dozvěděl, jen se usmál.

Mimochodem, Zilvar z chudobince má dnes sochu v Rychnově nad Kněžnou.

Zleva stojí Zilvar z chudobince, Čenda Jirsák se psem Pajdou, Éda Kemlink, Petr Bajza a Antonín Bejval.

Bedřicha Šofra si Banská Bystrica stále velice váží. Na městském hřbitově je mezi třicítkou nejvýznamnějších místních slovenských osobností.

Mestský cintorín na Námestí Štefana Moysesa

1. Babjak Štefan
2. Biensky Jozef
3. Bukovčan Vojtech
4. Cikkerová Mária
5. Dekret Matejovic Jozef
6. Egry Ján
7. Fillo Emil
8. Janoška Ján
9. Keme Eugen
10. Kolačný Jaroslav
11. Kováč Mikuláš
12. Kovalčíková Anna
13. Longauer Ladislav
14. Machovič Rudolf
15. Martinec Jozef
16. Mihál Ján
17. Móry Ján
18. Nábělek Ludvík
Paulendová Zora
19. Pišša Štefan
20. Sakáč Albín
21. Smida Gustáv
22. Smida Ondrej
23. Solivajsová Zlata
24. Somolický Izidor Žiak
25. Stračina Svetozár
26. Šofr Bedřich
27. Tomeček Otto
28. Tropp Stanislav
29. vojnové hroby
30. Zarembo Karol
Zarembová Oľga

Osobnosti cirkevného života

31. Bóry Adolf
32. Briedoň Daniel
33. Hribík Adolf
34. Hudec Jozef
35. Hulényi Štefan
36. Hyross Michal
37. Kalmančok Andrej
38. Krébes Július
39. Křenek Ján Jaromír
40. Málík Rudolf
41. Mochovič Izidor
42. Mrva Vincent
43. Náther Eudovít
44. Slobodník Jozef
45. Staňák František
46. Šándory Július
47. Škrábik Andrej
48. Takáč Koloman
49. Tilless František
50. Vajcík Alexander
51. Višňovský Ladislav
52. Zeisel Vincent
53. rehoľné sestry
54. rehoľné sestry
55. krypta
Cseri Emil
Feldmayer Augustín
Gurtler Jozef
Havran Ján
Hölszky Karol
Kohúth Ján
Skalák Augustín

MESTO
BANSKÁ BYSTRICA

viac o osobnostiach na: www.banskabystrica.sk

